

Matti Höysniemi

EUROOPAN UNIONIN TERRORISMIN VASTAINEN
TOIMINTA JA SEN NORMATIIVINEN
TURVALLISUUSPERUSTA

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

Valtio-oppi

Pro gradu- tutkielma

tammikuu 2004

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

HÖYSNIEMI, MATTI: Euroopan unionin terrorismin vastainen toiminta ja sen normatiivinen turvallisuusperusta

Pro gradu –tutkielma, 132 s.

Valtio-oppi

Tammikuu 2004

Tutkielmani tarkastelee Euroopan unionin normatiivista perustaa terrorismin torjunnassa syyskuun 2001 jälkeisellä ajalla. Tutkielman lähtökohtana on se, että terrorismin torjunnan perusta on johdettavissa unionin turvallisuusperustasta. Unionin turvallisuusperusta näyttäytyy kahdenlaisena. Unionia voidaan pitää perinteisenä turvallisuusyhteisönä tai siviilikeinoja korostavana rauhanpoliittisena toimijana. Nämä turvallisuusperustat pohjautuvat erilaisiin näkemyksiin turvallisuuden luonteesta ja ovat yhteydessä eri teoreettisiin käsityksiin turvallisuudesta. Terrorismin torjumisen kannalta ne antavat myös erilaisen lähestymistavan terrorismin ongelmaan.

Tutkimuksen yhtenä lähtökohtana on se, että terrorismi tulee nähdä niin sanottuna turvallisena uhkana. Tällä viitataan Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusteoriaan, jonka mukaan turvallisuusuhat tulevat tiedostetuiksi turvallisuusuhkiksi vasta kun niistä tehdään sellaisia. Turvallistamisen onnistuminen riippuu puhetapahtumaan liittyvistä sisäisistä ja ulkoisista seikoista. Onnistuneelle turvallistamiselle on luonteenomaista se, että turvallisettaessa esitetään jokin ulkoinen uhka, joka edellyttää poikkeustoimenpiteitä ja jonka seurauksena eri yksiköiden välillä on havaittavissa vaikutuksia. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, mitä vaikutuksia turvallistamisella on Euroopan unionille terrorismin kysymyksessä.

Tutkimuksen keskeisimpinä tuloksina voidaan pitää sitä, että Euroopan unionin turvallisuuden normatiivinen perusta terrorismin torjunnassa on pääsääntöisesti siviilikeinoihin perustuvassa rauhanpoliittisessa näkökulmassa. Konkreettisten toimenpiteiden osalta tämä tarkoittaa taloudellisten, poliittisten ja diplomaattisten keinojen ensisijaisuutta suhteessa sotilaallisiin toimenpiteisiin. Unionin piirissä on kuitenkin näkyvissä halua viedä unionia yhä sotilaallisempaan suuntaan. Terrorismin torjumisen kannalta sotilaallisuuden lisääminen unionin piirissä ei kuitenkaan ratkaise terrorismin ongelmaa. Terrorismissa tällä hetkellä vaikuttavat uudet muutostekijät eivät ole tutkimuksen mukaan ratkaistavissa pelkästään sotilaallisin keinoin. Tutkimuksessa päädytään siihen lopputulokseen, että unionin tulisi keskittyä vahvistamaan siviiliyhteisöllistä turvallisuusperustaa, mikäli tarkoituksena on torjua terrorismia.

SISÄLLYSLUETTELO

I: TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODOLOGINEN PERUSTA SEKÄ TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY	1
1. JOHDANTO: TURVALLISUUS JA EUROOPAN UNIONI	1
2. TUTKIMUSKYSYMYKSET	3
3. LÄHDEAINEISTO	4
4. TUTKIMUKSEN PERUSTELU	5
5. TUTKIMUSHYPOTEESI	7
6. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	8
6.1. Terrorismin käsite	9
6.2. Uhan käsite	14
6.3. Turvallisuuden käsite	17
6.3.1. Turvallisuuskäsitteen sisältö ja kysymykset	19
6.3.2. Klassiset ja nykyiset näkemykset turvallisuudesta	22
6.3.3. Traditionaalinen käsitys turvallisuudesta	23
6.3.4. Uusrealistinen näkemys turvallisuudesta	25
6.3.5. Kööpenhaminan koulukunta ja laaja-alainen turvallisuus	26
6.3.6. Kriittinen näkemys turvallisuudesta	28
6.4. Turvallisuuskäsitteet ja jatkotutkimus	30
7. TURVALLISTAMINEN METODOLOGISENA VIITEKEHYKSENÄ	33
7.1. Turvallistamisen kritiikki	39

II. EUROOPAN UNIONI TOIMIJANA TERRORISMIN VASTAISESSA SODASSA	41
1. EUROOPAN UNIONI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	41
1.1. Euroopan unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka	42
1.2. Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka	45
1.3. Euroopan unionin poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa	47
1.4. Euroopan unionin toimenpiteet terrorismin torjunnassa	49
1.5. Euroopan unionin toimenpiteet terrorismin torjunnassa 11.9.2001 jälkeen	51
1.5.1. Välittömät toimenpiteet	52
1.5.2. Toimenpiteet pitkällä aikavälillä	55
1.6. Euroopan unionin kannanotot suhteessa terrorismiin	57
2. ANALYYSI: EU JA TERRORISMIN TURVALLISTAMINEN	60
2.1. Euroopan unionin turvallisuuden viittauskohteet	61
2.2. Euroopan unionin turvallisuuden turvallistajat	64
2.3. Euroopan unionin turvallisuuteen vaikuttavat tekijät terrorismin kysymyksessä	66
2.4. Euroopan unioni ja terrorismin turvallistaminen vaikutukset	67
III. EUROOPAN UNIONIN TURVALLISUUSTODELLISUUS JA TERRORISMI	70
1. TERRORISMI ILMIÖNÄ	70
2. TERRORISMIIN LIITTYVIÄ KEHITYSKULKUJA – UUSI TERRORISMI	71

2.1. Joukkotuhoaseet	72
2.2. Uskonnollinen fundamentalismi	75
2.3. Terrorismin tuhoisuuden kasvu	76
2.4. Terrorismin organisoitumisessa tapahtuneet muutokset	78
2.5. Muita uusia kehityspiirteitä terrorismissa	80
3. TERRORISMIN TORJUMINEN JA SIIHEN VARAUTUMINEN	82
3.1. Terrorismin torjuminen teoreettisena ongelmana	82
3.2. USA:n strategiat terrorismin torjumiseksi 11.9.2001 jälkeen	87
3.3. Euroopan unionin strategia terrorismin torjumiseksi:	
Solanan esitys unionin turvallisuusstrategiaksi	91
4. TURVALLISUUSTEORIAT TOIMINNAN VIITEKEHYKSENÄ	95
5. EUROOPAN UNIONIN TURVALLISUUDEN NORMATIIVINEN PERUSTA: RAUHANYHTEISÖ VAI TURVALLISUUSPOLIITTINEN TOIMIJA?	96
6. EUROOPAN UNIONIN NORMATIIVINEN PERUSTA TERRORISMIN TORJUNNASSA	100
7. EUROOPAN UNIONIN HAASTEET TERRORISMIN TORJUNNASSA	104
8. EUROOPAN UNIONIN STRATEGIA TERRORISMIN TORJUNNASSA JA SEN TURVALLISUUSIDENTITEETTI	107
IV. JATKOTUTKIMUS JA JOHTOPÄÄTÖKSET	110
LÄHDELUETTELO	113

I: TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODOLOGINEN PERUSTA SEKÄ TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

1. JOHDANTO: TURVALLISUUS JA EUROOPAN UNIONI

Turvallisuus on osa jokapäiväistä elämäämme. Turvallisuus on kuitenkin hankala käsite, koska sen voidaan katsoa tarkoittavan eri asioita eri toimijoille. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarkastella turvallisuutta Euroopan unionin kautta. Euroopan unioni on merkittävä toimija monella eri tasolla. Sillä on vaikutusta yksittäisille jäsenmaille ja niiden kansalaisille. Lisäksi se on myös merkittävä maailmanpoliittinen toimija. Ottaen huomioon EU:n merkittävyyden, on hämmästyttävää kuinka epäselvä sen identiteetti on. Tässä tutkimuksessa pyritään valottamaan EU:n identiteettiä erityisesti turvallisuuden näkökulmasta. Tapausesimerkkinä käytetään terrorismia ja sen torjuntaa nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa. Ajatuksellisena lähtökohtana tutkimuksessa on se, että toimijan käsitys hänen turvallisuudestaan vaikuttaa siihen, kuinka toimija näkee ympärillään olevat uhat ja kuinka se varautuu niihin. Näin ollen, jotta toimijan toimintaa voisi ymmärtää turvallisuuden ollessa kyseessä, niin tulisi nähdä ne normatiiviset oletukset joihin toimija perustaa turvallisuuskäsityksensä. Tutkimuksessa lähdetään liikkeelle siitä, että EU:n turvallisuus on jaettavissa sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen. Sisäinen turvallisuus tarkoittaa sitä, että EU:n jäsenmaat ovat keskenään luoneet yhteisön, joka on sisäisesti turvallinen, mitä tulee jäsenmaiden välisiin suhteisiin. Ulkoisella turvallisuudella tarkoitetaan EU:n suhdetta ulkomaailmaan ja sen rooliin turvallisuustoimijana. On havaittavissa, että sisäisen turvallisuuden kannalta EU on onnistunut paremmin toteutuksessaan, mutta ulkoinen turvallisuus on ongelmallisempi EU:n kannalta johtuen erilaisista näkökulmista ja haasteista, joita käsitellään jäljempänä.

Yksi tutkimuksen lähtökohdista on se, että Euroopan unionissa vaikuttaa kaksi erilaista turvallisuusnäkemystä. Euroopan unionia voidaan pitää rauhanprojektina eli siviiliyhteisöllisenä tai unioni voidaan nähdä myös sotilaalliseen yhteistyöhön pyrkivänä toimijana¹. On havaittavissa, että näiden kahden näkemyksen välillä on

---

¹ Ks. Joenniemi 2002, 85-92. Tässä yhteydessä ja jatkossa siviiliyhteisöllä viitataan mm. Joenniemen esille tuomaan näkemykseen Euroopan unionin luonteesta siviiliyhteisöllisenä tai sotilasyhteisöllisenä toimijana. Siviiliyhteisöllisyydellä tarkoitetaan rauhanpoliittista ja turvallistamatonta näkökulmaa unionin

ristiriitoja ja niillä molemmilla on oma logiikkansa, joiden mukaan ne toimivat esimerkiksi terrorismin torjunnassa. Näkemykset vaikuttavat myös siihen, millainen turvallisuus on ja millaiseksi se halutaan nähdä.² Euroopan unionin kannalta kyse on myös siitä, mihin suuntaan sitä halutaan viedä ja mikä tulee olemaan sen rooli maailmanpolitiikassa.

On kyseenalaista sanoa, alkoiko syyskuun 11. päivän terrori-iskuista Yhdysvaltoihin uusi aikakausi. Joka tapauksessa kyseisen tapahtuman jälkeen maailmanpolitiikassa on tapahtunut useita asioita, jotka ovat vaikuttaneet myös Euroopan unioniin ja sen jäsenmaihin. Ensinnäkin iskua seurasi niin sanottu terrorismin vastainen sota, jonka pääteipiste ei ole tätä kirjoitettaessa vielä näkyvissä. Tämä sota tarkoitti käytännössä sotilaallisia iskuja Afganistaniin, jossa WTC- iskun³ takana olleiden al-Qaeda- järjestön ja sen johtohenkilöiden uskottiin oleskelevan ja vaikuttavan. Sotilaallisista toimista vastasivat Yhdysvallat liittolaisineen. Afganistanin jälkeen terrorismin vastainen sota on laajentunut myös Irakia vastaan Yhdysvaltojen ja sen lähimpien liittolaisten toimesta. Lisäksi terrorismin vastainen sota on ulotettu koskemaan monia muita alueita, eivätkä toimenpiteet ole olleet pelkästään sotilaallisia. Esimerkiksi terrorismista epäiltyjen tahojen rahavaroja on jäädytetty⁴, samoin kuin eri maiden sisäistä turvallisuutta on kiristetty. Myös EU laati heti iskujen jälkeen laajan toimenpideohjelman terrorismia vastaan.

Sotilaalliset toimenpiteet ensin Afganistaniin ja sitten Irakiin ovat olleet kiisteltyjä, varsinkin jälkimmäisessä tapauksessa. Afganistanin tapauksessa Yhdysvaltojen asemaa vahvisti syyskuun iskujen tuoma suuri solidaarisuuden tunne Yhdysvaltojen toimien oikeutukselle. Irakin tapaus on sen sijaan ollut kiistellympi. Esimerkiksi monet eurooppalaiset maat, etunenässä Ranska ja Saksa ovat julkisesti vastustaneet sotaa Irakia vastaan. Sen sijaan esimerkiksi Iso-Britannian, Italian ja Espanjan hallitukset ovat olleet myötämielisiä USA:n toimille. Kiistelyn areenaksi on joutunut erityisesti Yhdistyneet Kansakunnat. Kiista on vaikuttanut myös EU:n omaan yhtenäisyyteen ja lisännyt samalla paineita EU:n oman roolin kasvattamisessa turvallisuuspolitiikan saralla, sekä maailmanpoliittisena toimijana. USA:n ryhtyessä sotilaallisiin toimiin Irakia vastaan, näytti siltä että se oli ohittanut YK:n toimintajärjestelmän. Samalla

---

toimintaan verrattuna voimapolitiikkaan. Siviiliyhteisöllisyys rinnastetaan tässä myös siviilivaltaan. Siviilivallasta ks. esim. Maull 1990/1991, 91-106 ja Keisala 2002, 11-35.

² Ks. Aiheesta Kosmopolis 2/2002, joka käsittelee EU:n asemaa ja roolia siviili- tai sotilasmahtina.

³ WTC on lyhenne sanoista World Trade Center.

George Bushin vaalivoiton jälkeen alkanut keskustelu USA:n politiikan linjasta voimistui. Nähtiin merkkejä, että USA oli palannut osin realistiseen⁵ voimapolitiikkaan, samalla kun se määritteli uudessa doktriinissaan, että se ei salli kenenkään nousevan tasavertaiseksi itsensä kanssa. USA otti lisäksi doktriiniinsa mukaan myös niin sanotut ennaltaehkäisevät iskut, joiden tarkoituksena on estää vihamielisiä maita käyttämästä joukkotuhoaseita Yhdysvaltoja vastaan.

Edellä mainitut tapahtumat ovat asettaneet EU:n uuteen tilanteeseen siinä mielessä, että sen on otettava kantaa siihen mitä se haluaa tulevaisuudelta ja miten se suhtautuu ympärillä vallitseviin konflikteihin. Samalla se luo itselleen myös turvallisuusidentiteettiä ja pyrkii vastaamaan turvallisuusuhkiin, kuten terrorismiin. On kuitenkin selvää, että EU on toimijana ja organisaationa sekä mahdollistava, että rajoittava tekijä, mitä tulee terrorismin torjumiseen. Voidaan kysyä, onko EU riittävän voimakas torjumaan terrorismia nykyisessä muodossaan ja missä muodossa sen tulisi torjua terrorismia.

2. TUTKIMUSKYSYMYKSET

Terrorismi on ilmiö, joka on puhuttanut ympäri maailmaa viime aikoina. Vaikka ilmiö ei ole uusi⁶, niin syyskuussa 2001 tapahtuneet terrori-iskut USA:ssa saivat monet toimijat ja ihmiset huolestumaan terrorismin vaaroista. Myös Euroopan unioni on ottanut terrorismin tuoman haasteen vastaan ja on lähtenyt ponnekkaasti torjumaan sitä. Kysymyksenasettelu menee tutkimuksessa siten, että ensin tarkastellaan sitä, miten EU on *turvallistanut* terrorismin uhan ja mitä se merkitsee⁷. Turvallistamista käsitellään myöhemmin tässä tutkimuksessa, jossa se myös määritellään. Tämän analyysin kautta pyritään rakentamaan siltaa tarkastelulle EU:n normatiivisesta perustasta terrorismin torjunnassa ja siitä, mikä on EU:n turvallisuusidentiteetti. Kolmanneksi tarkastellaan sitä, mitä haasteita terrorismi ilmiönä luo Euroopan unionille. Tutkimus etenee karkeasti ottaen kolmeen vaiheeseen kautta. Ensimmäisenä on teoreettinen osa koskien käsitteiden määrittelyä ja metodologiaa. Toisessa osassa tuodaan esille Euroopan unionin

---

⁴ Järveläinen, Aamulehti 19.11.2003.

⁵ USA:n nykyisen hallinnon linjasta on monia näkemyksiä. Esimerkiksi Visuri 2002 kutsuu linjaa ideologiseksi republikanismiksi, joka painottaa voimankäyttöä ja Yhdysvaltain kansallisia etuja ja arvoja.

⁶ Ensimmäisenä terrorismiliikkeenä pidetään *sicarii*-liikettä, joka toimi Palestiinassa 54-66 jKr. Ks. terrorismin historiasta esim. Laquer 1977, 3-77.

⁷ Turvallistaminen-termini tulee englanninkielen sanasta *securitize*, jonka ovat tuoneet esille eräät turvallisuusteoreetikot. Turvallistamisesta ks. esim. Waever 1993 ja Waever ym. 1993. Turvallistamista käsitellään laajemmin alkaen sivulta 33.

toimenpiteitä koskien terrorismia ja kolmanneksi analysoidaan esitettyjä tutkimuskysymyksiä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ensinnäkin turvallisuutta käsitteellisellä ja yleisellä tasolla ja terrorismia konkreettisena turvallisuusuhkana. Muita turvallisuusuhkia ei tarkastella suoranaisesti työn rajauksen takia. Tutkimuskysymykset ovat siis seuraavat:

- Miten EU on turvallistanut terrorismin kysymyksen: Onko turvallistaminen ainutlaatuista, vai onko kyse jatkuvasta prosessista? Onko terrorismin turvallistaminen haitallista ja mitkä ovat sen vaikutukset pitkällä aikavälillä? Mitkä ovat ne arvot, joita terrorismi uhkaa?
- Minkälainen on EU:n turvallisuusidentiteetti ja mitä arvoja se ilmentää: sotilasyhteisö vai siviiliyhteisö?
- Mikä on EU:n normatiivinen turvallisuusperusta terrorismin torjunnassa: onko EU:n toiminnassa jotain uutta suhteessa terrorismin uhkaan vai pyrkiikö EU vastaamaan uhkaan perinteisellä voimapolitiittisilla instrumenteilla?

3. LÄHDEAINEISTO

Tämän tutkimuksen varsinaisen aineiston muodostaa EU:n kannalta Euroopan unionin virallinen materiaali koskien terrorismia, terrorismintorjuntaa ja turvallisuutta. Pääpaino on 11.9.2001 jälkeisen ajan materiaalissa, unohtamatta aikaisempaa aineistoa sen ollessa relevanttia⁸. Euroopan unionin tapauksessa tutkimusaineistona käytetään EU:n julkaisemaa materiaalia terrorismin vastaisista toimenpiteistä, ohjelmista, lainsäädännöstä, julistuksista ja poliittisista kannanotoista. Erityisen tärkeän osan EU:n turvallisuusidentiteetin käsittelyssä muodostaa Javier Solanan esitys EU:n turvallisuusstrategiaksi, jonka hän esitti Thessalonikin huippukokouksessa kesäkuussa 2003⁹. Solanan esityksen keskeisyyttä tutkimuksessa voidaan perustella sillä, että se on ensimmäinen varsinainen yritys luoda selkeä turvallisuusstrategia unionille. Siinä otetaan myös kantaa terrorismiin turvallisuusuhkana. Lisäksi vertailun vuoksi on tarkasteltu myös yleisellä tasolla niin sanottuna Bushin doktriinia, jonka presidentti Bush esitteli puheessaan tammikuussa 2002¹⁰. Solanan ja Bushin esitykset valottavat niitä eri vaihtoehtoja ja lähestymistapoja, mitkä tällä hetkellä vaikuttavat niin sanotussa

---

⁸ Ajankohdan rajausta perustuu sille ajatukselle, että 11.9.2001 tapahtuneet terrori-iskut nostivat terrorismin yhä näkyvämmäksi turvallisuusuhkaksi ja tätä kautta terrorismin torjunta nousi toiminnallisesti uudelle tasolle.

⁹ Solana 2003a. Se hyväksyttiin Brysselin huippukokouksessa joulukuussa 2003 eräin muutoksin.

¹⁰ Bush 2002 [www-dokumentti].

terrorismin vastaisessa sodassa. Tutkimuksessa käsitellään myös terrorismia laajahkosti aiheeseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden kautta. Erityisen tärkeän osan siitä muodostaa Leena Malkin *Politiikka*-lehdessä ollut artikkeli, jossa hän tarkastelee terrorismin luonteen muuttumista uusimman terrorismitutkimuksen valossa¹¹.

4. TUTKIMUKSEN PERUSTELU

Tutkimus on aiheellinen, koska terrorismin kysymys on ajankohtainen ja konkreettinen. Vuonna 2002 tehdyssä Eurobarometri-tutkimuksessa todettiin, että EU:n kansalaiset pitivät kansainvälistä terrorismia kaikkein yleisimpänä pelottavana vaarana. Koko EU:n keskiarvo oli 82 prosenttia prosenttiosuutena vastanneista.¹² On selvää, että syyskuussa 2001 tapahtuneet terrori-iskut ovat vaikuttaneet korkeaan prosenttilukuun, mutta se ei poista sitä tosiseikkaa, että iskut tapahtuivat ja samalla terrorismin uhka konkretisoitui. Lisäksi ruotsalainen terrorismitutkija Magnus Ranstorp totesi vuonna 2002, että “terroristihankkeiden määrä ja kattavuus on ehdottomasti kasvanut viime vuosien aikana, ja iskun mahdollisuus Euroopassa on nyt paljon suurempi kuin esimerkiksi vuosikymmen taaksepäin.”¹³ Suomen osalta voidaan todeta, että terrorismin uhka ei ole konkreettinen. Suojelupoliisin (SUPO) osastopäällikön Petri Knapen mukaan Suomessa ei ole terrori-iskuja –ja järjestöjä. On kuitenkin huomattava, että Suomessakin on kuitenkin sopivia kohteita, mahdollisia tekijöitä ja motiiveja.¹⁴

Toiseksi tutkimus on aiheellinen, koska ei ole samantekevää, mikä on toimijan normatiivinen perusta terrorismin ongelman ratkaisemiseksi. Turvallisuusteorioiden käsittelyn tarkoituksena on selvittää, miten ne voivat hahmottaa sitä normatiivista perustaa, jolla Euroopan unioni toimii terrorismia vastaan. Turvallisuusteorioiden ottaminen mukaan tutkimukseen on perusteltua myös sen takia, että ne ohjaavat toimijoiden normatiivisia oletuksia uhasta. Näillä normatiivisilla olettamuksilla on myöskin vaikutus siihen, millaisia toimenpiteitä toimija tekee. Tässä tapauksessa miten Euroopan unioni vastaa terrorismin uhkaan. On kuitenkin selvää, että esimerkiksi Euroopan unioni ei julistaudu jonkin tietyn turvallisuuskäsitelmän kannattajaksi

---

¹¹ Malkki 2003.

¹² Eurobarometri-tutkimus suoritettiin loka-marraskuussa 2002. Vastaajia oli runsaat 16000 yli 15-vuotiasta eri EU-maiden kansalaista. Lähde: Eurobarometri-tutkimus nro 58.1, loka-marraskuu 2002,

¹³ Eija Palosuo, Helsingin Sanomat 13.6.2002. ”Ruotsalaistutkija: Terrorismin uhka kasvanut Euroopassakin.”

¹⁴ Jukka Harju, Helsingin Sanomat 21.5.2002.

yksipuolisesti, vaan sen turvallisuusarvot ovat piilotettuina puheisiin ja teksteihin.¹⁵ Laajemmalti on myös hyvä pohtia mistä turvallisuudesta on kyse, koska siihen viitataan niin usein ja sillä legitimoidaan erilaisia toimia. Tähän prosessiin viitataan myöhemmin puhuttaessa erityisesti *turvallistamisesta*¹⁶. Terrorismin kaltaisessa kysymyksessä ei mielestäni voi tai ei saa toimia, jos ei tiedosta oletuksia, joihin toimintansa perustaa. Voidaan siis sanoa, että työssä on eräänlainen konstruktiivinen lähtökohta-ajatus. Konstruktivismilla tarkoitetaan tässä yhteydessä Kööpenhaminan koulukunnan¹⁷ mukaista näkemystä, että turvallisuus on nähtävä sosiaalisena toimintana. Ei ole olemassa objektiivisia turvallisuusaiheita, vaan turvallisuusaiheet tulevat turvallisuusaiheiksi vasta kun aiheet ovat turvallistettu.¹⁸ Näin ollen on syytä tarkastella sitä, kuinka turvallistamista on tapahtunut terrorismin kysymyksessä. Nähdäkseni Kööpenhaminan koulukunnan viitekehys koskien turvallistamista on sopivin tämän asian tutkimiseksi.

Tutkimuskohteena on Euroopan unioni. Voidaan sanoa, että EU muodostaa eräänlaisen alasysteemin¹⁹. Se on myös maantieteellinen alue. Maantieteellinen yhtenäisyys ei ole kuitenkaan riittävä syy tarkastella Euroopan unionia yhtenäisenä tutkimuskohteena. Tutkimuksen lähtökohtana on se, että EU muodostaa *turvallisuuskompleksin*. Buzanin ja ym. mukaan turvallisuuskompleksilla tarkoitetaan sitä, että turvallisuus on keskinäisriippuvaisempaa yhteisön sisällä, kuin sen ulkopuolella.²⁰ Toisin sanoen turvallisuuskompleksi muodostuu valtioista, joiden turvallisuuteen liittyvät näkökohdat ovat sidoksissa toisiinsa ja näin ollen turvallisuusongelmien tarkastelua ja analysointia ei ole järkevää suorittaa erillään toisistaan.²¹ EU ei ole tyhjiö vailla vuorovaikutusta rajanaapuriensa ja muiden maiden kanssa. On kuitenkin selvää, että terrorismin vastaiset toimenpiteet koskevat vain unionimaita EU:n ottaessa kantaa asiaan. Lisäksi EU:lla on oma yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa (YUTP), sekä yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa, joilla pyritään koordinoimaan toimia terrorismin vastaisessa

---

¹⁵ Ks. eri turvallisuusnäkemysten vaikutuksista toimijoiden käyttäytymiseen. Laitinen 1999, 20.

¹⁶ Käsitteellä viitataan tässä Kööpenhaminan koulukunnan käyttämään termiin.

¹⁷ Kööpenhaminan rauhantutkimuslaitoksen teoreettinen turvallisuuskeskustelun ryhmä. Sen kärkinimiä ovat mm. Barry Buzan ja Ole Waever kollegoineen. Heitä voidaan pitää laajennetusta tai laaja- alaisesta turvallisuudesta käydyn keskustelun kärkiniminä. He ovat tuoneet esille teoriassaan termin 'securize', joka on käännetty suomeksi sanaksi 'turvallistaa'. Katso turvallistamisesta Waever 1993 ja Waever ym. 1993.

¹⁸ Buzan ym. 1998, 204.

¹⁹ Buzan ym. 1998, 5-6.

²⁰ Buzan ym. 1998, 11. Turvallisuuskompleksi on kirjoittajan suomennos sanoista *security complex*.

²¹ Buzan, Waever ja de Wilde 1995, 12: "a set of states whose major security perceptions and concerns are so interlinked that their national security problems cannot reasonably be analysed or resolved apart

taistelussa. Näin ollen on perusteltua sanoa, että EU on tässä asiassa eräänlainen turvallisuuskompleksi ja siksi on mielekästä tarkastella EU:ta kokonaisuutena. Buzanin mukaan turvallisuuskompleksissa oleva turvallisuuden keskinäisriippuvaisuus voi vaihdella kaaoksesta turvallisuusyhteisöön. Kaaoksella Buzan viittaa siihen, että kaikki toimijat ovat vihollisia keskenään, kun taas turvallisuusyhteisössä erimielisyydet ratkaistaan ilman poliittisia tai sotilaallisia toimenpiteitä.²² Tässä tarkastelussa EU sijoittuu lähemmäksi turvallisuusyhteisöä kuin kaaosta.

5. TUTKIMUSHYPOTEESI

Tutkimushypoteesina on lähtökohta, että EU näkee turvallisuuden laaja-alaisena käsitteenä ja turvallisuuden takaamiseksi eivät riitä pelkät sotilaalliset keinot. On kuitenkin nähtävissä, että EU:n toiminta nojaa osin traditionaaliseen ja realismiin perustuvaan voimapolitiikkaan erityisesti terrorismin kysymyksessä. Tämä näkyy siten, että osa jäsenvaltioista pyrkii torjumaan terrorismia puhtaasti sotilaallisin keinoin omista kansallisista lähtökohdista. Lisäksi Laitista mukailen realismin raadollista henkeä ymmärretään Brysselissäkin²³. Se on vahvistunut monista eri syistä, joista yksi on syyskuun 11. päivän terrori-iskut ja niiden tuoma vaikutus maailmanpolitiikkaan. Näen, että EU ei vielä täysin muodosta niin sanottua siviilivaltaa terrorismin kysymyksessä, joka mahdollistaisi erilaisen lähestymistavan terrorismiin²⁴. Maullin mukaan siviilivallalle luonteenomaisia piirteitä ovat: yhteistyön merkitys kansainvälisissä suhteissa, ei-sotilaallisten keinojen käyttö kansallisten tavoitteiden turvaamisessa ja ylikansallisten rakenteiden luominen kansainvälisten suhteiden säätelemiseksi²⁵. EU:lla on siviilivaltaan liittyviä piirteitä, mutta samalla sen kanssa kilpailee myös sotilaspoliittiset piirteet. Vaikka lähtökohtaisesti EU:ta voidaan pitää rauhanprojektina, niin se on saamassa yhä enemmän sotilasyhteisön piirteitä²⁶. Tällä kehityksellä on vaikutusta EU:n harjoittaman politiikan sisältöön.

Terrorismin torjuminen on ollut EU:n asialistalla jo pitkään, mutta syyskuun 11. päivän

---

from each other.”

²² Buzan 1991, 218.

²³ Laitinen 2002, 6.

²⁴ Ks. Siviilivallasta ja Euroopan unionista Katja Keisala 2002 ja Pertti Joenniemi 2002.

²⁵ Maull 1990/1991, 91-106. Keisala (2002, 11) lisää siviilivallan määritelmään vielä arvoja, kuten ihmisoikeudet, kansalaisoikeuksien ja -vapauksien kunnioittamisen ja suojelemisen sekä demokratian ja hallinnon läpinäkyvyyden.

²⁶ Ks. Joenniemi 2002, 85-92 ja Salo 2002, 37.

tapahtumat ovat johtaneet kehitykseen, jota Kööpenhaminan koulukunta kutsuu turvallistamiseksi. Toisin sanoen terrorismi on kysymyksenä nostettu normaalin politiikan yläpuolelle, joka oikeuttaa tietyt poikkeustoimenpiteet²⁷. Näitä poikkeustoimia ei olisi todennäköisesti tullut, mikäli terrorismia ei olisi turvallistettu. Tutkimuksessa lähdetään liikkeelle siitä, että terrorismi on jossain määrin jo aikaisemmin turvallistettu EU:n piirissä, mutta 11.9.2001 tapahtumat lisäsivät turvallistamista siinä määrin, että on aiheellista puhua uudesta tilanteesta turvallistamisen suhteen.

Terrorismin torjunta tuo Euroopan unionille erityisiä haasteita, johtuen erityisesti Euroopan unionin hajanaisuudesta ja sen normatiivisen perustan moninaisuudesta. Vaikka Euroopan unioni on valtioiden muodostama kokonaisuus, niin se ei välttämättä toimi kuten yksittäinen valtio, vaan kuten 15 itsenäistä valtiota, jotka toimivat osin omien intressiensä pohjalta. Näin ollen hypoteesina voidaan todeta, että EU on samanaikaisesti sekä mahdollisuus, että este tehokkaaseen terrorismin torjuntaan. Se on mahdollisuus, koska tehokkaan yhteistyön ja poliittisen painoarvonsa kautta se voisi saavuttaa tärkeitä päämääriä, joilla voitaisiin torjua terrorismia. Näin ei kuitenkaan tapahdu, koska erityisesti EU:n isot jäsenvaltiot toimivat vielä pitkälti omien intressiensä pohjalta turvallisuuden alalla. Hypoteesina tässä työssä esitetään lisäksi, että tehokas terrorismintorjunta EU:ssa ei vaadi välttämättä uusia sotilaallisia rakenteita, vaan nykyisten rakenteiden kautta tapahtuvaa selkeämpää tehtävienjakoa ja yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa. EU:ta ei näin ollen tule rakentaa sotilaallisempaan suuntaan, jos tarkoituksena on torjua terrorismia. Tämä siksi, että Euroopassa on jo olemassa sotilaallisia rakenteita, joita voidaan käyttää hyväksi. Toiseksi terrorismia ei voida torjua pitkällä aikavälillä projisoimalla suurta määrää sotilaallista voimaa tiettyyn paikkaan tiettyinä maailmanpoliittisena hetkenä. Kolmanneksi EU:lla on niin sanottuna siviilivaltana –ja yhteisönä²⁸ mahdollisuus käyttää valtaansa niin politiikan, kuin talouden alalla ja tätä kautta torjua terrorismia globaalilla tasolla.

---

²⁷ Poikkeustoimilla viitataan tässä yhteydessä Kööpenhaminan koulukunnan näkemykseen, jonka mukaan onnistuneen turvallistamisen seurauksena toimija pystyy turvallisuudella legitimoimaan poikkeustoimenpiteiden käytön. Poikkeustoimenpiteiksi terrorismin kysymyksessä voidaan katsoa kansalaisoikeuksien rajoittamista ja turvallisuuskontrollin ulottamista koskemaan siviilihallintoon normaalisti kuuluvia asioita.

²⁸ Kuten aiemmin jo todettua, niin siviiliyhteisöllä ei tässä viitata englanninkielen sanaan *civil society*.

6. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu ensinnä kolmesta tutkimukselle tärkeästä käsitteestä. Ensimmäisenä käsitellään terrorismin käsite, sitten uhan ja kolmanneksi turvallisuuden käsite. On huomattava, että erityisesti terrorismin ja turvallisuuden käsitteet ovat hyvin normatiivisia ja tulkinnanvaraisia. Rajallisen tilan vuoksi kaikkia käsitteisiin kuuluvia kiistoja ei tuoda esille tässä yhteydessä. Turvallisuus- käsitettä tarkastellaan kuitenkin syvällisemmin johtuen eri koulukuntien suurista eroista. Koulukuntien näkemykset turvallisuuksista ovat myös pohjana viime kädessä kaikelle toiminnalle turvallisuuden ollessa kyseessä. Tämä tarkoittaa sitä, että toimijan käsitys turvallisuudesta on viime kädessä johdettavissa eri koulukuntien näkemyksiin turvallisuudesta ainakin jossain määrin.

6.1. Terrorismin käsite²⁹

Terrorismi on tunnetusti vaikea käsite johtuen sen normatiivisuudesta. Vanhan ajatuksen mukaan toisen terroristi on toisen vapaustaistelija. Tämä seikka on syynä siihen, että esimerkiksi Yhdistyneissä Kansakunnissa ei olla päästy yksimieliseen terrorismin määritelmään³⁰. Toinen yksinkertainen syy miksi terrorismia on niin hankala määritellä, johtuu siitä, että terrorismin käsite on muuttunut paljon viimeisten kahden sadan vuoden aikana.³¹ Ensimmäisen kerran terrorismi ja terrori sanoina ovat esiintyneet Ranskan suuren vallankumouksen yhteydessä vuosina 1793-94³². Tämän jälkeen määritelmät ovat muuttuneet monta kertaa. 1900- luvun alussa terrorismin ymmärrettiin olevan lähinnä anarkistien suorittamaa pommien räjäyttelyä. Varsinainen terrorismin tutkimus ei ole kuitenkaan kiinnittänyt paljoakaan huomiota näiden aikaisempien vaiheiden terrorismin ilmentymille³³. Toisen maailmansodan jälkeen terrorismi on käsitetty eri tavalla kuin 1900- luvun vaihteessa. Toisen maailmansodan jälkeen YK:ssa kirjatuiissa terrorismin vastaisissa yleissopimuksissa on puututtu lähinnä terroristien suorittamien tekojen kriminalisointiin, jolloin terrorismia on määritelty tekojen kautta. Näin ollen on huomautettava, että edelleenkin mitään yksimielisyyttä

---

²⁹ Tässä luvussa terrorismia käsitellään vain käsitteellisessä mielessä. Myöhemmin tutkimuksessa terrorismia tarkastellaan konkreettisenä ilmiönä. Jaottelun syynä on tutkimusteknillinen valinta.

³⁰ Maila-Katriina Tuominen, Aamulehti 24.1.2002; Ks.United Nations 2002b [www-dokumentti].

³¹ Rapoport 1992, 1061.

³² Hoffman 1999, 15.

³³ Malkki 2003, 4. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö terrorismiin liittyviä ilmiöitä olisi tutkittu jo aikaisemminkin. Esimerkiksi historian ja teologian piirissä ilmiöitä on käsitelty hyvinkin kauan ennen varsinaista terrorismin tutkimusta.

käsitteestä ei ole.

Euroopan unionissa terrorismin määrittäminen on tapahtunut terrorismiin kuuluvan rikostunnusmerkistön kautta. Neuvoston ehdotuksessa puitepäätökseksi terrorismin torjunnassa³⁴ todetaan seuraavaa terroritekojen ja terroristiryhmän osalta:

3 artikla: Terroriteot: 1. Kukin jäsenvaltio toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että rangaistusta langettaessa seuraavat sen kansallisessa lainsäädännössä määritellyt, yksittäisen henkilön tai ryhmän yhtä tai useampaa maata, niiden instituutioita tai kansalaisia vastaan tahallisesti tekemät rikokset, joiden tarkoituksena on pelotella niitä ja vakavalla tavalla horjuttaa maan poliittisia, taloudellisia ja yhteiskunnallisia rakenteita taikka tuhota ne, katsotaan terroriteoiksi:

a) murha, b) ruumiinvamman tuottaminen, c) ihmisryöstö, d) kiristys, e) varkaus tai ryöstö, f) valtion laitosten, julkisten liikennevälineiden, julkisia palveluja tuottavien laitosten, julkisten paikkojen ja omaisuuden laiton haltuunotto tai vahingoittaminen, g) aseiden tai räjähteiden valmistus, hallussapito, hankinta, kuljetus tai toimitus, h) saastuttavien aineiden vapauttaminen taikka tulipalojen, räjähdysten tai tulvien aiheuttaminen niin, että siitä aiheutuu vaaraa ihmisille, omaisuudelle, eläimille tai ympäristölle, i) veden- tai sähkönjakelun tai muun perusluonteisen voimavaran saannin häirintä tai keskeytys, j) hyökkäykset tietojärjestelmää häiritsemällä, k) uhkaus tehdä jokin edellä lueteltu rikos, l) terroristiryhmän johtaminen, m) terroristiryhmän tukeminen, kannattaminen tai toimintaan osallistuminen.

2. Tätä puitepäätöstä sovellettaessa ‘terroristiryhmällä’ tarkoitetaan rakenteeltaan jäsentynyttä, pidemmän ajan kuluessa muodostettua järjestöä, joka koostuu useammasta kuin yhdestä henkilöstä, jotka toimivat yhdessä 1 kohdan a-k alakohdassa tarkoitettujen terroritekojen tekemiseksi.³⁵

EU:n terrorismin rikostunnusmerkistö on suhteellisen laaja kattaen yleisimmät ajateltavissa olevat rikokset terrorismia koskien. Se on myös ajanmukainen siinä mielessä, että siinä puututaan rikoksiin, jotka tehdään tietojärjestelmiä kohtaan. Erotuksena rikollisuuteen EU:n määrittelyssä terroriteoilla pelotellaan kansalaisia tai instituutioita ja lisäksi terroriteoilla pyritään “horjuttaa maan poliittisia, taloudellisia ja yhteiskunnallisia rakenteita taikka tuhota ne...”³⁶. Oikeudellisessa mielessä voi tosin olla hankalaa todeta, mikä on *horjuttamista* ja *pelottelua*. EU:n kaltainen rikostunnusmerkistö koskien terroritekoja on normatiivinen näennäisestä neutraalisuudestaan huolimatta. Se ei tunnista *vapaustaistelua* esimerkiksi valtioterroria vastaan. Terrorismin historia tuntee tapauksia, jossa niin sanotut vapaustaistelijat ovat toimineet valtiota ja hallintoa vastaan terroriteoilla ja saavuttaneet myöhemmässä vaiheessa poliittisen ja legitiimin aseman joutumatta edesvastuuseen terroriteoista³⁷.

---

³⁴ Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2001b.

³⁵ Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2001b. Puitepäätös on ollut pohjana koko EU:n kattavan terrorismia koskevan lainsäädännön luomisessa.

³⁶ Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2001b.

³⁷ Esimerkiksi PLO (Palestiinan vapautusjärjestö) toimii palestiinalaisten legitiiminä edustajana, vaikka se on ollut vastuussa terroriteoista syntyhistoriansa alkuvaiheissa. Lisäksi esimerkiksi Israelin entinen pääministeri Menachem Begin on ollut osallisena Jerusalemin King David’s Hotelin räjäytyksessä vuonna 1946. Ks. Leitzinger, Suomen sotilas 5/2001, 19. Myös Etelä-Afrikan entinen presidentti Nelson Mandela luokiteltiin terroristiksi Etelä-Afrikan hallinnon toimesta ennen hänen vapauttamista vankilasta.

Tämän ei pitäisi olla mahdollista ainakaan EU:n piirissä edellä kuvatulla lainsäädännöllä. Kuitenkin Euroopan parlamentin suosituksessa Euroopan unionin asemasta terrorismin vastaisessa taistelussa todetaan Euroopan unionissa toteutettavien terroritekojen uhkaavan oikeusvaltioiden poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöä koskevia rakenteita. Suosituksessa todetaan, että terroriteot on erotettava kolmansissa maissa toteutettavista vastarintatoimista terrorismin menetelmiä käyttäviä valtion rakenteita vastaan.³⁸ Näin ollen parlamentin suosituksessa ja neuvoston ehdotuksessa on eräänlainen ristiriita koskien vastarintatoimia tai *vapaustaistelua* valtioterroria vastaan.

Schmid ym. ovat kartoittaneet terrorismin määritelmiä ja tarkastelleet siihen liittyvien määritelmällisten elementtien yleisyyttä, jolloin on muodostettavissa selkeämpi kuva siitä, mitä terrorismilla yleensä tarkoitetaan. Heidän mukaansa kymmenen yleisintä terrorismin määritelmiin liittyvää ominaisuutta ovat seuraavat³⁹:

1. Violence, force	83,5
2. Political	65
3. Fear, terror emphasized	51
4. Threat	47
5. (Psychological) effects and (anticipated) reactions	41,5
6. Victim – target differentiation	37,5
7. Purposive, planned, systematic, organized action	32
8. Method of combat, strategy, tactic	30,5
9. Extranormality, in breach of accepted rules, without humanitarian constraints	30
10. Coercion, extortion, induction of compliance	28

TAULUKKO NRO. 1: Terrorismiin liitetyt yleisimmät ominaisuudet Schmidin ym. mukaan. (Schmid. ym. 1988, 5-6).

Taulukon perusteella voidaan todeta, että määritelmällisesti terrorismiin katsotaan yleisimmin kuuluvan väkivalta ja voimankäyttö (violence, force). Rikollisuus on erotettavissa terrorismista toiseksi yleisimmän määritelmän ominaisuuden – poliittisuuden – kautta. Vaikka terrorismia tarkasteltaisiin yleisimpien sille kuuluvien ominaisuuksien perusteella, niin tietyt erottelut suhteessa terrorismiin ovat hankalia, kuten sissitoiminta ja rikollisuus. Terrorismin määrittelyssä on usein hankalaa todeta, mikä on sissitoimintaa ja mikä on rikollista toimintaa, koska määritelmällisesti ne eivät ole terrorismia. Hoffmanin mukaan sissitoiminta ja terrorismi ovat erotettavissa. Sissitoiminta on määriteltävissä seuraavasti:

³⁸ Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2001a.

³⁹ Schmid ym. 1988, 5-6.

“‘Guerilla’, for example, in its most widely accepted usage, is taken to refer to a numerally larger group of armed individuals, who operate as a military unit, attack enemy military forces, and seize and hold territory (even if only ephemerally during daylight hours), while also exercising some form of sovereignty or control over a defined geographical area and its population.”⁴⁰

Hoffmanin mukaan terrorismi eroaa sissitoiminnasta siten, että terroristit eivät toimi avoimesti aseistettuina yksikköinä, eivätkä pyri valloittamaan tai pitämään hallussaan maantieteellistä aluetta. Lisäksi terroristit eivät pyri taisteluihin armeijan yksiköiden kanssa, eivätkä harjoita suoraa kontrollia tiettyyn väestöön tai alueeseen.⁴¹

Toinen erotus terrorismin määrittelyssä on tehtävä rikollisuuteen ja rikollisiin. Yksi tärkeimmistä eroista on se, että rikolliset toimivat useimmiten itsekäiden motiivien puolesta, toisin sanoen rikolliset pyrkivät saavuttamaan teoillansa yleensä rahaa ja taloudellisia ja materiaalisia etuja. Toiseksi rikolliset eivät pyri saavuttamaan teoillansa psykologisia vaikutuksia laajemmalle vaikutusalueelle. Lisäksi rikolliset eivät pyri toimillansa tuomaan esille mitään erityistä sanomaa tai viestiä ja näin ollen ne eivät pyri vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen. Hoffman toteaa, että terroristien tarkoitus on muuttaa vallitsevaa systeemiä, kun taas rikollinen ei voisi välittää vähempää siitä, mikä on vallitseva systeemi.⁴² On kuitenkin huomattava, että rikollisuuden ja terrorismin erottaminen määritelmällisesti voi olla tietyissä tapauksissa hankalaa. Esimerkit koskien Etelä-Amerikan ‘narkoterrorismia’ ja Italian Mafiaa havainnollistavat erottamisen vaikeutta. Narkoterrorismin voidaan nähdä olevan sidoksissa puhtaaseen rikolliseen toimintaan – huumekauppaan - jolla sitten rahoitetaan terrorismia, jolla taas pyritään vastustamaan ja muuttamaan vallitsevaa poliittista järjestelmää.⁴³ Mafia taas saattaa käyttää terrorismiin kuuluvia keinoja pyrkien aiheuttamaan pelkoa siviiliväestössä, vaikka yleensä ottaen heidän ensisijainen tavoitteensa ei välttämättä ole poliittinen, vaan taloudellisen hyödyn hankkiminen rikollisuuden avulla.

Kolmas ryhmä, jotka tulee erottaa terroristeista ja terrorismista ovat yksinäiset salamurhaajat⁴⁴. Heillä saattaa olla samoja tavoitteita ja heidän toimintansa voi muistuttaa terroristien vastaavia. Erona terroristeihin on kuitenkin tekojen tarkoitus, mikä terroristeilla on poliittinen tarkoittaen poliittisen järjestelmän muutosta tai vaihtamista. Hoffmanin mukaan yksinäisten salamurhaajien motiivit ja tekojen tarkoitus

---

⁴⁰ Hoffman 1998, 41.

⁴¹ Central Intelligence Agency, 2.

⁴² Hoffman 1998, 41-42.

⁴³ Narkoterrorismia voidaan myös pitää sissitoimintana, ainakin mitä tulee toimijoiden toimintamalleihin ja pääasiallisiin vastustajiin.

ovat omaperäisempiä, itsekkäämpiä ja henkilökohtaisempia kuin terroristien.⁴⁵ Tätä näkemystä voidaan kuitenkin myös kritisoida yleistykseenä⁴⁶. Erotuksena yksinäisten salamurhaajien ja terroristien välillä voidaan pitää sitä, että terrorismi on organisoituneen ryhmän väkivaltaa, jolla on olemassa rakenne ja selvä komentoketju.⁴⁷ Näin ei ole yksittäisten salamurhaajien kohdalla. Terroristit kokevat myös tekonsa yleensä ‘altruistiseksi’⁴⁸, mitä ei voida sanoa rikollisista tai yksinäisistä salamurhaajista. Hoffmanin mukaan terroristit uskovat toimivansa jonkin ylevän periaatteen vuoksi ja he ovat valmiita toimimaan myös käytännössä käyttäen väkivaltaa apunaan.⁴⁹ Tämä erottaa terroristit poliittisista ekstremisteistä⁵⁰, jotka saattavat ajatella poliittisesti radikaalisesti ja kuulua johonkin tällaiseen radikaalisti ajattelevaan järjestöön. He eivät kuitenkaan ole valmiita toimimaan käytännössä ihanteidensa puolesta.⁵¹ Luokittelun hankaluudesta käy esimerkkinä Palestiinassa toimiva Hamas- järjestö. Palestiinalaisalueella toimiva Hamas- järjestö on tunnustettu poliittinen puolue, jolla on edustajia lakiasäättävässä neuvostossa eli niin sanotussa parlamentissa ja se harjoittaa sosiaalista toimintaa, samalla kun sitä pidetään myös terroristijärjestönä. Esimerkiksi EU piti Hamasin poliittista siipeä laillisena aina syyskuuhun 2003 asti, jolloin EU:n ulkoministerit lisäsivät sen terroristijärjestöjen listalle.⁵² Hamasin esimerkki asettaa ison kysymyksen terrorismin määrittelyssä. Tuleeko koko järjestö tuomita terroristijärjestöksi, jos sillä on erillinen poliittinen ja sotilaallinen siipi? Vastaus on helppo antaa sen ajattelun kautta, että koko järjestö tulee tuomita terroristijärjestöksi, jos sen poliittinen siipi on tietoinen terrori-iskujen valmistelusta tai poliittisella siivellä on vaikutusvaltaa ehkäistä sotilaallisen siiven tekemiä iskuja. Tämä kysymys ei koske pelkästään Hamas- järjestöä, vaan se koskee ja on koskenut esimerkiksi PLO:ta, Hizbollah:ia ja IRA:ta⁵³. Kuvaavaa terrorismin määrittelyn ongelmalle on se, että terroristijärjestöjen oikeudellinen ja poliittinen asema on muuttuva, jolloin terroristeista voi tulla poliittisia toimijoita, kuten PLO:n esimerkki osoittaa. Sama koskee myös esimerkiksi Albaniassa toiminutta

---

⁴⁴ Kirjoittajan suomennos sanasta *assassin*. Jatkossa suomennokset kirjoittajan, jollei muuta mainita.

⁴⁵ Hoffman 1998, 42-43.

⁴⁶ Esimerkkinä kyseenalaistamisesta voidaan pitää mm. Eugen Schaumanin tapausta. Suomalainen Schauman ampui venäläisen kenraalikuvernööri Bobrikovin vuonna 1904 Senaatin portaissa Helsingissä. On kyseenalaista sanoa, että Schaumanin tekoa voidaan pitää itsekkäänä. Yleensä ottaen hänen motiivinaan on pidetty venäläisen vallan vastustamista.

⁴⁷ Hoffman 1998, 42-43.

⁴⁸ Altruismilla tarkoitetaan sitä, että pyritään edistämään jotain hyväksi koettua ja samalla pyritään vastustamaan pahaksi koettua.

⁴⁹ Hoffman 1998, 43.

⁵⁰ Kirjoittajan suomennos sanoista *political extremists*.

⁵¹ Hoffman 1998, 43.

⁵² Petteri Tuohinen, Helsingin Sanomat 7.9.2003.

⁵³ PLO lyhenne tulee sanoista *Palestine Liberation Organization* eli Palestiinan vapautusjärjestö ja IRA on lyhenne sanoista *Irish Republican Army* eli Irlannin tasavaltalaisarmeija.

Kosovon vapautusarmeijaa (UCK:ta), jota on aiemmin pidetty terroristijärjestönä, kunnes se toimi itsenäisenä ja laillisena toimijana Pariisin rauhanneuvotteluissa keväällä 1999⁵⁴.

Hoffman päätyy lopulta määrittelemään terrorismin viiden eri ominaisuuden kautta, jotka erottavat sen muusta rikollisesta toiminnasta ja rikollisista henkilöistä. Nämä ominaisuudet ovat:

- ineluctably political in aims and motives;
- violent – or, equally important, threatens violence;
- designed to have far-reaching psychological repercussions beyond the immediate victim or target,
- conducted by an organization with an identifiable chain of command or conspirational cell structure (whose members wear no uniform or identifying insignia); and
- perpetrated by a subnational group or non-state entity”.⁵⁵

Tässä tutkimuksessa terrorismilla tarkoitetaan yllä olevan määritelmän mukaisen toiminnan harjoittamista. Määritelmä sisältää terrorismiin kuuluvat ominaisuudet erottaen sen samalla rikollisuudesta ja sissitoiminnasta. Lisäksi määritelmä kattaa terrorismiin liittyvät tärkeimmät ominaisuudet, kuten että se on poliittista tavoitteiltaan, se sisältää väkivaltaa tai sillä uhkailua, se on kohdistettu laajemmalle yleisölle, terroristit toimivat organisaationa ja terroristit eivät ole valtiollisia toimijoita. On kuitenkin muistettava, että on olemassa valtioterroria, mitä ei yleensä rinnasteta terrorismiin. Mitä tulee terrorismin ja terrorin eroihin, niin ero on selvä. Hoffmanin mukaan terrorilla tarkoitetaan vallassa olevien tahojen suorittamaa painostusta tai väkivaltaa, joko suorasti tai epäsuorasti omia kansalaisia kohtaan⁵⁶. Tässä tutkimuksessa puhuttaessa terrorismista sillä ei tarkoiteta valtion harjoittamaa terroria, mikä tulee esiin jo Hoffmanin määritelmässäkin. On selvää, että Hoffmanin määritelmä ei ota huomioon kaikkia terrorismissa tapahtuneita muutoksia. Esimerkiksi uskonto on vahvasti mukana terrorismissa monessa tapauksessa, mutta tämä ei kuitenkaan ole sääntö⁵⁷. Näin ollen on luontevaa pitää se erillään terrorismin määritelmästä. Uskonnolliseen terrorismiin palataan myöhemmin tässä tutkimuksessa terrorismiin liittyvien uusien kehityskulkujen tarkastelussa.

---

⁵⁴ Ahoniemi 1999, 25.

⁵⁵ Hoffman 1998, 43.

⁵⁶ Hoffman 1998, 25.

⁵⁷ Ks. uskonnollisesta terrorismista esimerkiksi Juergensmeyer 2001.

6.2. Uhan käsite

Uhan käsite on olennainen tutkimuksessa sen takia, että se liittyy olennaisesti turvallisuuteen ja sitä kautta terrorismiin, joka on turvallisuusuhka. Tutkimuksen käsitteellinen viitekehys lähtee siitä, että turvallisuus on se alue jossa erilaiset uhat kohtaavat. Uhkia toisin sanoen käsitellään aina jossain suhteessa turvallisuuteen. Eli tässäkin tutkimuksessa terrorismia käsitellään uhkana turvallisuuden kentässä. Turvallisuuden tutkimuksen alueella uhkia on käsitelty yleensä kansallisen turvallisuuden kautta. Myös tässä tutkimuksessa uhka määritellään kansalliseen turvallisuuteen liittyvänä kysymyksenä.

Uhan käsitteelle on ominaista, että se on suhteessa johonkin. Toisin sanoen olennaista turvallisuuden kannalta on uhan voimakkuus.⁵⁸ Toiseksi uhka on moniulotteinen ja joustava käsite, josta saatetaan käyttää erilaisia ilmauksia. Nokkalan mukaan tällaisia ilmaisuja ovat epävarmuus, huoli, vaara, haaste ja mahdollisuus⁵⁹. Uhalla on myös kaksi ulottuvuutta, jotka liittyvät sen vakavuuteen. Ensimmäkin uhka voi olla joko todennäköinen tai epätodennäköinen. Toinen ulottuvuus liittyy taasen siihen että seuraukset uhan konkretisoitumisesta voivat olla vakavat tai vähäiset.⁶⁰ Näin ollen toimijan, jota uhka koskee, on muodostettava kuva siitä, mitkä uhat ovat todennäköisempiä ja seurauksiltaan vakavimpia. Näitä uhkia toimija pyrkii torjumaan ensisijaisesti, ainakin jos toimijan uskotaan toimivan rationaalisesti ja säilyttämään oman fyysisen tai henkisen koskemattomuutensa.

Uhkan kannalta olennaista ovat myös toimijaan kohdistuvat heikkoudet (vulnerabilites). Buzanin mukaan toimijalla tulee olla idea uhkien luonteesta ja omista heikkouksista ennen kuin kansallinen turvallisuus voidaan nähdä politiikkaongelmana (policy problem). Hänen mukaansa turvattomuus on heikkouksien ja uhkien yhdistelmä, eikä niitä voida erottaa toisistaan. Toimija voi vähentää turvattomuutta joko vähentämällä heikkouksiansa tai estämällä ja pienentämällä toimijaan kohdistuvia uhkia. Kansallisen turvallisuuspolitiikan tasolla tämä voi tarkoittaa sitä, että toiminta voidaan kohdistaa valtion sisälle, jolloin pyritään vähentämään valtion heikkouksia tai ulospäin, jolloin pyritään vähentämään ulkoisia uhkia keskittymällä uhkien lähteisiin. Heikkoudet

---

⁵⁸ Buzan 1991, 134-140.

⁵⁹ Nokkala 1999, 49.

eroavat uhkista myös siten, että ne ovat konkreettisempia. Uhkien konkretisoiminen on sen sijaan vaikeampaa kahdesta syystä. Ensinnäkin uhat ovat subjektiivisia jossain määrin. Niitä on vaikea mitata objektiivisesti ja lisäksi niitä voi olla vaikea nähdä realistisesti. Toinen ongelma uhkien toteennäyttämässä on se, että on vaikea erottaa niitä uhkia, jotka nousevat toimimisesta päivittäisessä kansainvälisessä ja kilpailullisessa toimintaympäristössä. Toisin sanoen, kuten Buzan toteaa, kansainvälinen kilpailullinen järjestelmä on normi valtioiden välisessä toiminnassa ja kaikkea siitä nousevia uhkia ei voida pitää kansallisina turvallisuusuhkina.⁶¹ Buzan on luokitellut tekijöitä, jotka ovat olennaisia sen suhteen, kuinka voimakkaana kansallisvaltiot kokevat uhat:

LOW INTENSITY	HIGH INTENSITY
Diffuse	Specific
Distant (space)	Close (space)
Distant (time)	Close (time)
Low probability	High probability
Low consequences	High consequences
Historically neutral	Historically amplified

TAULUKKO NRO 2: Uhkien intensiteetti Buzanin mukaan. (Buzan 1991, 140).

Edellä olevaa Buzanin taulukkoa voidaan tarkistella sitä kautta, että taulukossa olevat määreet ovat niitä tekijöitä, joiden avulla uhkille luodaan legitimizeettiä kansallisina turvallisuusaiheina.⁶² Taulukosta käy ilmi ne tekijät, joiden mukaan uhat voitaisiin laittaa eräänlaiseen tärkeysjärjestykseen abstraktissa mielessä. Tosiasia kuitenkin on se, että mitään objektiivista listaa on tuskin muodostettavissa ainakaan tieteellisessä mielessä. Poliittisen argumentaation tasolla tällaisia listoja voidaan kyllä esittää, mutta niidenkin esittämistä rajoittaa uhka-arvioinnin kansalliseen turvallisuuteen liittyvä salainen luonne. Näin ollen valtion korkeimman johdon käyttöön tehdyt uhkaselvitykset ovatkin usein salaisia, jolloin yleisön ja tutkijoiden ei ole mahdollista päästä niitä tutkimaan.

Valtion näkökulmasta tarkasteltuna uhat näyttävät usein objektiivisina tekijöinä. Nokkalan mukaan uhkiin tulisi suhtautua enemmän niin, että niissä korostuu arvionvaraisuus. Hänen mukaansa “uhkamäärittelyissä onkin kyse enemmän siitä, miten

---

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Buzan 1991, 112-115.

⁶² Buzan 1991, 140.

niitä tuotetaan poliittisesti ja samalla nimetään asioita turvallisuuteen kuuluviksi.” Toisin sanoen uhkia tuotetaan intentionaalisesti. Nokkalan mukaan uhkakuva onkin käsitteenä käyttökelpoisempi kuin uhka. Uhkakuva ottaa paremmin huomioon uhkien välineellisyyden ja politiikan argumentaation.⁶³ Edellä mainitussa on paljon yhtäläisyyksiä siihen mitä jäljempänä puhutaan turvallistamisen prosessista. Turvallistamisesta puhuttaessa tarkoitetaan karkeasti ottaen sitä, että asioita nostetaan turvallisuuspuheen piiriin ja niistä tehdään sopivissa olosuhteissa turvallisuusuhkia. Eli turvallistamisen periaate pätee käytännössä samalla tavalla turvallisuuden ja uhan käsitteen toiminnassa. Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on siis huomata, että uhka käsitteenä toimii samoin kuin niin sanottu turvallistamisen prosessi. Uhkasta tulee kansallinen turvallisuuskysymys, kunhan on esitettävissä erinäisiä perusteluita, joiden kautta uhka voidaan legitimoida kansalliseksi turvallisuuskysymykseksi.

Edellämainitun perusteella valtiota koskeva uhka määritellään tässä tutkimuksessa turvallisuuteen liittyvänä asiana, joka aiheuttaa toimijan kannalta turvattomuutta. Uhkan konkretisoituminen on riippuvainen myös toimijan haavoittuvuudesta. Uhat voivat tulla joko valtion ulko- tai sisäpuolelta ja niitä voidaan torjua joko vähentämällä haavoittuvuutta tai pyrkimällä vaikuttamaan uhkien synnyn vähenemiseen. Vaikka EU ei ole valtio, vaan valtioiden muodostama yhteisö, jolla on toimivaltaa vain tietyissä asioissa, niin EU:n ajatellaan tässä tutkimuksessa olevan yksittäinen ‘valtio’, mitä tulee terrorismin uhkaan. En näe tässä mitään ongelmaa, koska tässä yhteydessä EU:ta tarkastellaan kokonaisuutena ja pyritään selvittämään myös sitä, onko EU yhtenäinen toimija tässä asiassa. On selvää, että unionin jäsenmailla on erilaisia käsityksiä uhista, mutta kaikki jäsenmaat tunnustavat terrorismin ainakin jonkin asteiseksi turvallisuusuhkaksi.

6.3. Turvallisuuden käsite

Tutkimuksen keskeisin käsite on turvallisuuden käsite. Tämä johtuu siitä, että tutkimuksessa tarkastellaan Euroopan unionin toimintaa juuri turvallisuuden näkökulmasta. Turvallisuuden käsitettä voidaan käyttää kahdella tavalla. Arkipäiväisessä mielessä ja tieteellisessä mielessä. Jälkimmäisellä tavalla puhuttaessa turvallisuus saa oman diskurssinsa. Tässä työssä omaksuttu näkemys turvallisuudesta

---

⁶³ Nokkala 1999, 49-50.

pohjautuu politiikan ja kansainvälisten suhteiden tutkimusten perustalle⁶⁴. Näillä tieteenaloilla on kilpailevia näkemyksiä ymmärtää ja tulkita turvallisuutta. Laitisen mukaan perinteisesti turvallisuusorientaatioita yhdistää ajatus turvallisuudesta hallittavuutena. Hän kysyy, voitaisiinko turvallisuutta ymmärtää myös huolettomuutena, jolloin päästäisiin pois hallitsevasta paradigmasta Kuhnin teoriaa mukaillen⁶⁵. Laitisen mukaan turvallisuus puhuttuna normaalin paradigman sisällä tarkoittaa sitä, että turvallisuudesta puhuttaessa kysytään kuinka turvallisuudesta tulisi puhua, eikä siitä, mistä tulisi puhua turvallisuuden ollessa kyseessä⁶⁶.

Käsitykset eri turvallisuuksista ovat samalla taistelua eri diskurssien välillä. Laitisen mukaan nämä diskurssit eivät ole “objektiivisia ja inhimillisestä olemisesta arvovapaita arviointeja eivätkä analyttisiä rakenteita, vaan pikemminkin historiallisten (sosiaalisten) prosessien ja rakenteiden tuotteita”⁶⁷. Näin ollen taistelu eri diskurssien välillä on myös taistelua eri totuuksien välillä. Tämän taistelun voittaja saa resursseja ja “saavuttaa auktoriteetin artikuloida uudet määrittymiset sekä diskurssit”⁶⁸. Näin ollen käsitykset ja diskurssit turvallisuudesta eivät ole samantekevää. Diskursiivisuus merkitsee myös sitä, että turvallisuutta ei ole olemassa *per se*⁶⁹. Laitisen mukaan tämä merkitsee sitä, että turvallisuus rakentuu ja konstituoituu aina jokaisessa ymmärtämisen tapahtumassa yksilöllisesti ja kollektiivisesti. Näin ollen turvallisuus on kontingenttia ja heterogeenista luonteeltaan.⁷⁰ On myös huomattava, että erilaisten diskurssien takana on myös erilaisia intressejä. Näin ollen diskurssit eivät ole sattumanvaraisia. Tämä tulee esiin myös turvallisuuden subjektien tarkastelussa, mikä tulee esille myöhemmin. Laitisen näkemys turvallisuuden kontingentista ja heterogeenisesta luonteesta on oikeutettu ja perusteltu. On vaikeata löytää perustelua sille, että olisi olemassa jokin yksi ja ainoa oikea turvallisuus. On kuitenkin huomattava, että tietyt teoriat, jotka korostavat ihmisten perustarpeiden universaalisuutta, saattavat löytää perusteluita yhteiselle ja universaalille turvallisuudelle, kuten Maslowin tarvehierarkia. Sen mukaan ihmisen tarpeet muodostavat hierarkian, jolloin tärkeintä ihmiselle on ensisijaisesti fyysinen turvallisuus, eli ravinto ja hengissä pysyminen. Tämän tutkimuksen lähtökohta on kuitenkin Euroopan unionin tarkastelu, jolloin yksilön tarpeiden tarkastelu ei ole

---

⁶⁴ Ks. Buzan ym. 1998, 21.

⁶⁵ Laitinen 1999, 95.

⁶⁶ Ibid. Kuhnin paradigman käyttö kuvaamaan turvallisuusteorioita voidaan nähdä ongelmalliseksi siitä syystä, että Kuhnin mukaan yhteiskuntatieteissä ei sinänsä ole paradigmoja, vaan lähinnä koulukuntia.

⁶⁷ Laitinen 1999, 101.

⁶⁸ Lipschutz 1995, 8.

⁶⁹ Korostus Laitisen.

⁷⁰ Laitinen 1999, 98.

sinänsä tarkoituksenmukaista.

Turvallisuus sanana (security) tulee latinan sanoista *se* ja *cura*. Etuliite *se* tarkoittaa ilman ja jälkiliite *cura* taasen huolta, huolenpitoa, hoivaa tai valvontaa. Etymologisesti tarkasteltuna se on merkitykseltään negatiivinen. Laitisen mukaan se kuvaa “hoivaamattomuuden (huolettomuuden) huolehtimisen puutteen (turvattomuuden) tilaa.”⁷¹ Laitisen mukaan tämä negatiivisuus kääntyi positiiviseksi modernin ajan alkaessa ja liittyi samalla poliittisen (hallinnan) kulttuurin nousuun kansallisvaltion sisällä⁷². Modernilla ajalla tässä viitattaneen kansallisvaltioiden syntyyn Ranskan suuren vallankumouksen jälkeisellä ajalla. Turvallisuus- käsitteen etymologinen tarkastelu osoittaa, että turvallisuus liittyy vajavaisiin ja epävarmisiin oloihin⁷³. Der Derianille tämä tarkoittaa epävarmuuden voittamista ja tiedon varmuuden tavoittelua, jolloin se yhdistyy myös kausaliteetin ja rationaliteetin tavoitteluun. Outo ja epävarma on pelottavaa, kun puolestaan turvallinen (safe) elämä vaatii turvallisia (safe) totuuksia⁷⁴. Nykysuomen sanakirjassa ja Suomen kielen perussanakirjassa turvallisuus on määritelty adjektiivin turvallinen kautta, josta ominaisuudennimi turvallisuus on johdettu. Näin ollen turvallinen merkitsee suojaista, vaaratonta, varmaa, turvallisuutta, luottamusta herättävää, levollista, pettämätöntä, lujaa, kestäväää, pitävää, vahvaa, vankkaa, riskitöntä ja solidia⁷⁵. Englanninkielisten sanakirjojen mukaan synonyymejä turvallisuudelle ovat suoja (protection), puolustus, vartio, suoja (shelter), turvallisuus (safety), varmuus (certainty), helpotus, vakuutus, huolimattomuus, luottamus, varmuus, pantti, takaus⁷⁶.

Eräänlaisena ongelmana suhteessa turvallisuuskäsitteeseen voidaan pitää sitä, että se liittyy ja on liittynyt useimmiten pelkästään valtioon. Waeverin mukaan ei ole olemassa kirjallisuutta tai filosofiaa turvallisuudesta ei-valtiollisin termein. Weaverin väitettä voidaan kritisoida sen osalta, että turvallisuutta on käsitelty ainakin filosofisesti monissa uskonnollisissa teoksissa yksilön ja yhteisön kannalta. Waever myöntää, että vaikka yksilön ja globaalin tason dynamiikka vaikuttavat valtion turvallisuuteen, niin käsitteinä yksilön turvallisuus ja kansainvälinen turvallisuus puuttuvat.⁷⁷ Tämä tilanne on kuitenkin korjaantumassa uusien teorioiden saadessa enemmän tilaa

---

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ Der Derian 1995, 27-29.

⁷⁴ Der Derian 1995, 33-34.

⁷⁵ Nykysuomen sanakirja 1989, 421; Suomen kielen perussanakirja 1994, 371-372.

⁷⁶ Rantapelkonen 2000, 59. Rantapelkosen käyttämät viitteet eivät tiedossa.

⁷⁷ Waever 1995, 50.

turvallisuuskeskustelussa. Voidaan sanoa, että toisen maailmansodan jälkeen käyty keskustelu turvallisuudesta tapahtui sotilaallisessa viitekehyksessä. Vasta 1980-luvulla alkoi vaihtoehtokeskustelu turvallisuudesta ja samalla pyrittiin irtaantumaan valtiokeskeisestä sotilaallisesta turvallisuudesta. Samalla turvallisuuden käsitettä pyrittiin laajentamaan ja täsmentämään.⁷⁸

6.3.1. Turvallisuuskäsitteen sisältö ja kysymykset

Turvallisuuden käsitteen määrittelystä johtuva kiista on tärkeä. Forsberg perustelee tärkeyden sillä, että “politiikka ja kieli ovat niin yhteen kietoutuneita, ettei käsitteellisiä kiistoja voi pitää poliittisesti merkityksettöminä. Poliittiset muutokset ovat melkein aina kytkeytyneet käsitteellisiin muutoksiin”⁷⁹. On kuitenkin huomattava, että teoreettisesti ja poliittisesti ‘parhaimmat’ käsitteet eivät ole yhteneväiset. Lisäksi Connolly toteaa, että monien yhteiskuntatieteilijöiden mukaan keskeiset käsitteet ovat “olemukseltaan kiisteltyjä käsitteitä”⁸⁰. Kiistanalaisuus johtuu siitä, että käsitteet sisältävät usein normatiivisia olettamuksia. Turvallisuus ei tee tässä asiassa poikkeusta.

Laajemmalti ajateltuna kiistat turvallisuuden määrittelystä ovat myös kiistoja ontologisista ja epistemologisista perusteista. Eli toisin sanoen, kuinka suhtautua maailmaan, tietoon ja käsitteisiin. Perustavanlaatuinen jako menee niin sanottujen positivistien ja postpositivistien välillä. Positivismiin periaatteisiin kuuluu objektiivisuuden tavoittelu ja lainalaisuuksien etsiminen. Lisäksi arvot ja tosiasiat ovat erotettavissa toisistaan ja sosiaalista maailmaa voidaan tutkia luonnontieteiden tavoin.⁸¹ Käsitteet kuvaavat vain ilmiötä nimeltä. Postpositivismiin ajatuksiin kuuluu sen sijaan sen korostaminen, että ihmiset luovat omat todellisuutensa ja tätä kautta myös käsitteensä. Toisin sanoen todellisuus rakentuu ihmisten mielissä. Näin ollen ei voi olla mitään universaaleja eli yleismaailmallisia ja muuttumattomia lakeja ja lainalaisuuksia. On kuitenkin huomattava, että positivismi ja postpositivismi ovat molemmat yksinkertaistuksia ja näin ollen ne antavat keskustelulle vain suuntaviivoja ja perusteita.

Turvallisuuden käsitteen sisältö ei ole yksiselitteinen. Yksi suurimmista erimielisyyksistä koskien turvallisuus-käsitettä koskee sen sisältöä ja kattavuutta.

---

⁷⁸ Nokkala 2001, 81-82.

⁷⁹ Forsberg 1996, 5. Ks. Farr 1988. Forsbergin näkemystä voidaan pitää yleistykseenä. On osoitettavissa tilanteita, jossa voidaan nähdä käsitteellisiä muutoksia, ilman että politiikan nähdään muuttuneen.

⁸⁰ Ks. Connolly 1983.

Viime vuosikymmeninä keskustelu on kulkenut erityisesti laaja-alaisen tai suppean turvallisuuskäsitteen välillä. Yksinkertaistettuna suppean turvallisuuskäsityksen kannattajat ovat sitä mieltä, että turvallisuudessa on kyse aseellisen voiman käytöstä. Sen sijaan laaja-alaisen turvallisuuden kannattajat ovat halunneet nostaa turvallisuusagendalle myös monia muita kysymyksiä, kuten ympäristöuhat, taloudelliset uhat ja sosiaaliset uhat. Forsbergin mukaan laajentajat ovat olleet ympäristöaktiiveja, rauhantutkijoita ja kriittisiä tutkijoita. Yhteistä näille on ollut se, että he pitävät sotilaallista turvallisuutta liian kapeana. Suppean ja perinteisen turvallisuuskäsityksen puolestapuhujat ovat kuuluneet ‘valtavirtaan’, kuten Forsberg toteaa.⁸² Tämä erimielisyys voidaan asettaa myös laajempaan viitekehykseen, kuten postmoderniin ajatteluun ja modernin kritiikkiin. Modernissa ajattelussa valtion ensisijaisuus tarkoittaa usein myös sotilaallisen turvallisuuden korostumista. Sen sijaan postmodernissa ajattelussa halutaan tarkastella turvallisuutta kriittisesti ja mennä sen ‘taakse’.

Turvallisuudesta puhuttaessa on määriteltävä myös se, mikä on turvallisuuden subjekti. Toisin sanoen, kuka on turvallisuuden kohteena, kuka ‘tekee’ turvallisuutta tai Kööpenhaminan koulukuntaa lainatakseni, kuka ‘turvallistaa’. Huru tarkastelee artikkelissaan moniarvoista ja laaja-alaista turvallisuutta. Hänen mukaansa turvallisuuskäsitettä koskevia peruskysymyksiä moniarvoisessa ja pluralistisessa turvallisuuskeskustelussa ovat:

“Mitä turvataan: mikä on turvallisuuden subjekti? Mistä turvallisuus muodostuu: mitkä ovat turvallisuuden kontekstuaaliset olosuhteet? Miten turvallisuuden idea on kehittynyt: mistä ajatus turvallisuuden ja turvallistamisen tarpeesta tulee ja minkälaisiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin käytäntöihin se on liittynyt ja mihin johtanut?”⁸³

Turvallisuuden subjekti on kysymys, joka erottaa keskenään eri teorioita turvallisuudesta. Kyse on periaatteellisesta valinnasta, kuten Huru toteaa. Vaihtoehdot ovat Hurua mukailten karkeasti ottaen yksilöiden turvallisuus yhteiskunnallisissa käytännöissä, staattisesti strukturoidun järjestelmän ja sen yksiköiden turvallisuus tai moniarvoinen ja epäyhtenäinen järjestelmien ja subjektien joukon turvallisuus.⁸⁴ Tämä voidaan tematisoida edelleen kysymykseen siitä, onko turvallisuudessa kyse yksilön,

---

⁸¹ Laitinen 1999, 27.

⁸² Forsberg 1996, 5.

⁸³ Huru 1998a, 50.

⁸⁴ Ibid.

yhteiskunnan tai valtion turvallisuudesta⁸⁵. Kysymys voidaan asettaa myös siten, onko turvallisuuden subjekti se, kuka tuottaa turvallisuutta, vai se kenelle tuotetaan turvallisuutta⁸⁶. Näin ollen on huomattava, että eri subjektien turvallisuudet voivat olla sovittamattomassa ristiriidassa keskenään⁸⁷. Esimerkiksi valtiota kohtaan turvallisuuden ja hallittavuuden tuottajana kohtaan on esitetty kritiikkiä. Nähdään, että valtio ei pysty tuottamaan turvallisuutta ja ylläpitämään hallittavuutta. Laitisen mukaan hallinnan kritiikillä tarkoitetaan sitä, että valtio tuottaa turvallisuutta väkivallan avulla ja toiseksi valtio ei pysty vastaamaan uusiin uhkiin.⁸⁸ Erityisesti kriittiset teoriat ovat tuoneet esille valtioon kohdistuvaa kritiikkiä⁸⁹.

Hurun mukaan yksi kysymys koskien turvallisuuden olemusta on sen kontekstuaaliset olosuhteet⁹⁰. Tällä Huru tarkoittaa, mikä on turvallisuuden olemus. Hän asettaa tälle kysymykselle jatkoksi muita kysymyksiä:

“Onko turvallisuudessa kysymys aina suojautumisesta ja toimimisesta vihollista vastaan? Onko tuo vihollinen ulkoinen vai sisäinen? Onko olemassa monenlaisia erilaatuisia turvallisuuksia, esimerkiksi positiivisia ja negatiivisia?”⁹¹”

Edellä mainittuun kysymykseen Huru vastaa Mahncken määritelmän kautta. Mahnckelle turvallisuudessa on kyse olemassaolon kannalta fundamentaalisten olosuhteiden turvaamisesta⁹². Näin ollen Mahncken määritelmää käyttäen turvallisuuden alasta puhuminen ei koskisi kaikkia vähemmän vakavia turvallisuusuhkia. Sen sijaan turvallisuussubjektien kannalta niin sisäiset, kuin ulkoiset turvallisuusuhat ovat yhtä vaarallisia.⁹³ Mahncken määritelmää puoltaa se, että turvallisuus ei tällöin ’hämärry’ koskemaan kaikkea epävarmuutta. Tällaista kritiikkiä on esitetty turvallisuuden laajentajia kohtaan. Kuitenkin on todettava, että Mahncken määrittelemät ’fundamentaaliset olosuhteet olemassaololle’ voivat periaatteessa tarkoittaa lähes kaikkea, kuten elintarvikkeita ja lääkkeitä. Turvallisuuden lisääntyminen ja vähentyminen liittyy turvallisuussubjektin rakenteisiin ja suhteisiin, kuten Huru toteaa. Traditionalistisen realismin mukaan esimerkiksi turvallisuuden tutkimus liittyy

---

⁸⁵ Ks. esim Pugh 1992, 2-7 ja Visuri 1997, 225.

⁸⁶ Laitinen 1999, 103.

⁸⁷ Huru 1998a, 51.

⁸⁸ Laitinen 1999, 103.

⁸⁹ Ks. esim. Liotta 2002, 473-488. Liotta pitää tärkeänä sitä, että tulevaisuudessa otettaisiin huomioon myös yksilön turvallisuus (human security) osana kokonaisturvallisuutta. Hänen mukaansa esimerkiksi monissa köyhimmissä maissa nähdään, että yksilön turvallisuuden ensisijaisuus on tie vakauteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen.

⁹⁰ Ks. Esim. Lipschutz 1995, 1.

⁹¹ Huru 1998a, 51.

⁹² Mahncke 1993, 8.

⁹³ Huru 1998a, 51-52.

valtioiden välisiin suhteisiin. Uudemmassa post-modernissa turvallisuusajattelussa sen sijaan korostuvat myös sosiaalisiin suhteisiin liittyvä turvallisuusproblematiikka.⁹⁴

6.3.2. Klassiset ja nykyiset käsitykset turvallisuudesta

Turvallisuuden diskursseja voidaan jaotella eri tavoin. On kuitenkin nähtävissä, että turvallisuuskäsitykset ovat sidoksissa kansainvälisen politiikan debatteihin. Lene Hansen on jaotellut kolme turvallisuuskeskustelua, liittyen kansainvälisen politiikan tieteenalalla käytyihin keskusteluihin. Ensimmäinen tällainen keskustelu turvallisuudesta käytiin realismin ja idealismin välillä, toinen keskustelu oli pääasiallisesti globalisaatio- teoreetikkojen ja radikaalien sekä strategisen tutkimuksen realistien välillä. Kolmas keskustelu on tapahtunut post-strukturalistien ja uusliberalistien ja uusrealistien välillä.⁹⁵ Suurten tieteenalaisten debattien kautta turvallisuuden käsite on jakaantunut eri käsityksiin. Nokkala on jaotellut eri turvallisuuskäsitykset kapean turvallisuuden ja laaja-alaisen turvallisuuden kesken. Kapean turvallisuuden näkemys perustuu valtiokeskeiseen sotilaalliseen turvallisuuteen. Laaja-alainen turvallisuus on Nokkalan mukaan jaettavissa konventionaaliseen ja radikaaliin turvallisuusnäkemykseen. Konventionaalisisessa laaja-alaisessa näkemyksessä korostuu näkemykset monista eri turvallisuuksista, mutta valtio on yhä edelleen merkittävä toimija turvallisuudessa. Nokkalan mukaan näkemys on revisio vanhasta turvallisuudesta. Tätä näkemystä edustaa hänen mukaansa Kööpenhami-

nan koulukunta. Sen sijaan laaja-alaista radikaalia näkemystä edustavat jälkimoderni, poststrukturalistinen, feministinen ja kriittinen teoria.⁹⁶

Kaski on puolestaan jakanut koulukunnat kolmeen, jotka ovat traditionaalinen koulukunta, laajentajien koulukunta ja kriittinen koulukunta. Kaski erottaa neljänneksi ja omaksi koulukunnakseen vielä Kööpenhaminan koulukunnan.⁹⁷ Eri turvallisuuskoulukuntien jaottelu on tulkitsijasta kiinni. Jäljempänä eri turvallisuuskoulukuntia käsitellään siten, että ensin käsitellään traditionaalinen (realistinen) turvallisuus, sitten uusrealistinen koulukunta sekä Kööpenhaminan

---

⁹⁴ Huru 1998a, 52.

⁹⁵ Hansen 1996, 369-397.

⁹⁶ Nokkala 2001, 84-85.

⁹⁷ Kaski 2001, 24.

koulukunta ja lopuksi vielä kriittinen turvallisuuskoulukunta.

6.3.3. Traditionaalinen käsitys turvallisuudesta

Laitinen toteaa, että perinteinen turvallisuus on 1900-luvun tuote⁹⁸. Tässä perinteinen merkitsee sitä, että turvallisuus liittyy kansallisvaltioon ja turvallisuuden kovan ytimen muodostaa sotilaallinen turvallisuus. Turvallisuus on ennen kaikkea kansallista turvallisuutta, jota tehdään turvallisuuspolitiikalla ja jonka tarkoituksena on varmistaa kansallisvaltion etu. Näin ajateltuna turvallisuus on hyväksyttävissä tämän vuosisadan tuotteeksi. Voidaan kuitenkin sanoa, että turvallisuutta *valtiollisessa mielessä* on ollut jo Antiikin ajoista asti, jolloin Kreikan kaupunkivaltiot suunnittelivat turvallisuuttansa vihollisia vastaan. Myös feodaalisella ajalla poliittiset toimijat ajattelivat turvallisuuttansa ja sitä uhkaavia tekijöitä. Feodalismien periaatteena voidaan pitää sitä, että tilanherrat takasivat maaorjien turvallisuuden mahdollisia ulkopuolisia hyökkäjiä vastaan. Niin antiikin, kuin keskiajan toimijat eivät vain olleet valtioita, vaan muita sen aikaisia poliittisia toimijoita.

Traditionaalinen käsitys turvallisuudesta liittyy pitkälti realismin teoriaan kansainvälisissä suhteissa. Realismien mukaan konfliktit johtuvat ihmisen tilasta (human condition)⁹⁹. Ihmisillä on intressejä, jotka ovat vastakkaisia keskenään. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset ovat luonnontilassa keskenään. Hobbesin ajatukset ovat realismissa keskeisiä. Hän ratkaisi ihmisten intressien erilaisuudesta johtuvat ongelmat luomalla ylemmän tahon eli Leviathanin, joka ylläpitää järjestystä. Sen sijaan kansainvälisellä tasolla, joka tarkoittaa valtion välisiä suhteita, tällaista ylempää tahoja ei ole valtioiden yläpuolella. Näin ollen valtiot ovat luonnontilassa keskenään. Luonnontila merkitsee erityisesti kansainvälisessä järjestelmässä sitovien normien puuttumista¹⁰⁰. Hobbesin mukaan¹⁰¹ luonnontilassa vallitsee 'kaikkien sota kaikkia vastaan'. Realismissa korostuu kansainvälisen järjestelmän vaarallinen luonne. Laitisen mukaan realistinen lähestymistapa korostaa varuillaan olon merkitystä ja toisen valtion potentiaalista vihollisuutta¹⁰². Realismille on tunnusomaista se, että valtio on ensisijainen ja usein ainoa toimija turvallisuuden suhteen. Tärkeintä valtiolle toimijana on säilyttää suvereenisuutensa ja pyrkiä maksimoimaan omat etunsa ja valtansa. Valtion asemaa

---

⁹⁸ Laitinen 1999, 116.

⁹⁹ Laitinen 1999, 135.

¹⁰⁰ Lagerspetz 1996, 26.

¹⁰¹ Ks. Lagerspetz 1996, 23-26.

voidaan pitää myös ongelmallisena realistisessa teoriassa. Voidaan nimittäin osoittaa tilanteita, jolloin valtion turvallisuus ei ole sama kuin yksilön turvallisuus. Valtio voi esimerkiksi kääntyä omia kansalaisiaan vastaan, jolloin se sortotoimillansa aiheuttaa yksilöiden turvattomuutta. Toinen epäkohta on realismiin liittyvä turvallisuusdilemman ongelma¹⁰³. Se tarkoittaa sitä, että valtio varautuu jotain ulkopuolelta tulevaa uhkaa vastaan, jolloin valtion varustautuminen saa aikaan toisissa maissa varustautumista tätä maata kohtaan. Näin ollen valtion turvallisuuden tavoittelu saa aikaan turvattomuutta, kun syntyy varustautumisen noidankehä.¹⁰⁴ Toisin sanoen valtion pyrkimys oman turvallisuutensa kohentamiseen aiheuttaa muissa valtioissa turvattomuutta¹⁰⁵.

Realismi teoriana uskoo rationaaliseen ja tieteelliseen totuuteen. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että arvoilla ja tunteilla ei ole merkitystä. Voidaan nähdä, että turvallisuudesta puhuttaessa tämä merkitsee sitä, että turvallisuus voidaan määrittää täysin objektiiviseksi, johon ei sisälly mitään arvolatauksia. Käytännössä tämä merkitsee turvallisuutta tarkasteltaessa sitä, että voidaan kertoa mitkä ovat todelliset uhat ja kuinka parhaiten toimia niiden kanssa¹⁰⁶. Tätä näkemystä on kritisoitu voimakkaasti ja osin kritiikkiä voidaan pitää oikeutettuna. Esimerkiksi, kuinka määritellä rationaalinen turvallisuus? Tämän tutkimuksen lähtökohtana on ajatus, että turvallisuus on aina riippuvainen sen määrittelijästä, jolloin on vaikea kuvitella, että mitkään arvot ja tunteet eivät vaikuttaisi siihen, mikä on toimijan mielestä turvallisuuden olemus.

Kylmän sodan aikakaudella keskustelu turvallisuudesta oli hyvin pitkälle realismiin perustuvien teorioiden sanelemaa. Hurun mukaan turvallisuuskeskustelua käytiin “kaksinapaisen maailmanpolitiikan, realismin ja valtiokeskeisen sotilaallisen turvallisuusajattelun asettamilla ehdoilla.” Toisillakin ehdoilla käytyä keskustelua esiintyi myös aikakaudella, mutta kuten Huru toteaa, niin se oli marginaalista.¹⁰⁷ On kuitenkin huomioitava, että aikakaudella vaikutti myös voimakkaita ideologioita, jotka vaikuttivat keskusteluun. Maailmanpolitiikassa pystyttiin kuitenkin ylittämään ideologisten leirien rajoja omien etujen ajamiseksi. Näin ollen on perusteltua väittää,

---

¹⁰² Laitinen 1999, 135.

¹⁰³ Käsitettä *security dilemma* käytti ensimmäisen kerran John Herz 1950.

¹⁰⁴ Tickner 1995, 176.

¹⁰⁵ Messari 2002, 417.

¹⁰⁶ Buzan 1997, 20.

¹⁰⁷ Huru 1998a, 45.

että vallitseva ajattelu tuki realismiin perustuvaa oman kansallisen edun ajamista, kun se vain oli tarpeen ideologisista eroista huolimatta.

6.3.4. Uusrealistinen käsitys turvallisuudesta

On tulkintakysymys, tulisiko uusrealistiset turvallisuusteoriat erottaa Kööpenhaminan koulukunnasta. Tässä yhteydessä ne ovat kuitenkin sijoitettu erikseen selvyiden vuoksi. Tickner lukee kuitenkin Buzanin yhden pääteoksen *People, States and Fear* tärkeimmäksi uusrealistiseksi näkemykseksi turvallisuudesta, vaikka Buzania voidaan pitää myös Kööpenhaminan koulukunnan yhtenä tärkeimmistä nimistä¹⁰⁸. Perinteisessä realismissa ihmissuhteiden aggressiivisuus aiheuttaa luonnontilan eri yksilöiden välillä, joka siten perustelee luonnontilan eri valtioiden välillä. Uusrealismi pyrkii pois yksilöstä ja korostaa rakenteen, tilan ja olosuhteiden merkitystä. Kansainvälisen järjestelmän anarkisuus ei johdu ihmisten pahuudesta, vaan turvallisuuden rakenteellisuudesta.¹⁰⁹ Rakenteellisuuden merkitys kansainvälisissä suhteissa, samoin kuin koko uusrealistinen teoria perustuu pitkälti Kenneth Waltzin ajatuksille. Hän esitti teoriansa kuuluisassa teoksessaan vuodelta 1979 *Theory of International Politics*. Waltzin mukaan huomio tulisi siirtää kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa kansainvälisen järjestelmän piirteisiin, eikä valtioiden ominaisuuksiin. Waltzin ajattelussa kansainvälinen järjestelmä on luonteeltaan anarkinen, jolloin toimijoiden tärkeimmäksi motiiviksi toiminnassaan muodostuu säilyminen, jolle muut tavoitteet ovat alisteisia.¹¹⁰ Buzan toteaaakin, että uusrealistit hakevat selitykset teorioillensa rakenteista ja se mitä tapahtuu johtuen näistä rakenteista, tapahtuu yksikkötasolla, millä tarkoitetaan valtioita, kansoja sekä kansainvälisiä yrityksiä.¹¹¹ Krausen ja Williamsin mukaan järjestelmän rakenne ja toimijoiden rationaalisuusoletus aiheuttavat sen, että uusrealisteille kansallisen edun laskelmoitu ajaminen on välttämättömyys¹¹². Yleensä ottaen uusrealistiset teoriat ovat vastine traditionaalisen realismin kohtaamaan kritiikkiin, mutta kylmän sodan päättyminen on aiheuttanut sen, että teoria on tullut osin syrjäytetyksi¹¹³. Turvallisuuden kannalta teorian olennaisin anti liittyy siihen, että turvallisuus näyttäytyy siinä rakenteellisena ongelmana¹¹⁴.

---

¹⁰⁸ Tickner 1995, 185.

¹⁰⁹ Laitinen 1999, 136-137.

¹¹⁰ Lintonen 1996, 39-40.

¹¹¹ Buzan ym. 1998, 5-6.

¹¹² Krause – Williams 1997, 39-43.

¹¹³ Visuri 2002, 12.

¹¹⁴ Laitinen 1999, 136.

6.3.5. Kööpenhaminan koulukunta ja laaja-alainen turvallisuus

Kööpenhaminan koulukunnan sijoittaminen turvallisuuskoulukuntien joukkoon on hieman ongelmallinen. Tämä johtuu siitä, että eri tutkijat sijoittavat sen hieman eri tavoin koulukuntiin. Esimerkiksi Laitinen näkee Kööpenhaminan koulukunnan kuuluvan uusrealistiseen koulukuntaan, kun taas Hansen pitää heitä poststrukturalisteina.¹¹⁵ Verrattuna uusrealistiseen näkemykseen turvallisuudesta, Kööpenhaminan koulukunnalle on ominaista konstruktivismiin korostaminen. Realistit ja uusrealistit suhtautuvat turvallisuuteen objektiivisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että turvallisuusuhkat ovat todellisia ja toimintaympäristö, samoin kuin valtiot ovat annettuja. Kööpenhaminan koulukunta taas korostaa sosiaalista konstruktivismia turvallisuudessa¹¹⁶. Tämä tarkoittaa sitä, että turvallisuus syntyy ja muotoutuu ihmisten käyttäessä sitä, jolloin se ei ole pysyvä, vaan se muuntuu myös koko ajan. Uhkille on ominaista se, että ne liittyvät ihmisten välisiin suhteisiin. Kööpenhaminan koulukunnan mukaan uhkia ei voida mitata objektiivisesti. Buzanin mukaan traditionalistit ja Kööpenhaminan koulukunta eivät eroa muuten metodologisesti toisistaan, kuin uhkan objektiivisuuden suhteen¹¹⁷. Tämä tarkoittaa, että Kööpenhaminan koulukunnalle jonkin uhkan kokeminen on intersubjektiivinen prosessi. Näin ollen eri ihmisryhmät ja yksilöt kokevat uhat eri tavoin.¹¹⁸

Kööpenhaminan koulukunta on tuonut turvallisuuskeskusteluun uuden käsitteen, eli turvallistamisen (securatization). Se on Kööpenhaminan koulukunnalle yksi keskeisimpiä käsitteitä. Lyhyesti kuvailtuna se tarkoittaa sitä, että kun joku asia otetaan turvallisuusagendalle, toisin sanoen kun jotain tai jokin turvallistetaan, niin silloin asia menee tavallaan politiikan 'yläpuolelle'. Turvallistaminen on näin ollen puhetta jolla turvallistetaan¹¹⁹. Kun jokin asia on turvallistettu, niin silloin sitä pidetään uhkana, joka vaatii erityistoimenpiteitä ja uhalla oikeutetaan toimet uhkaa vastaan. Kielitieteessä turvallistamisen idea esiintyy puheakti- teoriassa¹²⁰. Turvallistamisessa ei ole kysymys siitä, onko jokin asia uhka, vaan siitä, että jokin asia esitetään uhkana.

---

¹¹⁵ Laitinen 1999, 141; Hansen 1997, 369-397.

¹¹⁶ Wyn Jones kritisoi Barry Buzania objektiivisesta epistemologiasta. Ks. Wyn Jones 1999, 104.

¹¹⁷ Buzan 1997, 20.

¹¹⁸ Buzan 1997, 18.

¹¹⁹ Tässä tutkimuksessa omaksutun näkemyksen mukaan turvallistamista voidaan pitää abstraktina asiana – puheena – jolla on konkreettisia vaikutuksia ja seuraamuksia, kuten toimenpiteitä, joilla parannetaan turvallisuutta.

¹²⁰ Buzan 1997, 14.

Turvallistamisteema on hyvin mielenkiintoinen erityisesti juuri tällä hetkellä, kun ajatellaan niin sanottua terrorismin vastaista sotaa ja toimia, jotka oikeutetaan edelliseen vedoten. Tutkielmani myöhemmässä vaiheessa myös tätä teemaa tullaan pohdiskelemaan Euroopan unionin tapauksessa. Oikeastaan kysymyksenasettelu tutkielmassa pohjautuu osin tähän ajatukseen, että Euroopan unioni on toimijana turvallistanut terrorismikysymyksen. Näin ollen voidaan kysyä, mitkä ovat ne perustelut ja ajatukset, jonka perusteella terrorismia on turvallistettu. On huomattava myös, että turvallistamisesitykset (securitizing move) eivät aina onnistu, koska ei riitä, että asia on esitetty uhaksi, vaan se tulee myös hyväksyä turvallisuushaksi¹²¹. Turvallistaminen ei myöskään ole objektiivista, vaan se on intersubjektiivinen käytäntö, koska yksi ihminen ei voi päättää turvallistamisesta, kuten aiemmin jo todettiin.¹²² Turvallistamista käsitellään metodologiselta kannalta tarkemmin seuraavassa pääluvussa.

Toinen merkittävä seikka Kööpenhaminan koulukunnan ajattelussa on turvallisuuden laajentaminen. Laajentaminen on saanut myös osakseen kritiikkiä erityisesti traditionaalisten näkemysten kannattajien suunnalta. Heidän mielestään liika turvallisuuden käsitteen laajentaminen vie pohjaa käsitteeltä, koska laajentamisen jälkeen se ei tarkoita enää mitään, vaan käsitteen alle voidaan sijoittaa lähes mitä tahansa. Kööpenhaminan koulukunta on tiedostanut turvallisuuden laajentamiseen liittyvät ongelmat ja Waeverin mukaan tulisikin pyrkiä kaiken turvallistamisen sijasta sen purkamiseen (desecuritization)¹²³. Kööpenhaminan koulukunnan mukaan turvallisuus voidaan jakaa viiteen sektoriin, jotka ovat sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen, yhteisöllinen ja ympäristöllinen sektori. Kaikilla näillä sektoreilla toimii samanlainen turvallistamisen logiikka. Eri sektorit kokevat uhat kuitenkin eri tavalla. Koulukunta ei ota kantaa siihen, mikä sektoreista on tärkein. Huomioitavaa on kuitenkin se, että heidän mukaansa valtio on edelleen keskeisin toimija¹²⁴. Turvallisuus on kuitenkin ajateltava heidän mukaan laajempaan ajatuksena, kuin vain sotilaallisena turvallisuutena.

---

¹²¹ Buzan ym. 1998, 24-26.

¹²² Buzan ym. 1998, 29-31.

¹²³ Buzan 1997, 11.

¹²⁴ Ibid.

6.3.6. Kriittiset näkemykset turvallisuudesta

Kriittiset teoriat ovat vallanneet alaa kansainvälisten suhteiden ja politiikan tutkimuksen alueella. Kriittinen teoria tai teoriat eivät kuitenkaan muodosta mitään keskenään täysin yhtenäistä tutkimusorientaatioiden joukkoa. Tietyissä yhteyksissä kriittisestä turvallisuudesta puhutaan myös nimellä uusi turvallisuus, jolloin siihen lasketaan kuuluvaksi niin kriittinen¹²⁵ ja jälkimoderni koulukunta¹²⁶. Kriittiset teoriat pyrkivät haastamaan traditionaalisen ja turvallisuuden laajentamisen koulukunnat ja ne pyrkivät saamaan jälkimodernin perspektiivin mukaan turvallisuuden tarkasteluun¹²⁷.

Kriittisille käsityksille turvallisuudesta voidaan kuitenkin löytää jotain perustavaa samankaltaisuutta. Ensinnäkin kriittiselle näkemykselle turvallisuudesta on ominaista sosiaalisen konstruktivismiin korostus. Se tarkoittaa sitä, että kaikki rakenteet ovat sosiaalisesti syntyneitä ja historiallisia. Näin ollen ei ole olemassa mitään pysyviä rakenteita, vaan ne voivat myös muuttua. Erona Kööpenhaminan koulukuntaan ja turvallisuuden laajentajiin, jotka korostavat myös sosiaalista konstruktivismia, on se että kriittisten teorioiden mukaan sosiaalisesti muodostuneita rakenteita tulisi pyrkiä muuttamaan teorian ja tutkimuksen keinoin. Kööpenhaminan koulukunnan mukaan, sosiaalisesti syntyneet rakenteet ovat suhteellisen vakainaiksi jähmettyneitä ja niitä tulisi tutkia siten, että ne myös pysyvät suhteellisen vakaina.¹²⁸ Kriittisten teorioiden näkemystä pysyvien rakenteiden muuttumattomuudesta voidaan kritisoida ainakin yhdeltä kannalta. Esimerkiksi erilaisissa yhteiskunnissa on aina ollut olemassa jonkinlainen hierarkkinen valtarakenne. Näin ollen se on pysyvä rakenne. Historiallisen näkemyksen valossa näyttää siltä, että se on muuttumaton. Hierarkian muotoja sen sijaan on lukematon määrä. Tässä valossa Kööpenhaminan koulukunnan näkemys on lähempänä todellisuutta.

Kriittisille teorioille on ominaista myös emansipaatioon eli vapauttavaan pyrkiminen. Buzanin mukaan kriittiset teoriat näkevät valtioiden hallitsevan roolin johtuvan

---

¹²⁵ Kriittinen koulukunta on eräänlainen yläkäsite, jonka alle voidaan sijoittaa useita koulukuntia. Tässä työssä huomio on erityisesti jälkimodernissa teoriassa, feministisessä teoriassa ja Kriittisessä teoriassa. Viimeksimainittu on olemassa myös omana koulukuntanaan, jolloin sillä ei tarkoiteta yläkäsitettä.

¹²⁶ Laitinen 1999, 55.

¹²⁷ Krause – Williams 1996, 229-254.

¹²⁸ Buzan 1997, 19; Laitinen 1999, 224.

voimapolitiikan¹²⁹ hallitsevasta asemasta. Tästä johtuu, että käsitys todellisuudesta perustuu oletuksiin valtion merkittävyyteen. Se olisi haastettavissa emansipatorisin lähtökohdin ja kriittisen teorian avulla, jolloin myös muut toimijat, kuin valtiot saisivat tilaa.¹³⁰ Vallitsevien valtarakenteiden kyseenalaistaminen ei riitä, vaan maailmaa tulisi pyrkiä muuttamaan avoimen normatiivisesti. Rationalistinen yhteiskuntatiede ei ole tähän kykeneväinen kriittisten teorioiden mukaan.¹³¹

Yksi tärkeimmistä valtarakenteiden kyseenalaistamiseen liittyvä seikka on valtion ja sen suvereniteetin haastaminen¹³². Valtiosuvereniteetti haastetaan yksilön, kansalaisuuden ja globaalisuuden kautta. Yksilöt voivat haastaa valtion ihmisoikeuksien kautta, jotka ylittävät valtiosuvereniteetin. Toiseksi valtio voi kääntyä kansalaisiansa vastaan, jolloin sen suvereniteetin oikeutus menee. Kolmanneksi ihmiskunnalla on yhteiset ja globaalit huolet, jotka ohittavat valtiosuvereniteetin. Turvallisuuden kannalta kriittisten teorioiden suhteen huomioitavaa on se, että identiteetti voi olla turvallisuuden kohteena. Näin ollen yksilön turvallisuus ei ole erotettavissa niistä ryhmistä ja rakenteista, joihin hän rakentaa identiteettinsä. Tämän mukaan valtiosuvereniteetti voidaan haastaa, kun syntyy erilaisia suvereniteettivaatimuksia.¹³³ Buzan kritisoi kriittistä näkemystä siitä, ettei se ole konstrukttiivinen, kun se nostaa tiettyjä turvallisuusongelmia toisia tärkeämmäksi, kuten ympäristön ja köyhyyden. Näin ollen kriittiset teoriat uudelleentuottavat traditionaalista ja objektiivista näkemystä turvallisuudesta, joka sanoo, mikä on todellinen turvallisuusuhka ja toiseksi uhkan analyysoija voi toimia täysin objektiivisesti.¹³⁴

Kriittisestä tutkimusotteesta voidaan vielä erottaa jälkimoderni orientaatio ja feministinen orientaatio. Työn rajallisuudesta johtuen näitä ei käsitellä tässä laajasti. Laitisen mukaan näitä molempia tutkimusotteita leimaa kuitenkin ongelmallinen moninaisuus. Jälkimodernin tavan kautta voidaan osoittaa turvallisuuden idean alkuperä ja tätä kautta pystytään tunnistamaan idean sosiaaliset käytännöt ja valtapyrkimykset, kuten Laitinen toteaa.¹³⁵ Teorialle on ominaista sen korostaminen, että sosiaaliset rakenteet ovat ihmisten luomia ja toiseksi vallitsevan kyseenalaistaminen¹³⁶.

---

¹²⁹ Kirjoittajan suomennos sanoista *power politics*.

¹³⁰ Buzan 1997, 19.

¹³¹ Krause 1998, 299.

¹³² Walker 1997, 69.

¹³³ Krause – Williams 1997, 43-49.

¹³⁴ Buzan 1997, 19.

¹³⁵ Laitinen 1999, 225.

¹³⁶ Laitinen 1999, 80-81.

Feministisen orientaation ansioksi Laitinen laskee puolestaan sen, että sen avulla voidaan hahmottaa “mitä ja kuka turvataan kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden diskursseissa ja käytännöissä¹³⁷.” Eli monet turvallisuuteen liittyvät sosiaaliset käytännöt ja diskurssit aiheuttavat sen, että turvallisuus tuottaa epätasa-arvoa sukupuolten kesken¹³⁸. Laitisen mukaan feministisen orientaation turvallisuuskäsitys voidaan tiivistää toteamukseen “*todellista turvallisuutta ei voida rakentaa toisten turvattomuuksien varaan.*”¹³⁹ Tämä voidaan nähdä feministiseksi siten, että turvallisuus perinteisessä mielessä on rakentunut koskemaan valtion tai hallinnon turvallisuutta, joka taasen perinteisen käsityksen mukaan on tae myös yksilön turvallisuudelle. Feministinen teoria kuitenkin kyseenalaistaa tämän ja näkee, että valtiolliseen turvallisuuteen keskittyminen voi luoda turvattomuutta yksilöille.

6.4. Turvallisuuskäsitteet ja jatkotutkimus

Käsityksillä turvallisuuksista pyrin hahmottamaan normatiivista perustaa Euroopan unionin terrorismin vastaisille toimille. Traditionaaliset ja realismiin nojaavat teoriat nojaavat turvallisuuskäsityksensä valtion merkittävään rooliin. Valtio on toimijana merkittävin ja valtion tehtävänä on suojella kansalaisiansa. Näin ollen turvallisuuden subjektina on valtio. Turvattomuus johtuu ulkomaailman anarkisesta luonteesta ja normien puutteesta. Sotilaallinen turvallisuus on turvallisuustoimien keskiössä. Turvallisuuskäsitteen liiallinen laajentaminen johtaa käsitteen liialliseen hämärtymiseen¹⁴⁰. Näin ollen turvallisuudesta on kyse ensisijaisesti sotilaallisesta voimasta. Realistit painottavatkin turvallisuuskeskusteluissa perinteistä turvallisuustutkimusta, jossa valtio ja kansainvälinen järjestelmä ovat korostetussa asemassa¹⁴¹. Yksilön turvallisuus on realistisille teorioille hieman kyseenalainen käsite. Tämä johtuu siitä, että yksilön turvallisuus on teorian mukaan sidoksissa valtion turvallisuuteen. Eli kun valtion turvallisuus on taattu, niin samalla toteutuu myös yksilön turvallisuus.¹⁴² Realismiin sidoksissa olevat teoriat auttavat ymmärtämään turvallisuuden historiallista rakentumista. Teoriassa on kuitenkin sisäänrakennettuina ongelmia, jotka tekevät sen käytön ainoana turvallisuuskäsitteeksi ongelmalliseksi. On kuitenkin selvää, että niin kauan kuin valtiot ovat hallitsevassa asemassa

---

¹³⁷ Laitinen 1999, 225.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Laitinen 1999, 309.

¹⁴⁰ Buzan 1997, 9.

¹⁴¹ Laitinen 1999, 113.

¹⁴² Krause 1996, 320.

politiikassa, niin realismi teoriana säilynee relevanttina. Samalla se kuitenkin tarkoittaa sitä, että turvallisuus perustuu hallintaan ja säilyy rajoittavana.

Kööpenhaminan koulukunnalle turvallisuus ei ole sidoksissa pelkästään valtioon ja sotilaalliseen turvallisuuteen. Kööpenhaminan koulukunnalle valtio on toki merkittävin tekijä turvallisuuden alalla, mutta ei ainoa. Yleisesti ottaen koulukunnalle kollektiivit ovat korostetummassa asemassa verrattuna kriittisiin teorioihin¹⁴³. Kööpenhaminan koulukunta näkee turvallisuuden laaja-alaisena ilmiönä. Turvallisuus liittyy monelle sektorille. Olennaista on se, mitä halutaan turvallistaa. Toisin sanoen turvallistaminen on poliittinen päätös, jonka seurauksena asian hoitamiseksi voidaan käyttää turvallisuuteen liittyviä poikkeustoimenpiteitä. Turvallistamisen käsite on myös vastine traditionalistien suuntaamaan kritiikkiin turvallisuus- käsitteen liiallista laajentamista kohtaan¹⁴⁴. Kööpenhaminan koulukunnalle turvallisuus liittyy sosiaaliseen konstruktivismiin, mikä liittyy rakenteiden historiallisuuteen ja sosiaalisuuteen ja näin ollen ne ovat myös muutettavissa¹⁴⁵. Rakenteet muotoutuvat kuitenkin suhteellisen pysyviksi käytännöiksi ja näin ollen niitä on tutkittava siten, että todellisuus, jonka ne luovat, jatkuu myös tulevaisuudessa.¹⁴⁶

Kriittiset teoriat näkevät, että vallitsevat rakenteet tulisi purkaa. Turvallisuuden osalta tämä tarkoittanee sitä, että turvallisuus on nähtävä sen perusteella, että ihmiset ovat luoneet nämä rakenteet. Ne ovat tällöin myös muutettavissa. Turvallisuudesta ei ole siis kysymys pelkästään sotilaallisesta turvallisuudesta. Koulukunta korostaakin yksilön ja yhteisön emansipaatiota¹⁴⁷. On päästävä turvallisuuteen, joka ottaa huomioon yksilöiden identiteetit ja turvallisuuden ei-sotilaalliset piirteet¹⁴⁸. Lisäksi teorian mukaan on kysyttävä, mikä on luonut nykyistä turvallisuutta ylläpitävät rakenteet.

Kuten Laitinen toteaa, niin kaikki edellä mainitut teoriat tai suuntaukset koskien turvallisuutta ovat vajavaisia ainakin jossain määrin. Toinen tärkeä seikka on se, että turvallisuus ja turvallisuustutkimus on nähtävä kriittisenä prosessina. Tällöin ei ole olemassa valmista mallia tai tavoitteita.¹⁴⁹ Turvallisuusteorioiden kannalta terrorismi

---

¹⁴³ Laitinen 1999, 224.

¹⁴⁴ Buzan 1997, 15.

¹⁴⁵ Buzan 1997, 19-20.

¹⁴⁶ Laitinen 1999, 224.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Laitinen 1999, 114.

¹⁴⁹ Laitinen 1999, 225.

näyttäytyy eri tavoin. Tarkasteltaessa terrorismia traditionalististen turvallisuusnäkemysten valossa, voidaan todeta, että terrorismin uhka kohdistuu usein valtioon ja sen edustamaan poliittiseen järjestelmään. Näin ollen voisi ajatella, että realismiin ja traditionalistisiin ajatuksiin perustuva käsitys turvallisuudesta olisi luontevin. Terrorismilla pyritään myös usein aiheuttamaan pelkoa ja paniikkia ihmisyhteisöjen keskuudessa. Näin ollen terrorismissa on kyse myös yksilöiden turvallisuudesta ja heidän tuntemuksista. Lisäksi voidaan kysyä, ovatko realistiset voimapolitiikkaan ja aseelliseen voimaan perustuvat keinot paras tapa ratkaista terrorismin ongelmaa.

Tässä tutkimuksessa omaksuttu turvallisuusnäkemys perustuu Kööpenhaminan koulukunnan esittämään turvallisuuskäsitteeseen. Ensinnäkin tähän on syynä se, että turvallisuus näyttäytyy heille laaja-alaisena ilmiönä¹⁵⁰. Oottaessa esimerkiksi terrorismi, on havaittavissa, että sen vaikutukset ulottuvat monelle eri elämän alueen sektorille, kuten nähtiin esimerkiksi syyskuun 11. päivän terrori-iskuissa. Toiseksi terrorismiin vastaaminen edellyttää monenlaisia keinoja. Näin ollen realismin tapa redusoida asiat vain sotilaallisiksi ongelmiksi ei näyttäydy hedelmälliseksi terrorismin torjunnassa. Kolmas tärkeä asia Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusnäkemysten puolesta on se seikka, että heille turvallisuusasiat tulevat turvallisuusasioiksi vasta kun ne on turvallistettu. Oottaessa lähtökohdaksi turvallistaminen, voidaan nähdä niitä perusteita, minkä takia asioita legitimisoidaan turvallisuushiksi. Realismien tapa nähdä asiat objektiivisina turvallisuushkina tarkoittaa sitä, että jos jokin riittävä auktoriteetti sanoo, että asia on turvallisuushka, niin se tavallaan lopettaa keskustelun onko todella näin ja millä perusteilla se on turvallisuushka, jos vain kohdeyleisö hyväksyy turvallistamisen.

Tutkimuksellisista syistä Kööpenhaminan koulukunta on parempi tapa tarkastella terrorismin ja EU:n turvallisuuden suhdetta verrattuna kriittisiin näkemyksiin turvallisuudesta. Kriittiset teoriat näkevät valtioiden hallitsevan roolin maailmanpolitiikassa johtuvan voimapolitiikan hallitsevasta asemasta, mikä tulisi haastaa ja siten muuttaa valtarakenteita¹⁵¹. On kuitenkin huomattava, että elämme

---

¹⁵⁰ Laajan turvallisuuskäsitteen omaksuminen normatiiviseksi perustaksi voi sisältää myös ei-toivottuja vaikutuksia. Esimerkiksi Koskeniemen (2003) mukaan laajan turvallisuuskäsitteen toteuttaminen on käytännössä lisännyt turvallisuuselinten valtaa. Ks. Koskeniemen haastattelu Nousiainen, Anu, 30.11.2003 Helsingin Sanomat.

¹⁵¹ Buzan 1997, 19.

edelleen maailmassa, jossa suurin osa toiminnasta on valtioiden rajoittamaa¹⁵². Tässä tutkimuksessa maailmaa pyritään tarkastelemaan sellaisena kuin se on. Näin ollen valtioiden merkittävyyden kieltäminen ei ole maailma sellaisena kuin se on. On kyllä totta, että valtion roolia haastetaan tällä hetkellä usealta eri taholta, mutta valtio on edelleen merkittävin toimija. Kriittiset teoriat myöntävät varmasti, että valtiot ovat edelleen merkittäviä, mutta tämä tulisi muuttaa. On kuitenkin epäselvää, kuinka muutos tulisi toimimaan. Mitä tapahtuisi, jos valtioiden suvereenisuus lopetettaisiin? Ehkä parempi maailma tai kaaos. Joka tapauksessa se voi tapahtua tulevaisuudessa ja on eri asia, tulisiko siihen pyrkiä. Kriittiset teoriat antavat kuitenkin mahdollisuuden kyseenalaistaa vallitsevat näkemykset. Mutta jos esimerkiksi USA toteuttaa voimapolitiikkaa perinteisessä realistisessa mielessä, niin se toteuttaa sitä, vaikka kriittisten näkemysten mukaan sen ei tulisi toteuttaa sitä. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö kriittisten teorioiden *ideaaleihin* voisi pyrkiä, mutta jos maailma ei ole vielä *emansipoitunut*, niin maailmaa tulee tarkastella silloin sellaisena kuin se on. Näin ollen Kööpenhaminan koulukunnan näkemys rakenteiden jatkuvuudesta on hedelmällisempi tapa nähdä ja hahmottaa maailmaa. Kuten jo aiemmin todettua, on Kööpenhaminan koulukunnalle ominaista se, että he näkevät todellisuuden olevan sosiaalisesti rakentunut, joka muodostuu suhteellisen pysyväksi käytännöksi¹⁵³. Näin ollen todellisuutta on tutkittava teorian mukaan sellaisena kuin nykyiset rakenteet olisivat suhteellisen samanlaisia myös tulevaisuudessa¹⁵⁴.

7. TURVALLISTAMINEN METODOLOGISENA VIITEKEHYKSENÄ

Tämän tutkimuksen yhtenä aiheena on selvittää EU:n piirissä tapahtuvaa terrorismin turvallistamista. Tarkasteltaessa EU:ta historiallisesti voidaan sieltä löytää muitakin uhkia, jotka on haluttu turvallistaa. Turvallistamisen mittaaminen on vain hieman ongelmallista ja voidaan sanoa, että tietyn uhan ‘turvallistamisasteen’ mittaaminen on sinänsä mahdotonta. EU:n tapauksessa voidaan ajatella, että unioni itsessään on turvallistamiseen tähtäävä projekti, jonka perustamisen taustalla oli saattaa Ranska ja Saksa yhteen ja tätä kautta pyrkiä poistamaan koko Eurooppaa koskevan uuden suursodan syntyminen toisen maailmansodan jälkeen. Toisaalta sama asia voidaan

---

¹⁵² Tässä tutkimuksessa omaksuttu näkemys turvallisuudesta perustuu valtioiden merkittävyyteen. Tätä voidaan kuitenkin kritisoida sillä, että esimerkiksi EU haastaa valtioiden merkittävyyttä viemällä niiden valtaa ylikansalliselle tasolle. Tämä ei ole kuitenkaan tutkimuksellisessa mielessä ongelma, koska viime kädessä valtiot määrittävät sen, millainen EU on ja mitä valtaa sillä on.

¹⁵³ Laitinen 1999, 224.

¹⁵⁴ Ibid.

nähdä myös rauhanpoliittisena. Joenniemen mukaan nykyisestä EU:sta voidaan löytää molempia piirteitä. Lähtökohdiltaan EU on rauhanpoliittinen, mutta turvallistamispuhe on saanut yhä enemmän tilaa unionissa¹⁵⁵.

Turvallisuusasioilla on ominaista yleensä se, että ne koetaan objektiivisina asioina. Toisin sanoen ne ovat todellisia ja mitattavissa. Tämänlainen objektiivinen näkemys on keskeistä erityisesti traditionaalisille turvallisuuskoulukunnille. Lisäksi tämänlainen objektiivinen näkemys liittyy myös usein näkemykseen valtion turvallisuudesta. Toisena vaihtoehtona on nähdä turvallisuus intersubjektiivisena tulkintana, kuten Kaski toteaa.¹⁵⁶ Tällä voidaan viitata turvallistamisen käsitteeseen ja Kööpenhaminan koulukuntaan. Tällöin turvallisuus ei näyttäydy objektiivisena ja todellisena, vaan turvallisuus on puheaktiin liittyvä teko ja ilmaisu, jossa viitataan mikä on tekijän mielestä turvallisuuden sisältö ja olemus. Tämän tutkimuksen yksi lähtökohta on tarkastella turvallisuutta intersubjektiivisen tulkinnan kautta.

Turvallistamisen yksi lähtökohdista on se, että turvallisuudella on poliittinen luonne. Buzanin ja ym. mukaan turvallistaminen on äärimmäinen versio politisoinnista. Heidän mukaansa asiat voidaan sijoittaa janalle, jonka toisessa päässä ovat asiat, jotka eivät kosketa poliittisia päättäjiä ollenkaan. Keskellä kuvitteellista janaa ovat asiat, jotka ovat politisoituja. Niille on ominaista se, että niitä kohtaan harjoitetaan jotain tiettyä politiikkaa, ne ovat hallinnon päätösten piirissä ja asioihin kohdistuu resurssien allokoinnista. Ääripäässä ovat sitten asiat, jotka on turvallistettu. Nämä ovat asioita, jotka vaativat hätätoimenpiteitä ja niillä perustellaan toimenpiteitä, jotka ovat normaalien poliittisten toimintatapojen ulkopuolella.¹⁵⁷ Huomattavaa on siis se seikka, että turvallistaminen on aina poliittinen valinta¹⁵⁸. Waeverin mukaan asian nimeäminen turvallisuusongelmaksi antaa 'valtiolle' mahdollisuuden erityistoimiin. Nämä erityistoimet ovat aina valtion ja sen eliitin määrittelemiä.¹⁵⁹ Näin ollen turvallistamiselle on ominaista sen poliittisen luonteen kautta myös se, että turvallistamisesta päättävät eliitit, joiden on mahdollista osallistua poliittiseen päätöksentekoprosessiin. Koska turvallistamisen prosessi edellyttää myös aiheen politisointia ennen turvallistamista, niin on luonnollista, että poliittiset toimijat nähdään usein turvallistajina. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö turvallistamista tai

---

¹⁵⁵ Joenniemi 2002, 85-92.

¹⁵⁶ Kaski 2001, 27.

¹⁵⁷ Buzan ym. 1998, 23.

¹⁵⁸ Buzan ym. 1998, 29.

politisointia voisi esiintyä muilla tasoilla, kuin valtiollisella. Monet muut sosiaaliset toimijat voivat nostaa asioita turvallisuusuhiksi ja turvallistaa.¹⁶⁰

Buzan ja ym. määrittelevät turvallistamisen seuraavasti: “the exact definition and criteria of securitization is constituted by the intersubjective establishment of an existential threat with a saliency sufficient to have substantial political effects”.¹⁶¹ Tämän määritelmän mukaisesti turvallistamista voidaan tutkia diskurssien ja poliittisten asiantilojen kautta. Kun puhujan argumentti saa aikaan tiettyjen retoristen ja semioottisten rakenteiden puitteissa kohdeyleisössä reaktion, joka mahdollistaa yleisön hyväksymään sääntöjen rikkomisen ja tätä kautta turvallistaja onnistuu rikkomaan häntä sitovat säännöt ja menettelytavat, niin voidaan puhua onnistuneesta turvallistamisesta.¹⁶²

Tekstianalyysin kautta tarkasteltuna kansainvälinen turvallisuusaihe on sellainen, joka on tärkeämpi, kuin muut asiat ja joka voidaan priorisoida. Turvallisuusasia esitetään usein ulkoisena uhkana, jonka hoitamiseksi normaalit menettelytavat ovat ohitettavissa, koska muuten ulkoinen uhka rajoittaa toimijan olemassaoloa.¹⁶³ Turvallistamisessa on kyse tästä. Tärkeätä on huomata, että aihe tulee turvallisuusaiheeksi siksi, koska se esitetään turvallisuusuhaksi. Forsbergin sanoin “todellista turvallisuutta ei siis ole olemassa, vaan turvallisuus voi olla mitä tahansa tai ei mitään, riippuen siitä, miten poliittiset päätöksentekijät määrittelevät turvallisuuden”¹⁶⁴. Yleensä uhkana esitettävä asia on olemassa, mutta se muuttuu turvallisuusuhkaksi siksi, koska se esitetään sellaisena¹⁶⁵. Voidaan esittää esimerkiksi kysymys, kuinka vaarallinen Irak ja sen johtaja Saddam Hussein todella on maailman rauhalle? Onko kyseessä vain turvallistamisesitys, vai todellinen uhka? Todistaakseen asian turvallisuusuhaksi toimija tarvitsee argumentteja puheensa tueksi. Argumenttien avulla toimija priorisoi asian ulkoiseksi uhkaksi, jolloin toimija pystyy irtaantumaan säännöistä ja menettelytavoista, joihin hän on muutoin sidoksissa. On kuitenkin huomattava, että toimija ei pysty toimimaan ellei yleisö, jolle toimija puhuu, hyväksy toimijan puhetta. Ilman yleisön hyväksymistä kyseessä on vain turvallistamisliike¹⁶⁶. Tämä on totta erityisesti

---

¹⁵⁹ Waever 1995, 54.

¹⁶⁰ Buzan ym. 1998, 24.

¹⁶¹ Buzan ym. 1998, 25.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Buzan ym. 1998, 24.

¹⁶⁴ Forsberg 1996, 9. Ks. Huru 1998b, 20.

¹⁶⁵ Buzan ym. 1998, 24.

¹⁶⁶ Kirjoittajan suomennos sanoista *securitizing move*. Buzan ym. 1998, 25.

liberaalidemokraattisissa maissa, mutta totalitaristisissa maissa tämä ei toimi samoin tavoin¹⁶⁷. Jotta turvallistamisesta voitaisiin puhua, ei riitä että toimija toimii normaalin politiikan yläpuolella tai että on olemassa ulkoisia uhkia. Ulkoisten uhkien täytyy legitimoida sääntöjen rikkominen. Eli jos asia on turvallistettu, niin sen tulee sisältää kolme elementtiä tai vaihetta Buzanin ja ym. mukaan: a) ulkoinen uhka, b) hätätoimenpiteet ja c) vaikutuksia eri yksiköiden välillä, koska normaalit poliittiset menettelytavat ohitetaan turvallistettaessa.¹⁶⁸ Turvallistamisesityksiä tutkittaessa on yleensä helpointa löytää ulkoisten uhkien maininta toimijan puheista. Sen sijaan kuten Buzan ja ym. toteavat, niin hätätoimenpiteiden ja normaalien poliittisten menettelytapojen poissulkemista on hankalampaa todeta.¹⁶⁹

Turvallistamista tutkittaessa analysoijan tulisi ymmärtää prosessi, jossa rakennetaan yhteinen ymmärrys siitä, mikä on uhka tai mitä pidetään uhkana. Näin ollen turvallistaminen on ymmärrettävissä puheaktiteorian¹⁷⁰. Tällöin turvallisuus on nähtävä ei-konkreettisenä. Turvallisuus on se kielellinen ilmaisu, jolla turvallisuusuhka tuodaan esille. Käyttämällä sanaa *turvallisuus* asia siirretään tietylle alueelle.¹⁷¹ Puheaktiteorian mukaan turvallistamisen onnistuminen on kiinni sisäisistä ja ulkoisista seikoista. Sisäiset seikat liittyvät siihen, että turvallistamispuheen tulisi noudattaa tiettyjä menettelytapoja, jotka kuuluvat tämänlaiselle puheelle. Puheen tulisi sisältää juoni, jossa esitetään ulkoiset uhat ja niin sanottu kriittinen piste, jonka jälkeen ei ole enää paluuta entiseen. Ulkoisilla tekijöillä tarkoitetaan sitä, että jotta turvallistamispuhe olisi onnistunut, niin puhujan tulee omata auktoriteettia, vaikkei välttämättä virallista. Toiseksi puheessa tulee osoittaa tiettyjen uhkien olemassaolo, jotka tiedetään yleisesti uhkaaviksi.¹⁷²

Kööpenhaminan koulukunta määrittää turvallistamisen intersubjektiiviseksi prosessiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että turvallisuutta ei voida määrittää objektiivisesti. Buzan ja ym. ottavat kirjassaan esimerkin siitä, kuinka turvallisuus on objektiivista. Suomalaisten mielestä maahanmuutto on uhka, kun ulkomaalaisten osuus Suomen väestöstä on 0,3 %,

---

¹⁶⁷ Totalitaristisissa maissa hallinto voi toteuttaa poikkeustoimenpiteitä ilman kansalaisten antamaa tukea toimenpiteille.

¹⁶⁸ Buzan ym. 1998, 24-26:” A successful securitization thus has three components (or steps): existential threats, emergency action, and effects on interunit relations by breaking of rules.”

¹⁶⁹ Buzan ym. 1998, 177-178.

¹⁷⁰ Ks. Austin 1975.

¹⁷¹ Waever 1995, 55.

¹⁷² Buzan ym. 1998, 26-33.

kun Sveitsissä vastaava lukema on 14,7 %¹⁷³. Koulukunnan mukaan turvallistaminen on myös sosiaalisesti rakentunut prosessi¹⁷⁴. Yksilöt eivät päätä yksin, onko jokin turvallisuusuhka. Onnistumisesta ei päätä myöskään turvallistaja, vaan yleisö, jolle turvallisuuspuheakti on suunnattu. Näin ollen turvallistamisesta on kyse aina subjektien välisistä suhteista.¹⁷⁵ Buzanin ja ym. mukaan joillakin toimijoilla on enemmän valtaa turvallistaa ja määritellä turvallisuutta. Valta ei ole kuitenkaan ikinä absoluuttista. Näin ollen ei ole olemassa pysyvää valtaa suhteessa turvallistamiseenkaan. Heidän mukaansa tämä tarkoittaa sitä, että turvallistamisen toimijoista ei tulisi tehdä analyysin keskipistettä. Sen sijaan turvallistamisen yhteydessä tulisi keskittyä siihen, mikä on sen käytäntö. Heidän mukaansa turvallistamistutkimuksen tulisi pyrkiä ymmärtämään; kuka turvallistaa, mitä turvallistetaan, millä aiheilla ja uhkilla turvallistetaan, kenelle turvallistetaan (referent objects), millä tuloksilla ja missä olosuhteissa turvallistetaan.¹⁷⁶ Mietittäessä sitä, kuka turvallistaa on hyvä huomata se, että turvallistaminen voi institutionalisoitua, tai se voi olla myös tilapäistä¹⁷⁷. Waeverin mukaan analyysin tulisi keskittyä turvallistamiseen ja ei-turvallistamiseen. Kysymyksiä, joita analyysillä tulisi ratkaista ovat seuraavat:

“When, why and how elites label issues and developments as ‘security’ problems; when, why and how they succeed and fail in such endeavors; what attempts are made by other groups to put securitization on the agenda; and whether we can point to efforts to keep issues *off* the security agenda, or even to de-securitize issues that have become securized?”¹⁷⁸

Jäljempänä tulen tarkastelemaan sitä, miten EU on turvallistanut terrorismia. Asian tarkastelun mahdollistamiseksi on vielä tuotava esille Buzanin ja ym. käyttämät termit *referent object*, *securitizing actor* ja *functional actor*¹⁷⁹. Nämä termit ovat yhteydessä puheakti- teoriaan ja niillä pyritään analysoimaan turvallisuutta. Tätä kuvaa Buzanin, Waeverin ja de Wilden esitys kirjassa *Security a New Framework for Analysis*:

1. Referent objects: things that are seen to be existentially threatened and that have a legitimate claim for survival
2. Securitizing actors: actors who securitize issues by declaring something- a referent object – existentially threatened.

---

¹⁷³ Buzan 1997, 20. Tiedot ovat vuodelta 1990.

¹⁷⁴ Lipschutz 1995, 10. ”Security is, to put Waever’s argument in other words, a socially constructed concept: It has a specific meaning only within a specific social context. It emerges and changes as a result of discourses and discursive actions intended to reproduce historical structures and subjects within states and among them.”

¹⁷⁵ Buzan ym. 1998, 30-31.

¹⁷⁶ Buzan ym. 1998, 31-32.

¹⁷⁷ Buzan ym. 1998, 27.

¹⁷⁸ Waever 1995, 57-58.

¹⁷⁹ Buzan ym. 1998, 36. Jatkossa termeistä käytetään seuraavia nimityksiä: referent object = viittauskohde, securitizing actor = turvallistaja, functional actor = turvallisuuteen vaikuttava toimija.

3. Functional actors: actors who affect the dynamics of a sector. Without being the referent object or the actor calling for security on behalf of the referent object, this is an actor who significantly influences decisions in the field of security. A polluting company, for example, can be a central actor in the environmental sector- it is not a referent object and is not trying to securitize environmental issues (quite the contrary).¹⁸⁰

TAULUKKO NRO. 3: Turvallisuuden analysointikohteet puhe-aktiteorian kautta tarkasteltuna. (Buzan ym. 1998, 36).

Viittauskohteella (referent object) tarkoitetaan asioita, jotka ovat uhattuina ja joiden olemassaolo pyritään legitimisoimaan. Turvallistaja (securitizing actor) on toimija, joka turvallistaa asioita julistamalla jotain viittauskohteeksi, eli toisin sanoen julistamalla jonkin asian olemassaolon uhatuksi. Lisäksi turvallistamisprosessiin kuuluu myös sektoriin vaikuttavat toimijat (functional actors). Buzan ja ym. ovat jakaneet kirjassaan turvallisuuden viideksi eri sektoriksi, jotka ovat sotilaallinen-, taloudellinen-, ympäristöllinen-, sosiaalinen- ja poliittinen turvallisuus. Näillä eri sektoreilla turvallistaminen tapahtuu eri toimijoiden kautta, mutta varsinainen turvallistamisen logiikka ei muutu.¹⁸¹ Lisäksi on huomattava, että sektorit eivät ole toisistaan erillisiä, vailla vuorovaikutusta keskenään¹⁸². Sektoriin vaikuttavat toimijat (functional actors) eivät ole turvallisuuden viittauskohteita, eivätkä varsinaisia turvallistajia. Niillä on kuitenkin vaikutusta turvallisuuden muotoutumiseen eri sektoreilla. Buzan ja ym. käyttävät esimerkkinä saastuttavaa tehdasta, joka vaikuttaa oleellisesti ympäristöturvallisuuteen, mutta se ei kuitenkaan pyri ympäristön turvallistamiseen eikä se ole turvallisuuden viittauskohde.¹⁸³

Kööpenhaminan koulukunnalle on ominaista myös niin sanotun turvallisuuskompleksin käsite¹⁸⁴. Se on yksikkö, joka koostuu useammasta toimijasta, jotka voivat olla eri tasoilta. Asia, mikä tekee yksikön turvallisuuskompleksiksi on se, että toimijoiden turvallisuuteen liittyvät näkökohdat ovat sidoksissa toisiinsa niin kiinteästi, ettei niitä voida käsitellä ja ymmärtää toisistaan irrallisina. Pelkkä maantieteellinen läheisyys ei tee vielä yksiköstä, joka koostuu useasta toimijasta turvallisuuskompleksia.¹⁸⁵ Olennaista turvallisuuskompleksi- käsitteen mukaanotolle tähän tutkimukseen on se, että EU:n nähdään olevan sellainen tässä tutkimuksessa. Turvallisuuskompleksia

---

¹⁸⁰ Buzan ym. 1998, 36.

¹⁸¹ Buzan ym. 1998, 35-36.

¹⁸² Buzan ym. 1998, 175.

¹⁸³ Buzan ym. 1998, 35-36.

¹⁸⁴ Kirjoittajan suomennos sanoista *security complex*.

¹⁸⁵ Kaski 2001, 11.

voidaan kuitenkin pitää eräänlaisena ideaalina. Tämä tarkoittaa sitä, että verrattaessa EU:n jäsenmaita, voidaan todeta niiden välillä olevan erilaisia turvallisuusintressejä. Sen sijaan voidaan todeta, että EU:lla on oma turvallisuuspolitiikkansa, joka tällöin sitoo myös jäsenmaitansa. Eri asia on, kuinka tehokas ja toimiva se on tällä hetkellä johtuen juuri eri maiden välisistä intressieroista.

7.1. Turvallistamisen kritiikki

Turvallistaminen lähestymistapana tuo esiin myös siihen liittyviä ongelmia. Ensimmäinen seikka liittyy siihen, voiko olla olemassa mitään todellista ja mitattavissa olevaa uhkaa, jos kaikki turvallisuusuhat ovat sosiaalisesti rakentuneita, jolloin uhat ovat uhkia jos subjektit vain niin ajattelevat. Ongelma voidaan esittää toteamuksella esimerkiksi siten, että terrorismi on vakava turvallisuusuhka Euroopan unionille ja sen kansalaisille vain, koska EU on turvallistanut terrorismin ja me kohdeyleisönä olemme hyväksyneet tämän turvallistamisesityksen. Lipschutzin mukaan turvallisuus on sosiaalisesti rakentunut käsite. Turvallisuusuhat nousevat tällöin tietyistä sosiaalisista ja historiallisista konteksteista jokaisessa tapauksessa. Sosiaalisesti rakentunut turvallisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö voisi olla löydettävissä todellisia ja materiaalisia olosuhteita, jotka antavat mahdollisuuden turvallisuusuhan luomiseksi. Tärkeätä on kuitenkin huomata, että viholliset luovat usein toisensa sen pohjalta, mitkä ovat pahimmat pelot toisesta vihollisesta.¹⁸⁶ Eli terroristiryhmittymä tai vihollisen ydinohjukset muodostuvat meille turvallisuusuhaksi sitä kautta, että liitämme niihin pahimmat pelot, jotka ovat kuviteltavissa niistä.

Toinen ongelma liittyy turvallistamisen poliittiseen luonteeseen. Waeverin mukaan kun asia julistetaan turvallisuusongelmaksi, niin se tarkoittaa myös että siihen liittyvistä poikkeustoimenpiteistä päättävät tällöin eliitit.¹⁸⁷ Waever onkin vastustanut turvallisuuden laajentamista voimakkaasti¹⁸⁸. Waeverin mukaan turvallisuuden ollessa kyseessä asiasta päättävät eliitit sulkevat samalla asian käsittelyn ulkopuolelle muut, jotka voisivat haluta vaikuttaa asiaan. Suurempi periaatteellinen kysymys seuraakin siitä, että tulisiko kaikkien turvallisuuspoliittisten asioiden ja keinovalikoimien olla

---

¹⁸⁶ Lipschutz 1995, 10.

¹⁸⁷ Waever 1995, 54. ”Something is a security problem when the elites declare to it to be so.”

kaikkien äänestäjien vallassa, vai ainoastaan heidän edustajiensa tiedossa, jotka muodostavat eliitit.

Weaverin mukaan turvallisuuden laajentaminen, niin yksilön, kuin valtiota ylemmälle tasolle, on kielteistä eräiden muiden seikkojen takia. Turvallisuus tarkasteltuna yksilölliseltä tasolta hankaloittaa turvallisuuden johtamista valtiolliselle tai kansalliselle tasolle.¹⁸⁹ Lisäksi on epäselvää miten yksilöllisen tai globaalin turvallisuuden voi määritellä. Jos yksilöllinen turvallisuus irrotetaan valtiollisesta turvallisuudesta, niin tällöin turvallisuuskäsite viittaa hyvään ja turvattomuus taasen viittaa pahaan. Waeverin mukaan turvallisuus tarkasteltuna yksilön tasolla johtaa myös turvallisuusongelmien lisääntymiseen.¹⁹⁰ Turvallistaminen saattaa tuoda myös sen ongelman, että turvallisuusuhan kiireellisyyden ja tärkeyden vuoksi sitä ei altisteta normaaliin poliittiseen keskusteluprosessiin. Näin Buzanin ja ym. mukaan liika turvallisuus ei ole pelkästään positiivinen asia.¹⁹¹

Turvallisuuspuhe ja turvallistaminen voidaan nähdä haitalliseksi myös monista muista syistä johtuen. Turvallisuuspuhe perustuu usein jakoon välillä ‘me’ ja ‘he’. Joenniemi tarkastelee EU:ta ja toteaa unionissa harjoitetun turvallisuuspuheen aiheuttavan sen, että turvallisuuspuhe tuottaa tilan, joka on poliittinen, keskitetty, valtiomainen ja rajoiltaan suljettu. Tällöin naapurit ovat uhkaavia ja vieraita.¹⁹² Joenniemi näkee myös monia muita ongelmia turvallisuuspuheen lisääntyessä Euroopan unionissa:

“Turvallisuuspuheen ominaispiirteisiin kuuluu myös, että se asettaa rajat demokratialle, normaalipolitiikalle, kansalaisaktiivisuudelle ja ihmisten, tavaroiden ja palvelujen liikkuvuudelle. Pahimmillaan syntyy poikkeustoimia ja toimeenpanovallan merkitystä korostavia hätätiloja, salailua, tiedustelu- ja poliisitoimia, erityislainsäädäntöä sekä myös Nizzan ja Göteborgin tapaan torjuttavia ‘sisäisiä vihollisia.’”¹⁹³

On siis nähtävissä, että turvallisuuspuhe itsessään ei tuota turvallisuutta, vaan voidaan osoittaa, että se tuottaa enemmän turvattomuutta. Joka tapauksessa, kun turvallisuuspuheeseen ja turvallistamiseen liittyvät normatiiviset perustat ovat selvitetty, voidaan tämän jälkeen ryhtyä tarkastelemaan miten normatiivinen perusta vaikuttaa käytännössä.

---

¹⁸⁸ Ks. Toivonen 1998, 75.

¹⁸⁹ Waever 1995b, 225.

¹⁹⁰ Waever 1995b, 225-226.

¹⁹¹ Buzan ym. 1998, 29.

¹⁹² Joenniemi 2002, 89.

¹⁹³ Ibid.

Metodologiselta kannalta turvallistamisen ongelmana voidaan pitää sitä, että tutkittavasta kohteesta saadulla aineistolla on suuri merkitys sen suhteen, kuinka syvälinen analyysi turvallistamisesta on saatavissa. Kuten Buzan ja ym. toteavat, niin turvallisuuden viittauskohteita on suhteellisen helppo löytää, mutta onnistuneen turvallisuuden kaksi muuta elementtiä ovat hankalia osoittaa todeksi. Tällä tarkoitetaan poikkeustoimenpiteitä ja vaikutuksia eri yksiköiden välillä.¹⁹⁴

II: EUROOPAN UNIONI TOIMIJANA TERRORISMIN VASTAISISSA SODASSA

1. EUROOPAN UNIONI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Euroopan yhdentyminen on pitkällisen prosessin tulos. Välillä yhdentyminen on edennyt nopeasti ja tuonut uusia asiakokonaisuuksia yhteisön päätöksenteon piiriin, kun taas välillä yhdentymistä ja integraatiota on seurannut hitaamman kehityksen kausia. Tämän työn kannalta ei ole olennaista käydä läpi kaikkia EU:n vaiheita. Sen sijaan voidaan todeta, että nykyinen EU on viidentoista valtion muodostama liitto, joka saa vuonna 2004 lisää jäseniä entisestä Itä-Euroopasta, sekä Maltan ja Kyproksen. Näin ollen EU tulee kattamaan suuren osan Euroopasta, samalla kun sen maailmanpoliittinen merkitys tulee kasvamaan. EU:n tulevaisuus on kuitenkin vielä osittain hämärän peitossa. Tämän työn kannalta on olennaista erityisesti se, millainen tulee olemaan unionin tulevaisuus ulko- ja turvallisuuspoliittisena toimijana? Tässä työssä on jo aiemmin mainittu, että EU:lla on tavallaan kaksi erilaista identiteettiä. Joenniemen mukaan kysymys on siitä, onko EU tulevaisuudessa rauhanprojekti vai sotilasyhteisö¹⁹⁵. Laitinen näkee asian osin samalla tavalla ja toteaa Euroopan integraation etenevän kahtaalle: “yhtäältä ajallisena jatkumona ja reflektiivisenä prosessina ilman ennalta määrättyä kohtaloa ja toisaalta lineaarisena projektina kohti ’lopullista’ sotilaallisen ulottuvuuden omaavaa liittovaltiota.”¹⁹⁶

Nykyisen EU:n rakenne perustuu niin sanotun kolmen pilarin malliin. Ensimmäinen pilari sisältää yhteisöasiat¹⁹⁷, kuten Euroopan yhteisöjen ylikansalliseen päätöksentekoon kuuluvat taloudelliset kysymykset. Toisessa pilarissa on edustettuna

---

¹⁹⁴ Buzan ym. 1998, 177-178.

¹⁹⁵ Joenniemi 2002, 85-93.

¹⁹⁶ Laitinen 2002, 5.

¹⁹⁷ Yhteisöpilariin kuuluvat Euroopan yhteisö (EY), Euroopan hiili- ja teräsyhteisö (EHTY), ja Euroopan

yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (UTP), joka perustuu lähinnä hallitusten väliselle yhteistyölle. Kolmas pilari muodostuu sisä -ja oikeusasioista (OSA), joiden merkitys korostui erityisesti syksyn 2001 jälkeisessä tilanteessa.¹⁹⁸ Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan jatkeeksi on luotu myös yhteinen Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP)¹⁹⁹.

Tarkasteltaessa Euroopan unionia toimijana turvallisuuden alueella, nousee päällimmäiseksi tarkastelun kohteeksi yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Se on tärkein EU:n kolmesta pilarista, kun tarkasteluun otetaan terrorismin vastainen toiminta. Lisäksi on huomioitava, että terrorismin torjumisen kannalta myös sisä -ja oikeusasioiden pilarilla on tärkeä merkitys. Tämän pilarin alueelle kuuluu poliisiyhteistyö, jonka piiriin kuuluu myös terrorismin torjunta ja sisäinen turvallisuus. Näiden alueiden yhteistyöhön liittyvät tässä tapauksessa niin sanotut Trevi- ryhmät.²⁰⁰ On kuitenkin huomattava, että päätösvalta poliisiasioissa on yleisesti ottaen edelleen jäsenvaltioissa, eikä unionin tasolla.

1.1. Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikka (UTP)

Euroopan unionin yhteisestä ulkopoliitikasta ja sen toteutumisesta ollaan erimielisiä. Whiten mukaan siitä voidaan erottaa kolme erilaista näkemystä: yhden näkemyksen mukaan EU:lla on yhteinen ulkopoliitiikka, vaikka termi on harhaanjohtava; toisen näkemyksen mukaan mitään ulkopoliitikkaa ei ole, vaikka sellainen tulisi olla; kolmannen näkemyksen mukaan EU:lla tai Euroopalla ei tulisi olla mitään yhteistä ulkopoliitikkaa.²⁰¹ Laitisen mukaan vaikuttaa siltä, että yhtenäinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka voi olla mahdollista vain ulkoisen uhan edessä tarkasteltuna kylmän sodan aikaisesta näkökulmasta kansainvälisissä suhteissa.²⁰² Sen sijaan on esitetty ajatuksia siitä, että maailmanpolitiikassa tällä hetkellä vaikuttavat muutostekijät voivat pakottaa EU:n muuttumaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueella. Ongelmaksi vain muodostuu se, kuinka EU voi määritellä kansallisen intressinsä ja sitä kautta ulkopoliittiset päämääränsä. EU:lta puuttuu sotilaallinen voima, kansa ja kansalliset

---

atomienergiayhteisö (Euratom). Ks. esim. Raunio 1999, 34.

¹⁹⁸ Visuri 2002, 120.

¹⁹⁹ Tiilikainen 2001, 105-106.

²⁰⁰ Euroopan unioni 2002b [www- dokumentti]. Trevi- työryhmistä tarkemmin sivulla 48.

²⁰¹ White 2001, 36-39.

²⁰² Laitinen 2002, 5. Laitisen mukaan on epätodennäköistä, että jostain ilmaantuisi tällainen ulkoinen uhka.

intressit, sekä ulkopoliittiset päättäjät. Lisäksi sen jäsenvaltiot haluavat säilyttää suvereenisuutensa ulkopoliittikan alueella.²⁰³ Visuri näkee myös ongelmia EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Hänen mukaansa EU on luonteeltaan siviilivalta. Tämä tarkoittaa sitä, että EU ei voi toimia perinteisen suurvallan tapaan, vaan sen päätöksenteko on aikaa vievää ja tuottaa usein kompromisseja, jotka eivät tuota tehokasta toimintaa. Visurin mukaan tämä tarkoittaa sitä, että EU:lla ei ole omaa identiteettiä, joka motivoisi unionin kansalaisia toimimaan sen hyväksi. EU:n tapauksessa motivaatio luodaan rahalla ja sosiaalisella turvallisuudella. Nämä tekijät ovat haitanneet EU:n muodostumista tehokkaaksi ulkopoliittiseksi toimijaksi, mitä tosin ei ole haluttuakaan monien EU:n kansalaisten keskuudessa.²⁰⁴ Tätä Visurin näkemystä, jonka mukaan monet EU:n kansalaiset eivät halua unionista ulkopoliittista toimijaa, voidaan kritisoida. Nimittäin Euroopan parlamentti toteaa mietinnössään, että 71 prosenttia EU:n kansalaisista suhtautuu myönteisesti yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan.²⁰⁵ On kyseenalaista, kuinka paljon turvallisuus- ja puolustuspolitiikka voidaan erottaa yhteisestä ulkopoliittikasta. Edellä mainittujen seikkojen perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että EU:lla on ongelmia ulkopoliittikan alalla. Tämä onkin osin totta, mutta tulee muistaa, että EU ei ole yksittäinen valtio. Lisäksi riippuu paljon vallitsevasta järjestelmästä, jossa EU:kin toimii, kuinka tehokkaaksi toimijaksi se voi tulla. Lisäksi on muistettava, että taloudellisen yhdentymisen puolesta Euroopassa on toimittu huomattavasti pitempään, kuin ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla, joten vertailu sen suhteen ei ole oikeudenmukainen.

Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuus politiikan (YUTP) tavoitteena ovat:

“turvata unionin yhteiset arvot, perusedut, riippumattomuus ja koskemattomuus YK:n peruskirjan mukaisesti; lujittaa unionin turvallisuutta sen kaikissa muodoissa; säilyttää rauha ja lujittaa kansainvälistä turvallisuutta YK:n peruskirjan periaatteiden ja Helsingin päätösasiakirjan periaatteiden ja Pariisin peruskirjan tavoitteiden mukaisesti mukaan lukien rauha ja turvallisuus unionin ulkorajoilla; edistää kansainvälistä yhteistyötä ja kehittää ja lujittaa kansanvaltaa ja oikeusvaltion periaatetta sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista.”²⁰⁶

Edellä mainitussa on huomioitavaa turvallisuuden kannalta, että tavoitteet painottavat

---

²⁰³ Keisala 2002, 15. Edellä olevaa väitettä voidaan myös kritisoida yleistyksenä tai ainakin suhteellisenä näkemyksenä. Kirjoittaja yhtyy kuitenkin näkemykseen, mutta on otettava huomioon, että EU:n piirissä tapahtuva kehitys on johtamassa siihen, että sen ulko- ja turvallisuuspoliittiset voimavarat lisääntyvät. Esimerkkeinä tästä voidaan pitää ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan viran perustaminen ja unionin kriisinhallintajoukkojen perustaminen.

²⁰⁴ Visuri 2002, 120-121.

²⁰⁵ Euroopan parlamentti 2003a [www- dokumentti].

perinteisen sotilaallisen turvallisuuden lisäksi myös muita tärkeitä aiheita, kuten ihmisoikeuksien kunnioittamista ja demokratian tärkeyttä.²⁰⁷ Ulko- ja turvallisuuspolitiikan sisäisiksi tavoitteiksi voidaan määritellä oman kansainvälisen identiteetin kehittäminen ja yhteisen puolustuspolitiikan kehittämismahdollisuus²⁰⁸. Erimielisyyksiä on kuitenkin siitä, missä muodossa esimerkiksi yhteistä puolustuspolitiikkaa tulisi kehittää.

EU on muuttunut kylmän sodan jälkeen monin tavoin. Yksi prosessi on ollut sotilaallisen toimintakyvyn luominen EU:lle. Lisäksi unioni on korostanut toimijuuttaan kansainvälisillä kentillä ja liittovaltion luonnettaan eri prosessein, kuten talous – ja rahaliitolla, yhteisedustuksella maailmanjärjestöissä, EU:n ulkorajojen yhtenäistämällä ja osin myös poliittisten ulkosuhteiden yhtenäistämällä.²⁰⁹ Euroopan unionin yhteistä turvallisuuspolitiikkaa voidaan lähteä jäljittämään jo 1950- luvulta, jolloin sitä pyrittiin syventämään vuosina 1952-54 Euroopan Puolustusyhteisön (EDC) avulla. Järjestelmä kaatui kuitenkin Ranskan vastustukseen. Seuraavina vuosikymmeninä pyrittiin ulkopoliitiikkaa koordinoimaan, kunnes Iso-Britannian liittyttyä kehitys loppui hetkellisesti. Vuoden 1986 Euroopan yhtenäisasiakirjalla pyrittiin lisäämään poliittista yhteistyötä ja ottamaan turvallisuuspoliittiset kysymykset myös esiin. Turvallisuuspolitiikan osalta jakolinja muodostui kahden eri maaryhmän välille. Iso-Britannia, Tanska ja Kreikka vastustivat erityisesti tiiviimpää turvallisuuspolitiikkaa. Italia, Ranska, Saksa ja Benelux- maat halusivat puolestaan tiivistää turvallisuuspoliittista yhteistyötä WEU:n²¹⁰ avulla²¹¹. Käytännössä WEU toimiikin unionin turvallisuuspoliittisena valmistelukoneistona²¹².

Euroopan unionin perustamisen aikaan²¹³ lisääntyi halu yhtenäisempään ulkopoliitiikkaan ja sen toimeenpanoon. Euroopan yhteisöjen muuttuessa Euroopan unioniksi kylmän sodan jälkeen, oli ajateltavissa että EU saisi myös poliittisen toimintakehyksen, sekä toimintavaltaa valtioille perinteisesti kuuluvassa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa²¹⁴. Maastrichtin sopimuksessa EU:lle luotiinkin sitten erityinen

---

²⁰⁶ SEU 11 art.

²⁰⁷ Ks. Kaski 2001, 30.

²⁰⁸ Koivumaa 1999, 219.

²⁰⁹ Tiilikainen 2001, 108.

²¹⁰ WEU = Länsi-Euroopan Unioni.

²¹¹ Tiilikainen 2001, 99-100.

²¹² Koivumaa 1999, 222. Vuoden 2001 loppuun mennessä osa WEU:n toiminnoista siirrettiin unioniin.

²¹³ Sopimus Euroopan unionista, Maastricht 7.2.1992. Sopimus tuli voimaan 1.11.1993.

²¹⁴ Visuri 2002, 119.

pilarirakenne, jossa yhden pilarin muodostaa YUTP uutena osa-alueena. Samoin YUTP:n tehtävät ja alueet määriteltiin Maastrichtin sopimuksen J- artiklassa²¹⁵. Maastrichtin sopimus on siinä mielessä merkittävä, että siinä kirjattiin ensimmäistä kertaa yhteinen ulkopoliittinen tavoitteeksi perussopimukseen²¹⁶. Tämän uuden pilarin perustaminen merkitsi erillisten ulkoministerikokousten lakkauttamista sekä komission ja Euroopan parlamentin roolien vahvistumista. YUTP säilytettiin omana päätöksenteollisena kokonaisuutena, jossa pääpiirteinä oli hallitustenvälisyys. YUTP:ta koskeva ristiriita liittyy EU:n turvallisuus – ja puolustuspoliittisiin tehtäviin. Saksan ja Ranskan johdolla haluttiin yhteistä turvallisuus – ja puolustuspolitiikkaa, sekä yhteistä puolustusta asteittain yhteensulauttamalla EU ja WEU. Sen sijaan NATO- uskolliset Iso-Britannia, Portugali ja Tanska vastustivat tätä kehitystä, koska se oli ristiriidassa Naton suhteen. Ristiriidasta johtuen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta saatiin aikaiseksi epämääräinen kompromissi. Kompromissi sisältää kaikki turvallisuuspolitiikan alueet ja muodostaa yhteisen turvallisuuspolitiikan ja yhteisen puolustuspolitiikan, joka aikanaan voi johtaa yhteiseen puolustukseen. Yhteisen puolustuspolitiikan foorumiksi unioniin kytkettiin WEU.²¹⁷

Jugoslavian sota toi esiin EU:n kyvyttömyyden ulko- ja turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa, joka näkyi myös puutteena ulkoisessa edustuksessa. EU oli voimaton toimija, jonka piirissä puhuttiin paljon, mutta tehtiin vähän. NATO oli se toimija, joka hoiti Euroopassa asevoimia vaativia turvallisuuspoliittisia tehtäviä.²¹⁸ Näin ollen unionin päätöksentekoa ja valmistelua pyrittiin tehostamaan. Tämä tapahtui laajentamalla enemmistöpäätösten mahdollisuutta ja perustamalla uusi suunnittelu- ja varhaisvaroitusyksikkö ministerineuvoston yhteyteen.²¹⁹ Lisäksi luotiin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan virka. Virkaan nimitettiin viisivuotiskaudeksi Javier Solana Madariaga, jonka virkakausi alkoi 18.10.1999. Tämä lisäsi myös ulkopoliittikan näkyvyyttä ja tehosti sitä.²²⁰ Lisää vauhtia yhteinen turvallisuus ja puolustus sai Iso-Britannian edustaman pidättyväisen linjan muutos näissä asioissa. Helsingin huippukokouksessa vuonna 1999 sovittiin jo yksityiskohdista, jolla perustettaisiin 50000 – 60000 –sotilaan joukot.²²¹

---

²¹⁵ Frösen 1998, 18.

²¹⁶ Euroopan Unioni 2003a [www-dokumentti].

²¹⁷ Tiilikainen 2001, 100-101.

²¹⁸ Visuri 2002, 119.

²¹⁹ Tiilikainen 2001, 101,104.

²²⁰ Euroopan unioni 2003a [www-dokumentti].

²²¹ Tiilikainen 2001, 101-104.

1.2. Euroopan Unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP)

EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP) on osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Se kattaa kaikki unionin turvallisuuteen liittyvät asiat, kuten yhteisen puolustuspolitiikan määrittelyn. Tämä voi tarkoittaa myös tulevaisuudessa tapahtuvaa yhteisen puolustuksen muodostumista, jos Eurooppa- neuvosto ja jäsenmaat niin päättävät. Keskeistä yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamisessa ovat kriisinhallintatehtävät, joita kutsutaan myös *Petersbergin* tehtäviksi. Näihin tehtäviin kuuluvat humanitaariset- ja pelastustehtävät, rauhanturvaaminen, taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa, mukaan lukien rauhaanpakottaminen.²²² Vielä tässä vaiheessa on epäselvää, tulevatko Petersbergin tehtävät laajenemaan tulevaisuudessa, mutta laajentamiseen on esiintynyt painetta ainakin EU:n tulevaisuutta käsittelevässä konventissa, samoin kuin Euroopan parlamentissa.²²³

EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta on käytetty kahta eri nimitystä: ”Eurooppalainen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka” (European Security and Defence Policy) tai nimitystä ”yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka” (Common European Security and Defence Policy). Laillinen perusta sille luotiin jo vuoden 1992 Maastrichtin sopimuksessa, missä mainitaan yhteinen puolustuspolitiikka²²⁴. Konkreettinen kehitys lähti liikkeelle vuonna 1999 Helsingin Eurooppa-neuvostossa tehtyjen päätösten pohjalta.²²⁵ Tällöin määriteltiin yleistavoite sotilaallisten voimavarojen osalta yhteiselle turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle. Tavoitteen mukaan vuoteen 2003 mennessä unionilla tulisi olla valmiudet saattaa 60 päivässä toimintavalmiiksi Petersbergin tehtäviin kykenevät 60000 hengen joukot. Kyseessä ei kuitenkaan ole niin sanotun euroarmeijan luominen, vaan joukot koostuisivat jäsenmaiden kansallisista joukoista, jotka luovutettaisiin jäsenvaltioiden itsenäisillä päätöksillä.²²⁶

---

²²² Euroopan unioni 2003a [www-dokumentti].

²²³ Tulevaisuudessa voi olla mahdollista, että Petersbergin tehtävät laajenevat. EU:n tulevaisuuskonventin puolustustyöryhmän loppuraportissa ehdotetaan tehtäviin otettavaksi mukaan aseriisuntaoperaatiot, asevoimien kouluttaminen kolmansissa maissa ja terrorismin torjunnan tukeminen kolmansissa maissa niiden pyynnöstä. Ks. Yrjämä-Rantinoja, Helsingin Sanomat 16.2.2003. Euroopan parlamentin kannanotosta Petersbergin tehtävien laajentamiseksi ks. Euroopan Parlamentti 2003a [www- dokumentti].

²²⁴ Euroopan unionin komissio 2002e [www-dokumentti].

²²⁵ Visuri 2002, 126.

²²⁶ Euroopan unioni 2003a [www-dokumentti].

EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on siis rakennettu YUTP:n jatkoksi kakkospilariin. Päätöksenteossa tämä tarkoittaa, että yleiset suuntaviivat asettaa Eurooppa- neuvosto. Sitovat päätökset tekee yleisten asioiden neuvosto, joka yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alaan kuuluvissa kysymyksissä kokoontuu tarvittaessa ulko- ja puolustusministerien yhteiskokouksessa. Nizzan sopimuksella, joka tuli voimaan 1.2.2003, päätettiin että poliittisten- ja turvallisuusasioiden komitea (COPS) seuraa kansainvälistä tilannetta ja määrittelee politiikkaa. COPS:in lisäksi EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan päätöksentekoon kuuluvat kaksi pysyvää sotilaallista valmisteluelintä: EU:n sotilaskomitea ja sotilasesikunta.²²⁷

Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka ei ole saavuttanut vielä sille asetettuja tavoitteita. Monet kysymykset koskien sitä ovat edelleen auki, eikä sillä ole käytännön toimintakykyä, huolimatta poliittisesta julistuksesta.²²⁸ On kuitenkin huomioitavaa, että tätä kirjoitettaessa on käynnistynyt jo ETPP:n alaan kuuluvia operaatioita. 1.1.2003 käynnistyi Euroopan unionin poliisioperaatio (EUPM) Bosnia ja Hertsegovinassa. 18.3.2003 käynnistyi ensimmäinen sotilaallinen operaatio. Tällöin kyseessä oli EU:n johtama operaatio entisen Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa, jolloin EU jatkoi NATO:n Allied Harmony- operaatiota.²²⁹ Lisäksi kesäkuussa 2003 EU käynnisti ensimmäisen Euroopan ulkopuolisen rauhanturvaoperaationsa Kongon demokraattisessa tasavallassa lähettämällä sinne 100 ranskalaista sotilasta ja myöhemmin lisää rauhanturvaajia.

Tulevaisuuden kannalta EU:n turvallisuuspolitiikan haasteina voidaan pitää kolmea asiaa Tiilikaisen mukaan. Ensinnäkin kuinka EU säilyttää yhtenäisyytensä sen laajentuessa ja integraation syventyessä. Toiseksi mikä on EU:n rooli Euroopan puolustamisessa ja miten sen suhteet järjestyvät Yhdysvaltoihin. Kolmanneksi kuinka EU järjestää suhteensa sen naapureihin.²³⁰ Kaiken kaikkiaan arviot siitä, että EU voisi tulevaisuudessa olla yhtenäinen turvallisuuspoliittinen toimija ovat ristiriitaisia. Laitisen mukaan esimerkit Persianlahden sodasta, Balkanin sodasta ja terrorismin vastaisesta taistelusta osoittavat, että yhteistä eurooppalaista turvallisuuspolitiikkaa tuskin on löydettävissä. Laitisen mukaan tämä kehitys vahvistaa EU:n rauhanpoliittisen

---

²²⁷ Tiilikainen 2001, 105-106.

²²⁸ Visuri 2002, 126.

²²⁹ Euroopan unioni 2003a [www- dokumentti].

²³⁰ Tiilikainen 2001, 108.

olemuksen vahvistumista ja vähentää turvallistamisen retoriikkaa.²³¹ On myös nähtävissä vastakkaista kehitystä, mikä liittyy siihen, että EU:n rooli turvallisuuspolitiikan alalla tulee kasvamaan. Olennaisinta on se, missä muodossa EU:n rooli turvallisuuspoliittisena toimijana näyttäytyy. Tämän tutkimuksen lähtökohtana on laaja-alainen turvallisuus, jolloin turvallisuus on ajateltavissa sotilaallista viitekehystä laajempaan kysymyksenä. Tätä näkökulmaa vasten voidaan nähdä, että EU:n rooli turvallisuuspoliittisena toimijana voi lisääntyä, jos turvallisuus ymmärretään myös taloudellisena, poliittisena ja sosiaalisena kysymyksenä.

1.3. Euroopan unionin poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa

EU:n kolmannen pilarin muodostaa entiseltä nimeltään yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa. Nykyään siitä käytetään nimitystä poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa Amsterdamin sopimuksen (1999) perusteella.²³² Sitä ei ollut kirjattu Euroopan yhteisöjen alkuperäisiin perustamissopimukseen, vaan yhteistyö alkoi vuonna 1976, kun silloisten jäsenmaiden oikeus- ja sisäministerit kokoontuivat keskustelemaan sisäiseen turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä kahdesti vuodessa. Tästä yhteistyöstä käytetään nimitystä Trevi- yhteistyö. Kolmas pilari institutionalisoitui Maastrichtin sopimuksen kautta, jossa määritettiin myös yhteistyön tavoitteet. Tavoitteena yhteistyöllä on ihmisten vapaan liikkuvuuden varmistaminen ja siitä mahdollisesti aiheutuvien haittojen minimointi.²³³

Poliisiyhteistyö jäsenmaiden välillä alkoi vuonna 1976 edellä mainitulla Trevi-yhteistyöllä. Siihen kuuluvat työryhmät käsittelevät terrorismia sekä poliisiyksikköjen organisaatio- ja muodostamisongelmia. Vuonna 1989 työryhmiä oli neljä aihealueinaan terrorismi, poliisiyhteistyö, järjestäytyneet rikollisuus ja henkilöiden vapaa liikkuvuus. Työryhmiä valvoi korkeista virkamiehistä koostunut ryhmä, joka valmisti myös ministerineuvoston hyväksymät päätökset. Järjestelmä toimi siten hallitustenvälisellä rakenteella, jotka otettiin käyttöön Maastrichtin ja Schengenin sopimuksilla.²³⁴ Maastrichtin ja Amsterdamin sopimukset ovat sitten myöhemmin täydentäneet poliisi- ja oikeusyhteistyön rakennetta ja tehtäväalueita.

---

²³¹ Laitinen 2002, 5.

²³² Koivumaa 1999, 32 ja 223.

²³³ Koivumaa 1999, 223.

²³⁴ Euroopan unioni 2002b [www- dokumentti].

Keskeisimpiä saavutuksia poliisiyhteistyössä on Europolin yleissopimus. Yleissopimus siitä kirjoitettiin Europolin huumausaineyksikön perustamisen jälkeen vuonna 1995 ja sopimus astui voimaan vuonna 1998. Europol ei ole operatiivinen eurooppalainen poliisi, vaan se on jäsenmaiden välisen yhteistyön yksi muoto. Sen tehtävinä on tarjota jäsenmaiden kansallisille viranomaisille hyvät tiedonvaihdon välineet toimissa terrorismia, huumekauppaa ja kansainvälistä rikollisuutta vastaan.²³⁵ Amsterdamin sopimuksessa määritellään toimenpiteet, joiden nojalle Europolille määritellään sen tehtävät. Sopimuksen mukaan Europol koordinoi kansallisten viranomaisten tutkintatoimia, osallistuu yhteisten tutkintaryhmien toimintaan ja pyytää toimivaltaisia viranomaisia suorittamaan tutkimuksia. Europolilla on toimivalta seuraavissa asioissa: huumausaineet, radioaktiivisten aineiden ja varastettujen ajoneuvojen kauppa, ihmiskauppa, edellä mainittuihin kauppoihin liittyvä rahanpesu, laittomaan maahanmuuttoon liittyvä rikollisuus, euron väärentäminen ja terrorismi.²³⁶ Terrorismin torjuntaa käsitellään tarkemmin jäljempänä olevissa kappaleissa, mitä tulee Europoliin ja EU:n toimintaan yleisesti.

Oikeudellisen yhteistyön tarkoituksena on torjua yhteisön varoihin kohdistuvia petoksia ja lähentää jäsenmaiden lainsäädäntöjä ihmisten vapaan liikkuvuuden aikaansaamiseksi. Lisäksi rikollisten luovuttamisesta on tehty yleissopimus vuonna 1995.²³⁷ Oikeudellisen yhteistyön alueella on saavutettu myös muita tärkeitä sopimuksia ja ohjelmia. Amsterdamin Eurooppa- neuvosto hyväksyi 1997 järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan toimintaohjelman, jolla pyrittiin lähentämään kansallisia lainsäädäntöjä. Lisäksi EU on pyrkinyt lisäämään yhteistyötä eri toimijoiden välillä erilaisten ohjelmien avulla, kuten esimerkiksi Grotius I ja II, joista mainitaan jäljempänä. Tampereen Eurooppa- neuvosto päätti perustaa Eurojustin lokakuussa 1999. Eurojust koostuu eri maiden syyttäjistä, tutkintatuomareista ja poliiseista, joka koordinoi kansallisia syyttäjäviranomaisia ja rikostutkintaa.²³⁸

EU:n maahanmuutto- ja turvapolitiikka kohdistuu lähinnä kolmansien maiden kansalaisten muuttoon unionin alueelle. Poliitikalla pyritään yhtenäistämään jäsenmaiden maahanmuutto-, turvapaikka- ja viisumipolitiikka. Turvapaikkapolitiikassa unioni lähtee siitä, että painopiste on pakolaisten lähtömaassa. Toiseksi pyritään

---

²³⁵ Koivumaa 1999, 225.

²³⁶ Euroopan unioni 2002f [www- dokumentti].

²³⁷ Koivumaa 1999, 226.

²³⁸ Euroopan unionin komissio 2002f [www-dokumentti].

estämään laitton maahanmuutto sekä pakolaisuuteen liittyvä rikollisuus.²³⁹

1.4. Euroopan unionin toimenpiteet terrorismin torjunnassa

Terrorismin torjuminen ei ole uusi asia Euroopan unionissa ja sen jäsenmaissa. EU ja sen jäsenmaat ovat mukana kansainvälisissä terrorismin vastaisissa lakisopimuksissa.

Terrorismin torjumisen ensimmäiset sopimukset tehtiin Yhdistyneissä Kansakunnissa²⁴⁰. Ensimmäinen sopimus oli yleissopimus rikoksista ja eräistä muista teoista ilma-aluksissa ja se säädettiin 14.9.1963 Tokiossa²⁴¹. Yhteensä YK:ssa on säädetty 12 merkittävää monenkeskistä sopimusta ja protokollaa koskien valtioiden vastuuta terrorismin torjumisessa²⁴². Kaikki sen jäsenet eivät kuitenkaan ole osallisena näissä sopimuksissa tai eivät toteuta niitä vielä.²⁴³ On kuitenkin huomattava, että syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen EU- maiden terrorismia koskevia sopimuksia on allekirjoitettu ja ratifioitu huomattavalla vauhdilla verrattuna aikaisempaan tilanteeseen. Lisäksi monia varauksia koskien sopimuksia on myös vedetty pois.²⁴⁴ Varsinaista kansallista lainsäädäntöä koskien terrorismia oli säädetty vain kuudessa EU:n jäsenmaassa syyskuuhun 2001 mennessä. Nämä maat olivat Saksa, Ranska, Italia, Espanja, Portugali ja Iso-Britannia.²⁴⁵

Vuonna 1977 säädettiin laki terrorismia vastaan (European Convention on the Suppression of Terrorism, Strasbourg 27.1.1977).²⁴⁶ Se on voimassaolevista terrorismin torjuntaa koskevista kansainvälisistä yleissopimuksista merkittävin eurooppalaisessa mielessä. Siinä terrorismia käsitellään yleisesti ja siinä luetellaan terrorismiksi katsottavat toimet. Sopimuksessa terrorismiteot erotetaan poliittisista rikoksista, poliittisiin rikoksiin liittyvistä rikoksista ja poliittisiin vaikuttimiin liittyvistä rikoksista.²⁴⁷ Tärkeinä sopimuksina on pidettävä myös terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevaa kansainvälistä yleissopimusta (YK, New York 15.12.1997), ja kansainvälistä terrorismin rahoituksen vastaista yleissopimusta (YK, New York 9.12.1999). Ensin mainittu sopimus kattaa monet terroriteot ja jäljempänä mainitulla

---

²³⁹ Koivumaa 1999, 225.

²⁴⁰ Yhdistyneet Kansakunnat jatkossa YK lyhenteenä.

²⁴¹ Euroopan yhteisöjen komissio 2001a.

²⁴² United Nations 2002b [www-dokumentti].

²⁴³ United Nations 2002a [www- dokumentti].

²⁴⁴ Council of Europe 2002l [www-dokumentti].

²⁴⁵ European Commission 2001c [www-dokumentti]; European Parliament 2001b [www-dokumentti].

²⁴⁶ Council of Europe 2002a [www- dokumentti].

²⁴⁷ Euroopan yhteisöjen komissio 2001a.

puututaan terrorismin rahoitukseen. Tärkeää on kuitenkin erityisesti se, että näillä kahdella sopimuksella katetaan muiden terrorisminvastaisten sopimusten sisältöä siten, että vaikka muissa terrorisminvastaisissa sopimuksissa ei välttämättä mainita sanoja 'terrorismi' tai 'terroriteko', niin ne liittyvät terrorismiin.²⁴⁸

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 29 artiklassa mainitaan erityisesti terrorismi yhtenä vakavana rikoslajina. Sitä pyritään ehkäisemään: yhteistyön tiivistämisellä poliisi- ja tulliviranomaisten sekä muiden toimivaltaisten viranomaisten, Europol mukaan luettuna, kesken; jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten tiiviimmällä yhteistyöllä; sekä lähentämällä jäsenvaltioiden säännöksiä tarvittaessa rikosasioissa.²⁴⁹

Jäsenvaltiot aloittivat terrorismiin liittyvän yhteistyön vuonna 1976 Trevi-työryhmien kautta. Työryhmät toimivat myös rikollisuuden torjumisen alalla. Maastrichtin sopimus vuodelta 1993 määrittelee terrorismin torjunnan yhteistä etua koskeväksi asiaksi. Se on kuulunut Europolin²⁵⁰ toiminta-alaan 1.7.1999 alkaen.²⁵¹ Lisäksi neuvosto päätti 15.10.1996 laatia ja ylläpitää hakemistoa terrorisminvastaisen toiminnan erityisvalmiuksista ja -taidoista sekä erityisasiantuntemuksesta, jotta yhteistyö helpottuu EU:n jäsenvaltioiden terrorisminvastaisessa toiminnassa.²⁵²

Ministerineuvosto hyväksyi La Gomeran terrorismia koskevan julistuksen vuonna 1995. Julistuksen tärkein sisältö liittyy siihen, että se vahvistaa poliisi- ja oikeusviranomaisten yhteistyöjärjestelmiä terrorismiryhmiä koskevan tietojenvaihdon osalta, oikeusviranomaisten välisen koordinaation osalta ja lisäksi terroriteoista syytetyt henkilöt on mahdollista luovuttaa toisella valtiolle.²⁵³ Euroopan unioni on pyrkinyt toimimaan terrorismia vastaan myös erilaisilla ohjelmilla, joiden tarkoituksena on parantaa EU:n ja sen jäsenmaiden viranomaisten yhteistyötä oikeudellisissa asioissa, koskien rikollisuutta ja terrorismia. Organisatorisesti ohjelmat kuuluvat oikeus- ja sisäasioiden pilariin. Ohjelmia ovat:

OISIN II -ohjelma: ohjelma, jonka tarkoituksena on oikeusviranomaisten välinen

---

²⁴⁸ Euroopan yhteisöjen komissio 2001a.

²⁴⁹ Euroopan yhteisöjen komissio 2001a.

²⁵⁰ EUROPOL= Euroopan poliisivirasto.

²⁵¹ Euroopan unioni 2002b [www-dokumentti].

²⁵² Euroopan yhteisöjen komissio 2001a.

²⁵³ Euroopan unioni 2002b [www-dokumentti].

harjoittelu, vaihtotoiminta ja yhteistyö.

FALCONE: (1998-2002) ohjelma suunnattu järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta vastaaville kansallisille yksiköille (poliisi-, tulli-, oikeus- ja veroviranomaisille sekä rahoituslaitosten ja julkisten markkinoiden valvonnasta vastaaville viranomaisille)²⁵⁴.

HIPPOKRATES: rikollisuuden ehkäisemiseen liittyvien toimien kannustaminen ja yhteistyön -ja vaihtotoiminnan ohjelma.

GROTIUS II: oikeusalan toimijoille suunnattu vaihto -ja koulutusohjelma.²⁵⁵

TAULUKKO NRO. 4: EU:n ohjelmat koskien viranomaisten yhteistyötä oikeudellisissa asioissa.

1.5. Euroopan unionin toimenpiteet terrorismin torjunnassa 11.9.2001 jälkeen

Syyskuun 11. päivä tapahtuneet terrori-iskut olivat shokki monella tapaa. Ne nostivat terrorismin entistä tärkeämmäksi turvallisuushakaksi. Kuten aiemmin todettua, niin EU oli käsitellyt terrorismia turvallisuushakana jo aiemmin ja pyrkinyt lisäämään yhteistyötä jäsenmaidensa välillä sen torjumisessa. Osa EU:n toimenpiteistä iskujen jälkeen oli jatkumoa aiemmin jatkuneelle kehitykselle terrorismin turvallistamisessa ja osa toimenpiteistä oli taasen suoraan seurausta iskuista. Tulevaisuus näyttää sen, kuinka pysyviksi toimenpiteet jäävät ja kuinka merkittävässä roolissa terrorismi on EU:n turvallisuusstrategian muotoutumisessa. Seuraavaksi käydään läpi EU:n toimenpiteitä lyhyesti. Niiden varsinainen analysointi tapahtuu myöhemmin.

1.5.1. Välittömät toimenpiteet

11.9.2001 tapahtuneet terrori-iskut lisäsivät EU:n toimintaa terrorismin vastaisessa taistelussa välittömästi monella eri alueella: poliisi- ja oikeusyhteistyö, hätätilavalmiuden kohentaminen, taloudelliset toimenpiteet, ilmailualan turvallisuuden kohentaminen, Afganistanin jälleenrakentaminen, humanitaarinen apu, diplomaattiset keinot ja yleiset poliittiset lausunnot.²⁵⁶

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto kokoontui iskujen jälkeen 20. syyskuuta 2001. Se

---

²⁵⁴ Euroopan unioni 2002b [www- dokumentti].

²⁵⁵ Euroopan unionin komissio 2002a [www- dokumentti].

²⁵⁶ Euroopan unioni 2002a [www- dokumentti].

ryhtyi toimenpiteisiin iskujen johdosta Tampereen Eurooppa- neuvoston jälkeen tehtyjen päätösten mukaisesti. Tiedotteessaan se sanoo käyttävänsä kaikkia mahdollisia toimenpiteitä terrorismin torjumiseksi. Toimenpiteet mahdollistuvat seuraavien sopimusten ja yhteistyövälineiden kautta:

- vuosien 1995 ja 1996 yleissopimukset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta jäsenvaltioiden välillä
- Europolin ja Pro-Eurojustin perustaminen
- 29. toukokuuta tehty yleissopimus oikeusavusta rikosasioissa
- poliisipäälliköiden työryhmän perustaminen.²⁵⁷

Tiedotteessaan neuvosto oli päättänyt hyväksyä useita toimenpiteitä terrorismin vastaisen toiminnan parantamiseksi. Neuvoston mukaan eri jäsenmaiden tulisi lähentää rikoslainsäädäntöjään yhteisen terroritekoja koskevan määritelmän saamiseksi ja toiseksi tulisi saada aikaan yhteinen eurooppalainen pidätysmääräys. Poliisialan ja tiedustelupalvelujen yhteistyön osalta neuvosto toteaa, että Europolin ja Pro-Eurojustin mahdollistaman yhteistyön lisäksi yhteistyötä lisättäisiin eri tiedustelu- ja poliisiviranomaisten välillä mahdollisimman paljon. Terrorismin rahoituksen osalta neuvosto kehotti jäsenmaita ratifioimaan sitä koskevat sopimukset mahdollisimman pikaisesti. Neuvoston mukaan jäsenmaiden tulisi myös tehostaa tarkastuksia ulkorajoilla ja pyrkiä tarkkaavaisuuteen henkilöllisyystodistusten ja oleskelulupien myöntämisessä. Neuvosto kehotti jäsenmaita myös mahdollisimman tiukkaan viisumien myöntämismenettelyyn.²⁵⁸ Viimeksi mainitut kehotukset ovat mielenkiintoisia ainakin siinä mielessä, että niillä on vaikutusta paljon siihen, mikä on EU:n siirtolaispolitiikka ja turvapaikkapolitiikka tulevaisuudessa. Epäselvää on vielä tässä vaiheessa, kuinka paljon syyskuun terrori-iskut vaikuttavat näihin ja tuleeko 'kiristymisestä' pysyvä ilmiö.

Eurooppa-neuvosto, joka koostuu valtioiden ja hallitusten päämiehistä piti 21. syyskuuta ylimääräisen kokouksen. Kokouksessa tuotiin julki tuki Amerikan kansalle ja luvattiin yhteistyötä oikeuden saattamiseksi voimaan. Lisäksi kokouksessa korostettiin YK:n merkitystä terrorismin torjunnassa.²⁵⁹ Toimintasuunnitelmassaan terrorismin torjumiseksi neuvosto nosti esille poliittisen ja oikeudellisen yhteistyön parantamisen, kansainvälisten terrorismia koskevien oikeudellisten sopimusten kehittämisen, terrorismin rahoituksen lopettamisen, ilmaisu-alan turvallisuuden vahvistamisen sekä EU:n oman maailmanlaajuisen toiminnan koordinoinnin tärkeyden.²⁶⁰

---

²⁵⁷ Euroopan unioni 2001a [www-dokumentti].

²⁵⁸ Euroopan unioni 2001a [www-dokumentti].

²⁵⁹ Visuri 2002, 127.

Välittömästi iskujen jälkeen EU halusi osoittaa Yhdysvalloille solidaarisuutta tukemalla tätä myös sotatoimissa erityisesti Afganistanissa Taleban- liikettä vastaan. Lisäksi Yhdysvaltojen kanssa järjestettiin ministerikokouksia ja Venäjän kanssa huippukokous. Osana diplomaattisia toimia, EU:n puheenjohtajakolmikko (troikka) vieraili Pakistanissa, Iranissa, Saudi-Arabiassa, Egyptissä ja Syyriassa tarkoituksenaan saada aikaiseksi yhteinen terrorismin vastaisen koalitio.²⁶¹ Euroopan parlamentti puolestaan keskusteli terrorismin ja tilanteen kehittymisestä, sekä tuki poliittista solidaarisuutta toimillansa. Tärkeä osa oli parlamentin tuki asetukselle, jonka tarkoitus on jäädyttää niiden henkilöiden ja järjestöjen varat, joiden epäillään tukevan tai rahoittavan terroristitoimintaa.²⁶²

EU:n laajassa toimintaohjelmassa tulee esille terrorismin vastaisia toimenpiteitä yksityiskohtaisesti. Siitä on löydettävissä taloudellisia kontrollitoimia, sekä kolmanteen pilariin kuuluva yhtenäinen epäiltyjen henkilöiden pidätyskäytäntö. Sen sijaan EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) alaan kuuluvia toimenpiteitä ei siinä ole.²⁶³ Lisäksi tärkeään rooliin nousevat välittömät kansalaisten turvallisuuteen liittyvät tehtävät, kuten väestönsuojelu ja lentoturvallisuus. Yleiskatsauksessa EU:n toimista syyskuun 11. päivän tapahtumien johdosta²⁶⁴ komissio luettelee ne toimenpiteet, joihin se ryhtyi välittömästi iskujen jälkeen:

- Rahoitusmarkkinoiden vakauttaminen: EKP laski korkoa 0,5% ja Neuvosto ja Eurooppa-neuvosto valoivat luottamusta markkinoihin
- Yhteinen toimintamalli terrorismin torjunnassa: oikeus –ja sisäministerit sopivat kattavasta toimintamallista; komissio ehdotti lainsäädäntöpuitteiden korjaamisesta koskien määritelmää, rangaistuksia ja eurooppalaista pidätysmääräystä luovuttamisessa; tiedustelu –ja poliisiyhteistyön vahvistaminen; komission ehdotus yhteisen viisumin turvallisuusnäkökohtien vahvistamisesta; EU:n nykyisen terrorismin vastaisen lainsäädännön vahvistaminen.
- Terrorismin rahoitus ja talousrikokset: terrorismin rahoitukseen liittyvien varojen jäädyttäminen; rahanpesudirektiivin kiirehtiminen; markkinoiden väärinkäyttöä koskevan direktiivin kiirehtiminen; tulevien jäsenmaiden arviointi sen osalta, kuinka ne toteuttavat rahanpesun vastaisia toimenpiteitä; komission rooli kansainvälisessä rahanpesunvastaisen toimintaryhmän vahvistamisessa; pohdinta tullivalvonnan ulottamisesta suurten käteisen rahan siirroista unionin ulkorajojen yli.
- Humanitaarinen apu: 310 miljoonaa euroa afganistanilaisten kärsimysten lievittämiseen; komissiolta välittömästi 5,5 miljoonaa euroa hätäapuna ja lisäksi 50 miljoonaa euroa humanitaariseen apuun; komissio loi koordinaatiojärjestelmän Euroopan hätäavun maksimoimiseksi; maailman elintarvikeohjelmalle 6 miljoonan edestä ylimääräistä elintarvikeapua.
- Lentoturvallisuus: komission ehdotus yhtenäisten EU:n laajuisten turvallisuusstandardien ottamiseksi käyttöön; komission hahmottelemat toimenpiteet EU:n lentoyhtiöiden auttamiseksi selviytymään hyökkäysten välittömistä seurauksista; komissio pyrki nopeuttamaan ponnisteluja yhteisen trans-

---

²⁶⁰ European Council 2001a.

²⁶¹ Euroopan yhteisöjen komissio 2001c.

²⁶² Euroopan yhteisöjen komissio 2001c.

²⁶³ Visuri 2002, 126-127.

²⁶⁴ Komission kertomus: Yleiskatsaus EU:n toimista syyskuun 11. päivän tapahtumien johdosta ja näiden tapahtumien todennäköisen taloudellisen vaikutuksen arviointi. KOM(2001) 611 lopullinen.

atlanttisen ilmailualueen kehittämiseksi; lentoturvallisuutta koskevien kansainvälisten sääntöjen tiukentamisesta annettiin suositukset kansainväliselle siviili- ilmailujärjestölle; komissio järjesti vastavuoroista valvontaa lentoasemien turvallisuudesta Eurooppa-neuvoston pyynnöstä; Yhdysvaltojen kanssa yhteinen ryhmä koordinoimaan lentoturvallisuutta koskevia toimenpiteitä.

- Kansainvälisten oikeudellisten puitteiden vahvistaminen: Eurooppa-neuvosto kehotti panemaan täytäntöön terrorismia koskevat kansainväliset yleissopimukset, sekä kannatti Intian ehdotusta yleisestä puiteyleissopimuksesta kansainvälistä terrorismia vastaan.
- Väestönsuojelu: komission väestönsuojeluyksikön ympärivuorokautinen hälytysjärjestelmä saatiin valmiiksi; väestönsuojeluviranomaisten yhteistyön lisääminen huomattavissa terrori-iskuissa mekanismin puitteissa, jonka tuli olla voimassa 1. tammikuuta 2002 mennessä.
- Biologisten tai kemiallisten tekijöiden aiheuttamat uhat: Komissio ja jäsenvaltiot kehittivät EU:n järjestelmää koskien tartuntatautien seuranta- ja valvontaa. Järjestelmään kuuluu myös varhaisvaroitus- ja reagoitijärjestelmä.
- Ratkaisevan tärkeiden infrastruktuurien ja toimitusten turvaaminen: Komissio aloitti työskentelyn selvittääkseen tulisiko EU:n tasolla lisätä yhteistyötä keskeisten toimitusten ja verkostojen turvallisuuden varmistamiseksi.²⁶⁵

Organisatorisesti iskuilla oli myös vaikutusta unionin toimintaan. Ministerineuvosto päätti 8. marraskuuta 2001 pitämässään kokouksessaan perustaa terrorisminvastaisen työryhmän (GMT)²⁶⁶. Ensimmäisessä kokouksessaan joulukuussa 2001 ryhmä asetti kaksi työryhmää, joiden tarkoituksena oli pohtia terrorismin vastaisia toimenpiteitä (GMT-Rev) ja valmistella raporttia ministerineuvostolle, jossa pohditaan toimenpiteitä kansainvälisen terrorismin torjumiseksi (GMT-Rap/Suivi).²⁶⁷

1.5.2. Toimenpiteet pitkällä aikavälillä

Komission raportissa vuosi 11.9.2001 – iskun jälkeen²⁶⁸ mainitaan ne suuntaviivat, joiden mukaan se on toteuttanut toimintaohjelmaansa globaalia terrorismia vastaan. Toimintaohjelma pohjautuu komission ehdottamille toimenpiteille välittömästi 11.9.2001 –iskujen jälkeen, jotka ylimääräinen Eurooppa- neuvoston kokous hyväksyi 21.9.2001. Suuntaviivojen mukaan EU pyrkii jatkamaan solidaarisuuttansa USA:lle, olemaan päättäväinen terrorismin vastustamisessa, takaamaan EU:n kansalaisten turvallisuuden, pyrkii ratkaisemaan terrorismiin johtavia syitä ja tuomaan oman panoksensa sen suhteen, että sivilisaatiot ymmärtäisivät toisiansa paremmin.²⁶⁹ Näiden suuntaviivojen avulla EU on keskittynyt toimenpiteisiin, joiden avulla se voi toimia paremmin terrorismin vastaisessa taistelussa ja täydentää yksittäisten jäsenmaiden toimenpiteitä. Raportin mukaan EU on toiminut erityisesti seuraavilla alueilla: poliisi- ja oikeusviranomaisten yhteistyö; globaali terrorismin vastustaminen; ilmailualan

---

²⁶⁵ Euroopan yhteisöjen komissio 2001c.

²⁶⁶ The Multidisciplinary Group on International Action against Terrorism (GMT).

²⁶⁷ Council of Europe 2003a [www-dokumentti].

²⁶⁸ EU action in response to 11th September 2001 – one year after.

turvallisuus; taloudelliset ja rahoituskelliset toimenpiteet; hatatilavalmius.²⁷⁰ Näin ollen edellä mainitut toimenpiteet ovat yhdensuuntaisia komission yleiskatsauksen EU:n toimista syyskuun 11. päivän tapahtumien johdosta –kertomuksen kanssa.

Yksi tärkeimmistä toimenpiteistä pitkällä aikavälillä on ollut koko EU:n kattavan terrorismilainsaadannon hyväksyminen. Se on yksi konkreettinen esimerkki syyskuun 2001 terrori-iskujen suoranaisista vaikutuksista. Lainsaadannon mukaan terroristiryhmän johtamisesta voi saada 15 vuoden rangaistuksen ja terrorismiin liittyvästä murhasta 20 vuotta. Toimintaan osallistumisesta tulee tuomita vahintaan 8 vuotta vankeutta. Osallistumiseksi lasketaan myös terrorismin rahoittaminen ja tietojen välittäminen.²⁷¹ Lainsaadannon valmistelu ja sen toteuttaminen on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä erityisesti sen osalta, että lainsaadannon nähtiin uhkaavan kansalaisvapauksia ja toiseksi sitä valmisteltiin suhteellisen hiljaisesti. Esimerkiksi Suomessa käydyssä keskustelussa silloinen oikeusministeri Johannes Koskinen totesi kuitenkin, että puitesopimukseen perustuva lainsaadanto ei estä mielenosoittamista tai sananvapautta ja kansalaisten perusoikeuksia.²⁷² Lainsaadannon kannalta tärkeä kysymys koskien eurooppalaista pidatysmaaraysta ja luovutusta on osin viela avoin. EU- maiden kansalaisia voidaan luovuttaa toiseen EU-maahan, mutta EU:n ulkopuolelle luovuttaminen voidaan estää, jos syytettyä uhkaa siellä kuolemantuomio tai epäinhimillinen kohtelu.

Mitä tulee maailmanlaajuisen koalition rakentamiseksi terrorismia vastaan, niin EU pyrki ottamaan aktiivisen roolin tässä asiassa. Ensinnäkin EU on pyrkinyt tekemaan yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa terrorismin torjunnassa ja pyrkinyt osoittamaan solidaarisuuttansa sille. Konkreettisesti tama näkyi tukena ja osallistumisena sotilasoperaatioihin Afganistanissa, jotka alkoivat 7. lokakuuta 2001 YK:n paatoslauselmien tukemina (UN Security Council Resolution 1368). Lisäksi EU asetti sanktioita Osama bin Ladenille, al-Qaida- liikkeelle ja Afganistania silloin hallinneelle Taleban- liikkeelle.²⁷³ Yhteistyö Yhdysvaltain hallinnon kanssa ei ole kuitenkaan sujunut täysin kitkatta Afganistanin sotilasoperaatioiden jälkeen. Suhteita ovat

---

²⁶⁹ Euroopan yhteisöjen komissio 2002d [www- dokumentti].

²⁷⁰ Euroopan yhteisöjen komissio 2002d [www- dokumentti].

²⁷¹ Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2001b. Sopimukseen liittyvät terroririkokset on maaritelty sivulla 10.

²⁷² Pohjonen, Aamulehti 11.12.2002.

²⁷³ European Union 2002f [www-dokumentti]. Sanktiot liittyivät erityisesti rahavarojen ja muiden taloudellisten resurssien jäädyttämiseen.

haitanneet esimerkiksi Afganistanista otettujen sotilasvankien kohtelu ja oikeudellinen asema. Yhdysvaltain hallinto on sulkenut monia sotavankeja²⁷⁴ omaan sotilastukikohtaansa Kuuban Guantanamoon ja heidän oikeudellinen asemansa on epäselvä. Lisäksi osa EU:n jäsenmaista ei tukenut Yhdysvaltain seuraavaa sotilasoperaatiota Irakiin osana Yhdysvaltain hallinnon terrorismin vastaista sotaa.

EU on pyrkinyt myös ratifioimaan ja saamaan eteenpäin monia kansainvälisiä terrorismin vastaisia sopimuksia. Tärkeimpänä näistä voidaan mainita YK:n turvallisuusneuvoston päätös 1373 koskien taistelua terrorismia vastaan. EU on myös sopinut eri maiden kanssa toimenpiteistä terrorismia vastaan Yhdysvaltojen lisäksi, kuten Venäjän, EU:n tulevien jäsenmaiden, Norjan, Islannin, Liechtensteinin, Sveitsin, Moldovan, Ukrainan, läntisen Balkanin maiden, Kanadan, Intian, Algerian ja Chilen kanssa. Tärkeänä painopisteenä EU:lle on toiminut poliittisen ja kulttuurisen vuorovaikutuksen alueella myös arabimaailma ja suhteet sen väestöön. Lisäksi EU on harjoittanut kahdenvälistä diplomatiikkaa kolmansien maiden ja alueiden kanssa koskien terrorismia ja sen torjuntaa.²⁷⁵

Terrorismin vastainen työryhmä (GMT) on perustamisensa jälkeen kokoontunut useampaan kertaan ja toimittanut työnsä tulokset ministerineuvoston käyttöön. Tärkeimmät tulokset liittyvät yleiseurooppalaisen terrorisminvastaisen sopimuksen päivittämiseen²⁷⁶ ja tärkeimpien jatkotoimenpiteiden kartoittamiseen terrorismin torjunnassa.²⁷⁷

Tarkasteltaessa EU:n toimia syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen on nähtävissä, että EU:n yhteinen turvallisuus – ja puolustuspolitiikka²⁷⁸ ei ole näytellyt suurta roolia syyskuun 2001 tapahtumien johdosta. Vaikka EU:ssa on ollut havaittavissa syksyn 2001 jälkeen uusi turvallisuusnäkökohtien painotus, niin Visurin mukaan ne ovat koskeneet ‘kansalaisturvallisuutta’, jolloin siihen ei ole sisällynyt suojautumistarvetta ulkoista sotilaallista hyökkäystä vastaan²⁷⁹. Visurin mukaan on arvioitu, että “se [EU:n yhteinen turvallisuus – ja puolustuspolitiikka] olisi edelleen EU:n terrorismin vastaisen toiminnan

---

²⁷⁴ Marraskuussa 2003 vankeina oli noin 600 epäiltyä.

²⁷⁵ European Union 2002f [www-dokumentti].

²⁷⁶ The European Convention on the Suppression of Terrorism.

²⁷⁷ Council of Europe 2003a [www-dokumentti].

²⁷⁸ Yhteinen turvallisuus – ja puolustuspolitiikan suomenkielinen lyhenne on ETPP. Englanninkielinen vastine on CESDP=Common European Security and Defence Policy.

²⁷⁹ Visuri 2002, 120-121.

heikoin lenkki, sillä valtiot eivät ole halunneet alistaa sotilaallista päätöksentekoa EU:lle.” Tämä käy esille siitä, että Englanti ja Ranska sopivat asioista suoraan Yhdysvaltojen kanssa Afganistanin sotilaallisissa operaatioissa. Visurin mukaan “EU:n vahvuudet löytyvätkin siviilimäisistä toiminnoista, ennen kaikkea taloudellisissa ja poliisitoimissa sekä kriisinhallinnan että terrorismin torjunnan alalla.”²⁸⁰ Tulevaisuuden kannalta on vielä avoinna se, kuinka suurta roolia Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka tulee näyttelemään terrorismin torjunnassa. Kuten aiemmin viitattiin, niin EU:n tulevaisuuskonventin puolustustyöryhmän loppuraportissa on noussut esille terrorismin torjumisen ottaminen mukaan niin sanottuihin Petersbergin tehtäviin. Lisäksi työryhmässä esiintyi kannatusta terrorismin uhkaan liittyvän solidaarisuuslausekkeen mukaan ottamiseksi. Sen mukaan unionin voimavaroja, mukaan lukien sotilaallisia, voitaisiin käyttää terrorismin torjumiseen ja iskun kohteeksi joutuneen jäsenmaan auttamiseksi sen omalla alueella.²⁸¹

1.6. Euroopan unionin kannanotot suhteessa terrorismiin

Syyskuun 11. päivä vuonna 2001 tapahtuneet terroristi-iskut herättivät monenlaisia kannanottoja suhteessa terrorismiin, vaikkakin mitään suurempia ristiriitaisuuksia ei puheiden välillä ollut löydettävissä. Yleensä ottaen kannanottoja leimasivat solidaarisuuden

osoitukset Yhdysvalloille ja erityisesti iskussa menehtyneiden omaisille. Terrori-iskuja pidettiin raukkamaisina ja iskuna ihmiskuntaa vastaan.

Komission puheenjohtaja Romano Prodi totesi heti 12.9.2001, että isku oli julma hyökkäys vapaata maailmaa ja yhteisiä arvoja kohtaan. Hänen mukaansa iskut merkitsivät käännekohtaa, jonka jälkeen maailma ei palaa enää entiselleen. Lisäksi hän korosti yhteistyötä amerikkalaisten ystävien kanssa.²⁸² Kuukausi iskun jälkeen Prodi totesi viisi periaatetta, joiden mukaan eurooppalaisten tulisi toimia kyseisessä kriisissä:

“tulisi välttää näkemästä kriisiä sivilisaatioiden välisenä yhteenotona, tulisi tajuta samankaltaisuuksien ylittävän erot eri ihmisten välillä, tulisi osoittaa solidaarisuutta Yhdysvalloille, edistää edelleen Euroopan integraatiota ja edistää monenvälisyyteen ja solidaarisuuteen liittyvää politiikkaa.”²⁸³

---

²⁸⁰ Visuri 2002, 127; Ks. Duke 2002, 153-169.

²⁸¹ Yrjämä-Rantinoja, Helsingin Sanomat 16.2.2003.

²⁸² Euroopan unionin komissio 2001a [www- dokumentti].

²⁸³ Euroopan unionin komissio 2001b [www- dokumentti]. ”To avoid falling into the trap of seeing this as a clash of civilisations; to realise how much our similarities outweigh our differences; to demonstrate

Yhteisessä lausunnossa valtioiden päämiehet, Euroopan parlamentin ja komission jäsenet, sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja totesivat 14.9.2001 iskujen olevan isku kaikkia vastaan sekä isku avoimia, demokraattisia, monikulttuurisia ja sallivia yhteiskuntia vastaan. Lausunnossa pyydettiin kaikkia edellä mainittuja universaaleja periaatteita ja arvoja kannattavia maita liittymään yhteen terrorismia vastaan. Euroopan unionin pitää toimia oikeuden ja demokratian puolustajana globaalilla tasolla ja edistää turvallisuuden ja hyvinvoinnin leviämistä kaikkiin yhteiskuntiin. Yhteisessä kannanotossa todettiin myös, että EU:n tulee kehittää edelleen yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP) siten, että unioni voi puhua yhdellä äänellä. Lisäksi Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETTP) tulisi saada toiminnalliseksi mahdollisimman pian ja tiedustelua tulisi parantaa terrorismin torjumiseksi. Oikeudellisesta toiminnasta lausunnossa todetaan, että EU:n tulisi saada aito oikeudellinen alue aikaiseksi, joka mahdollistaa syyttämisen ja pidättämisen koko Euroopan alueella.²⁸⁴

Eräs tärkeimmistä unionin turvallisuutta koskevista näkemyksistä syyskuun 2001-terrori-iskujen jälkeen oli EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan ja Euroopan neuvoston pääsihteerin Javier Solanan antama selvitys Thessalonikin Eurooppa-neuvostolle 20.6.2003.²⁸⁵ Siinä hän arvioi Euroopan unionia kohtaavia uusia uhkia ja arvioi samalla kuinka niihin tulisi varautua. Ensinnäkin hän toteaa, että laajamittainen hyökkäys jotain jäsenvaltiota kohtaan on epätodennäköistä. Todennäköisempiä ovat sen sijaan uudet uhat, joista voidaan mainita kolme tärkeintä: terrorismi, joukkotuhoaseiden leviäminen ja toimintakyvyttömät valtiot ja siihen liittyvä järjestäytyneet rikollisuus.²⁸⁶ Vaikka Solana erottelee nämä uhat toisistaan, niin on selvää, että ne ovat monesti yhteydessä toisiinsa. Tämä käy osin myös esille Solanan esityksestäkin.

Terrorismin osalta Solana toteaa sen olevan strateginen uhka. Hän toteaa uuden terrorismin olevan erilaista, kuin aikaisemmin tunnettujen järjestöjen harjoittama. Erona niin sanotun vanhan ja uuden terrorismin välillä hän näkee olevan sen, että “uudet

---

total solidarity with the US; to opt for European integration; to promote our view of politics, one of multilateralism and solidarity.” Suomenos kirjoittajan.

²⁸⁴ Joint Declaration by the Heads of State and Government of the European Union, the President of the European Parliament, the President of the European Commission and the High Representative for the Common Foreign and Security Policy, 14.9.2001.

²⁸⁵ Selvityksen suomenkielinen nimitys; Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa.

terroristijärjestöt näyttävät haluavan käyttää rajoittamatonta väkivaltaa ja aiheuttaa valtavia määriä uhreja. Tämän vuoksi joukkotuhoaseiden saaminen houkuttelee niitä, toisin kuin perinteisiä terroristijärjestöjä.” Solanan mukaan perinteiset terroristijärjestöt pyrkivät saamaan toimillensa poliittista tukea, mikä näkyi heidän toiminnassansa itsehillintänä ja he saattoivat luopua väkivallasta neuvotteluiden vuoksi. Solana näkee Euroopan olevan uudelle terrorismille sekä kohde, että tukikohta. Esimerkkinä hän käyttää al-Qaida- järjestöä. Syiksi uuden terrorismin aallolle Solana mainitsee väkivaltaisen uskonnollisen ääriliikkeen, jonka syyt taasen juontavat juurensa “modernisoinnin paineista, kulttuurin, yhteiskunnan ja politiikan kriiseistä ja ulkomailla elävien nuorten yhteiskunnallisesta vieraantuneisuudesta.”²⁸⁷

Joukkotuhoaseiden uhan Solana taasen näkee olevan suurin yksittäinen uhka kansakunnille. Pelottavimmassa tapauksessa vaarana on niiden joutuminen terroristijärjestöjen käsiin, jolloin ne pystyisivät aiheuttamaan tuhoa, mikä on ollut aiemmin mahdollista vain valtioille ja armeijoille. Joukkotuhoaseisiin Solana laskee myös kemialliset-, biologiset- ja ydinaseet. Kolmantena uhkana Solana mainitsee vielä toimintakyvyttömät valtiot ja järjestäytyneen rikollisuuden. Nämä kaksi seikkaa ovat yhteydessä toisiinsa ja niillä on vaikutusta myös Euroopan turvallisuuteen.²⁸⁸ Terrorismiin liittyviä kannanottoja käsitellään lisää jäljempänä seuraavassa luvussa turvallistamiseen liittyvien turvallisuuden viittauskohtien yhteydessä.

2. ANALYYSI: EU JA TERRORISMIN TURVALLISTAMINEN

Mitä asian turvallistaminen merkitsee käytännössä? Waeverin mukaan valtion nimetessä asian turvallisuusuhaksi, valtio varaa tällöin oikeuden puuttua ongelmaan.²⁸⁹ Tarkasteltaessa Euroopan unionia ja kysymystä terrorismin turvallistamisesta voidaan ajatella lähtökohtaisesti Waeverin näkemystä mukaillen, että EU:n turvallistaessa se varaa oikeuden puuttua terrorismin ongelmaan. Tällöin se tekee asiasta turvallistamisesityksen, joka onnistuessaan oikeuttaa sen toimimaan poikkeuskeinoin.

---

²⁸⁶ Solana 2003a.

²⁸⁷ Solana 2003a.

²⁸⁸ Solana 2003a.

²⁸⁹ Waever 1995, 54.

Tämän luvun analyysi rakentuu Kööpenhaminan koulukunnan luoman turvallistamisen käsitteen varaan. Analyysissä pyritään esittämään se, kuinka terrorismin uhka on rakenteellisesti turvallistettu ja täyttääkö se jo aikaisemmin mainitut turvallistamisen kriteerit. Analyysin kohteena on siis Euroopan unioni ja metodina laadullinen tekstianalyysi osin diskurssianalyttisestä näkökulmasta. Diskurssianalyysin mukaan ottaminen on perusteltua sen pohjalta, että sen avulla voidaan tarkastella juuri niitä tekijöitä, jotka ovat olennaisia turvallistamisessa. Tätä kautta voidaan saada selville milloin ja miten jokin tehdään jonkin toimesta turvallisuushaksi²⁹⁰. Buzan ja ym. käyttävät diskurssianalyysia tarkastellessaan sitä, ovatko turvallisuuden eri sektoreilla tapahtuvat turvallistamisesitykset toisilleen erillisiä ja toiseksi sen tarkastelemiseksi, onko turvallistamista mahdollista tunnistaa.²⁹¹ Tekniikka sen toteuttamiseksi on yksinkertainen. Ensin tulee lukea analysoitavat tekstit ja sitten etsiä argumentit, jotka liittyvät turvallisuuden retoriikkaan ja logiikkaan.²⁹² Tässä tutkimuksessa analyysiteksteinä toimivat terrorismia koskevat lausunnot 11.9.2001 jälkeiseltä ajalta. Turvallistamista lähdetään purkamaan siten, että ensin tarkastellaan rakenteellisesti mitkä ovat EU:n turvallisuuden viittauskohteet terrorismin kysymyksessä, ketkä ovat turvallistajat ja mitkä tekijät vaikuttavat turvallisuuden muotoutumiseen. Lähtökohtana on jo aiemmin esitetty Buzan ym. esittämä kaavio kirjasta *Security a New Framework for Analysis*²⁹³ Siinä esitellään turvallistamiseen liittyvät diskursiiviset rakenteet. Tässä yhteydessä ne on muutettu terrorismin turvallistamista koskeviksi kysymyksiksi seuraavasti:

Turvallisuuden viittauskohde: Mitkä ovat ne arvot tai asiat, joiden vuoksi terrorismia tulisi torjua? Toisin sanoen, mitä arvoja terrorismi uhkaa?

Turvallistajat: Mitkä toimijat tuovat esiin terrorismia turvallisuushkana EU:n puitteissa?

Sektoriin vaikuttavat tekijät: Mitkä toimijat tai seikat vaikuttavat turvallisuuskysymyksen muotoutumiseen EU:n kontekstissa?

Kuten aiemmin tässä tutkimuksessa on jo esitetty, niin turvallistamisen prosessin tulee sisältää tiettyjä prosesseja ja täyttää tietyt kriteerit ollakseen onnistunut Kööpenhaminan koulukunnan mukaan. Ensinnäkin toimijaan tulee kohdistua jokin ulkoinen uhka.

---

²⁹⁰ Buzan ym. 1998: "When and how something is established by whom as a security threat."

²⁹¹ Buzan ym. 1998, 176-177.

²⁹² Buzan ym. 1998, 177: "The technique is simple: Read, looking for arguments that take the rhetorical and logical form defined here as security."

Toiseksi onnistunut turvallistaminen edellyttää hätätoimenpiteiden käyttöä. Nämä ovat toimenpiteitä, joita ei käytetä normaaleissa tilanteissa. Kolmanneksi turvallistaminen edellyttää vaikutuksia eri yksiköiden välillä.²⁹⁴ Turvallistaminen tapahtuu niin sanottujen turvallistamisesitysten kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että jokin asia esitetään turvallistettavaksi (poliittisen) puheen kautta. Tällöin turvallistamista voidaan tarkastella puheaktiteorian kautta. Teorian mukaan turvallistamisen onnistuminen edellyttää sisäisten ja ulkoisten seikkojen toteutumista tässä puheessa, jossa turvallistamisesitys tehdään. Näitä seikkoja on käsitelty jo aiemmin tässä työssä, mutta tässä ne käydään vielä lyhyesti. Sisäiset seikat tarkoittavat sitä, että turvallistamisesitys eli turvallistamispuhe sisältää tietyt menettelytavat, kuten juonen, ulkoisten uhkien tai uhan esittämisen ja eräänlaisen kriittisen pisteen, joka tarkoittaa tilannetta, jolloin uhka on lähellä konkretisoitumista. Ulkoiset seikat liittyvät puheen pitäjän auktoriteettiin ja siihen, että puhuja osoittaa yleisesti tiedossa olevat uhkat olemassaoleviksi.²⁹⁵

2.1. Euroopan unionin turvallisuuden viittauskohteet: EU:n perusarvot

Turvallisuuden viittauskohteet (*referent objects*) ovat turvallistamisprosessissa ne asiat, jotka nähdään olevan uhattuna ja joilla on legitiimi oikeus säilymiseen²⁹⁶. Analysoitaessa EU:n materiaalia koskien terrorismia ja sen turvallistamista on löydettävissä useita turvallisuuden viittauskohteita, joiden koetaan olevan uhattuna terrorismin vuoksi. Koska tämä tutkimus on rajallinen, niin huomio kohdistetaan EU:n tärkeimpien instituutioiden ja henkilöiden lausuntoihin. Tutkimuksessa Eurooppa-neuvosto lasketaan kuuluvaksi EU:n toimielinten piiriin vaikka se ei ole varsinaisesti sidoksissa unioniin.²⁹⁷ Se ei tee myöskään varsinaisia päätöksiä unionin toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Sen sijaan se luo ja määrittelee unionin yleiset poliittiset suuntaviivat, jotka julkaistaan päätelmien muodossa.²⁹⁸

11.9.2001 tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeen EU otti kantaa terrorismin uhkaan monella eri foorumilla. Terrorismin nähdään uhkaavan monia eri arvoja, jotka ovat ominaisia unionille. Euroopan parlamentin suosituksessa Euroopan unionin asemasta

---

²⁹³ Buzan ym. 1998, 36.

²⁹⁴ Buzan ym. 1998, 24-26.

²⁹⁵ Buzan ym. 1998, 26-33. Ks. myös s. 35.

²⁹⁶ Buzan ym. 1998, 36.

²⁹⁷ Kemppinen 1999, 23-24. Eurooppa-neuvosto (Council of Europe) on valtionpäämiesten ja hallitusten päämiesten välinen kokous.

²⁹⁸ Kemppinen 1999, 24.

terrorismin vastaisessa taistelussa todetaan Euroopan unionissa toteutettavien terroritekojen uhkaavan oikeusvaltioiden poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöä koskevia rakenteita. Suosituksessa todetaan, että terroriteot on erotettava kolmansissa maissa toteutettavista vastarintatoimista terrorismin menetelmiä käyttäviä valtion rakenteita vastaan.²⁹⁹ Terrorismin katsotaan näin ollen uhkaavan lähes kaikkia elämänsektoreita. Tässä on huomionarvoista turvallisuuden viittauskohteiden lisäksi se, että EU:n parlamentin mukaan ‘vastarintatoimet’ ovat sallittuja valtioterroria vastaan. Mielenkiintoista olisi tietää, mitä EU laskee ‘vastarintatoimiksi’ ja täten kysyä voiko terrorismi olla oikeutettua missään olosuhteissa. Kuten terrorismin käsitettä määriteltäessä todettiin, niin EU:n parlamentin ja neuvoston välillä on ristiriita, koska neuvoston esitys puitepäätökseksi ei tunnista valtioterroria. Vuoden 2001 syyskuun 21. päivä EU- parlamentti totesi lisäksi terrorismin uhkaavan avoimien ja monikulttuuristen yhteiskuntien lisäksi myös kansainvälistä rauhaa, vakautta ja turvallisuutta³⁰⁰.

Euroopan unionin neuvoston ehdotuksessa neuvoston puitepäätökseksi terrorismin torjumisesta todetaan, että:

“Terrorismi on yksi ihmisarvon, vapauden, demokratian, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen ja oikeusvaltioiden periaatteiden vakavimmista loukkauksista – periaatteiden, joille Euroopan unioni rakentuu ja jotka ovat yhteisiä kaikille jäsenvaltiolle.”³⁰¹

Euroopan neuvosto toteaa edelleen terrorismin olevan demokratian pahin uhka³⁰². Syyskuun terrori-iskujen todettiin rikkovan ihmisoikeuksia, kuten oikeutta elämään, oikeutta demokratiaan ja oikeutta rauhan löytämiseen.³⁰³ Euroopan neuvoston kannanotto on lin

jassa jo sen suhteen, että vuonna 1986 se totesi terrorismin horjuttavan demokratioita hyökkäämällä kansalaisia vastaan ja uhkaamalla heidän henkeänsä.³⁰⁴

Eurooppa-neuvosto totesi puolestaan ylimääräisessä kokouksessaan 21.9.2001 syyskuun iskujen olleen isku (meidän) avointa, suvaitsevaista ja monikulttuurisia yhteiskuntia vastaan.³⁰⁵ Vuonna 2002 Eurooppa- neuvosto totesi edelleen terrorismin uhkaavan ihmisoikeuksia, demokratiaa ja terrorismin tähtäävän legitiimien hallitusten

---

²⁹⁹ Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2001a.

³⁰⁰ European Parliament 2001a [www-dokumentti].

³⁰¹ Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2001b.

³⁰² Euroopan neuvosto 2002g.

³⁰³ Euroopan neuvosto 2002h.

³⁰⁴ Euroopan neuvosto 2002i.

³⁰⁵ Eurooppa-neuvosto 2001a.

horjuttamiseen ja moniarvoisten kansalaisyhteiskuntien murentamiseen.³⁰⁶

Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana totesi kesäkuussa 2003 EU:n turvallisuutta koskevassa strategiaperussuunnitelmassa³⁰⁷, että kansainvälinen terrorismi on strateginen uhka. Hänen mukaansa se “vaarantaa ihmishenkiä, aiheuttaa suuria kustannuksia ja uhkaa yhteiskuntiemme avoimuutta ja suvaitsevaisuutta”. Lisäksi hän toteaa uusien terroristijärjestöjen olevan valmiita käyttämään “rajoittamatonta väkivaltaa ja aiheuttaa valtavia määriä uhreja”.³⁰⁸

Tarkasteltaessa turvallisuuden viittauskohteita terrorismin kysymyksessä on helppo löytää ne asiat, jotka ovat uhattuina ja joilla on legitiimi oikeus säilymiseen.³⁰⁹ Terrorismiin nähdään uhkaavan ensisijaisesti yhteiskuntien perusrakenteita ja arvoja. Arvoja ovat demokratia, ihmisoikeudet, vapaus, moniarvoisuus ja suvaitsevaisuus. Perusrakenteiksi määritellään oikeusvaltion rakenteet, poliittiset hallintajärjestelmät, taloudelliset ja sosiaaliset rakenteet. Turvallistamisen kannalta tämä merkitsee sitä, että näillä tekijöillä oikeutetaan terrorismin vastaisia toimenpiteitä. Puheissa korostuvat samat asiat merkitsevät myös sitä, että turvallisuuden viittauskohteista ollaan yhdenmielisiä eri toimijoiden välillä. Sinänsä turvallisuuden viittauskohteet ovat hyvin abstrakteja sekä universaalisti hyväksytyjä ainakin eurooppalaisessa kontekstissa. Näin ollen voidaan nähdä että puheiden tarkoituksena on välittää viestiä universaalille yleisölle, eikä erityisyleisölle ainakin tarkasteltuna diskurssianalyttiseltä kannalta. Turvallisuuden viittauskohteeksi on saatettu myös edellä mainittuja arvoja ja perusrakenteita kannattavat yleisöt. Näin ollen turvallisuuden viittauskohde terrorismin kysymyksessä on myös kaikki ihmiset, jotka kannattavat samoja arvoja ja periaatteita, kuin puheen esittäjät. Toisen sanoen, demokratian ja suvaitsevaisuuden puolesta toimivat ihmiset ja instituutiot ovat niitä, joita terrorismi uhkaa.

Turvallisuuden viittauskohteita terrorismin valossa tarkasteltaessa voidaan huomata myös se, että viittauskohteet eivät sisällä kovin konkreettisia kohteita. On ymmärrettävää, että varsinkin puheissa, jotka on suunnattu periaatteessa koko maailmalle ja erityisesti unionin kansalaisille, ei voida tuoda esille pientä väestönosaa koskettavia turvallisuuden viittauskohteita. Samalla turvallisuuden viittauskohteet ovat

---

³⁰⁶ Eurooppa-neuvosto 2002b.

³⁰⁷ Solana 2003a.

³⁰⁸ Solana 2003a.

³⁰⁹ Buzan ym. 1998, 36.

myös retorisia valintoja. Esitellessään demokratian ja ihmisoikeudet turvallisuuden viittausskohteeksi, toisin sanoen terrorismin uhkaamaksi, niin samalla pyritään legitimoimaan puhe yleisön hyväksymillä perusarvoilla³¹⁰. Tässä kohden demokratialla ja ihmisoikeuksilla. Samalla turvallisuuspuheet ovat myös viesti unionin ulkopuolelle siitä, että EU toimii näiden arvojen puolesta ja kautta.

2.2. Euroopan unionin turvallisuuden turvallistajat

Turvallistajat (*securitizing actors*) ovat turvallistamisprosessissa toimijat, jotka turvallistavat asioita julistamalla ne turvallisuuden viittausskohteiksi (*referent objects*) ja täten uhattuna oleviksi³¹¹. Yleensä ottaen turvallistajien nimeäminen on ongelmallista sen vuoksi, että henkilö voi edustaa joko itseään tai edustamaansa yhteisöä. Kuitenkin metodologisesti on helpompi toimia sen oletuksen varassa, että yksilö puhuessaan edustaa yhteisöä, jossa hän toimii, eikä itseään.³¹² Näin ollen tässä tutkimuksessa yleinen lähtökohta on, että henkilöiden lausunnot kuvaavat ensisijaisesti heidän edustamiensa yhteisöiden kantoja, eikä heidän omiaan, ellei erikseen mainita. EU:n tapauksessa turvallistajia on monia. Tämä johtuu siitä, että EU on valtioiden muodostama liitto ja sen hallinnoimiseksi on olemassa useita eri organisaatioita, jotka ovat osallisena terrorismin turvallistamisprosessissa.

Syyskuun 11. päivä tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeen EU:n organisaatiot ottivat kantaa iskuun ja tuomitsivat sen. Tuomitsijoina olivat Euroopan parlamentti ja sen edustajat, komissio, ministerineuvosto, Eurooppa-neuvosto sekä yksittäiset komissaarit. Näin ollen mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousee, kellä tai keillä on valtaa määrittää diskurssia ja aiheita terrorismin ollessa kyseessä. Toisin päin ajateltuna mielenkiintoisempaa voi oikeastaan olla se, kuka tai ketkä eivät pääse määrittämään diskurssia terrorismiin liittyvän turvallisuuden ollessa kyseessä³¹³. On selvää, että tietyillä tahoilla on valtaa määrittää diskurssia jo institutionaalisen asemansa vuoksi ja täten turvallistaa asioita. Näin ollen turvallistajien nimeäminen kertoo myös EU:n sisäisistä valtasuhteista. Toiseksi on otettava huomioon se seikka, että useat EU:n kannanotot ovat kompromisseja eri jäsenmaiden näkemyksistä. Tällä voi olla

---

³¹⁰ Diskurssianalyysin kautta tarkasteltuna voidaan sanoa lausunnot sisältävät esisopimuksia. Tämä tarkoittaa, että lausuntoihin liitetyt yleisesti hyväksytyt perusarvot, joita terrorismi uhkaa, ovat yleisön yleisesti hyväksymiä perusarvoja.

³¹¹ Buzan ym. 1998, 36.

³¹² Ks. Buzan ym. 1998, 40-41.

³¹³ Ks. Buzan ym. 1998, 31-32.

vaikutuksena se, että kannanotot ovat maltillisia ja jyrkistä mielipiteistä pidättäytyviä. Tämä pätee ainakin Euroopan neuvostoon, jonka näkemykset ovat enemmän jäsenmaiden omista näkemyksistä koostuvia³¹⁴. On myös otettava huomioon se seikka, että Euroopan neuvoston puheenjohtajamaalla on kaksoisasema. Hän edustaa samalla EU:ta, että omaa jäsenmaatansa.³¹⁵

Asemansa puolesta EU:ssa on useita turvallistajia. Tärkeimpiä näistä ovat EU:n puheenjohtajamaan edustajat eli yleensä valtionpäämies tai pääministeri, sekä ulkoministerit ja terrorismin kysymyksessä myös sisäisestä turvallisuudesta vastaavat ministerit. Pysyvistä toimijoista EU:n komission puheenjohtaja omaa auktoriteettia määrittellä erilaisia turvallisuussuhkia. Tällä hetkellä voidaan kuitenkin sanoa, että terrorismin kysymyksessä tärkein unionin edustaja on ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana. Tämä siksi, että nykyinen terrorismin kysymys on ensisijaisesti turvallisuuspolitiikkaan liittyvä kysymys. Samaten syyskuun 11. päivän terrori-iskut nostivat ulkopoliittikan merkitystä terrorismin kysymyksessä, koska EU:n piirissä terrorismin syntyyn vaikuttavat tekijät nähdään tulevan nykyisessä tilanteessa paljon EU:n rajojen ulkopuolelta. Tosin esimerkiksi Solana toteaa myös omien yhteiskuntiemme synnyttävän terrorismin uhkaa. Toiseksi nykyisen terrorismin nähdään olevan luonteeltaan kansainvälistä ja siten vaikeammin hallittavaa. Tällöin korostuu myös ulkopoliittikan merkitys terrorismin torjumisessa.

Myös Euroopan parlamentti toimii keskusteluareenana tärkeille kysymyksille, kuten terrorismille ja aiheesta käytiinkin vilkasta keskustelua WTC-iskujen jälkeen³¹⁶. Parlamentin ongelmana on vain se, että sillä on suhteellisen vähän valtaa ja toiseksi yksittäisen europarlamentaarikon on vaikea saada ääntänsä kuuluviin esimerkiksi terrorismia koskevista kysymyksistä, jota kommentoivat lähes kaikki EU:n merkittävät toimijat. Näin ollen tämän tutkimuksen aineistosta ei voida sinällään nostaa mitään erityisiä tulkintoja sen suhteen, kuka tai ketkä suorittavat turvallistamista terrorismin kysymyksessä, muuten kuin asemansa ja vaikutusvaltansa puolesta. Aseman ja vaikutusvallan kautta turvallistajiksi nousevat aiemmin edellisen kappaleen alussa mainitut toimijat.

---

³¹⁴ Buzan ym. 1998, 180.

³¹⁵ Ibid.

³¹⁶ European Parliament 2001b [www-dokumentti]; European Parliament 2001c [www-dokumentti].

2.3. Euroopan unionin turvallisuuteen vaikuttavat tekijät terrorismin kysymyksessä

Sektoriin vaikuttavat toimijat (*functional actors*) ovat toimijoita, jotka vaikuttavat turvallisuuden sektoreihin olematta itse turvallistajia tai turvallisuuden viittauskohteita. Sektorit liittyivät Buzanin ja ym. ajattelussa laaja-alaiseen turvallisuusnäkemykseen, jossa turvallisuus on jaettu viiteen eri sektoriin. Nämä sektorit ovat: sotilaallinen, taloudellinen, poliittinen, ympäristöllinen ja sosiaalinen. Sektoriin vaikuttavat toimijat eivät kuitenkaan turvallista, vaan ovat vaikuttamassa siinä sektorissa, jossa turvallisuus tapahtuu³¹⁷. Koska tässä tutkimuksessa on otettu lähtökohdaksi turvallisuus laaja-alaisena ilmiönä ja koska EU:ssa turvallisuus nähdään olevan pitkälti laaja-alainen, niin on aiheellista käsitellä turvallisuuteen vaikuttavia niin sanottuja sektoriin vaikuttavia toimijoita (*functional actors*) terrorismin kysymyksessä. Suoranaisesti ne eivät sovellu käytettäväksi, mutta tässä yhteydessä niitä käytetään sovellettuna. Turvallisuuteen vaikuttavien tekijöiden voidaan katsoa olevan sellaisia terrorismin kysymyksessä, jotka liittyvät jollain tavalla terrorismiin turvallisuusuhkana. Ne voivat liittyä terrorismin torjuntaan tai terrorismin syihin, tai terrorismin liitännäisvaikutuksiin.

Terrorismiin liittyvässä keskustelussa EU:n piirissä nousee esiin useita seikkoja, joiden nähdään vaikuttavan päätöksentekoon terrorismiin liittyvissä kysymyksissä. Tässä yhteydessä keskitytään Javier Solanan esitykseen EU:n yhteiseksi turvallisuusstrategiaksi. Esityksessä hän mainitsee terrorismin yhdeksi kolmesta tärkeimmästä turvallisuusuhasta joukkotuhousoseiden ja toimintakyvyttömiä valtioiden lisäksi. Solanan mukaan turvallisuusuhkiin tulee vastasta kolmella strategisella tavoitteella. Ensimmäisen tavoitteen mukaan EU:n tulee vaikuttaa lähinaapureidensa vakauteen ja hallintatapaan. Hän mainitsee nimeltä Euroopan unionin itäpuolisen alueen ja Välimeren rannoilla olevan vyöhykkeen. Erikseen hän mainitsee Balkanin alueen. Ukraina, Moldova ja Valko-Venäjään ja Etelä-Kaukasian alueeseen tulee myös kiinnittää huomiota. Solana näkee arabien ja Israelin välisen konfliktin ratkaisemisen olevan myös yksi tärkeimmistä strategisista tavoitteista, samoin kuin Välimeren alueen kehityksen takaamisen. Solanan mukaan myös kansainväliset järjestöt ja instituutiot ovat tärkeitä turvallisuuden näkökulmasta. Niiden kautta tapahtuvalla kehitys- ja kauppapolitiikoilla voidaan luoda maailmasta turvallisempi ja vakaampi paikka. Samoin

myös monenkeskisyys on kansainvälisessä järjestelmässä tärkeä seikka pyrittäessä turvallisempaan maailmaan. Erikseen Solana mainitsee Yhdistyneet Kansakunnat, Maailman kauppajärjestö WTO:n, Kansainvälisen rikostuomioistuimen ja alueelliset järjestöt, kuten Aseanin, Mercosurin ja Afrikan unionin. Lisäksi hän mainitsee myös transatlanttisen yhteyden, johon kuuluu myös Nato. Uhkien suoran torjumisen kannalta Solana mainitsee Kansainvälisen atomienergiajärjestön merkityksen joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseksi ja toimintakyvyttömät valtiot ja alueet, joiden toimintaan tulee puuttua. Nimeltä hän mainitsee Balkanin, Afganistanin, Itä-Timorin ja Afrikassa Kongon. Uhkien kannalta Solana korostaa sitä seikkaa, että vaikka useat uhkat ovat etäällä, niin ne ovat yhtä suuri huolenaihe kuin lähellä olevat, mikä johtuu paljolti globalisaation vaikutuksista.³¹⁸ Vaikka Solanan esityksessä terrorismi on vain yksi kolmesta turvallisuusuhkasta, niin kaikki kolme turvallisuusuhkaa ovat toisistaan riippuvaisia. Näin ollen terrorismia tarkasteltaessa tulisi kiinnittää huomiota kokonaisuuteen. Tätä kautta EU:n turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä terrorismin tapauksessa on monia, kuten edellä on käynyt ilmi. Konkreettisella tasolla tärkeitä turvallisuuteen vaikuttavia toimijoita ovat toimintakyvyttömät valtiot ja alueet, jotka muodostavat kasvualustan terrorismille ja joukkotuhoaseiden leviämislle. Kansainvälisillä järjestöillä, instituutioilla ja yhteistyöllä eri osapuolten välillä on vaikutusta terrorismiin sitä kautta, että niiden avulla voidaan saada parannettua kehitystä ongelmallisilla alueilla. Näin ollen terrorismi näyttäytyy EU:n turvallisuusstrategiassa laaja-alaisena turvallisuusuhkana, johon liittyy monia vaikuttavia tekijöitä.

2.4. EU ja terrorismin turvallistamisen vaikutukset

Terrorismin turvallistaminen on viety EU:n piirissä laajalle. Tästä on osoituksena terrorismin vastaiset toimenpiteet, jotka on ulotettu koskemaan alueita, jotka ovat aiemmin olleet enimmäkseen turvallistamattomia ja siviilihallinnon piiriin kuuluvia. Erityisesti voidaan sanoa, että uudet alueet, jotka tulivat syyskuun iskujen jälkeen ovat unionin sisäiseen toimintaan ja sisäiseen turvallisuuteen kuuluvia. Näitä alueita ovat: siviili-ilmailu ja lentoturvallisuus; maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka; taloudellinen toiminta ainakin mitä tulee rahanpesuun ja varojen liikuttelemiseen

---

³¹⁷ Buzan ym. 1998, 36.

³¹⁸ Solana 2003.

globaalilla tasolla; rajavalvonta; väestönsuojelu³¹⁹. Kuten edellä olevasta luettelosta käy ilmi, niin esimerkiksi lentoturvallisuutta tai väestönsuojelua voidaan jo pitää turvallistettuina entuudestaan, mutta uudessa tilanteessa turvallistaminen on tapahtunut terrorismin viitekehyksessä. Esimerkiksi lentoturvallisuutta tarkastellaan entistä enemmän terrorismin viitekehyksestä, samoin kuin maahanmuuttopolitiikan kysymyksiä.

Onko terrorismin varjolla tapahtuva turvallistaminen ja sen ulottaminen entistä laajemmalla yhteiskunnan eri alueille haitallista? Ensinnäkin EU:n tapauksessa näyttää siltä, että turvallistamisen legitimaatioperusta tulee terrorismin uhkan torjumisesta. Tällöin kysymys liittyy suoranaisesti kysymykseen terrorismin torjunnasta ja siitä, kuinka laajalle torjunta tulisi ulottaa. Terrorismin torjumisen haasteita käsitellään jäljempänä. Tässä yhteydessä voidaan kuitenkin jo todeta, että terrorismin uhkan kautta tuleva turvallisuuden laajentaminen koskemaan mahdollisimman laajaa osaa yhteiskunnan eri toiminnoista on haitallista jossain määrin. Tätä voidaan perustella ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin jos turvallistamisen kautta muodostuu jatkuva poikkeustila ja normaaleista menettelytavoista poikkeaminen kestää kauan, niin yhteiskunnan normaalit perustoiminnot kärsivät tästä. Jatkuva turvallistaminen voi aiheuttaa myös sen, että vastaanottava yleisö 'turtuu' jatkuvaan turvallistamiseen ja tätä kautta terrorismin näkemiseen turvallisuusuhkana. Tällöin seurauksena voi olla se, että terrori-iskuja aletaan pitää normaaleina jokapäiväiseen elämään kuuluvina ilmiöinä kansainvälisessä toiminnassa. Tällä voi taasen olla kahdenlaisia seurauksia. Ensinnäkin terroristit voivat pyrkiä yhä laajamittaisempiin ja tuhoisampiin iskuihin tavoitellessaan huomiota. Toiseksi legitimaatioperusta terrorismin torjuntaan voi heikentyä jos jatkuvat poikkeustoimenpiteet haittaavat kansalaisten normaalia elämää.

Tämän tutkimuksen hypoteesissa todettiin, että terrorismin turvallistaminen EU:n piirissä ei ole uusi asia. Muutosta on tapahtunut lähinnä siten, että Yhdysvaltoihin suunnattujen WTC-iskujen jälkeen terrorismin turvallistaminen on lisääntynyt ja sen piiriin on tullut uusia alueita. Voidaanko terrorismin turvallistamista siten pitää jatkuvana prosessina? Näkemykseni mukaan turvallistaminen on aina ollut mukana EU:ssa ja sen edeltäjässä EY:ssä. Turvallistamisen muodot ja siihen liittyvät uhkat ovat vain vaihdelleet. Kuten aiemmin jo todettua, niin EY:n perustaminen on aikoinaan ollut

---

³¹⁹ European Commission 2002d [www-dokumentti]; Euroopan yhteisöjen komissio 2001c; European parliament 2001a [www-dokumentti]; Euroopan unioni 2001a.

eräänlainen turvallistamisprojekti, jolla on tähdätty siihen, että välttyttäisiin keskeisten eurooppalaisten suurvaltojen välisiltä selkkauksilta integroimalla ne yhteistyöhön. Terrorismi on ollut mukana turvallistamisessa eurooppalaisessa viitekehyksessä, mutta sen merkitys on lisääntynyt olennaisesti viime vuosina³²⁰. Tämä tulee esille siitä, että vaikka EU:n piirissä on ollut yrityksiä luoda terrorismin vastaisia koordinoituja toimenpiteitä, niin vasta syyskuun 2001 jälkeen toimenpiteet ovat edenneet tasolle, että voidaan puhua aidosti koordinoituista toimenpiteistä terrorismia vastaan EU:n tasolla³²¹. Muutosta voidaan selittää ainakin siten, että terrorismin torjumisen ei katsota olevan enää pelkästään kansalliseen turvallisuuteen liittyvä kysymys. Tätä muutosta taas voitaneen selittää terrorismiin liittyvien ilmiöiden muutoksella, joita tarkastellaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Tässä yhteydessä on kuitenkin mainittava, että eurooppalaisessa viitekehyksessä terrorismin muodot ovat osin muuttuneet. 1960-luvulta aina 1980-luvulle terrorismi oli pääasiallisesti vasemmistoterrorismia tai nationalistis-separatistista motivoitunutta terrorismia³²². Terrorismissa tapahtuneet muutokset ovat kuitenkin pakottaneet Euroopan unioninkin omaksumaan uudenlaisen lähestymistavan terrorismin ongelmaan. Olennaista muutoksessa on ollut se, että kansainvälinen terrorismi on lisääntynyt. Muutoksen voimakkuudesta on tosin erilaisia näkemyksiä terrorismintutkijoiden parissa³²³. On myös huomioitavaa, että vaikkakin vasemmistoterrorismi on lähes tyystin loppunut Euroopassa³²⁴, niin nationalistis-separatistisesti motivoitunutta terrorismia esiintyy yhä edelleen. Kansainvälisen terrorismin lisääntyminen on aiheuttanut sen, että terrorismin uhka nähdään Euroopan unionissakin yhä enemmän turvallisuusongelmana, joka vaatii torjumisen ulottamista ulkomaille ja yhä aikaisemmassa vaiheessa³²⁵. Näin ollen on luontevaa, että terrorismin torjumisesta on tehty yhä enemmän yhteisöllinen asia, joka vaatii koko EU:n yhteisiä ponnistuksia. Voidaan myös nähdä, että laajan turvallisuuskäsitteen omaksuminen EU:n piirissä on vaikuttanut terrorismin torjunnan muuttumiseksi myös yhteisölliseksi asiaksi. Laajan turvallisuuskäsitteen kautta tarkasteltuna uudet turvallisuusuhat, kuten terrorismi eivät tunne valtioiden rajoja, jolloin vaaditaan myös koordinoituja kansainvälisen tason vasta-toimenpiteitä, kuten komission julkaisussa todetaan³²⁶. Edellä mainitun

---

³²⁰ EU:n ensimmäisessä turvallisuusstrategian luonnoksessa terrorismi on yksi kolmesta tärkeimmästä turvallisuusuhasta, joka koskee EU:ta. Ks. Solana 2003a.

³²¹ Esimerkkeinä toimenpiteistä voidaan pitää eurooppalaisen pidätysmääräyksen luomista, terrorismin rahoituksen estämistä ja keskinäisestä oikeusavusta Yhdysvaltojen kanssa. Ks. Solana 2003a.

³²² Malkki 2003, 4-5.

³²³ Ks. Malkki 2003, 6-7.

³²⁴ Malkki 2003, 6.

³²⁵ Solana 2003a. Ks. myös Euroopan parlamentti 2003a [www- dokumentti].

³²⁶ European Union 1998, 12.

perusteella voidaan sanoa, että terrorismin torjumisen liikkuminen kansainväliselle tasolle on johtunut ensisijaisesti terrorismin muuttumisesta. Tämän kehityksen kautta myös unionin oma turvallisuuskäsite on liikkunut laaja-alaisempaan suuntaan, joka on vahvistanut yhteisöllistä toimintaa terrorismin torjunnassa.

Terrorismin turvallistamisen vaikutuksia pitkällä aikavälillä on vielä hankala ennustaa. Jos turvallistamisen kautta unionin politiikka muodostuu niin sanotun *poliisivaltion*³²⁷ suuntaiseksi, niin se voi toimia terroristien tarkoituksien hyväksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että jos turvallistamisesta huolimatta terrori-iskuja tapahtuu edelleen, niin kansalaiset voivat menettää uskonsa hallinnon kykyyn ylläpitää järjestystä ja vakautta³²⁸. Wardlawin mukaan tämä voi johtaa siihen, että kansalaiset kääntyvät hallintoa vastaan. Käytännössä tämä terrorismistrategia kääntyy usein kuitenkin terroristeja vastaan terrori-iskujen jatkuessa.³²⁹ Turvallistamisen ulottaminen laajemmaksi voi vaikuttaa myös siten, että unionista muodostuu yhä enemmän turvallisuuspoliittinen toimija. Tämä taasen voi estää unionin kehittämistä siviiliyhteisölliseen suuntaan, kuten myöhemmin käy ilmi³³⁰. On kuitenkin huomattava, että terrorismintorjunta ei ole edelleenkään pelkästään EU:n toimialue, vaan myös kansallinen torjunta on merkittävää. Jos kuitenkin terrorismintorjunnasta tulee yhä enemmän unionin oma toimialue, niin terrorismin torjumisessa tapahtuneet onnistumiset vahvistavat EU:ta turvallisuuden takaajana ja sen identiteettiä.

III. EUROOPAN UNIONIN TURVALLISUUSTODELLISUUS JA TERRORISMI

1. TERRORISMI ILMIÖNÄ

Terrorismia on esiintynyt eri muodoissaan jo lähes pari tuhatta vuotta. Tämän jälkeen terrorismia on esiintynyt tasaisesti eri muodoissa. Terrorismin tarkastelun ongelmallisuus tulee esille sen määrittelyssä. Siitä ei ole olemassa yhtä ainoata määritelmää ja esimerkiksi yritykset saavuttaa yhteinen määritelmä Yhdistyneissä Kansakunnissa ovat epäonnistuneet. Tähän voidaan nähdä syyksi se, että terrorismin

---

³²⁷ Poliisivaltiolla viitataan tässä yhteydessä siihen näkemykseen, että poliisivaltiossa turvallisuuden legitimoinnin avulla kansalaisoikeuksia kiristetään ja kansalaisten kontrolli ulotetaan yhä laajemmalla alueelle kansalaisyhteiskuntaan.

³²⁸ Wardlaw 1982, 39.

³²⁹ Ibid.

³³⁰ Ks. Joenniemi 2002, 88.

määritelmät ovat usein normatiivisesti ja poliittisesti latautuneita, jolloin määritelmät eivät kata kaikkien osapuolien näkemystä. Näin ollen terrorismin historiallisen kehityksen tarkastelussakin on se ongelma, että tarkastelija joutuu aina erikseen määrittämään mikä on terrorismia ja mikä jotain muuta toimintaa. Tosin niin on myös kaikessa muussakin tieteen harjoittamisessa tehtävä.

Tämän tutkimuksen ensimmäisessä luvussa on määritelty terrorismi viiden ominaisuuden kautta³³¹. Määritelmän tarkoituksena on pyrkiä luomaan täsmällinen määritelmä siitä, mistä terrorismissa on kyse. Tämä määritelmä on pohjana myös jatkossa, kun pyritään analysoimaan EU:n haasteita terrorismin torjunnassa. Analysointiin otetaan mukaan myös terrorismissa mahdollisesti tapahtuneiden muutostekijöiden vaikutukset, joita käsitellään seuraavaksi. Pohjana muutostekijöiden tarkastelulle toimii pääasiassa Leena Malkin *Politiikka*-lehdessä 2003 ilmestynyt artikkeli terrorismin luonteen muutoksista terrorismitutkimuksen kautta tarkasteltuna. Artikkelin on vahvasti esillä sen takia, että se kattaa laajasti parhaillaan tai viime vuosina terrorismitutkijoiden piirissä käytyä keskustelua terrorismin muuttumisesta.³³²

2. TERRORISMIIN LIITTYVIÄ KEHITYSKULKUJA - UUSI TERRORISMI

Terrorismin tutkimus on lähtenyt pääasiallisesti liikkeelle 1960-luvun jälkeiseltä ajalta, jolloin terrorismin on katsottu muuttuneen kansainvälisemmäksi ja summittaisemmaksi. Tätä 1970-luvun ja 1980-luvun alun poliittista terrorismia kutsutaan yleisesti moderniksi terrorismiksi ja nykyisin perinteiseksi terrorismiksi, kuten Malkki toteaa.³³³ Tälle ajalle oli tyypillistä terrorismin tutkimuksessa, että terrorismi pyrittiin luokittelemaan terroristien ideologisen taustan mukaan. Näin ollen terrorismi erotettiin vasemmistoterrorismiksi, nationalistiseksi tai etniseksi terrorismiksi ja oikeistoterrorismiksi.³³⁴ On kyseenalaista, voidaanko terrorismia nykypäivänä luokitella luontevasti edellä mainitun typologian mukaisesti. Joka tapauksessa keskustelu terrorismin luonteen muuttumisesta on vaikuttanut myös sen määrittelyyn. Malkin mukaan suurin osa terrorismin tutkijoista uskoo, että terrorismi on muuttunut 1970- ja 1980-lukujen jälkeen. Keskustelun käynnistymiseen terrorismin muuttumisesta ovat vaikuttaneet erityisesti kolme terrori-iskua, jotka olivat: New Yorkin World Trade

---

³³¹ Ks. sivu 13.

³³² Malkki 2003.

³³³ Ibid.

Centerin isku 1993, Aum Shinrikyo- nimisen uskonlahkon suorittama isku Tokion metroon vuonna 1995 ja samana vuonna tapahtunut pommi-isku liittovaltion rakennusta vastaan Yhdysvaltain Oklahomassa. Muutoksen voimakkuudesta ollaan kuitenkin eri mieltä.³³⁵ Tutkijoiden keskuudessa on havaittu kolme kehityskulkua, joiden perusteella terrorismin voidaan kuitenkin sanoa muuttuneen. Nämä ovat seuraavat: uskonnon nousu uudelleen terrorismin motiiviksi, terrorismin tuhoisuuden kasvu nähtynä kuolonuhrien määrän suhteena iskujen määrään ja terroritekojen taustalla olevien henkilöiden organisoitumisessa tapahtuneet muutokset. Lisäksi osa tutkijoista on nähnyt pysyviä kehityskulkuja kahdessa asiassa. Ensinnäkin osa tutkijoista näkee terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden lähentyneen ja toiseksi on arvioitu, että joukkotuhoaseilla tehtävien terrori-iskujen mahdollisuus tulisi lisääntymään.³³⁶ Vielä tässä vaiheessa on epäselvää, kuinka syyskuun 11. päivä vuonna 2001 tapahtuneet terrori-iskut vaikuttavat terrorismin määrittelyyn ja sen kokemiseen ilmiönä. Seuraavissa alaluvuissa on tarkoitus käsitellä niitä mahdollisia muutostekijöitä, joiden kautta terrorismin voidaan katsoa muuttuneen. Tällä tarkastelulla pyritään hahmottamaan niitä haasteita, joita myös EU:n on kohdattava vastatessaan terrorismin haasteeseen.

2.1. Joukkotuhoaseet

Joukkotuhoaseiden käytön mahdollisuutta terrorismissa ovat arvioineet useat eri tahot viime vuosikymmeninä. Joukkotuhoaseista puhuttaessa niillä tarkoitetaan yleensä niin sanottuja NBC- aseita, eli ydin-, biologisia- ja kemiallisia aseita. Lisäksi tässä yhteydessä joukkotuhoaseisiin liitetään vielä radiologiset aseet tai räjähteet. Aihe on noussut myös poliittisen keskustelun keskiöön. Kysymys tulee kuitenkin asettaa, onko joukkotuhoaseiden käytön mahdollisuus todella lisääntynyt viime vuosina ja jos on, niin kuinka se eroaa aikaisemmasta tilanteesta. Ensinnäkin on todettava, että joukkotuhoaseiden aiheuttamasta uhkan vakavuudesta terrorismin saralla ei olla yksimielisiä³³⁷. Esimerkiksi Hoffmanin mukaan epätavanomaiset joukkotuhoaseet ovat uhka, mutta niiden käyttö on epätodennäköistä ja niillä tapahtuva isku ei hänen mukaansa todennäköisesti uhkaa ainakaan länsimaiden kansallista turvallisuutta³³⁸. Huomioitavaa on myös se, että tähän asti joukkotuhoaseita ei olla juurikaan käytetty

---

³³⁴ Malkki 2003, 5.

³³⁵ Malkki 2003, 6-7.

³³⁶ Malkki 2003, 6-7.

³³⁷ Malkki 2003, 15.

³³⁸ Hoffman 2001, 426.

terrorismissa³³⁹. Tutkijat ovat pitäneet tähän syynä sen, että joukkotuhoukseiden käytöstä aiheutuvat haitat ja vaikeudet ovat suurempia kuin käytöstä tulevat edut. Haitoiksi voidaan lukea joukkotuhoukseiden käyttöön liittyvät riskit, jotka ovat huomattavat. Ensinnäkin niiden aiheuttaman iskun vaikutusta on vaikea arvioida ja toiseksi iskun onnistuminen on epävarmaa. Lisäksi aseiden valmistaminen ja kuljettaminen sisältää huomattavia riskejä. Iskusta seuraavia psykologisia vaikutuksia on myös vaikea arvioida. Suuri yleisö voi tuomita iskun suorittajat ja lisäksi turvallisuusviranomaiset kohdistaisivat paljon voimavaroja iskun suorittajia vastaan.³⁴⁰ Mahdollisia etuja joukkotuhoukseita käyttävä ryhmittymä voisi saada siitä, että niitä on vaikea havaita perinteisissä turvatarkastuksissa. Tiettyjä joukkotuhoukseita on myös helppo kuljettaa ja mahdollinen huomio joukkotuhoukseilla tehtävästä iskusta tulisi olemaan todennäköisesti erittäin laaja. On myös arvioitu, että joukkotuhoukseilla saataisiin aikaiseksi suurempi tuhovoima, mikä sopisi yhteen arvion kanssa, jonka mukaan nykyisessä tilanteessa esiintyy ryhmittymiä, jotka pyrkisivät suuren tuhon aiheuttamiseen.³⁴¹ Lisäksi eräänlaisena etuna joukkotuhoukseiden käyttöönotolla terroristiryhmittymät saisivat merkittävän kiristysmahdollisuuden, vaikkakin on todettava, että viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtuneista yli sadasta ydinaseilla tapahtuneesta uhkailusta, kaikki ovat olleet huijauksia Jenkinsin mukaan³⁴².

Joukkotuhoukseiden käytön todennäköisyyden lisääntymistä on perusteltu kahdella perusteella. Ensinnäkin joukkotuhoukseiden hankintaan ja valmistamiseen liittyvät seikat ovat helpottuneet viime vuosina. Joukkotuhoukseeseen vaadittavan materiaalin saatavuus on helpottunut entisen Neuvostoliiton hajottua. Tähän liittyy se, että materiaalin hankinnan valvonnan katsotaan heikentyneen. Lisäksi vaadittavan tietotaidon saatavuus on myös lisääntynyt. Toisena seikkana on nähty Malkin mukaan se, että uskonnolliset motiivit ja muut seikat ovat lisääntyneet terrorismissa, joka on johtanut siihen, että terroristit ovat valmiimpia ja halukkaampia "summittaisen joukkotuhon aiheuttamiseen."³⁴³ Sprinzakin mukaan terrorismissa vaikuttaa nykyisin kokonaan uusi ryhmä, joita hän kutsuu nimellä *megalomaniacal hyperterrorists*. Hänen mukaansa he ovat pääasiassa yksin toimivia ja heitä yhdistää halu käyttää joukkotuhoukseita.

---

³³⁹ Parachini 2001, 390-391 toteaa, että viimeisten 25 vuoden aikana on ollut vain kolme tapausta, jolloin on käytetty epätavanomaisia asemateriaaleja joukkotuhon aiheuttamiseksi. Nämä ovat: 1984 Rajneesheekultti Oregon, USA; Eelamin Tamil-Tiikerit Sri Lanka; 1995 Aum Shinrikyo- lahko Tokio, Japani.

³⁴⁰ Malkki 2003, 15.

³⁴¹ Ibid.

³⁴² Jenkins 1998, 246-247.

³⁴³ Malkki 2003, 16.

Sprinzakin mukaan nämä terroristit ovat vielä innovatiivisia ja kehittelijöitä, mitä tulee iskujen tekoon ja suunnitteluun. Lisäksi heitä voidaan pitää ei-poliittisina.³⁴⁴

Esimerkkinä terroristeista joukkotuhoukseiden käyttäjänä pidetään Japanissa esiintynyttä Aum Shinrikyo- uskonlahkoa³⁴⁵. Malkin mukaan suurin osa terrorismin tutkijoista ei pidä ryhmän esimerkkiä tyypillisenä tulevaisuuden terrorismiskenaariona. Lahkon onnistuminen iskussa johtui monien tutkijoiden mielestä Japanin turvallisuusviranomaisten täydellisestä epäonnistumisesta. Hyvä asia terrorismin torjumisen kannalta on se, että vaikka lahko omasi varallisuutta, tietotaitoa ja resursseja iskun tekemiseksi, niin he eivät silti onnistuneet saamaan täysin onnistunutta iskua. On otettava huomioon se seikka, että lahkon resurssit eivät vastanneet perinteisen terroristijärjestön resursseja, vaan ne olivat huomattavasti laajemmat.³⁴⁶ Miettisen mukaan suurin uhka joukkotuhoukseista muodostuu siten, että jokin valtio käydessään 'asymmetristä' sotaa USA:ta vastaan, luovuttaa ydinaseita sitä tukevalle terroristiryhmälle. Myös uskonnollisten ja maailmanlopun ryhmien mahdollisuutta käyttää biologisia aseita on pidettävä uhkatekijänä.³⁴⁷

Yhteenvedona voidaan todeta, että suurin osa terrorismin tutkijoista pitää joukkotuhouksella suoritettavaa terrori-iskua tulevaisuudessa erittäin epätodennäköisenä. Yleisen näkemyksen mukaan isku on kuitenkin todennäköisempää kuin edeltävinä vuosikymmeninä. Mahdolliset tulevaisuuden käyttäjäryhmien uskotaan olevan ensisijaisesti uskonnollisesti motivoituneet ryhmät, nationalistiset ryhmät ja pienet yhteiskunnasta vieraantuneet ryhmät. Todennäköisempää on se, että terroristit käyttävät tulevaisuudessa edelleen tavanomaisia aseita, joiden täyttä tuhovoimaa ei ole vielä nähty.³⁴⁸ On kuitenkin tärkeätä kiinnittää huomiota myös joukkotuhouksiin, koska niiden tuho vaikutus onnistuneessa terrori-iskussa voi olla monta kymmentä kertaa isompi kuin esimerkiksi WTC- iskuissa. Uhka-arvion kannalta joukkotuhoukset muodostavat siis todennäköisyydeltään pienen uhan, mutta seurauksiltaan äärimmäisen vakavan.

---

³⁴⁴ Sprinzak 2001, 72-73.

³⁴⁵ Ks. esimerkiksi Miettinen 2000, 11-12. Aum Shinrikyo- niminen lahko teki terrori-iskun Tokion metroon 20.3.1995. Lahko levitti sariini-nimistä hermokaasua metroon, jonka seurauksena kuoli 12 henkeä ja 5500 joutui sairaalaan saamaan hoitoa. Isku ei onnistunut kuitenkaan siinä laajuudessa, kuin sen piti. Miettisen mukaan onnistuessaan iskun tuho olisi saattanut olla sata- tai tuhatkertainen.

³⁴⁶ Malkki 2003, 16.

³⁴⁷ Miettinen 2001, 1-4.

³⁴⁸ Malkki 2003, 17-18.

2.2. Uskonnollinen fundamentalismi

Uskonnollisesti motivoitunut terrorismi ei ole uusi asia. Varhaisimpien terroristiryhmien on osin katsottu toimineen uskonnollisista lähtökohdista. Uskonnollisen terrorismin lähtökohtana nykyaikana on pidetty Iranissa vuonna 1979 tapahtunutta islamilaista vallankumousta ja sen jälkeisiä vuosia. RAND:n ja St. Andrews'n yliopiston pitämien kronologioiden mukaan uskonnollisesti motivoitunut terrorismi on ollut kasvussa viime vuosikymmeninä. Uskonnollisesti motivoitunutta terrorismia ei tule pitää vain muslimiterrorismiin liitettävänä ilmiönä, vaan myös Sikhit ja USA:ssa uskonnollinen äärioikeisto ovat vaikuttaneet ilmiön lisääntymiseen.³⁴⁹ Ylipäättänsä voidaan todeta, että mikään yksittäinen uskonto ei sinänsä ole terrorismista vapaata. Lähes kaikki merkittävimmät uskonnot ovat olleet tekemisissä terrorismin kanssa ainakin jossain historiansa vaiheessa.³⁵⁰ Lisäksi on hyvin kyseenalaista väittää, että uskonto suoranaisesti johtaa terrorismin syntymiseen. Esimerkiksi Juergensmeyerin mukaan uskonto ei ole 'viation', mitä tulee terrorismin syntymiseen, mutta se ei yksistään ole riittävä syy terrorismin syntyyn. Lisäksi vaaditaan sopivat poliittiset, sosiaaliset ja ideologiset olosuhteet, jolloin uskonto yhdistyy väkivaltaiseen toimintaan.³⁵¹

Uskonnollisen terrorismin lähtökohtana on se, että uskonto "muodostaa toiminnan ensisijaisen viitekehyksen." Uskonnollisesti motivoituneen terrorismin erot poliittisesti motivoituneeseen terrorismiin ovat osin epäselkeät, mutta myös tiettyjä erottavia tekijöitä löytyy. Erot liittyvät ryhmän tavoitteisiin ja toiminnan logiikkaan. Ensinnäkin uskonnollisesti motivoituneet terroristit eivät pyri "tiettyjen rajattujen poliittisten ja sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseen", kuten Malkki toteaa. Tähän liittyy myös se, että he eivät pyri vetoamaan maanpäälliseen kannattajakuntaan erityisesti, vaan heidän omaan yhteisöön ja viime kädessä jumalaan. Tällä on vaikutusta myös siihen, että heidän toimintaansa eivät ole rajoittamassa samat moraaliset ja poliittiset rajoitteet, kuin poliittisesti motivoituneilla ryhmillä. Heidän näkemyksensä usein on myös se, että ei ole olemassa kuin ystäviä ja vihollisia ja mitään puolueetonta aluetta ei ole. Edellä mainituista seikoista johtuu se, että uskonnollisesti motivoituneet terroristit ovat myös siten paljon valmiimpia tekemään tuhoisampia iskuja, kuin poliittisesti motivoituneet

---

³⁴⁹ Malkki 2003, 7.

³⁵⁰ Ks. Juergensmeyer 2001.

terroristit. Myös tilastot tukevat tätä väitettä.³⁵² Gurrin ja Colen mukaan yksi ero on myös se, että kannattajakunnan mobilisointi tapahtuu eri logiikan mukaan. Uskonnollisesti motivoituneet terroristit yrittävät hankkia kannattajia tekemällä äärimmäisen väkivaltaisia tekoja yhteistä vihollista vastaan, kun taasen poliittisesti motivoituneet terroristit mitoittavat tekonsa tarkasti ja yrittävät saada täten omaa asiaansa esille laajemmassa väestössä, jonka he näkevät mahdollisina kannattajina.³⁵³ Tuckerin mukaan on kuitenkin huomattava, että uskonnollisesti motivoituneet terroristit saattavat toimia lyhyellä aikavälillä samojen periaatteiden mukaan kuin poliittisesti motivoituneet terroristitkin³⁵⁴. Mitä tulee uskonnollisen terrorismin kasvuun, niin on vaikea määritellä sitä, onko kyseessä 'uusi' kehityskulku. Esimerkiksi Parachinin mukaan on liioiteltua sanoa uskonnollisesti motivoituneen terrorismin olevan uuden terrorismin perusta³⁵⁵. Lisäksi voidaan sanoa, että pelkkä uskonto on riittämätön selittämään uskonnollisen terrorismin kasvua. Sen sijaan voidaan puhua uskonnollisesti motivoituneen terrorismin kasvusta.

2.3. Terrorismin tuhoisuuden kasvu

Yksi keskustelluimmista aiheista terrorismintutkimuksen alueella on ollut terrorismin tuhoisuuden kasvu suhteutettuna kuolonuhrien määrään. Ajatuksellisesti siirtymä on voitu kiteyttää Brian Jenkinsin lausunnon muunnelmaan, jonka mukaan nykyiset terroristit haluavat paljon katselijoita – ja paljon kuolleita³⁵⁶. Jenkinsin mukaan terroristit halusivat paljon katselijoita – mutta vähän kuolleita³⁵⁷. St. Andrewsien yliopiston ja RAND-organisaation aineistosta voidaan päätellä, että viime vuosina terrori-iskujen määrä on vähentynyt, mutta samanaikaisesti iskusta aiheutuvien kuolonuhrien määrä on sen sijaan lisääntynyt³⁵⁸. Lisäksi esimerkiksi Wilkinson on todennut, että terrori-iskuissa summittaisuus on lisääntynyt. Tämä tarkoittaa sitä, että iskujen kohteet ovat valittu entistä sattumanvaraisemmin.³⁵⁹ Terrorismin tuhoisuuden lisääntymisen havaintoa on myös kritisoitu lähinnä tutkimukselliselta kannalta. Ensinnäkin valtaosassa aineistoissa terrori-iskuiksi on katsottu vain kansainväliset

---

³⁵¹ Juergensmeyer 2001, 10.

³⁵² Malkki 2003, 7-9.

³⁵³ Gurr ja Cole 2000, 116-117.

³⁵⁴ Tucker 2001, 7.

³⁵⁵ Parachini 2001, 398.

³⁵⁶ Simon ja Benjamin 2000, 59.

³⁵⁷ Jenkins 1985, 6.

³⁵⁸ Hoffman ja Claridge 1998.

³⁵⁹ Wilkinson 1990, 7.

terrori-iskut ja toiseksi iskujen lukumäärä on suhteellisen pieni. Tämä tarkoittaa sitä, että satunnaistekijöillä on entistä suurempi vaikutus tuloksiin.³⁶⁰ Hoffmanin mukaan esimerkiksi amerikkalaisia kuoli kuusi kertaa enemmän terrori-iskuissa 1980-luvulla verrattuna 1990-lukuun³⁶¹. Lisäksi Tucker on todennut, että terrorismin tuhoisuuden kasvu ei ole uusi ilmiö, vaan se juontaa juurensa jo 1960-luvulta³⁶². Gurr ja Cole ovat puolestaan todenneet, että tilastoissa eivät näy myöskään estetyt tai muuten toteuttamatta jääneet iskut³⁶³.

Aineistoa ja tulkintoja kohtaan esitetystä kritiikistä huolimatta monet terrorismintutkijat ovat sitä mieltä, että nyt ja tulevaisuudessa on yhä enemmän radikaaleja terroristeja, jotka eivät karta suuriakaan kuolonuhrien määrää toiminnassaan³⁶⁴. Syyt tähän kehitykselle ovat moninaiset. Tutkijat ovat katsoneet, että uskonnollisten motiivien yleistymisen on yksi syy tuhoisuuden kasvuun³⁶⁵. Toiseksi on nähty, että terroristien 'yleisö' ja media ovat 'turtuneet' normaaleihin terrori-iskuihin ja tuhoisilla iskuilla tavoitellaan näytävyyttä ja mediahuomiota³⁶⁶. Kolmanneksi on katsottu, että valtioilta saatu apu on mahdollistanut isompien ja tuhoisempien iskujen suunnittelun. Apu on lisännyt ryhmien resursseja ja toiseksi vähentänyt ryhmittymien riippuvuutta todellisten ja potentiaalisten tukijoiden kannatuksesta.³⁶⁷ Yhdeksi syyksi on vielä mainittu terroristiryhmittymien organisoitumisessa tapahtuneet muutokset³⁶⁸. Hoffmanin mukaan 1990-luvulla terrorismissa on myös esiintynyt piirre, jossa terroriteot jätetään usein tunnustamatta³⁶⁹. Tämä saattaa kertoa siitä, että terroristit katsovat, että teon selittämiseksi ei ole tarvetta. Lisäksi mahdollinen tunnustaminen lisää kiinnijäämisen riskiä ja kolmanneksi useille ryhmille väkivallasta on tullut eräänlainen itsetarkoitus.

Yleensä ottaen on vaikea esittää varmoja johtopäätöksiä siitä, onko terrorismista tullut tuhoisampaa viime vuosina ja vuosikymmeninä.³⁷⁰ Koska tapauksia on edelleen suhteellisen vähäinen määrä, niin johtopäätöksen tekeminen on enemmän arvailua. Mitä tulee syyskuun 11. päivän WTC-iskuihin, niin yksittäistapauksena siitä voidaan

---

³⁶⁰ Malkki 2003, 9.

³⁶¹ Hoffman 2001, 419.

³⁶² Tucker 2001, 5-6.

³⁶³ Gurr ja Cole 2000, 24-25.

³⁶⁴ Mm. Laquer 1999, 79-80.

³⁶⁵ Malkki 2003, 10.

³⁶⁶ Hoffman 1998, 177.

³⁶⁷ Hoffman 1998, 189.

³⁶⁸ Malkki 2003, 10.

³⁶⁹ Hoffman 1997b, 1-6.

³⁷⁰ Malkki 2003, 11.

todeta, että iskun tarkoituksena oli aiheuttaa suurta ja massiivista tuhoa. Epäselvää on kuitenkin, muodostuuko tästä uusi trendi.

2.4. Terrorismin organisoitumisessa tapahtuneet muutokset

Nykyään usein esitetty väite terrorismia koskien on sen ‘verkostoituminen’. Tällä tarkoitetaan sitä, että eri ryhmittymät ovat keskenään tekemisissä toistensa kanssa jollain tasolla pyrkien kuitenkin välttämään siitä aiheutuvia riskejä. Monien terrorismintutkijoiden mukaan terrorismi on kulkemassa yhä enemmän kohti hahmottomampaa ja hajanaisempaa suuntaa³⁷¹. Malkin mukaan keskustelussa on otettu esille erityisesti kolme erilaista näkökohtaa koskien terrorismin organisoitumisessa tapahtuneita muutoksia. Ensimmäinen koskee juuri organisoitumismuutoksia, toinen amatööriterrorismin yleistymistä ja kolmas näkökohta terroristiryhmittymien ammattimaistumista.³⁷²

Ensimmäisen näkökohdan mukaan terroristiryhmittymät ovat nykyisen entistä vaikeammin hahmotettavissa. Niiden organisaatorakenne ei muistuta nykypäivänä selkeätä pyramidirakennetta tai selvää hierarkiaa. Niiden tilalle ovat tulleet Hoffmanin mukaan löyhät verkostot, jotka yhdistävät niin amatööriterroristeja, kuin niin sanottuja ammattiterroristejakin³⁷³. Nämä verkostot ovat lineaarisia rakenteeltaan ja yhteydet eri organisaatioiden välillä ovat löyhemmät.³⁷⁴ Monet tutkijat ovat organisoitumisessa tapahtuneiden muutosten takia ryhtyneet vaatimaan myös muutoksia terrorismintorjunnan organisoitumisessa. Esimerkiksi Lesser ym. ovat vaatineet terrorismintorjunnan organisaatioiden verkostoitumista vastauksena terroristien verkostoitumiselle.³⁷⁵

Edellä mainitut niin sanotut amatööriterroristit ovat uusi näkökulma keskustelussa terrorismin muuttumisesta. Malkin mukaan amatööriterrorismi määritellään pieneksi ryhmäksi, joka ei ole ollut tekemisissä ennen iskua mihinkään organisoituneeseen terroristiryhmittymään tai saaneet tukea miltään kolmannelta taholta³⁷⁶. Syinä

---

³⁷¹ Malkki 2003, 11; Ks. esimerkiksi Hoffman 2001, 418.

³⁷² Malkki 2003, 11.

³⁷³ Hoffman 1997a, 1-2.

³⁷⁴ Hoffman 2001, 418.

³⁷⁵ Lesser ym. 1999.

³⁷⁶ Malkki 2003, 11.

amatööriterrorismin lisääntymiseen esitetään tutkijoiden mukaan erityisesti tiedonvälityksessä tapahtuneita muutoksia. Hoffmanin mukaan kyse on siitä, että “terrorismi on tullut kenen tahansa ulottuville”³⁷⁷. Tällä hän tarkoittaa sitä, että terroristiksi ryhtyvä tarvitsee tietoa toimintatavoista ja keinoista, koskien terrorismia, jota on saatavilla nykyisin vapaasti niin kirjakaupoista, kuin internetistä. Näin ollen ‘amatööriterroristin’ ei tarvitse luoda kontakteja jo olemassa oleviin terroristiryhmittymiin hankkiakseen resursseja.³⁷⁸ Toinen ominainen piirre amatööriterroristeille on heidän löyhä organisoituminen. Malkin mukaan kyse on usein siitä, että joukko samoin ajattelevia kokoontuu yhteen suorittaakseen jonkin yksittäisen iskun ja tämän jälkeen ryhmä ei välttämättä toimi enää yhdessä.³⁷⁹ Esimerkkinä uudenlaisesta terroristien löyhästä organisoitumisesta tutkijat ovat nostaneet esille muuan muassa USA:n uskonnollisen äärioikeiston käyttämän niin sanotun johtajaton vastarinta- toimintamallin³⁸⁰. Kyseessä on Klu Klux Klanin erään johtohahmon Louis Beamin esittämä malli, jonka mukaan “yksilö tai erittäin pieni ryhmä harjoittaa valtionvastaista väkivaltaa riippumattomana mistään liikkeestä, suuremmasta ryhmästä tai tukiverkostosta”³⁸¹. Näin ollen yksilö tai pieni ryhmä tekee päätöksensä iskuun ryhtymisestä itsenäisesti, sekä hankkii itse siihen vaadittavat tiedot ja taidot³⁸². Aikaisemmin viitattua terrorismin tuhoisuuden kasvua on selitetty myös amatööriterrorismin kasvulla. Hoffmanin mukaan amatööriterroristeja eivät ole rajoittamassa keskusjohdon määräykset koskien tuhon laajuutta³⁸³. Laquer on puolestaan todennut, että nykyään terroristiryhmittymät ovat entistä pienempiä ja täten entistä radikaalimpia ja todellisuudesta irtautuneimpia³⁸⁴.

Tutkijoiden keskuudessa on esitetty väitteitä terroristien ammattitaidon kasvamisesta. Kysymystä on tietysti hankala tutkia ja kyseessä saattaa olla organisaatioiden itseoppimisen kautta tapahtunutta luonnollista kehityskulkua. Hoffmanin mukaan kuitenkin “jokainen uusi terroristisukupolvi vaikuttaa olevan edellistä kyvykkäämpi, armottomampi ja vähemmän idealistinen”³⁸⁵. Tucker kyseenalaistaa käsityksen terroristien ammattitaidon uutuudesta. Hänen mukaansa kyseessä on vain luonnollinen

---

³⁷⁷ Hoffman 1998, 203. Suomennos Leena Malkin (2003).

³⁷⁸ Ibid. On kuitenkin huomattava, että pelkkä mahdollisuus ryhtyä terroristiksi ei vielä varmista sitä, että henkilöstä tai ryhmästä tulee terroristi.

³⁷⁹ Malkki 2003, 11.

³⁸⁰ Kirjoittajan suomennos sanoista *leaderless resistance*.

³⁸¹ Beam 1992. Suomennos Leena Malkin (2003).

³⁸² Ibid.

³⁸³ Hoffman 1997a, 4-6; Hoffman 2001, 418.

³⁸⁴ Laquer 1999, 5.

kehityskulku. Amatööriterrorismin kasvu heijastelee lähinnä terrorismin elinkaarta.³⁸⁶ Voidaan todeta, että terrorismin organisoitumisessa tapahtuneet muutokset eivät sinänsä ole uusia ja merkittäviä verrattuna terrorismin historiaan. Tämä johtunee ainakin Merarin mielestä osin siitä, että terrorismin organisatoriset piirteet eivät voi radikaalisti muuttua, koska “salassa

pysyminen vaatii useisiin alajaostoihin jakautunutta organisaatiota, valikoivaa ja rajallista rekrytointia sekä toimintaa pienissä ryhmissä.”³⁸⁷

2.5. Muita uusia kehityspiirteitä terrorismissa

Yhtenä uutena kehityspiirteenä terrorismissa tutkijat ovat pitäneet terrorismin ja rikollisuuden lähentymistä. Todistusaineistoa koskien tätä väitettä ei ole kuitenkaan paljoa ja se on myös osin kiistanalaista. Terrorismin ja rikollisuuden eroksi on esitetty sitä, että terroristien päämäärät ovat ensisijaisesti poliittisia, sosiaalisia tai uskonnollisia. Rikollisten päämäärät liittyvät taasen puhtaasti taloudellisten ja materiaalistien etujen saavuttamiseen.³⁸⁸ Myös tässä tutkimuksessa omaksutun terrorismin määritelmän mukaan erona on päämäärien ero rikollisten ja terroristien toiminnan taustalla. Yhtenä viitteenä rikollisuuden ja terrorismin lähentymisestä on tarjottu erityisesti Latinalaisen Amerikan niin sanottua narkoterrorismia (narcoterrorism). Sillä viitataan Latinalaisen Amerikan sissiliikkeiden ja huumekartellien yhteistyöhön, joka olisi ollut Moskovan suunnittelemaa. Tätä näkemystä on kuitenkin kritisoitu paljon ja yleisesti ottaen sitä ei pidetä perusteltuna näkemyksenä ainakaan mitä tulee kylmän sodan pohjalta olleeseen salaliitto-teoriaan Neuvostoliiton osallisuudesta³⁸⁹. Jamieson toteaa kuitenkin, että esimerkiksi Perun Loistava Polku- järjestö on ryhtynyt rahoittamaan toimintaansa huumekaupalla. Hänen mukaansa samanlaista kehitystä on nähtävissä myös Aasiassa, Afrikassa ja entisessä Itä- Euroopassa.³⁹⁰ Joka tapauksessa tutkijoiden keskuudessa vallitsee suhteellisen yhtenäinen näkemys kolmesta asiasta koskien terrorismin ja rikollisuuden lähentymistä. Rikollisten ja terroristien yhteistyön laajuutta ei tule yliarvioida, vaikka sitä on ollut ja on olemassa. Toiseksi terroristit osallistuvat välillä

---

³⁸⁵ Hoffman 1994, 376-382. Suomenos Leena Malkin (2003).

³⁸⁶ Tucker 2001, 4-5.

³⁸⁷ Merari 1999, 55-56.

³⁸⁸ Malkki 2003, 13.

³⁸⁹ Kritiikkiä ovat esittäneet mm. Miller ja Damask (1996) ja Wardlaw (1988).

³⁹⁰ Jamieson 2001, 379.

rikolliseen toimintaan ja toisin päin, mutta molemmat toimivat pääasiallisesti itsenäisesti. Kolmanneksi paikallisten olosuhteiden ja rahoitusvaikeuksien on katsottu aiheuttavan sen, että terroristiryhmittymät ovat muuttuneet toimintatapojensa ja luonteensa puolesta kohti rikollisjärjestöjä.³⁹¹

Yksi uusista keskustelunavauksista terrorismintutkimuksessa on niin sanottu cyber-terrorismi, jolla viitataan erityisesti länsimaisten ja kehittyneiden yhteiskuntien haavoittuvuuteen mitä tulee teknologisin apuvälinein toteutettaviin iskuihin yhteiskuntien toimivuuden kannalta elintärkeisiin kohteisiin. Homer-Dixon käyttää tästä nimitystä ‘complex terrorism’³⁹². Hänen mukaansa sen mahdollistuminen on sidoksissa kahteen seikkaan. Ensinnäkin teknologian kehittyminen on kasvattanut pienten ryhmien ja yksilöiden kykyä aiheuttaa tuhoa ihmisille ja infrastruktuurille. Toiseksi yhteiskuntien taloudelliset ja teknologiset systeemit ovat entistä haavoittuvampia huolellisesti suunnitelluille iskuille. Pienet ryhmät ja yksilöt ovat kykeneviä aiheuttamaan tuhoa kehittyneissä yhteiskunnissa Homer-Dixonin mukaan kolmen teknologisen edistysaskeleen vuoksi: voimakkaampien aseiden; kommunikaatio – ja informaationkäsittelyssä tapahtuneiden muutosten vuoksi; ja kolmanneksi mahdollisuudet muuttaa ei-aseellisia teknologioita tuhon aiheuttamiseksi ovat lisääntyneet. Yhteiskuntien haavoittuvuus on kasvanut puolestaan kahden seikan takia. Homer-Dixonin mukaan nykyiset yhteiskunnat ovat entistä monimutkaisempia ja ne ovat entistä enemmän kytköksissä toisiinsa. Toiseksi varallisuus, tieto, kommunikaatiolinkit ja ‘ihmispääoma’ ovat yhä enenevässä määrin keskittyneet maantieteellisesti.³⁹³ Cyber-terrorismi on tuonut esille myös kokonaan uuden käsitteen korostamaan teknologisten apuvälineiden käyttöönottoa terrorismissa. Tällöin on alettu puhua ‘joukkohäirintäaseista’.³⁹⁴ Näistä samoista aiheista ovat kirjoittaneet myös monet muut tutkijat³⁹⁵ ja on aiheellista pitää teknologiasta riippuvaisten yhteiskuntien haavoittuvuutta todellisena ongelmana terrorismintorjunnan kannalta, samoin kuin esimerkiksi internetin hyväksikäyttöä terrori-iskuissa.

Globalisaatio voidaan nähdä myös vaikuttavana tekijänä terrorismin muutokselle. Yleinen ajatus globalisaation ja terrorismin suhteesta on se, että globalisaatio

---

³⁹¹ Malkki 2003, 14-15.

³⁹² Homer-Dixon 2002, 53.

³⁹³ Homer-Dixon 2002, 53-55.

³⁹⁴ Kirjoittajan suomennos sanoista *weapons of mass disruption*.

³⁹⁵ Ks. Esimerkiksi Stephens 1998, Arquilla & Ronfeldt 2001 ja Lesser ym. 1999.

mahdollistaa terrorismin leviämisen kansainvälisen kaupan tavoin³⁹⁶. Ongelmallista globalisaation käsittelemisen kannalta on vain sen monimuotoisuus ja määritelmälliset ongelmat³⁹⁷. Lisäksi globalisaation voidaan nähdä vaikuttaneen jo aiemmin käsiteltyihin uusiin kehityskulkuihin terrorismissa. Globalisaatio on vaikuttanut esimerkiksi teknologian leviämiseen, erilaisten kulttuurien näkymiseen ja esiintymiseen, tietovirtojen liikkumiseen ja moniin muihin asioihin. Se on vaikuttanut myös siihen, että yhteiskunnat ovat tulleet entistä keskinäisriippuvaisemmaksi erityisesti taloudellisten ja teknologisten järjestelmien kohdalla. Tähän on viitattu myös aiemmin tämän kappaleen alussa. Voidaan pohtia myös, tulisiko tämän ajan terrorismista puhua niin sanottuna globaaliterrorismina, kuten muuan muassa Alpo Rusi tekee. Hänen mukaansa terrorismi on noussut globaaliksi uhkaksi ja viimeistään WTC-iskut vuonna 2001 nostivat globaaliterrorismin omaksi ilmiökseen kansainvälisessä politiikassa. Rusin mukaan globaaliterrorismi tukeutuu 'uskonnollis-poliittiseen äärimmäisyysajatteluun' sekä helposti saatavilla olevaan moderniin teknologiaan. Globaaliterrorismin takana ovat Rusin mukaan ääri-islamilainen poliittinen liike, sekä siihen liittyvät kytkökset ja tukijat, jotka ovat avoimesti lännen vastaisia.³⁹⁸ Selitykseksi globaaliterrorismille Rusi lainaa sosiologian professori Philip Lamya. Lamyn mukaan ilmiön taustalla on globalisaation pelko, joka uhkaa kieltä, uskontoa ja taloudellista järjestelmää. Uhkaajiksi esitetään englannin kieltä, markkinataloutta ja turismia.³⁹⁹ Yhteenvetona globalisaation vaikutuksista voidaan todeta, että se ei sinänsä abstraktina ilmiönä vaikuta terrorismiin, mutta siitä tulevat kehityskulut ja osailmiöt ovat vaikuttamassa terrorismin muuttumiseen ja esiintymiseen.

3. TERRORISMIN TORJUMINEN JA SIIHEN VARAUTUMINEN

Terrorismin torjuntaa käsitellään jäljempänä siten, että ensin käydään läpi terrorismin torjunnan teoreettista pohjaa. Kuten jäljempänä käy ilmi, niin mitään varsinaista valmista ratkaisua terrorismin torjumiseksi ei ole olemassa. Lisäksi oikealta vaikuttava toimenpide voi myös kääntyä torjujaa vastaan. Esimerkkeinä terrorismin torjunnan strategioista käydään läpi niin sanottu Bushin doktriini ja EU:n tapauksessa Solanan luonnos EU:n turvallisuusstrategiaksi. Näiden kautta pyritään tuomaan esille erilaisia näkemyksiä koskien terrorismin torjuntaa. On kuitenkin huomattava, että aivan kuten

---

³⁹⁶ Ks. Rasmussen 2002.

³⁹⁷ Tässä kohdin ei ryhdytä määrittelemään globalisaatiota rajallisen tilan vuoksi. Globalisaation määrittelystä ks. esim. Held ym. 1999.

³⁹⁸ Rusi 2001, 10-11.

turvallisuusteorioidenkin kohdalla, niin ei voida sanoa, että käytännön toimenpiteet noudattelisivat aina strategioiden periaatteita kirjaimellisesti.

3.1. Terrorismin torjunta teoreettisena ongelmana

Terrorismin torjuminen⁴⁰⁰ on haasteellinen tehtävä monestakin syystä. Yksi suurimmista syistä lienee se, että torjunta on mitä suuremmassa määrin normatiivista politiikkaa. Tämä tarkoittaa sitä, että terrorismin torjuminen asettaa enemmän kysymyksiä, kuin on saatavissa oikeita vastauksia. Terrorismin torjuntaa voidaan lähestyä eri näkökulmista. Ensinnäkin terrorismia voidaan torjua sotilaallisesti tai toisen näkemyksen mukaan olisi puututtava terrorismia synnyttäviin syihin⁴⁰¹. On kuitenkin selvää, ettei terrorismia voida torjua vain yhdenlaisilla keinoilla. Käytännössä ne yhdistyvät usein eri painotuksin. Forsbergin mukaan molemmat strategiat ovat toisensa poissulkevia vain äärimmilleen vietyinä. Strategiat johtavat kuitenkin erilaisiin painopisteisiin terrorismin torjunnassa.⁴⁰² Toinen iso kysymys koskee jo aiemmin esille tuotua ongelmaa koskien sitä, tulisiko terrorismin kysymyksessä keskittyä vähentämään uhkan todennäköisyyttä, vai tulisiko toimijan pyrkiä korjaamaan omaa haavoittuvaisuuttansa (vulnerabilities)⁴⁰³. Terrorismin torjuntaa voidaan lähestyä myös siitä näkökulmasta, kuinka tulisi suhtautua terroristien vaatimuksiin. Toisin sanoen tulisiko tehdä myönnytyksiä ja kompromisseja vai tulisiko pysyä tiukkana, eikä tehdä myönnytyksiä terroristeille.⁴⁰⁴ Neljäs iso kysymys koskee taasen sitä, kuinka pitkälle on mahdollista mennä toimenpiteiden suhteen, jos tarkoituksena on torjua terrorismia horjuttamatta samalla demokratian ja laillisuuden periaatteita.⁴⁰⁵

---

³⁹⁹ Rusi 2001, 11.

⁴⁰⁰ Englanninkielinen termi *counterterrorism* sisältää kaksi eri merkitystä. Ensimmäisen merkityksen mukaan hallinto voi käyttää terrorismia terroristeja vastaan estäen näitä haastamasta hallinnon valtaa. Toisen merkityksen mukaan termillä voidaan tarkoittaa julkisten viranomaisten laillisia toimenpiteitä terroristeja vastaan. Edellinen merkitys on yhteydessä valtioterrorin käsitteeseen. Tässä tutkimuksessa termillä ja sen suomenkielisellä vastineella *terrorismin torjunta* tarkoitetaan jälkimmäistä näkemystä. Ks. esim. Crenshaw 1995, 481-482.

⁴⁰¹ Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista käsitellä kaikkia terrorismin syntyyn vaikuttavia tekijöitä ja syitä rajallisen tilan vuoksi.

⁴⁰² Forsberg, Aamulehti 22.8.2002. Forsbergin oman näkemyksen mukaan köyhyys on yksinkertaistava totuus terrorismin synnystä. Hänen mukaansa terrorismin syntyyn vaikuttavat monet syyt. Usein syynä on epäoikeudenmukaisuuden tunteminen ja katkeroituminen. Nämä taasen riippuvat ennemminkin maailmankuvasta ja historian tulkinnasta, kuin materiaalisista olosuhteista. Näin ollen köyhyyden poistaminen ei suoranaisesti lopeta terrorismin syntyä. Samasta aiheesta ks. myös Betts 2002, 35.

⁴⁰³ Tätä asiaa käsiteltiin aiemmin tässä tutkimuksessa, kun määriteltiin uhkan käsitettä. Ks. sivut 14-17.

⁴⁰⁴ Wardlaw 1982, 66. Nykyisessä tilanteessa ongelmallista on usein kuitenkin se, että terroristit eivät ole halukkaita edes neuvottelemaan tai heillä ei ole sinänsä mitään konkreettisia vaatimuksia. Tästä esimerkkinä voidaan pitää al-Qaidaa. Ks. esim. Yee-Kuang Heng 2002, 230.

⁴⁰⁵ Ks. esim. Jenkins 2001, 323. Jenkins tuo myös esille sen seikan, että esimerkiksi fyysisen turvallisuuden jatkuva parantaminen ei lopeta terrorismia, vaan terroristit ryhtyvät iskemään vähemmän

Wardlaw⁴⁰⁶ on määritellyt vaihtoehtoja, mitä voidaan käyttää terrorismin torjumisen strategian luomiseksi. Ne antavat kattavan kuvan siitä, mitä vaihtoehtoja terrorismin torjumiseksi on olemassa. Toiseksi niiden kautta voidaan määritellä mitkä keinot ovat sallittuja terrorismin torjunnassa. Tiivistettynä Wardlawin mukaan terrorismin torjunnassa voidaan käyttää seuraavia keinoja: pitkäaikaisen ratkaisun löytäminen terrorismia synnyttävien syiden poistamiseksi; turvallisuusviranomaisten lukumäärän ja vallan kasvattaminen; kuolemanrangaistuksen käyttöönotto terrorismirikoksissa; kansalaisten kontrollin lisääminen ja vapauksien kiristäminen; erityisten erikoisjoukkojen luominen terrorismin torjuntaan; neuvotteluista kieltäytyminen terroristien kanssa; fyysisen turvallisuuden lisääminen erityisten menetelmien ja henkilöstön lisäämisen kautta; erityistuomioistuimien perustaminen terrorismirikoksia varten; median kontrollointi; erityislainsäädännön luominen, joka mahdollistaa edellä mainitut toimenpiteet; lunnaiden maksamisen tekeminen rangaistavaksi; edistämällä ja ratifioimalla kansainvälisiä sopimuksia koskien terrorismia; kehittämällä uusia taktiikoita panttivankitilanteisiin; painostamalla terroristit hyväksymään Geneven sopimus; käyttää hyväksi teknologiaa seurannan ja valvonnan tehostamiseksi.⁴⁰⁷ On selvää, että edellä mainitut toimenpiteet tulee suhteuttaa siihen, mikä on laillista. Wardlawin mukaan valtio voi minimoida terrorismin, jos se voi käyttää kaikkia niitä pakkokeinoja, joita sillä on hallussaan ja jos sen ei täydy välittää siitä onko sen toiminta laillista. Onkin huomattava, että terroristien on vaikeata toimia totalitaristisissa, autoritaarisissa ja militaristisissa valtioissa, joissa hallinto voi käyttää laittomia keinoja terrorismin kitkemiseksi. Terrorismin torjumisen yhdeksi ongelmaksi muodostuukin se, kuinka toimia ilman että torjuminen on liian tehotonta. Wardlaw korostaa kuitenkin sitä, että torjunnan on perustuttava kansalaisten tukeen. On myös tehtävä selväksi se, milloin armeija voi puuttua sisäiseen turvallisuuteen ja valtasuhteisiin. Samoin hallinnon tulee tukea henkilöitä, jotka torjuvat terrorismia ja terrorismin torjunnan tulee kohdistua vain terroristeihin. Hyvin tärkeätä on myös se, että terrorismin torjunnassa toimeenpanovalta on siviileillä ja viime kädessä vaaleilla valituilla henkilöillä.⁴⁰⁸

---

suojeltuihin kohteisiin.

⁴⁰⁶ Vaikka Wardlawin esitys on suhteellisen vanha (1982) ja terrorismi on muuttunut jossain määrin, niin esitystä voidaan edelleen pitää suhteellisen kattavana. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi EU:n tapauksessa monia esityksen vaihtoehtoja ei voitaisi toteuttaa lainsäädännön takia. Wardlaw korostaakin toimien legitimitietin merkitystä.

⁴⁰⁷ Wardlaw 1982, 66-68.

⁴⁰⁸ Wardlaw 1982, 69-70.

Wardlawin esitys terrorismin torjunnan eri keinoiksi on yli kaksikymmentä vuotta vanha ja silloin ei ollut näkyvissä kaikkia terrorismissa tällä hetkellä vaikuttavia kehityspiirteitä. Näin ollen on syytä tarkastella, mitä sanottavaa uudemmalla keskustelulla on terrorismin torjuntaan. Stevenson erottaa vanhan ja uuden terrorismin keskenään. Erona näiden välillä on se, että uudet terroristit eivät neuvottele, vaan pyrkivät aiheuttamaan mahdollisimman suurta tuhoa viholliseksi katsomilleen toimijoille, kuten valtioille. Hänen mukaansa vain tiukat vastatoimenpiteet toimivat uutta terrorismia⁴⁰⁹ vastaan. Poliittiset toimenpiteet taasen toimivat vanhan terrorismin ollessa kyseessä. Näin ollen terrorismin torjunnassa tulee erotella minkälaisesta terrorismiryhmästä on kyse ja sitten käyttää sopivaa taktiikkaa sitä vastaan. Euroopan osalta Stevenson toteaa sen olevan liian pehmeä, mitä tulee uuteen terrorismiin. Hänen mukaansa monet Euroopan maat eivät suhtaudu riittävällä vakavuudella esimerkiksi al-Qaidan aiheuttamaan uhkaan ja eivät ota huomioon riittävästi rajat ylittävää uutta terrorismia. Selityksenä tälle Stevenson näkee sen, että Euroopalla on kokemusta vanhasta terrorismista, mutta ei uudesta. Lisäksi Euroopassa suhtaudutaan perinteisesti varauksellisesti tiettyihin väestöryhmiin kohdistuviin määräyksiin.⁴¹⁰ Terrorismin muuttuminen on näkynyt myös muiden tutkijoiden vaatimuksissa terrorismin torjunnan suhteen. Esimerkiksi Yee-Kuang Hengin mukaan terrorismin torjumisessa tulisi käyttää nykyisessä tilanteessa riskienhallinnan (risk-management) menetelmiä, koska terrorismiin eivät pure kostotoimenpiteet perinteisessä mielessä, koska nykyiset terroristit eivät pelkää kuolemaa. Näin ollen tulisi lähteä vähentämään terrorismin aiheuttamia riskejä, johon taasen riskienhallinnan menetelmät ovat soveliaimpia puutteistansa huolimatta.⁴¹¹ Hills puolestaan näkee katastrofienhallinnan (disaster management) menetelmillä olevan käyttöä nykyisessä terrorismin torjunnassa, koska se voi osoittaa terrorismin torjunnan strategiset heikkoudet. Heikkouksia esiintyy Hillsin mukaan erityisesti siinä, että viranomaiset eivät ole valmiita varautumaan vaikutuksiltaan laajoihin terrori-iskuihin, joiden todennäköisyys on pieni. Laajat terrori-iskut ovat kuitenkin Hillsin mukaan tyypillisiä tälle ajalle ja hän kutsuukin tämänlaista terrorismia katastrofaaliseksi terrorismiksi (catastrophic terrorism).⁴¹²

---

⁴⁰⁹ Uudeksi terrorismiksi Stevenson laskee mm. al-Qaedan, kun taasen vanhaa terrorismia edustavat mm. IRA, ETA ja Hamas.

⁴¹⁰ Stevenson 2001, 35-38. Ks. myös Vasama, Helsingin Sanomat 16.6.2003.

⁴¹¹ Yee-Kuang Heng 2002, 228-235. Heng perustelee näkemyksensä hyvin seuraavasti: "Where terrorists want to destroy, not bargain, and intelligence and diplomatic cooperation cannot be bulletproof, what we can do is manage the risks we know of."

⁴¹² Hills 2002, 249 ja 252.

Nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa terrorismin torjunta liittyy paljolti al-Qaidan tyyppisten verkostoituneiden terroriorganisaatioiden eliminoimiseen. Falkin mukaan yleisessä keskustelussa on esiintynyt kolme vaihtoehtoa, joiden mukaan al-Qaidaa vastaan tulisi taistella. Ne ovat pasifistinen, legalistinen ja sotilaallinen linja. Mikään niistä ei ole yksistään ole toimiva ratkaisu ongelman poistamiseksi. Falkin mukaan Talebanin ja al-Qaidan eliminoimiseksi tulisi käyttää äärimmäisen valikoivaa voimankäyttöä, johon kuuluisivat erikoisjoukkojen ja poliisivoimien käyttö. Toimenpiteiden legitimiisyys varmistetaan sillä, että noudatetaan seuraavia periaatteita: voimankäyttö kohdistetaan vain sotilaallisiin kohteisiin; voimankäyttöä tulee käyttää vain siinä määrin, kuin on tarpeellista; voimankäyttöä ei tule suunnata kiinnisaatuihin vihollisiin, eikä sotavankeihin; voimankäyttö tulee kyseeseen vasta siinä vaiheessa, kun ei-sotilaalliset keinot ovat käytetty. Pitkällä aikavälillä Falkin mukaan tulee ottaa huomioon myös terrorismia synnyttävät seikat ja pyrkiä poistamaan niitä.⁴¹³ Teheranian näkee myös kolme vaihtoehtoa suhteessa globaalin terrorismin torjumiseen kansainvälisen järjestelmän tasolla. Hänen mukaansa vaihtoehdot ovat Yhdysvaltain unilateralismi, Naton multilateralismi tai YK:n multilateralismi⁴¹⁴. Teheranian näkee parhaimmaksi vaihtoehdoksi globaalin terrorismin torjunnassa YK:hon perustuvan monenkeskisen toimintajärjestelmän.⁴¹⁵ Betts on tarkastellut terrorismin etuja nykyisessä tilanteessa sissisodankäynnin (guerilla warfare, insurgency) sekä hyökkäyspuolustus- teorian (offence- defence) näkökulmista käsin. Näkökulmat antavat paljon ajattelemisen aihetta nykyiseen terrorismin torjuntaan. Bettsin mukaan terroristeilla on se etunaan, että he voivat valita iskujen kohteensa, kun taas puolustavan osapuolen täytyisi pyrkiä suojelemaan kaikkia tärkeitä kohteitansa. Näin ollen terroristeilla on tässä asiassa etu koko ajan puolellaan. Lisäksi taistelua käydään siitä, kumpi osapuoli [al-Qaida vai terrorismin vastaisen liittouman jäsenet] saavuttavat maltillisten muslimien ja kolmannen maailman kansalaisten luottamuksen ja tuen. Bettsin mukaan kyse on lopulta siitä, että niin kauan kuin al-Qaida on olemassa, niin se on voitolla ja terrorismin vastainen liittouma on puolestaan häviöllä, niin kauan kuin se ei voita [al-Qaidaa]. Tätä taustaa vasten on hyvä todeta, että al-Qaidan voittaminen ei tule olemaan nopea toimenpide, jos sen kitkeminen on ylipäättänsä mahdollista. Hyökkäyksen ja

---

⁴¹³ Falk 2002, 49-56. Pitkäaikaisten terrorismia synnyttävien syiden poistamiseksi Falkin mukaan tulisi tukea Palestiinan itsemääräämisoikeutta, Jerusalemin kansainvälistymistä [internationalization] ja globaalin taloudellisen kasvun ja kehityksen tasaisempaa jakaantumista. Yleensä ottaen Falkin mukaan tulisi varmistua siitä, että saataisiin aikaan entistä humanimpi globalisaatio.

⁴¹⁴ Unilateralismilla tarkoitetaan yleensä ottaen sitä, että toimija kuten valtio, toimii yksin omista lähtökohdistaan käsin. Sen vastakohtana on multilateralismi, jolloin toiminta kansainvälisessä järjestelmässä perustuu monenkeskiseen toimintaan ja joidenkin yhteisten päämäärien saavuttamiseksi.

⁴¹⁵ Teheranian 2002, 63-65.

puolustuksen näkökulmasta ei voida sanoa, kumpi strategia on parempi nykyisessä tilanteessa. Terroristeilla on etunaan se, että ‘yksi terroristi vastaa kymmentä sotilasta.’ Tämä tarkoittaa sitä, että terrorismin torjumiseksi turvallisuuskoneiston tulee ylittää terroristien voimavarat huomattavasti ja toiseksi pieni määrä terroristeja riittää uhkaamaan turvallisuutta. Puolustuksellinen näkökulma on toimiva, niin kauan kuin voimavarat ylittävät terroristien vastaavat riittävästi. On kuitenkin selvää, että puolustettavien kohteiden määrän takia pelkkä puolustuksellinen näkökulma ei riitä poistamaan turvattomuutta kokonaan. Hyökkäyksellisen näkökulman etuna on se, että terroristijärjestöjen ollessa selkeästi havaittavissa, ennaltaehkäisevillä iskuilla voidaan saada aikaan parempia tuloksia, mitä tulee tehokkuuteen. Ongelmaksi muodostuu vain se, että hyökkäyksellinen terrorismin torjunta saattaa tuottaa lisää terrori-iskuja, jos voimankäyttöä ei osata suhteuttaa oikein. Näin ollen nykyisessä tilanteessa hyökkäykseen perustuvalla terrorismin torjunnalla tulisi saada eliminoitua paljon terroristiryhmien organisoojia mieluummin kuin varsinaisia ‘rivisotilaita’ ja lisäksi mahdollisimman pienin tuhoin.⁴¹⁶ Teoreettisesti tarkasteltuna on siis vaikea sanoa, mikä on sopivin strategia terrorismin torjunnassa esimerkiksi al-Qaidan tapauksessa. Yleensä ottaen eri teorit yhdistyvät terrorismin torjunnassa, kuten esimerkiksi USA:n johtaman liittouman tapauksessa Afganistanissa⁴¹⁷. Joka tapauksessa näyttää siltä, että terrorismin torjunnassa tulee ottaa käyttöön uusia edellä mainittuja näkökulmia. On myös huomattava, että terrorismia ilmiönä on sinänsä mahdoton poistaa millään menetelmällä. Euroopan unionin kannalta vaikein terrorismin torjuntaan liittyvä strategia on hyökkäyksellisen ja sotilaallisen strategian toteuttaminen. Yleensä ottaen sitä voidaan pitää muutenkin vaativimpana terrorismin torjumisen muotona. Se edellyttää sotilaallista toimintakykyä ja toiseksi se on ongelmallista kansainvälisen lain kannalta. Lisäksi se altistaa mahdollisille kostoiskuille terroristien toimesta.

3.2. USA:n strategiat terrorismin torjumiseksi 11.9.2001 jälkeen

Vuoden 2001 syyskuun terrori-iskut vaikuttivat enintään Yhdysvaltojen omaan turvallisuuteen ja terrorismiin varautumiseen. Lisäksi Yhdysvallat koetaan monesti länsimaiden symbolisena edustajana ja siten se on entistä alttiimpi terrori-iskuille. Yhdysvaltojen sotilaallinen voiman projisointi ympäri maailmaa on asettanut sen myös alttiimmiksi terrori-iskuille. Näin ollen ei ole ihme, että terrorismiin varautumiseen on

---

⁴¹⁶ Betts 2002, 26-33.

⁴¹⁷ Betts 2002, 32.

USA:ssa kiinnitetty paljon huomiota. WTC- iskujen yksi olennaisimmista vaikutuksista lienee se, että isku pakotti USA:n luomaan strategian terrorismin torjumisen suhteen. Se konkretisoitui niin sanotussa Bushin doktriinissa, mitä käsitellään seuraavaksi USA:n terrorismin vastaisena strategiana yhdessä muiden toimenpiteiden kanssa. Strategioita on toki ollut aikaisemminkin, mutta tässä uudessa tilanteessa terrorismi nousi toiminnan keskiöön.

Visurin mukaan USA:n terrorismin vastaisen taistelun ensimmäinen vaihe alkoi syyskuun iskuista. USA:n johdolla terrorismin vastaisen sodan ensimmäinen näytös käytiin Afganistanissa, jota hallitsevaa Taleban- liikettä, sekä maassa oleilevaa al-Qaeda- järjestöä vastaan iskettiin lokakuussa 2001. Kun Taleban oli kukistettu ja al-Qaedan tukialueet oli vallattu, niin alkoi terrorismin vastaisen sodan toinen näytös Visurin mukaan. USA:n terrorismin vastaisen politiikan tärkeimmäksi kysymykseksi nousi tällöin joukkotuhoaseiden leviämisen estäminen. Samalla terrorismin vastainen sota tulisi muuttamaan entistä aktiivisemmaksi ja käyttöön otettaisiin niin sanotut ennalta ehkäisevät iskut.⁴¹⁸ Tähän kysymykseen liittyi myös presidentti Bushin lausunto koskien ‘pahuuden akseliin’ kuuluvista maista⁴¹⁹, joita syytettiin terroristien tukemisesta ja joukkotuhoaseiden kehittelystä. Keskeistä USA:n terrorismin vastaisessa politiikassa oli niin sanottu presidentti Bushin doktriini, joka perustui hänen pitämälleen liittovaltion tilaa koskevaan puheeseen 29.1.2002.⁴²⁰ Puheessa esiintyy kaksi suurta tavoitetta koskien terrorismin vastaisen sodan jatkoa Afganistanin jälkeen. Ensimmäisenä tavoitteena Bushin doktriinin mukaan on “tuhota terroristien harjoitusleirit, rikkoa heidän suunnitelmansa ja tuoda terroristit oikeuden eteen.”⁴²¹ Toiseksi tuli “estää terroristeja ja valtioita, jotka pyrkivät hankkimaan kemiallisia, biologisia tai ydinaseita, uhkaamasta Yhdysvaltoja ja maailmaa.”⁴²² Lisäksi puheessa tuodaan ilmi, että Yhdysvallat pyrkii solmimaan ja vaalimaan liittosuhteita tärkeiden liittolaisten kanssa terrorismin vastaisessa sodassa, joista Bush mainitsee erikseen Venäjän, Kiinan ja Intian⁴²³.

Monet niin sanottua Bushin doktriinia arvioineet ovat todenneet puheesta puuttuvan monia isoja kokonaisuuksia, kuten esimerkiksi sen, että puheessa ei mainita mitään

---

⁴¹⁸ Visuri 2002, 23-33.

⁴¹⁹ Irak, Iran ja Pohjois-Korea.

⁴²⁰ Visuri 2002, 33.

⁴²¹ Bush 2002 [www-dokumentti]. Suomennos Pekka Visuri.

⁴²² Bush 2002 [www-dokumentti]. Suomennos Pekka Visuri.

⁴²³ Bush 2002 [www-dokumentti].

kansainvälisistä järjestöistä, yleismaailmallisista ihmisoikeuksista ja kansainvälisestä oikeudesta.⁴²⁴ Visurin mukaan Länsi-Euroopassa ihmeteltiin myös sitä seikkaa, että Natoa ja Euroopan unionia ei mainittu terrorismin vastaisen sodan liittolaisista puhuttaessa.⁴²⁵ Syinä tähän voidaan pitää muutamien Yhdysvaltain hallinnon edustajien lausuntoja, joiden mukaan Yhdysvallat toimii tarvittaessa yksin ja Naton tulisi kehittyä vastaamaan terrorismin vastaista sotaa, jotta sen olemassaololle olisi oikeutus.⁴²⁶ Visurin mukaan Bushin doktriinin oppi voidaan tulkita *ideologiseksi republikanismiksi*. Doktriini poikkeaa aiemmasta klassisesta realismista, johon kuului strategisen tarkoituksenmukaisuuden asettaminen etusijalle. Visurin mukaan USA:n politiikkaan oli tullut “ideologisempi ja konservatiivisempi nationalistinen sävy”.⁴²⁷

Yhdysvaltain strategiaan terrorismin torjumiseksi liittyy myös Bushin doktriinin lisäksi muita toimenpiteitä. USA:n puolustuspoliittisessa ohjelmassa (QDR) todettiin siirryttävän uhka-ajattelusta suorituskykypohjaiseen ajatteluun. Ohjelma oli rakennettu pitkälti perusteluksi ohjuspuolustuksen edistämiseksi, eikä siinä otettu huomioon *epäsymmetristä sodankäyntiä*.⁴²⁸ Epäsymmetrisen sodankäynnin huomioimatta jättäminen vaikuttaa oudolta, ottaen huomioon sen, kuinka paljon terrorismista puhutaan juuri epäsymmetrisenä uhkana. Visurin mukaan myös kansallisen turvallisuuden strategia on ollut alisteinen terrorismin vastaiselle sodalle. Tällä on ollut se vaikutus, että pitkän aikavälin strategioista ei ole paljoa edes keskusteltu. Visurin mukaan toimista ja puheista nousee kuitenkin se käsitys, että ulkopolitiikka on puolustukselle alisteista, kun puolustus on ensisijaista⁴²⁹. Kansallisessa turvallisuuden strategiassa laitetaan painoa ennalta ehkäiseville iskuille terroristeja ja vihamielisiä valtioita vastaan. Nämä iskut voidaan suorittaa tarvittaessa joukkotuhoasein, johon kuuluvat myös ydinaseet.⁴³⁰ USA:n ydinaseopissa onkin tapahtunut muutoksia niin sanotusta kylmän sodan aikaisesta peloteopista kohti ydinaseiden parempaa käytettävyyttä.⁴³¹ Edellä mainituilla toimenpiteillä USA pyrkii parantamaan kykyänsä vastata sekä tavanomaiseen, että terrorismin vastaiseen sotaan. Visurin mukaan näiden kahden välille onkin vaikeata tehdä eroa, koska esimerkiksi hyökkäyksiä Irania ja Irakia

---

⁴²⁴ Ks. Esimerkiksi Oberg 2002 [www-dokumentti].

⁴²⁵ Visuri 2002, 36.

⁴²⁶ Ibid.

⁴²⁷ Visuri 2002, 38.

⁴²⁸ Freedman 2001-2002, 76. Korostus Pekka Visurin.

⁴²⁹ Visuri 2002, 40-41. Ks. Myös Lindley-French 2002, 33.

⁴³⁰ Raivio, Helsingin Sanomat 11.6.2002.

⁴³¹ Visuri 2002, 38-41.

perustellaan terrorismin vastaisilla toimilla, kuten on nähty.⁴³²

Kotimaan puolustuksen osalta USA:n strategiassa korostui erityisesti uuden kotimaan turvallisuudesta vastaavan viraston perustaminen (Department of Homeland Security). Tähän virastoon ollaan yhdistämässä aikaisemmin erillisinä toimineita virastoja tiedustelun, poliisin, pelastuksen, ja muilta vastaavilta aloilta. Siitä tulisi muodostumaan lähes 200 000 hengen organisaatio, jolla tulisi olemaan resurssina lähes 40 miljardin dollarin budjetti. Olennaista viraston kannalta on se, että siihen ei tulisi kuulumaan CIA:ta ja FBI:tä.⁴³³ Toinen merkittävä puute uudessa organisaatiossa on myös rajavalvontaorganisaatioiden puuttuminen uudesta virastosta⁴³⁴. Lisäksi vielä tässä vaiheessa sen saama rahoitus ei ole lähelläkään suunniteltua 40 miljardia dollaria ja se ei ole statukseltaan ministeriö, kuten alun perin suunniteltiin⁴³⁵. Myös muiden organisaatioiden perustamista on ehdotettu turvallisuuden parantamiseksi. Nytemmin jo lakkautetun USA:n puolustusministeriön alaisen Strategisen vaikuttamisen viraston⁴³⁶ pyrkimyksenä oli saada tukea USA:n pyrkimyksille islamilaisissa maissa ja luoda tukea terrorismin vastaiselle sodalle⁴³⁷. Toinen ja samalla hieman kyseenalainen yritys terrorismin vastaisessa taistelussa oli suunnitelma niin sanottuihin futuurimarkkinoihin perustuvasta ‘kuoleman markkinoista’, jossa sijoittajat “olisivat voineet tehdä rahaa ennustamalla terrori-iskuja, salamurhia tai vallankaappauksia.” USA:n puolustusministeriö Pentagonin mukaan kyseinen järjestelmä olisi yksi parhaista uusista tavoista ehkäistä terrori-iskuja.⁴³⁸ Yleisen painostuksen vuoksi suunnitelmasta kuitenkin luovuttiin. Toinen Pentagonin hankkeista olisi Total Information Awareness System, jonka tarkoituksena olisi luoda järjestelmä, joka etsisi kaikesta mahdollisesta kaupallisesta ja valtiollisesta informaatiosta tietoja, joiden avulla voitaisiin ennakoida ja ehkäistä terrori-iskuja. Kritiikkiä tämä järjestelmä on saanut siitä, että se ulottaisi kansalaisten valvonnan yhä entistä pidemmälle loukaten samalla kansalaisten yksityisyyden suojaa.⁴³⁹ Myös Bushin hallinnon piiristä tuotiin esille pyrkimystä luoda vastaavanlainen järjestelmä. Siitä käytettiin nimitystä TIPS, joka tulee sanoista “Terrorism Information and Prevention System”. Järjestelmä toimisi siten, että normaalit kansalaiset raportoisivat työtehtäviensä puitteissa havainnoistaan koskien

---

⁴³² Visuri 2002, 43.

⁴³³ Visuri 2002, 62.

⁴³⁴ Signal, April 2002.

⁴³⁵ Raivio, Helsingin Sanomat 3.5.2002.

⁴³⁶ OSI= Office of Strategic Influence.

⁴³⁷ Seppälä, Aamulehti 10.3.2002.

⁴³⁸ Helsingin Sanomat 30.7.2003; Koistinen, Helsingin Sanomat 31.7.2003.

⁴³⁹ Reskola, Aamulehti 28.11.2002.

terrorismia. Myös tämä esitys sai kohtaansa suurta kritiikkiä.⁴⁴⁰ Yleensä ottaen USA:n strategioita terrorismin torjumiseksi voidaan pitää suhteellisen merkittävään sotilaalliseen voimankäyttöön perustuvaksi, kuten esimerkit terrorismin vastaisesta sodasta osoittavat. Sitä voidaan pitää myös hyökkäävänä strategiana siinä mielessä, että strategia hyväksyy ennaltaehkäisevät iskut terrorismin torjumiseksi. On kuitenkin huomattava, että USA:n strategiassa on myös puolustuksellinen näkökulma vahvasti esillä, mitä tulee kotimaan puolustukseen. Ongelmana on vain se, että puolustamalla ja linnoittautumalla suojattavat kohteet eivät tule loppumaan. Aika tulee näyttämään kuinka pysyviksi strategiat tulevat jäämään.

3.3. EU:n strategia terrorismin torjumiseksi: Solanan esitys unionin turvallisuusstrategiaksi

Tämän tutkimuksen toisessa osassa on käsitelty osittain EU:n strategioita terrorismin torjumiseksi. Tässä luvussa asiaa on tarkoitus tarkastella vielä EU:n oman turvallisuusstrategian kautta. Tällä strategialla tarkoitetaan EU:n ulkopoliittisen edustajan Javier Solanan esittelemää EU:n uutta turvallisuusstrategiaa, jonka hän esitteli kesäkuussa 2003 Thessalonikin huippukokouksessa.⁴⁴¹ Se hyväksyttiin Brysselin huippukokouksessa joulukuussa 2003. Kyseessä on EU:n ensimmäinen varsinainen turvallisuusstrategia, jossa määritellään turvallisuuspoliittiset uhat ja keinot uhkien torjumiseksi, sekä kartoitetaan keinoja unionin toimintakyvyn parantamiseksi.⁴⁴² On selvää, että Solanan esittelemä strategialuonnos aiheuttaa vastarintaa⁴⁴³, mutta toisaalta sen esittäminen on välttämätöntä, jos EU:sta halutaan luoda entistä merkittävämpi toimija. Ilman strategiaa on vaikea kulkea eteenpäin, jos ei tiedetä mihin pyritään. Solanan esittelemän strategian tavoitteet ovat oikeastaan luettavissa raportin lopusta. Solanan mukaan:

“Jos Euroopan unioni kykenee kehittymään kaikin puolin tehokkaaksi toimijaksi, siitä tulee merkittävä tekijä näiden uhkien käsittelyssä ja mahdollisuuksien hyödyntämisessä. Aktiivisella ja toimintakykyisellä Euroopan unionilla olisi maailmanlaajuisista vaikutusta. Se edistäisi tehokasta monenvälistä järjestelmää, joka johtaisi oikeudenmukaisempaan ja

---

⁴⁴⁰ Visuri 2002, 63.

⁴⁴¹ Solana 2003a.

⁴⁴² Mölsä, Helsingin Sanomat 5.11.2003.

⁴⁴³ Ks. esim. Mölsä, Helsingin Sanomat 5.11.2003.

turvallisempaan maailmaan.”⁴⁴⁴

Solanan käsityksen mukaan EU:n tulisi olla tehokas toimija, joka on myös aktiivinen ja toimintakykyinen. Tämä on edellytys uhuksiin vastaamiselle. Näin ollen se on edellytys myös terrorismin haasteeseen vastaamiseen. Tehokkaalla toimijuudella EU lisää vielä lisäksi vaikutusvaltaansa ja edistää täten hyviksi katsomiaan asioita maailmassa.

Se miten edellä mainittuun tilanteeseen päästään, selviää strategiasta. Ensin Solana mainitsee kuitenkin EU:ta kohtaavat uudet uhkat. Hänen mukaansa tavanomainen hyökkäys joltain jäsenmaata vastaan ei ole enää todennäköinen. Sen sijaan hän näkee kolme uutta uhkaa EU:n turvallisuusympäristössä. Ensimmäinen näistä on terrorismi. Solana korostaa sitä, että nyt kyseessä oleva terrorismi on ‘uutta terrorismia’ erotuksena vanhaan tunnettujen järjestöjen harjoittamaan terrorismiin. Erona vanhaan terrorismiin Solana näkee eroja resursseissa, kansainvälistymisessä, teknologian käyttöönotossa ja toimintaa rajoittavissa tekijöissä. Ensinnäkin uusi terrorismi on kansainvälisempää, sillä on enemmän voimavaroja suorittaa iskuja, se on sähköisten verkkojen yhdistämää ja sillä ei ole toimintaa rajoittavia tekijöitä, kuten perinteisillä terroristeilla. Lisäksi uudet terroristijärjestöt haluavat aiheuttaa joukkotuhoa ja käyttää rajoittamatonta väkivaltaa. Näin ollen Solana näkee niiden tavoittelevan myös joukkotuhoaseita.⁴⁴⁵ Kun tarkastelee Solanan määrittelemiä ‘uuden terrorismin’ piirteitä, niin ne ovat hyvin yhteneväisiä sen suhteen, mitä tämän luvun alussa on mainittu terrorismin mahdollisina uusina trendeinä. Kuitenkin herää kysymys, onko tässä yhteydessä katsottu vain yhtä järjestöä ja yhtä iskuja, kun on haluttu määritellä ‘uutta terrorismia.’ Tällä viitataan syyskuun 11. päivän iskuihin ja al-Qaeda- järjestöön.

Terrorismin lisäksi Solana näkee uusina turvallisuusuhkina joukkotuhoaseiden leviämisen ja toimintakyvyttömät valtiot ja siihen liittyvän järjestäytyneen rikollisuuden. Jos edellä mainitut kolme asiaa yhdistyvät, niin Solanan mukaan Eurooppa on suuren uhan edessä. Isoina strategisina tavoitteina Solana mainitsee kolme asiaa, jotka EU:n tulisi saavuttaa. Ensinnäkin EU:n tulisi ulottaa turvallisuusalue käsittämään koko Eurooppa. Tällä Solana korostaa Euroopan integraation ja yhteistyön tärkeyttä turvallisuuden ja järjestyksen lujittajana. Toisena isona strategisena tavoitteena on kansainvälisen järjestyksen lujittaminen. Tällä viitataan monenkeskisen yhteistyön tärkeyteen, sekä painotetaan Yhdistyneiden Kansakuntien tärkeyttä kansainvälisten

---

⁴⁴⁴ Solana 2003a.

⁴⁴⁵ Solana 2003a.

suhteiden perustana. Kolmas strateginen tavoite on vastaaminen edellä mainittuihin kolmeen uhkaan: terrorismiin, joukkotuhoaseiden leviämiseen ja toimintakyvyttömiin valtioiden ja tähän liittyvän rikollisuuden aiheuttamiin uhkiin.⁴⁴⁶

Terrorismin torjunta sai unionissa uutta vauhtia syyskuun 11. päivän tapahtumien johdosta. Luotiin eurooppalainen pidätysmääräys, puututtiin terrorismin rahoitukseen ja sovittiin EU:n ja Yhdysvaltojen välisestä oikeusavusta terrorismin suhteen. EU on ollut aktiivinen myös joukkotuhoaseiden leviämisen vastustamisessa. EU uudessa toimintaohjelmassa pyritään vahvistamaan Kansainvälistä atomienergiajärjestöä, tiukentamaan vientivalvontaa sekä estämään laittomia toimituksia ja hankintoja. Kolmanteen uhkaan EU on vastannut puuttumalla suoraan toimintakyvyttömiin valtioiden tilanteeseen esimerkiksi Balkanilla, Afganistanissa, Itä-Timorissa ja Afrikassa.⁴⁴⁷ Solanan mukaan edellä mainituilla uhkilla on tiettyjä yhteisiä piirteitä. Hänen mukaansa uhkat saattavat olla etäisiä, mutta ne voivat silti olla yhtä suuri uhka, kuin lähellä olevat. Keski- ja Kaakkois-Aasian terrorismi voi olla Solanan mukaan uhka myös EU:n kansalaisille. Olennaista uhkien torjunnan kannalta on se, että niitä ryhdytään puuttumaan jo ulkomailla, koska ilman puuttumista ne kasvavat. Solanan mukaan al-Qaeda toimintaakin olisi pitänyt puuttua jo aikaisemmin⁴⁴⁸. Samoin uhkien torjuntaa ei voida aloittaa liian aikaisin. Solanan mukaan uusia uhkia ei voida torjua pelkästään sotilaallisilla keinoilla. Terrorismin torjuminen vaatii tiedusteluvälineiden, poliittisten, sotilaallisten ja muiden välineiden yhdistämistä.⁴⁴⁹

Kuten alussa jo mainittiin, niin Solanan mukaan EU voisi ja sen tulisikin olla aktiivisempi, yhdenmukaisempi ja toimintakykyisempi, mitä tulee ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Aktiivisuudella Solana tarkoittaa sitä, että unionin tulisi kehittää puolustustansa ja strategiaansa siihen suuntaan, että unionilla olisi valmiuksia ylläpitää useita operaatioita samanaikaisesti. Unionin tulisi kyetä puuttumaan myös uhkiin ja konflikteihin riittävän ajoissa ja tarvittaessa voimakkaasti. Solana katsoo myös monien muiden tapaan, että unionin vahvuudet tulevat esiin parhaiten operaatioissa, joissa tarvitaan sotilaallisia -ja siviilivoimavaroja. Yhdenmukaisuutta Solana kaipaa niiden kaikkien erilaisten välineiden ja voimavarojen yhdistämiseen, jotka liittyvät

---

⁴⁴⁶ Solana 2003a.

⁴⁴⁷ Solana 2003a.

⁴⁴⁸ Epäselväksi jää, mitä Solana tarkoittaa sillä, että al-Qaidan toimintaan olisi pitänyt puuttua aikaisemmin. Sen toimintaan on puuttuttu aikaisemmin esimerkiksi vuonna 1998, jolloin sen tukikohtiin iskettiin risteilyohjuksin Afganistanissa USA:n presidentti Clintonin valtuuttamana.

⁴⁴⁹ Solana 2003a.

esimerkiksi Euroopan avustusohjelmiin ja kehitysrahastoon, jäsenvaltioiden siviili- ja sotilasvoimavaroihin ja muihin välineisiin. Kaikki nämä luovat turvallisuutta jäsenvaltioille ja kolmansille maille. Toimintakykyisempi unioni vaatii Solanan mukaan useiden asioiden tarkastelua. Ensinnäkin puolustukseen tulisi suunnata enemmän resursseja ja puolustuksen päällekkäisyyksiä tulisi karsia. Toiseksi siviilivoimavaroja olisi lisättävä kriisitilanteissa ja samoin tulisi parantaa diplomaattisia valmiuksia, koska ne ovat yhtä tärkeitä kuin siviili- ja sotilasvoimavarat. Tiedustelutietoja tulisi jakaa entistä tehokkaammin kumppanien ja jäsenvaltioiden välillä ja viimeiseksi tulisi ottaa huomioon operaatioiden laajempi kirjo voimavaroja lisättäessä. Yhteistyössä kansainvälisillä areenoilla Solanan mukaan tulisi pyrkiä siihen, että EU pyrkii saavuttamaan tavoitteensa monenvälistä yhteistyötä harjoittamalla kansainvälisissä järjestöissä, sekä kumppanuuksilla. Transatlanttisia suhteita Solana korostaa vielä sillä, että ne ovat korvaamattomia. Hän näkee, että EU ja Yhdysvallat voivat olla vaikuttava positiivinen voima maailmassa.⁴⁵⁰ Solanan turvallisuusstrategian luonnosta voidaan pitää terrorismin torjumisen kannalta askeleena kohti reaktiivisempaa torjuntaa, johon kuuluisivat myös sotilaalliset operaatiot ja ehkäisevät iskut⁴⁵¹. Pääpaino Solanan esityksessä on kuitenkin edelleen niin sanotuissa siviilitoimenpiteissä. Näihin kuuluu terrorismin torjuminen puuttamalla terrorismia synnyttäviin syihin ja 'pehmeiden' menetelmien ensisijaisuus.

Vertailtaessa Solanan muotoilemaa EU:n turvallisuusstrategiaa ja Bushin doktriinia sekä USA:n kansallisen turvallisuuden strategiaa, niin niistä löytyy eräitä ratkaisevia eroja, mitä tulee terrorismin torjuntaan. Niistä löytyy myös osin eräitä samankaltaisuuksia.⁴⁵² Ensinnäkin molemmat tunnustavat terrorismin ja joukkotuhoaseiden leviämisen tärkeäksi uhkakuvaksi. Ne ovat molempien puheissa erittäin suuressa roolissa. Samankaltaisuutta löytyy myös siitä, että molemmat hyväksyvät ennalta ehkäisevät iskut. On kuitenkin tärkeätä huomata, että Solanan esityksen luonnoksessa niistä vielä puhutaan, mutta Brysselin huippukokouksessa joulukuussa 2003 hyväksytyssä versiossa niistä sanoudutaan irti lopullisesti.⁴⁵³ Lisäksi uhkiin vastaaminen edellyttää usein toimintaa ulkomailla. EU:n tapauksessa ennalta ehkäisevät iskuja ei mainita kuitenkaan

---

⁴⁵⁰ Solana 2003a.

⁴⁵¹ Kuten myöhemmin todetaan, niin ehkäisevien iskujen maininta poistettiin strategiasta Brysselin huippukokouksessa joulukuussa 2003.

⁴⁵² Ks. Mänty, Helsingin Sanomat 30.6.2003.

⁴⁵³ Yrjämä-Rantinoja, Helsingin Sanomat 13.12.2003. Erityisesti Saksa halusi poistaa maininnan ehkäisevistä sotilasiskuista, jotta sitä ei sekoitettaisi Yhdysvaltain voimankäyttöoppiin. Ks. Yrjämä-Rantinojan artikkeli.

suoranaisesti. Solanan mukaan uhkien torjumista ei voida aloittaa liian aikaisin toisin sanoen uhkat tulee torjua ennen kriisin puhkeamista⁴⁵⁴. Lisäksi EU:n toimissa korostetaan taloudellisia, poliittisia ja diplomaattisia keinoja ensisijaisena keinoina uhkien ja konfliktien ratkaisussa ennen sotilaallisia toimenpiteitä.

Kansainvälisen yhteistyön osalta on havaittavissa suuria eroja USA:n ja EU:n valinnoissa ja strategioissa. Bushin doktriinissa ei mainita kansainvälisiä järjestöjä. Doktriini korostaa sitä, että USA toimii tarvittaessa yksin vastatessaan terrorismin ja joukkotuhoaseiden uhkaan. Bush mainitsee kuitenkin Venäjän, Kiinan ja Intian esimerkkeinä uusista liittosuhteista terrorismin vastaisessa toiminnassa ja esimerkkeinä siitä, kuinka terrorismintorjunta on poistanut vanhoja vihollisasetelmia.⁴⁵⁵ Solana puolestaan näkee kansainvälisessä ja monenvälisessä yhteistyössä koko kansainvälisen järjestelmän perustan, ylimpänä Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan. Solanan mukaan EU ei voi myöskään torjua uusia uhkia yksin, vaan kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä. Samalla EU:n tulee vaalia transatlanttisia suhteita ja pyrkiä luomaan strategisia kumppanuussuhteita erityisesti Venäjän, Japanin, Kiinan, Kanadan ja Intian kanssa, sulkematta muita kumppanuussuhteita pois.⁴⁵⁶

4. TURVALLISUUSTEORIAMOJONNITELMAN VIITEKEHYKSENÄ

Tämän tutkimuksen alussa esitettiin erilaisia teorioita koskien turvallisuutta. Lähtökohdaksi omaksuttiin näkemys, jonka mukaan Kööpenhaminan koulukunnan näkemys laaja-alaisesta turvallisuudesta on paras tapa tarkastella turvallisuutta⁴⁵⁷. Tätä perusteltiin sillä, että laaja-alainen turvallisuusnäkemys ottaa huomioon turvallisuuden eri puolet ja näkökulmat. Toiseksi koulukunnan näkemykseen liittyy olennaisesti turvallistamisen käsitys, joka on omaksuttu tässä työssä perustaksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sen idean hyväksymistä, että terrorismikaan ei ole turvallisuusuhka, ennen kuin siitä tehdään sellainen ja tätä kautta legitimoidaan vastatoimenpiteet. Kolmanneksi koulukunnan näkemykset pohjautuvat kolmeen eri tekijään, jotka myös kirjoittaja jakaa. Ne ovat valtioiden merkittävyyden hyväksyminen, rakenteiden jatkuvuus ja

---

⁴⁵⁴ Solana 2003a.

⁴⁵⁵ Bush 2002 [www-dokumentti]. Useissa Bushin politiikkaa tarkastelleissa tutkimuksissa on tultu siihen johtopäätökseen, että Bushin hallinnon alkuvaiheilla korostui ns. unilateralistinen linja, mitä tuli ulkopoliittiseen. Terrorismin vastainen sota kuitenkin 'pakotti' Bushin hallinnon ottamaan ns. multilateralistisemmän linjan saadakseen koottua terrorismin vastaisen liittoutuman. Ks. esim. Lindley-French 2002, 29-30; Ikenberry 2001, 25-28.

⁴⁵⁶ Solana 2003a.

⁴⁵⁷ Ks. tarkemmin ss. 31-33.

todellisuuden sosiaalinen rakentuneisuus.

On kuitenkin selvää, että esimerkiksi EU:n toimijoilla on erilaisia näkemyksiä koskien turvallisuutta ja sen normatiivisia perusteita. Se millaiseksi unionin turvallisuusnäkökulma muodostuu on monen tekijän summa. Toimijat pyrkivät saamaan heille edullisia näkemyksiä esille pyrittäessä saavuttamaan EU:n yhteistä turvallisuusnäkemystä. Kyseenalaista on kuitenkin väittää, että EU:lla olisi vain yksi turvallisuusnäkemys, jonka tarkastelun kautta voitaisiin saada koko EU:n normatiivisia perusteita, mitä tulee turvallisuuteen. Tutkimuksellisista syistä tässä tutkimuksessa päällimmäiseksi on nostettu EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen edustajan Javier Solanan luonnos unionin strategiaksi selviytyä tulevaisuudessa vaikuttavista turvallisuusuhkista.

Solanan esitys sisältää normatiivisia perusteita EU:n toiminnalle. Voidaanko sitten sanoa, että esimerkiksi Solanan esitys pohjaa tietylle turvallisuusteorialle, joka olisi siten kaiken EU:n turvallisuustoiminnan lähtökohta? Tätä tarkastellaan seuraavan luvun lopussa. Joka tapauksessa jo tässä vaiheessa voidaan todeta, että harva strategia tai doktriini sinänsä pohjaa vain yhden teorian varaan. Ne ovat yhdistelmiä eri teorioista ja olettamuksista. Lisäksi on otettava huomioon se seikka, että esimerkiksi Solanan esitys on suunnattu laajalle yleisölle, jolloin se on myös poliittinen teksti siinä mielessä, että sillä pyritään vaikuttamaan yleisön mielipiteeseen ja muokkaamaan sitä.

5. EUROOPAN UNIONIN TURVALLISUUDEN NORMATIIVINEN PERUSTA: RAUHANYHTEISÖ VAI TURVALLISUUSPOLIITTINEN TOIMIJA?

EU:ta voidaan tarkastella kahden näkökulman mukaan ajateltuna turvallisuuden näkökulmasta. EU voidaan nähdä joko rauhanpoliittisena ja turvallistamattomana, tai se voidaan nähdä turvallistettuna ja turvallisuuspoliittisena toimijana.⁴⁵⁸ Nämä molemmat näkökulmat vaikuttavat EU:n eri prosesseissa, vaikka ne ovatkin toisillensa vastakkaisia näkemyksiä. Toinen näkökulma turvallisuuteen koskee sen jakamista sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen. Tässä keskitytään edellä mainittuun näkökulmaan.

Euroopan unionin toiminnan pohjana ovat sen arvot ja ideologinen perusta. Nämä kirjattiin kuitenkin sopimukseen vasta Amsterdamin sopimuksessa. Näitä arvoja ovat

demokratia, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioitus sekä oikeusjärjestys⁴⁵⁹. Lisäksi jäsenmaat ovat sitoutuneet myös muihin arvoihin: vapaus, suvaitsevaisuus, tasa-arvo, solidaarisuus ja kulttuurinen moninaisuus, joita pyritään edistämään myös EU:n ulkopuolella.⁴⁶⁰

EU:n lähtökohdat ovat pitkälti rauhanpoliittisia. Yhdentymisellä on pyritty luomaan yhteisö, jonka lähtökohtana on sodan välttäminen. Joenniemen mukaan unioni ei nojaa perinteiseen turvallistamiseen varustautumisen ja liittoutumisen mielessä. Unionin naapurisuhteet on pyritty ajattelemaan muusta kuin perinteisen turvallisuuden näkökulmasta. Unioni on ollut siis eräänlainen rauhanprojekti. Unionissa käytetään kuitenkin myös turvallisuuspoliittisia argumentteja, vaikka pääpaino on voimapolitiikan retoriikan välttämiseksi. Unioni on pystynyt luomaan niin sanotun ‘me’-hengen, joka menee “yli ja ohi tavanomaisen kansallisen viitekehyksen ja energia kanavoitiin haastaviin integraatiohankkeisiin.”⁴⁶¹ Joenniemen mukaan kyseessä on puhe- ja ajattelutavan muutos, joka on mahdollistanut turvallistamattomuuden. Identiteetti on edelleen kansallisella tasolla, mutta kansallisia hankkeita toteutetaan yhteisöllisesti, jolloin on päästy edellä mainittuun ‘me’-asetelmaan. Hänen mukaansa on erotettavissa valtiotasoa ja yhteisöllinen taso. Ne ovat kaksi eri asiaa. Yhteisötason muodostuminen on mahdollistanut rauhanpolitiikan ja turvallisuuspolitiikan eriyttämisen. Perinteisellä valtiotasolla on “voitu ainakin osittain pitää kiinni perinteisestä turvallisuusretoriikasta.” Joenniemi näkee kuitenkin uhkan rauhanpolitiikalle unionin ulkosuhteiden rakentumisessa. Hän kysyy:

“Tarvitseeko EU mielekkyytensä säilyttämiseen myös ulkoista uhkaa, sodan dramatiikkaa ja turvallisuuspoliittiseen retoriikkaan palaamista, vai kykeneekö se varmistamaan identiteettinsä rauhanpolitiikan ulottamisella myös ulkosuhteiden alueelle ja toimimalla rauhanpoliittisena mallina?”⁴⁶²

Joenniemen mukaan EU:n tulisi hakea erityislaatunsa rauhanpolitiikan laajentamisesta, eikä sen tulisi olla yksi turvallisuuspoliittinen toimija muiden samanlaisten kanssa. Joenniemen mukaan on nähtävissä, että kilpailevat vaihtoehdot ovat rauhanpolitiikka ja turvallisuuspuhe, mitä tulee ulkosuhteisiin. Esimerkkinä rauhanpolitiikan toiminnasta käytännössä Joenniemi mainitsee EU:n rakennerahastot, joiden avulla onnistuttiin poistamaan jännitteitä, jotka olisivat turvallistettuina saattaneet olla ongelmallisia.

---

⁴⁵⁸ Ks. Laitinen 2002, 5-10.

⁴⁵⁹ Amstedamin sopimus 1997: 6 artikla. Koivumaa 1999, 33.

⁴⁶⁰ Salo 2002, 41.

⁴⁶¹ Joenniemi 2002, 85.

⁴⁶² Joenniemi 2002, 86.

Samalla pystyttiin ulottamaan turvallisat 'me' unionin rajojen ulkopuolelle.⁴⁶³

Rauhanpolitiikan sijasta myös turvallisuuspuhe on tullut yhä enenevässä määrin osaksi unionia ja sen politiikkaa. Joenniemen mukaan turvallisuuspuhe ei ulotu unionin keskinäisiin suhteisiin, mutta yhä useampia muita asioita tarkastellaan turvallisuuden näkökulmasta, joka on vastakkainen niin sanotulle siviilivaltanäkemykselle⁴⁶⁴. Näkemyksen mukaan EU tarvitsee oman turvallisuus- ja puolustuspoliittisen ulottuvuuden. Tätä näkemystä ovat tukeneet kokemukset esimerkiksi entisen Jugoslavian sodasta ja Kosovon kriisistä, jossa EU ei ole kyennyt toimimaan riittävästi näkemyksen puolustajien mukaan. EU:lle halutaan sisällytettävän tietynlaista interventiovoimaa Joenniemen mukaan. Joenniemi toteaa, että:

“Unioni määritellään osaksi laajempaa arvoyhteisöä, ja tämän yhteisön ylläpitämisen koetaan edellyttävän myös riittäviä pakkokeinoja. Taustalla on turvallisuuskäsitteiden uudistuminen ja laajentuminen. Muutos on – yllättävää kyllä – johtanut EU:n turvallistamiseen ja perustana olevan diskurssin rakentumiseen aikaisemmasta selkeästi poikkeavalta pohjalta.”⁴⁶⁵

Joenniemen mukaan EU:n ulkosuhteiden rakentumisessa on havaittavissa kaksi eri lähestymistapaa. Lähtökohdiltaan ulkosuhteita rakennetaan edelleen rauhanpoliittisesti, mutta sen rinnalla kulkee myös voimistuva turvallistaminen. Lisäksi näitä eri lähestymistapoja ei nähdä toisille vastakkaisina, toisin kuin unionin sisäisten suhteiden alueella. Esimerkkinä Joenniemi mainitsee Kosovon pommitukset, jolloin turvallistamista perusteltiin EU:n avainvaltioissa aikaisempien rauhanpoliittisten saavutusten puolustamisena. Samanlaista turvallistamista on havaittavissa myös niin sanotun globaaliterrorismin kysymyksessä. Joenniemi toteaa:

“Niin sanottu globaaliterrorismi toimii samanlaisena argumenttina: se suorastaan huutaa myös siviiliyhteiskunnan alueelle ulottuvaa turvallistamista. Se ei koske pelkästään sotilaita, poliiseja ja rajavartijoita vaan myös pankkivirkailijoita. Unionille on esimerkiksi kehitettävä tiedustelupalvelu, laadittava poikkeuslainsäädäntöä ja kiristettävä viisumikäytäntöä. Alkuperäinen turvattomuus on jäljellä, mutta se on saamassa paradoksaalisella tavalla rinnalleen myös yhteisöllisyyden nimiin vannovan turvallisuuden.”⁴⁶⁶

Joenniemi näkee siis rauhanpolitiikan ja turvallistamisen suuntausten välillä olevan jännitteen. Turvallistaminen muuttaa EU:n perusluonnetta radikaalilla tavalla ja Joenniemi kysyykin tarvitaanko EU:ssa todella turvallistamista, joka muuttaisi EU:n “sankarilliseksi, modernin yhtenäisyyden, selkeiden ulkorajojen ja vankan keskuksen

---

⁴⁶³ Joenniemi 2002, 86-88.

⁴⁶⁴ Ks. EU siviilivaltana esimerkiksi Duchêne 1972, 1973.

⁴⁶⁵ Joenniemi 2002, 88.

⁴⁶⁶ Joenniemi 2002, 88.

hallitsemaksi turvallisuuspoliittiseksi projektiksi?”⁴⁶⁷

Kun tarkastellaan EU:n ensimmäistä turvallisuusstrategian luonnosta, jonka yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Javier Solana esitteli kesäkuussa 2003, niin voidaan todeta, että EU:ssa vaikuttaa todellakin kaksi vastakkaista näkemystä koskien ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Ne ovat sotilasyhteisö- ja siviiliyhteisönäkemys⁴⁶⁸. Molempien näkemysten löytyminen on näkyvästi siten, että Solanan esityksessä puhutaan siviiliyhteisöön kuuluvien keinojen käytöstä kriisien ehkäisemisessä, kuten taloudellisista, poliittisista ja diplomaattisista keinoista. Samalla kuitenkin varataan mahdollisuus käyttää sotilaallisia keinoja uhkien torjumiseen, kuitenkin niin että mikään uusista uhkista ei ole pelkästään sotilaallisesti torjuttavissa. Näin ollen Solanan esitys rakentuu osittain molempien näkemysten varaan, mutta strategialuonnosta voidaan pitää silti liikkeenä kohti sotilasyhteisöä ja unionin turvallistamista. Esitys ottaa huomioon kuitenkin rauhanpoliittiseen lähestymistapaan kuuluvia piirteitä ja kuten Joenniemi on todennut unionin ulkosuhteiden rakentumisessa olevan kaksi erilaista lähestymistapaa⁴⁶⁹, rauhan-

poliittisen ja turvallisuuspoliittisen, niin Solanan esityksessä ne eivät ole myöskään toisille vastakkaisia.

Solanan esitystä voidaan pitää yrityksenä muuttaa unionia yhä enemmän turvallisuuspoliittiseksi toimijaksi. Ensinnäkin strategialuonnos on jo itsessään yritys pyrkiä vastaamaan turvallisuusuhkiin, näin ollen se on turvallistamisesitys koskien unionia koskevia uhkia ja tätä kautta koko unioni on saatu turvallisuusyhteisöksi. Toiseksi strategiaesitystä voidaan pitää rauhanpoliittiselle yhteisölle vastakkaisena, koska siinä luodaan ulkoapäin tulevia uhkakuvia. Ne ovat terrorismi, joukkotuhoaseiden leviäminen ja toimintakyvyttömät valtiot. Uhkia on olemassa myös EU:n sisäpuolella, mutta ennen kaikkea ne tulevat unionin ulkopuolelta ja niiden torjuminen on aloitettava jo sieltä. Solanan sanoin “ensimmäinen puolustuslinja on usein ulkomailla” torjuttaessa uusia uhkia⁴⁷⁰. Solanan luonnoksessa on myös havaittavissa turvallisuuspoliittista

---

⁴⁶⁷ Joenniemi 2002, 89.

⁴⁶⁸ Larsen (2002) on tarkastellut myös EU:n roolia. Hänen mukaansa 1990-luvulla hallitsevin diskurssi EU:ssa on ollut unionin kokeminen siviilivaltana, jolle ovat ominaisia poliittiset ja taloudelliset välineet. Sotilaallisten välineiden kehittäminen on kuitenkin tullut osaksi EU:ta, mutta ne nähdään kuitenkin taloudellisten, poliittisten ja diplomaattisten toimenpiteiden integroituna osana.

⁴⁶⁹ Joenniemi 2002, 88.

⁴⁷⁰ Solana 2003a.

retoriikkaa, kuten edellisestä esimerkistä käy ilmi. Lisäksi uhkien torjumista tarkastellaan pääasiassa turvallisuuden ja puolustuksen näkökulmasta, kun uhkien taustalla olevat yhteiskunnalliset ja taloudelliset tekijät ovat jääneet vähemmälle huomiolle, kuten Eduskunnan ulkoasianvaliokunta totesi kommentoidessaan Solanan turvallisuusstrategiaa⁴⁷¹. Solanan luonnos esittää EU:lle myös yhä vahvempaa roolia turvallisuustoimijana ja EU:n omalle puolustukselle lisää resursseja. Solanan mukaan EU:n tulisi pystyä ylläpitämään useita operaatioita samanaikaisesti. Samaten hän esittää, että terrorismin torjuminen ja puuttuminen toimintakyvyttömiä valtioiden toimintaan saattavat vaatia sotilaallisten keinojen käyttöä.⁴⁷² Näitä edellä mainittuja huomioita voidaan pitää merkkeinä yrityksestä ohjata unionia kohti sotilasyhteisöksi.

Solanan esityksessä unionin turvallisuusstrategiaksi puhutaan myös niin sanotusta siviiliyhteisöllisestä näkökulmasta painopisteen ollessa kuitenkin sotilasyhteisöllisessä. Siviiliyhteisöllistä näkökulmaa edustaa se, että Solanan mukaan unionin tulisi kehittää ulkosuhteitansa tekemällä taloudellista- ja kulttuuriyhteistyötä, sekä turvallisuusyhteistyötä, joka taas viittaa sotilaalliseen näkökulmaan⁴⁷³. Solana mainitsee myös unionin kauppaa- ja kehityspolitiikat osana turvallisuusstrategiaa. Toimintaehdotuksina unionille Solana mainitsee siviilivoimavarojen lisäämisen kriisitilanteissa ja diplomaattisten valmiuksien parantamisen.⁴⁷⁴ Siviiliyhteisöllistä näkökulmaa Solanan esityksessä puoltaa myös YK:n aseman ja monenkeskisen yhteistyön korostaminen EU:n turvallisuusstrategiassa. Yleinen vaikutelma Solanan strategiasta osoittaa kuitenkin, että Solanan näkemyksen mukaan unionin tulisi muuttua enemmän sotilasyhteisöksi, kuin siviiliyhteisöksi.

Siviili- ja sotilasyhteisö –ajattelun taustalla ovat myös erilaiset käsitykset turvallisuudesta. Tarkasteltuna jo aiemmin esitettyihin eri turvallisuusteorioita vasten, voidaan nähdä, että sotilasyhteisöajattelun taustalla ovat enemmistönä realistiset ja suppeat turvallisuusteoriat. Tällöin turvallisuus on suojautumista ennen kaikkea ulkoista vihollista vastaan ja tarpeen tullen sotilaallisia voimakeinoja käyttäen. Tärkeimpiä toimijoita ovat valtiolliset toimijat. Uhkat ovat selkeästi määriteltävissä ja ne ovat objektiivisia.⁴⁷⁵ Siviiliyhteisöön pohjautuvat näkemykset voidaan nähdä enemmän laajaan turvallisuusnäkemykseen pohjautuvaksi, samoin kuin Kööpenhaminan ja

---

⁴⁷¹ Mölsä, Helsingin Sanomat 5.11.2003.

⁴⁷² Solana 2003a.

⁴⁷³ Solana 2003a.

⁴⁷⁴ Solana 2003a.

kriittisten turvallisuusteorioiden viitekehukseen. Yhteistä niille on se, että turvallisuus on nähtävä laajana kysymyksenä, ei pelkästään sotilaallisena. Toiseksi turvallisuus ei ole pelkästään valtion tasolla tapahtuvaa toimintaa, vaan se koskettaa eri toimijoita. Kolmanneksi turvallisuusuhkat ovat turvallistettuja asioita, toisin sanoen ei ole olemassa objektiivisia uhkia, vaan turvallistettuja uhkia.

6. EUROOPAN UNIONIN NORMATIIVINEN PERUSTA TERRORISMIN TORJUNNASSA

Edellä tutkimuksessa on mainittu EU:lla olevan ainakin kaksi selkeää identiteettiä suhteessa turvallisuuteen: EU on nähtävissä joko rauhanyhteisönä tai turvallisuuspoliittisena toimijana. Rauhanyhteisöstä voidaan käyttää myös nimitystä siviilivalta. Nämä molemmat identiteetit antavat erilaisen lähestymistavan suhteessa tässä tutkimuksessa tarkasteltavaan turvallisuusongelmaan, eli terrorismiin. Tämän luvun tarkastelussa pyritään osoittamaan kumpi turvallisuusidentiteeteistä vaikuttaa EU:n terrorismin vastaisessa toiminnassa ja kuinka se näkyy käytännössä. Esimerkkiaineistona käytetään Javier Solanan EU:n turvallisuusstrategian luonnosta, sekä EU:n aineistoa koskien terrorismin torjuntaa 11.9.2001 jälkeiseltä ajalta. Näin ollen terrorismin torjunnan normatiivista perustaa voidaan tarkastella Solanan esityksen pohjalta siten, että sitä verrataan EU:n jo suorittamiin toimenpiteisiin. Ensin on syytä kuitenkin tarkastella, mitä eri näkökulmia siviiliyhteisö- ja sotilasyhteisönäkökulma antavat terrorismin torjuntaan.

Rauhanyhteisö- identiteetti ja sotilasyhteisö- identiteetti eroavat toisistaan mitä tulee terrorismin näkemiseen turvallisuusuhkana. Erot liittyvät siihen, mikä synnyttää terrorismia ja erityisesti miten siihen tulee vastata. Lähtökohtaisesti voidaan sanoa, että terrorismi tulee turvallistetuksi sotilaallisen näkökulman ja turvallisuuspuheen kautta siten, että turvallistaminen ulotetaan koskemaan mahdollisimman monia toimintoja ja toimijoita unionissa, kuten Joenniemi toteaa⁴⁷⁶. Voidaan siis nähdä, että terrorismin turvallistamisen kautta yhteiskunnasta muodostetaan entistä kontrolloidumpi paikka ja tätä kautta ‘turvallisempi’. Tämän kehityksen ääripäänä on niin sanottu Orwelliläinen ‘Isoveli valvoo- yhteiskunta’, jossa kansalaisten valvonta on ulotettu terrorismin torjumisen nimissä niin pitkälle, että kansalaisten vapaus ja yksityisyydensuoja tulevat

---

⁴⁷⁵ Ks. sivut 23-25.

⁴⁷⁶ Joenniemi 2002, 88.

loukatuksi. Lähtökohtaisesti rauhanyhteisöllinen ja siviiliyhteisöllinen näkökulma voisi tunnustaa terrorismin myös turvallisuusongelmaksi. Erona sotilasnäkemykseen voidaan pitää turvallistamisen astetta. Toisin sanoen terrorismin nostaminen turvallisuusongelmaksi ei aiheuta turvallistamisen ulottamista koskemaan unionin siviilitoimintoja. Usein vain on kuitenkin niin, että rauhanyhteisölliseen ajattelutapaan liittyvä rauhanpolitiikan sovellusalue koskee vain unionin sisäisiä suhteita, kun taasen ulkosuhteissa korostuu turvallisuus ja turvallisuuspuhe⁴⁷⁷. Näin ollen voidaan kysyä, kuinka ylipäättänsä rauhanpoliittisesta näkökulmasta voidaan puhua terrorismista, joka on selkeästi turvallisuusuhka ja monissa tapauksissa liitettävissä myös unionin ulkosuhteisiin. Mielestäni on mahdollista puhua terrorismista rauhanpoliittisesta näkökulmasta, koska erot perinteiseen turvallisuuspuheeseen tulevat esille terrorismiin vastaamisessa ja terrorismin syntyyn liittyvissä asioissa.

Terrorismiin vastaaminen on sidoksissa käytettävissä oleviin keinoihin. Sotilasyhteisöllisen näkökulman mukaan unionilla tulee olla riittävästi sotilaallista potentiaalia torjua terrorismia. Siviiliyhteisöllisen näkökulman mukaan unionin tulee ensisijaisesti torjua terrorismia sen käytettävissä olevin keinoin, jotka siviiliyhteisöllisen näkemys mukaan ovat poliittisia, taloudellisia ja diplomaattisia keinoja. Kuten Maull toteaa, niin siviilivallalle luonteenomaisia piirteitä ovat ei-sotilaallisten keinojen käyttö omien kansallisten toimien edistämiseksi⁴⁷⁸. Sotilasyhteisöllinen näkökulma ei sulje pois niin sanottuja pehmeitä keinoja terrorismin torjunnassa, mutta sille sotilaallisen iskukyvyyn luominen on tärkeätä ja toimijan tulee olla valmis käyttämään sotilaallisia keinoja.

Solan esityksestä EU:n turvallisuusstrategiaksi on löydettävissä seikkoja, joiden avulla voidaan arvioida unionin terrorisminvastaisen toiminnan normatiivisia perusteita. Yleinen näkemys esityksestä viittaa siihen, että EU:sta pyrittäisiin luomaan entistä sotilaallisempi yhteisö. Koska liian voimallinen unionin luonteen muuttaminen kohti sotilaallista yhteisöä saattaisi nostaa vastarintaa eri jäsenmaissa, niin esitykseen on liitetty myös siviiliyhteisöllisiä näkökulmia. Sotilaallinen näkökulma koskien terrorismin torjuntaa esityksessä, tulee esille siitä tavasta jolla terrorismia, samoin kuin muita uusia uhkia tulisi torjua. Ensinnäkin uhkia vastaan tulisi puolustautua jo ulkomailta ja niihin tulisi puuttua aktiivisesti aikaisessa vaiheessa ja tarvittaessa

---

⁴⁷⁷ Joenniemi 2002, 89.

⁴⁷⁸ Maull 1990/1991, 91-106.

voimakkaasti, koska muuten uhat kasvavat ja terroristijärjestöt tulevat entistä vaarallisemmaksi⁴⁷⁹. Solana kuitenkin toteaa, että mikään uusista uhista ei ole pelkästään sotilaallinen, vaan niihin vastaaminen vaatii usean eri välineen hyväksikäyttöä. Solana haluaa unionin puolustukselle enemmän resursseja, samoin kuin siviili- ja diplomaattisiin voimavaroihin. Solanan mukaan unionin olisi luotava strategia, jonka avulla pystyttäisiin ylläpitämään useampaa operaatiota samanaikaisesti. Hänen mukaansa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota operaatioihin, joihin sisältyy sekä sotilaallisia, että siviilivoimavaroja.⁴⁸⁰ Näin ollen Solana esityksen kautta tulee selväksi, että unionin tulee olla tulevaisuudessa sekä sotilaallisesti, että siviiliyhteisöllisesti vahvempi. Ongelmaksi voi vain nousta se, kuinka yhdistää nämä kaksi eri kulttuuria tai näkökulmaa.

EU:n konkreettiset toimenpiteet koskien terrorismin torjuntaa syyskuun 11. päivän jälkeen eivät ole sotilasyhteisöllisestä näkökulmasta katsottuna kovin voimallisia. Tämä johtunee osin siitä yksinkertaisesta seikasta, että unionilla ei ole olemassa samanlaisia sotilaallisia välineitä kuin esimerkiksi Yhdysvalloilla. Unioni on pyrkinyt kuitenkin turvallisemaan monia eri yhteiskunnan alueita liittämällä ne terrorismin vastaiseen taisteluun. Näitä toimenpiteitä on ulotettua rajavalvontaan, pankkitoimintaan, turvapaikkapolitiikkaan, hätätilatoimenpiteisiin, taloudellisiin toimenpiteisiin, tiedustelu- ja poliisiyhteistyöhön. Näin ollen voidaan todeta, että varsinainen turvallisuuspuhe on tullut entistä kattavammaksi ja se on ulotettu koskemaan myös unionin sisäisiä suhteita, vaikka aiemmin sisäiset suhteet on käsitelty rauhanpolitiikan sovellusalueena, kuten Joenniemi on todennut⁴⁸¹. Sen sijaan varsinaiset sotilaalliset toimenpiteet ovat olleet rajoittuneita, mitä tulee terrorismin torjumiseen⁴⁸². EU on pyrkinyt osallistumaan terrorismin vastaiseen taisteluun käyttämällä enimmäkseen sille ominaisia siviiliyhteisöön liittyviä voimavaroja, kuten diplomaattisia, taloudellisia ja poliittisia keinoja. Sen sijaan eri jäsenmaissa on ollut halua osallistua terrorismin vastaiseen toimintaan myös sotilaallisesti, kuten Iso-Britannian esimerkki osoittaa. Tämä on myös osoitus siitä, että EU ei ole vielä sotilaallisesti kykeneväinen osallistumaan yhtenäisesti laajoihin sotilaallista voimaa vaativiin operaatioihin. Unionin jäsenmaissa on myös erimielisyyksiä siitä, tulisiko unionille ensinnäkään luoda tällaista kykyä. Solanan mukaan tällainen iskukyky tulisi luoda.

---

⁴⁷⁹ Solana 2003a.

⁴⁸⁰ Solana 2003a.

⁴⁸¹ Joenniemi 2002, 89.

⁴⁸² Ks. Larsen 2002, 298.

Verrattaessa EU:n terrorismin torjuntaa suhteessa esimerkiksi Bushin hallinnon strategioihin ja USA:n kansalliseen turvallisuusstrategiaan, ovat erot selkeät. EU:lle on ominaista kansainvälisen yhteistyön ja oikeudellisten sopimusten korostaminen terrorismin torjunnassa. USA:lle kansainvälinen yhteistyö liittyy enemmän liittolaissuhteiden luomiseen terrorismin vastaisessa sodassa, kuin erilaisten instituutioiden kautta tapahtuvaan yhteistyöhön⁴⁸³. Lisäksi esimerkit USA:n terrorismin vastaisesta toiminnasta näyttävät, että Yhdysvaltojen sisäinen turvallisuus on turvallistettu huomattavasti pidemmälle kuin EU:ssa. Lisäksi sotilaallisen voiman käyttö, tarvittaessa ennaltaehkäisevässä merkityksessä, on USA:n strategioissa huomattavasti korostetummin esillä. Sen sijaan EU:n ulkopoliitikassa on korostunut linja, jonka mukaan terrorismia tulee tarkastella enemmän taloudellisena, poliittisena ja sosiaalisena ongelmana⁴⁸⁴. Tämä tarkoittaa sitä, että terrorismin torjunnassa tulisi keskittyä terrorismia synnyttävien seikkojen poistamiseksi.

EU:n normatiivinen perusta terrorismin torjunnassa on siviiliyhteisöllinen. Se korostaa unionin vahvuutta rauhanpoliittisena toimijana, jonka ensisijaisena käyttökeinoina ovat siviilivoimavaroihin liittyvät keinot. Voimankäytön tulee olla rajoitettua ja tällöinkin vain poikkeustapauksissa. Unionin jäsenmaissa ja sen piirissä on kuitenkin halua kehittää unionia yhä vahvemmaksi turvallisuuspoliittiseksi toimijaksi, jolloin siitä tulisi myös sotilaallisesti vahvempi. Tarkasteltaessa normatiivista perustaa turvallisuusteorioihin, niin näyttää siltä, että siviiliyhteisöllinen näkemys ottaa paremmin huomioon laaja-alaisen turvallisuuden. Terrorismi on laaja-alainen turvallisuusongelma, jonka kitkeminen ei onnistu pelkästään sotilaallisella toiminnalla, vaan yhdistettynä taloudellisiin, poliittisiin, kehityksellisiin ja diplomaattisiin toimenpiteisiin. Sotilaallinen ja turvallisuuspoliittinen näkemys keskittyy liiaksi siihen, miten kasvatetaan sotilaallista kykyä, jotta terrorismin uhka voitaisiin torjua.

7. EUROOPAN UNIONIN HAASTEET TERRORISMIN TORJUNNASSA

Terrorismi on haaste Euroopan unionille monessa mielessä. Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella erityisesti niitä haasteita, joita terrorismissa ilmenevät uudet trendit tuovat

---

⁴⁸³ Ks. USA:n strategioista Stevenson 2001, 35; Ikenberry 2001, 28.

⁴⁸⁴ Larsen 2002, 298.

terrorismin torjuntaan. Näitä kehityskulkuja tarkasteltiin aiemmin tässä tutkimuksessa⁴⁸⁵ ja tällöin tuli jo ilmi, että on vaikea todeta, onko terrorismissa tapahtumassa mitään varsinaista ‘uuden terrorismin maihinnousua’ ja ovatko uudet piirteet todella uusia ja todellisia.

Yksi uusista mahdollisista kehityspiirteistä terrorismin saralla on katsottu olevan uskonnon nousu terrorismin motiiviksi. Usein myös uskonto nähdään yhdistyneenä köyhyyteen, jolloin terroristeiksi ryhtyvät hakevat ‘hyvitystä’ terrorismilla köyhyyteensä ja heikkoon asemaansa yhteiskunnassa. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. On totta, että monet terrorismiryhmittymät tunnustavat jotain tiettyä uskontoa, mutta se ei välttämättä ole heidän motiivinsa ryhtyä terroristeiksi. Sen sijaan uskonnollisella retoriikalla saatetaan pyrkiä perustelemaan tekoja ja toiseksi uskonnon avulla voidaan myös houkuttaa ihmisiä ryhtymään terroristeiksi⁴⁸⁶. Näin ollen uskonnon näkeminen terrorismin varsinaisena syynä voi johdattaa harhaan terrorismin torjumisessa. Euroopan unionin kannalta on kuitenkin tärkeää pyrkiä poistamaan eri kulttuuri- ja uskontokuntien välisiä ristiriitoja, sekä pyrkiä vähentämään köyhyyttä ja alikehittyneisyyttä monissa kehitysmaissa. Tällöin voidaan mahdollisesti estää nuorten rekrytoitumista terroristeiksi uskonnollisen retoriikan yllyttämänä, jos he kokevat elämisen mahdollisuudet ja tulevaisuudennäkymät hyviksi. Samoin voidaan vähentää radikaalien ääriyhmien kannatuspohjaa. EU:ssa on otettava huomioon myös EU:n sisällä olevien eri uskonto- ja kulttuurikuntien välisten sosiaalisten erojen tasoittaminen⁴⁸⁷. Näitä toimenpiteitä voidaan ainakin perustella sillä, että suvaitsevaisuus ja tasa-arvo ovat unionin johtavia perusarvoja, samalla kun niillä ylläpidetään myös yhteiskuntarauhaa.

Usein esitetty väite siitä, että köyhyys olisi uskonnon ohella terrorismin suoranainen syy on kiistanalainen. On selvää, että useimmat terroristit tulevat maista, jotka ovat suhteellisesti köyhiä⁴⁸⁸, mutta he itse eivät usein edusta köyhintä kansanosaa. Näin ollen

---

⁴⁸⁵ Ks. alkaen sivulta 72.

⁴⁸⁶ Esimerkiksi monet islamin uskontoa tunnustavat itsemurhaterroristit uskovat pääsevänsä paratiisiin tehdessään terrori-iskun uskonnollisesti katsottuna oikeutettua kohdetta vastaan.

⁴⁸⁷ Kysymys siitä, kuinka sosiaalisia eroja tulisi tasoittaa, on kiistanalainen. Kiista liittyy siihen tulisiko vähemmistönä olevat kulttuurit ‘sulauttaa’ osaksi valtakulttuuria, vai tulisiko esimerkiksi maahanmuuttajien antaa säilyttää kulttuurinsa tärkeimmät ominaispiirteet. Tällöin siirrytään kulttuuristen erojen alueelle, joiden merkitys voi olla symbolisesti hyvin suuri. Sosiaaliset erot voidaan nähdä myös taloudellisenä kysymyksenä, jolloin kysymys koskee sitä, että kaikilla väestöryhmillä on samanlaiset taloudelliset oikeudet ja etuudet.

⁴⁸⁸ Kaikista köyhimmässä maissa terrorismia ei esiinny erityisen laajalti. Sen sijaan terrorismi on paljon yleisempää maissa, jotka ovat keskitasoa mitä tulee taloudelliseen kehitykseen. Tähän päätelmään tuli

terrorismin torjumisen kannalta uskonnon ja köyhyyden merkitys näyttäytyy vähäisempänä, kuin usein ajatellaan. Euroopan unionin kannalta tämä tarkoittaa sitä, että sen tulisi keskittyä kehitys yhteistyössä köyhyyden poistamisen lisäksi myös siihen, että kohdemaissa parannetaan demokratian toimivuutta ja sosiaalista koheesiota väestön keskuudessa. Pelkkä köyhyyden absoluuttinen vähentäminen ei sinänsä vähennä terrorismia.

Mitä tulee terrorismin tuhoisuuden kasvuun, niin EU:n mahdollisuudet vastata tähän ovat rajalliset. Ensinnäkin tuhoisuuden kasvusta ei ole olemassa mitään merkittävää näyttöä. Yksittäiset teot ovat asia erikseen. Terrori-iskujen tuhoisuuden vähentäminen on sidoksissa siihen, että pystyttäisiin estämään iskuja. Toiseksi olisi pyrittävä estämään terroristeja saamasta käsiinsä joukkotuhoaseita. Joukkotuhoaseita terroristit voivat saada käyttöönsä kahta tietä. Ensinnäkin tällaisia aseita omaavat maat voivat luovuttaa niitä terroristeille tai toiseksi terroristit voivat yrittää hankkia niitä itse saatavilla olevan tietotaidon avulla tai hankkimalla esimerkiksi entisen Neuvostoliiton jäljellä olevaa ydinaseateriaalia. Tärkeäksi keinoksi muodostuu siis joukkotuhoaseiden valvontasopimusten – ja järjestelmien ylläpitäminen ja ulottaminen kattamaan kaikkia maita. Toiseksi olisi pyrittävä varmistamaan se, ettei esimerkiksi Neuvostoliiton ajalta peräisin oleva ydinmateriaali joudu terroristien käsiin, joten valvontaa ja rahoitusta tulisi kehittää edelleen tämän asian saamiseksi kuntoon. Unionin puutteena voidaan pitää sitä, että sen kyky vastata sotilaallisin toimenpitein sellaista maata vastaan, joka luovuttaa terroristeille joukkotuhoaseita, on rajallinen. Terroristit voivat myös pyrkiä hankkimaan joukkotuhoaseita itse, kuten Japanissa toiminut Aum Shrinkyo- lahko osoitti. Useat arvioijat ovat kuitenkin todenneet, että tämälantapainen toiminta olisi pystytty estämään toimimalla tarpeeksi ajoissa. Toiseksi lahkun voimavarat olivat hyvin mittavat, eikä sitä voida tässä mielessä pitää välttämättä tyypillisenä terroristijärjestönä. EU:n on kuitenkin vaikea puuttua siihen, että esimerkiksi internetissä on saatavilla aineistoa, jonka avulla terroristit pystyisivät valmistamaan ainakin alkeellisia biologisia ja kemiallisia aseita. Internetin valvonta on myös yksityisyydensuojan kannalta ongelmallista. Ainoa tie olisi luoda maailmanlaajuinen sopimus, joka kieltäisi tällaisen aineiston esittämisen internetissä. Ongelma on vain se, että tällainen on vastoin internetin periaatteita.

Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin yhteys on myös herättänyt huolta terrorismintutkijoiden parissa. Ongelma esiintyy yleensä maissa, joiden poliittinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen tilanne on heikko. Tällöin järjestäytyneellä rikollisuudella on suuremmat mahdollisuudet toimia ja houkutella lisää jäseniä mukaan rikolliseen toimintaan. Myös terroristit saattavat solmia suhteita rikollisliigoihin tai pyrkiä itse rahoittamaan toimintaansa rikollisella toiminnalla. Tämän tyyppisen toiminnan estämiseksi unionin tulisi parantaa edelleen toimenpiteitä, joilla pyritään auttamaan sekasorron keskellä olevia maita, sekä parantamaan olosuhteita monissa kehitysmaissa taloudellisten ja poliittisten toimien avulla. Lisäksi poliisi- ja tiedusteluyhteistyön tiivistäminen auttanees ongelman ratkaisussa. Myös mahdolliset kriisinhallintatehtävät puoltavat paikkaansa, mikäli tällöin estetään maan joutuminen entistä sekasortoisempaan tilaan.

Terrorismin organisoitumisessa tapahtuvat muutokset asettavat myös haasteita EU:lle. Organisoitumisessa tapahtuvat muutokset ovat liittyneet terroristijärjestöjen muuttumiseen entistä enemmän verkostomaisiksi rakenteiksi ja löyhemmiksi organisaatioiksi, joiden rakennetta on vaikea selvittää. Lisäksi on nähty, että terroristit ovat ammattimaistuneet, samalla kun terroristeiksi on tullut myös niin sanottuja amatööriterroristeja. On hankala todeta, pitääkö mikään edellä mainituista sinänsä paikkansa siinä mielessä, että ne olisivat uusia ilmiöitä. Joka tapauksessa terroristeja on entistä vaikeampi saada kiinni, koska heitä on entistä vaikeampi tunnistaa ja koko terroristiorganisaation hahmottaminen on hankalaa solurakenteen takia. Tällöin terroristit ovat muodostaneet pieniä soluja, jotka toimivat toisista tietämättään, jolloin näiden välille on vaikea löytää yhteyttä torjuttaessa terrorismia. Tämä ei kuitenkaan ole uusi ilmiö terrorismissa. Terrorismin ammattimaistuminen ja samaten amatööriterroristien mukaantulo ovat hankala yhtälö terrorismin torjumisen kannalta. Torjuminen muodostuu kilpajuoksuksi kehittyvän terrorismin ja kehittyvän terrorismintorjunnan välillä, samalla kun mukaan tulee niin sanottuja amatööriterroristeja, jotka voivat kehittyä myös ammattimaisiksi, elleivät jää kiinni ennen sitä.

Globalisaatio tuo mukanaan monenlaisia haasteita terrorismin torjunnan kannalta. Yksi suurimmista haasteista liittyy siihen, että globalisaatiokehitys saattaa lisätä eriarvoisuutta tai ainakin tuoda sen paremmin esille, jolloin eriarvoisessa asemassa elävät voivat lähteä hakemaan oikeutta terrorismin keinoin. On kuitenkin huomattava,

että pelkkä eriarvoisuuden kokeminen on riittämätön syy terrorismin kasvun selittäjäksi. Globalisaatio abstraktina ilmiönä ei sinänsä lisää terrorismia, mutta siihen liittyvät eri kehityskulut saattavat voimistaa terrorismin lisääntymistä. Yksi globalisaation tuomista haasteista liittyy parantuneisiin liikkumis- ja viestintäyhteyksiin, jotka auttavat terroristeja toiminnassaan, samalla kun ne altistavat yhteiskuntia tuhoisimmille terrori-iskuille. On selvää, että tässä suhteessa globalisaatiokehitystä on vaikea tai mahdoton pysäyttää. Sama koskee yhteiskuntien haavoittuvuuden lisääntymistä, ainakin länsimaissa. Kuten aiemmin jo todettua, niin erityisesti länsimaiset yhteiskunnat ovat teknologisesti erittäin haavoittuvia terrori-iskuille. Haavoittuvuuden poistaminen on hankalaa senkin takia, että yhteiskunnat kehittyvät ja toimivat yhä enenevässä määrin teknologian varassa ja mikään ei osoita, että kehitys voisi kääntyä toiseen suuntaan. Näin ollen EU:n tulee varustautua tällaisia iskuja vastaan ja vähentää yhteiskuntiansa riippuvuutta yksittäisistä teknologisista järjestelmistä ja pyrkiä luomaan varajärjestelmiä näille.

8. EUROOPAN UNIONIN STRATEGIA TERRORISMIN TORJUNTAAN JA SEN TURVALLISUUSIDENTITEETTI

Kun edellä tarkasteltiin EU:n kohtaamia haasteita terrorismin torjunnassa, niin tulee asettaa kysymys, minkälaisella turvallisuus pohjalla EU:n tulisi vastata näihin haasteisiin edellä kuvailulla tavoilla ja keinoilla? Tämän tutkimuksen johtopäätös on se, että EU:n kannalta terrorismia voidaan torjua parhaiten toimimalla niin sanotussa siviiliyhteisöllisestä näkökulmasta. Tällöin EU:n tehtävänä olisi vahvistaa jo olemassa olevia siviiliyhteisöllisiä rakenteitansa. Tärkein syy siviiliyhteisölliseen näkemykseen normatiivisena perustana terrorismin torjunnassa on se, että terrorismi ei ole pelkästään turvallisuuteen sidoksissa oleva sotilaallinen kysymys. Se on ensisijaisesti laajan turvallisuuden kysymys, jolloin sotilaallinen viitekehys ei ole riittävä ratkaisemaan terrorismin ongelmaa ja sitä synnyttäviä syitä. Terrorismia synnyttäväksi syiksi tässä kohden tarkoitetaan esimerkiksi demokratian ja kansalaisyhteisöjen puutetta, valtioiden toimintakyvyttömyyttä, nopean modernisaation tuomaa painetta väestölle, historiallisia tapahtumia, eri väestöryhmien diskriminaatiota ja alistamista, sosiaalista epätasa-arvoa, eri väestöryhmien integroitumisen epäonnistumista yhteiskuntaan ja ääri-ideologioiden olemassaoloa⁴⁸⁹. Toiseksi mikään uusista terrorismiin liittyvistä haasteista ei ole

---

⁴⁸⁹ Root Causes of Terrorism: Findings from an international expert meeting in Oslo, 9-11 June 2003 (seminaaripaperi). Terrorismin syntyyn vaikuttavia tekijöitä on useita, eikä tekstissä mainittu lista ole

ratkaistavissa ainoastaan tai ollenkaan sotilaallisilla keinoilla. Kolmanneksi näyttää ilmeiseltä, että EU:n piirissä ei ole yksimielistä halua kehittää terrorismin torjuntaa ainakaan voimallisesti sotilaallisempaan suuntaan.

Siviiliyhteisöllisen näkökulman ottaminen terrorismin torjunnan normatiiviseksi perustaksi antaa unionille myös huomattavia etuja. Ensinnäkin unionin vahvuuksina voidaan jo nyt pitää sen olemassa olevia siviiliyhteisöllisiä rakenteita. EU on vahva poliittisesti, taloudellisesti, diplomaattisesti ja siviilikriisinhallintaan liittyvissä tehtävissä. Näitä tehtäviä vahvistamalla ja lisäämällä se pystyy parhaiten vaikuttamaan niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat terrorismin syntyyn. Tässä tulee esiin terrorismin torjunta laajana turvallisuuskysymyksenä. Terrorismin torjunta pelkistyy sotilaallisena kysymyksenä siihen, että toimitaan terrorismia vastaan, kun isku on jo tapahtunut. Tai sitten torjutaan sitä ennaltaehkäisevästi ja samalla vaurioitetaan ennaltaehkäisevän iskun kohdemaan siviiliväestöä ja rakenteita, sekä katkeroitetaan väestö lopullisesti. Etuna siviiliyhteisöllisestä lähestymistavasta on myös se, että EU:n ei tarvitse rakentaa mitään varsinaisia uusia rakenteita turvallisuuden takeeksi. EU:n sisältä löytyy jo olemassa olevia rakenteita, kuten Nato, joka pystyy vastaamaan suureksi osaksi Euroopan puolustuksesta ja sotilaallisesta voimasta. Lisäksi sotilasliittoon kuulumattomien jäsenmaiden omat asevoimat pystyvät toimimaan yhteistyössä Naton ja WEU:n⁴⁹⁰ piirissä. Siviiliyhteisöllisen toimintamallin avulla on myös mahdollista välttää terroristien kohteena olemista enemmän kuin toimimalla sotilaallisesti voimakkaasti maailman kriisipesäkkeissä terrorismia torjumassa. Tällöin on mahdollista välttää myös suurien sotilasuhrien määrää.

Sotilaallisella näkökulmalla, jonka mukaan unionista tulisi tehdä entistä vahvempi turvallisuuspoliittinen toimija erityisesti yhteisten puolustusvoimavarojen luomisella, on myös eräitä etuja. Unioni pystyisi tällöin toimimaan entistä yhtenäisemmin ja tehokkaammin sotilaallisia voimavaroja vaativissa tehtävissä. Kysymys kuuluu kuitenkin, mitä ovat ne tehtävät, johon tämänlaista voimaa tarvitaan. Kuka tai mikä Eurooppaa uhkaa? Solanan mukaan laajamittainen hyökkäys EU:n jäsenmaata vastaan

---

täydellinen. Rajallisen tilan vuoksi terrorismia synnyttäviä tekijöitä ei ole mahdollista tarkastella laajemmin tämän tutkimuksen puitteissa.

⁴⁹⁰ WEU:n rooli tulevaisuudessa on vielä auki. Yleensä ottaen sitä ei voida vielä tässä vaiheessa pitää organisaationa, joka perustuu sotilaalliseen ja niin sanottuun kovaan turvallisuuteen. Joka tapauksessa tulevaisuudessa unionin piirissä turvallisuuteen liittyvä yhteistyö tulee lisääntymään ja yksi vaihtoehto sen organisoimiseksi on WEU.

on epätodennäköinen⁴⁹¹. Kuitenkin jo edellä todettiin, että terrorismin tuomat uudet uhkat eivät ole käytännössä sotilaallisesti ratkaistavissa tai ennalta ehkäistävissä. Näin ollen EU:n sotilaallisen voiman kasvattaminen ei voi perustua terrorismin torjuntaan. Terrorismin torjuntaa varten voi olla sotilaallisia yksiköitä, kuten jo nyt on, mutta EU:n oman armeijan luominen ei voi perustua siihen. Siviilikriisinhallinnan tehtävät ovat asia erikseen, mutta sotilaallisia organisaatioita on jo olemassa myös näihin tehtäviin. Terrorismin torjunnan kannalta olennaisempaa on tiedustelu-, poliisi –ja muiden viranomaisten yhteistyö. Sotilaallisen voiman lisäämistä puoltaa kuitenkin kaksi seikkaa tehokkuuden ja yhtenäisyyden lisäksi. Ensinnäkin EU:n riippuvuus USA:n sotilaallisesta voimasta vähenisi. Tämä on kuitenkin kyseenalainen väite siinä mielessä, että vaikka EU:n jäsenvaltioiden puolustusbudjetit laitettaisiin yhteen ja luotaisiin yhteistä sotilaallista iskukykyä, niin todennäköisesti EU:n omat voimavarat eivät riittäisi samanlaisen iskukyvyn luomiseen kuin USA:n armeijalla. Jotta EU ja sen jäsenmaat voisivat aidosti irtautua USA:n sotilaallisesta riippuvuudesta, niin jäsenmaiden tulisi lisätä puolustusbudjettejaan huomattavasti. Nykyisessä tilanteessa tämä on kuitenkin poliittisesti mahdotonta.

Toinen seikka, mikä puoltaa sotilasyhteisön normatiivista pohjaa terrorismin torjunnassa on terrorismin globalisuus. Globaali terrorismi tarvitsee globaalia terrorismin torjuntaa. Voidaan ajatella että globaalilla tasolla ainoastaan sotilaallisella voimankäytöllä saadaan parhaat tulokset. Tämä voi pitää paikkansa esimerkiksi Afganistanin kaltaisessa operaatiossa, mutta tässä kyseisessä operaatiossa oli kyse siitä, että reagoitiin iskuun vasta sen jälkeen, kun isku oli jo tapahtunut⁴⁹². Terrorismin torjunta ei voi olla pysyvällä ja järkevällä pohjalla, jos suoritettuun terrori-iskuun vastataan pommituksilla. Toisaalta Afganistanin tapauksessa on vaikea sanoa, olisiko al-Qaida –järjestöä ja maassa valtaa pitävää Taleban-liikettä pystytty nujertamaan ilman sotilaallista voimaa. Todennäköisesti ei. Tätä kautta ajatellen sotilaallisen voiman käyttöä voidaan pitää perusteltuna Afganistanin tapauksessa, olkoonkin että iskujen seurauksena maan väestö ja infrastruktuuri kärsivät. Ei ole kuitenkaan olemassa mitään varmoja merkkejä siitä, että sotilaallisilla toimilla esimerkiksi al-Qaedan toiminta olisi loppunut⁴⁹³. Tämän tutkimuksen yksi perusväittäminen on se, että pitkällä aikavälillä terrorismin torjuminen ei voi perustua sotilaallisella voimankäytölle perustuvaan

---

⁴⁹¹ Solana 2003a.

⁴⁹² Kirjoittaja viittaa syyskuun 11. päivän tapahtumiin 2001.

⁴⁹³ Ks. Esim. Järveläinen, Aamulehti 19.11.2003, “Al-Qaidan tarina ei ole vielä lopussa.” Myös aikaisemmat sotilaalliset iskut al-Qidaa vastaan eivät ole johtaneet liikkeen loppumiseen. Vrt. vuoden

reagointiin. Jos näin on, niin terroristit ovat jo voittaneet ja toiseksi terrorismin torjunta on epäonnistunut.

IV. JATKOTUTKIMUS JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Terrorismi vaikuttaa Euroopan unionin toimintaan eri tavoin. Se ei ole immuuni myöskään sen rajojen ulkopuolella tapahtuviin terroritekoihin, vaan näiden tekojen vaikutukset ulottuvat myös unionin alueelle erilaisina heijastevaikutuksina. Näin ollen EU on ollut pakotettu vastaamaan terrorismiin turvallisuusuhkana. Tässä tutkimuksessa on pyritty valottamaan sitä perustaa, jolle EU on perustanut terrorismin torjunnan. Tämä perusta lähtee liikkeelle ensisijaisesti siitä identiteetistä, minkälainen EU on. Tätä kautta tulee se normatiivinen perusta, johon myös terrorismin torjumiseen liittyvät toimet perustuvat. Tämän tutkimuksen eräs lähtökohdista on se, että EU:lla on kaksi erilaista identiteettiä⁴⁹⁴. Ensimmäinen näistä on rauhanomainen ja siviiliyhteisöllinen identiteetti. Toisella identiteetillä tarkoitetaan tässä EU:n roolia sotilaallisena toimijana, jonka turvallisuudessa on olennaisena osana sotilaallinen turvallisuus. Molemmat identiteetit antavat erilaisen näkökulman, mitä tulee turvallisuuteen ja terrorismin torjuntaan. Tutkimuksen aineiston kautta vahvistuu käsitys, että molemmat identiteetit ovat vaikuttamassa EU:ssa. Terrorismin torjuntaan liittyvien toimenpiteiden osalta voidaan todeta, että toimenpiteet ovat siviiliyhteisöllisiä. Javier Solanan esityksessä EU:n turvallisuusstrategiaksi, nousee esille myös sotilasyhteisöllinen näkökulma. Tutkimuksen aineistosta ei pysty suoranaisesti päättämään, kumpaan suuntaan EU on kulkemassa.

Tämän tutkimuksen tuloksena voidaan pitää sitä, että siviiliyhteisöllinen lähestymistapa turvallisuuteen ja terrorismin torjuntaan on se tapa, jota EU:n tulisi käyttää. Tämä ajatus esitettiin jo hypoteesissä. Sen edut ovat kiistattomat verrattuna sotilasyhteisölliseen lähestymistapaan. On selvää, että EU:n jäsenmaat tarvitsevat puolustusta ja sotilaallista voimaa, eivät kuitenkaan ensisijaisesti terrorismin torjuntaan. Sotilaallista voimaa tarvitsevat voivat kuitenkin perustaa puolustuksensa joko Naton varaan tai liittoutumattomuuteen. Terrorismin torjunnan kannalta sotilaalliset valinnat eivät ole merkittäviä. Terrorismin torjumisen kannalta ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä, joilla puututaan terrorismia synnyttäviin syihin, näyttää olevan positiivisimmat vaikutukset

---

1998 risteilyohjus-iskut presidentti Clintonin valtuuttamana.

⁴⁹⁴ Ks. Kosmopolis 2/2002.

ainakin pitkällä aikavälillä. Tällä ei tarkoiteta ennaltaehkäiseviä sotilaallisia iskuja, jotka eivät puutu syihin. Lisäksi kun katsotaan terrorismissa vaikuttavia uusia uhkatekijöitä, niin mitkään niistä eivät ole myöskään pelkästään sotilaallisesti torjuttavissa. Kolmanneksi EU:lta puuttuu vielä toistaiseksi kyky suorittaa laajoja sotilaallisia operaatioita unionin lipun alaisuudessa.

Kuinka välttämätöntä on sitten siviilialojen turvallistaminen terrorismin torjumisen nimissä? On selvää, että jos turvallistamisen kautta pystytään ehkäisemään uusia iskuja, niin se on hyväksyttävää. Ongelma muodostuu siitä, jos turvallistaminen ja poikkeustoimenpiteet muodostuvat vallitsevaksi otolilaksi. Tämä on askel epädemokraattisempaan suuntaan. Näin ollen pitkällä aikavälillä tulisi välttää turvallistamista ja uusien alueiden siirtämistä turvallisuuden piiriin. Jatkuva turvallistaminen ei myöskään poista terrorismia synnyttäviä tekijöitä, eikä sitä seikkaa, että terrorismi tuskin tulee ikinä loppumaan turvallisuuden kiristämällä. Tutkimuksen hypoteesissä esitetty väite turvallistamisen lisääntymisestä todennettiin kahdella tapaa tutkimuksessa. Ensinnäkin terrorismin torjumisen varjolla on luotu uusia 'poikkeustoimenpiteitä', joilla on tähdätty turvallisuuden lisäämiseen. Toiseksi puheissa ja kannanotoissa, sekä Solanan strategialuonnoksessa terrorismi on nostettu yhdeksi tärkeimmäksi uhaksi EU:lle. Turvallistamisen määrällisen lisääntymisen varmentamiseksi olisi voinut tutkia myös aikaisempia turvallisuusuuhkiin ja turvallisuuteen liittyviä EU:n dokumenttejä, mutta tämän tutkimuksen puitteissa se ei ollut mahdollista.

Tämän tutkimuksen kautta olen pyrkinyt tuomaan esille EU:n normatiivista perustaa terrorismin torjunnassa. Samalla työ on toiminut eräänlaisena yleisesityksenä EU:ssa tapahtuvalle terrorismin torjunnalle ja sen haasteille. Työn rajallisuuden vuoksi ei ole ollut kuitenkaan mahdollista käsitellä kaikkia edellä mainittuihin asiakokonaisuuksiin liittyviä asioita. Terrorismin torjunnan kannalta tutkimista vaikeuttaa aineiston saatavuus. Tämä ongelma tulee esille, jos halutaan tarkastella terrorismin torjunnan eri strategisia vaihtoehtoja. Turvallisuuteen liittyvän luonteensa vuoksi aineistoa ei ole yleensä saatavilla julkisesti mitä tulee viranomaisten toimenpiteisiin. Jos riittävän syvällistä ja konkreettista aineistoa terrorismin torjunnasta olisi saatavilla, niin jatkotutkimuksessa olisi mahdollista keskittyä esimerkiksi tähän kysymykseen policy-analyttisesti tutkien terrorismin torjunnan yhteiskunnallisia vaikutuksia. Toinen vaihtoehto olisi tutkia turvallistamista tarkemmin. Toivottavaa tietysti olisi, jos

terrorismin torjuntaa ei tarvittaisi ollenkaan, mutta uskoakseni terrorismi ei ole ilmiönä poistumassa, joten sen torjunnan yhteiskunnallisia vaikutuksia lienee syytä tarkastella tulevaisuudessakin. Sama koskee myös terrorismia synnyttävien syiden tutkimista.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS JA ARTIKKELIT

Ahoniemi, Lea (1999), *Suomea koskevat uudet ei-sotilaalliset turvallisuuskatekijät*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu: Strategian laitos.

Arquilla, John ja David Ronfeldt (2001), *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. RAND/MR-1382-OSD.

Austin, J.L (1975 [1962]) *How To Do Things with Words*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.

Beam, Louis (1992), Leaderless Resistance. *The Seditonist* 12.

Betts, Richard K. (2002), "The Soft Underbelly of American Primacy: Tactical Advantages of Terror." *Political Science Quarterly*, vol. 117, no. 1:19-36.

Booth, K. (1991), Security and Emancipation. *Review of International Studies*, 17, ss. 313-26.

Buzan, Barry (1997), "Rethinking Security after the Cold War". *Cooperation and Conflict*. Vol. 32 (1), ss. 5-28.

Buzan, Barry (1991), *People, States and Fear, An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Harvester Wheatsheaf, Worchester.

Buzan, Barry – Waever, Ole – de Wilde, Jaap (1995), *A Theory of International Security: Sectors, Levels, Regions*. PAPERI 1995 BISA Conference, Southampton, December.

Buzan, Barry – Waever, Ole – de Wilde, Jaap (1998), *Security, A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, London, U.K..

Carr, E. H. (1945), *Nationalism and After*. New York, Macmillan.

Chilton, Paul (1996), *Security Metaphors, Cold War Discourse from Containment to Common House*. New York, Peter Lang, New York.

Connolly, William E. (1983), *The Terms of Political Discourse*. Princeton: Princeton University Press.

Crenshaw, Martha (1995), *Terrorism in Context*. Pennsylvania State University Press.

Dalby, S. (1992), Security, modernity, ecology, the dilemmas of post-Cold War security discourse. *Alternatives*, 17, ss. 95-134.

Duchêne, Francois (1972), Europe in World Peace. Teoksessa Mayne, R., (toim.), *Europe Tomorrow*. Lontoo: Fontana/Collins, ss. 32-49.

Duchêne, Francois (1973), The EC and the uncertainties of interdependence. Teoksessa Kohnstam, M., W. Hager (toim.), *A Nation Writ Large*. Lontoo: Macmillan, ss. 1-21.

Duke, Simon (2002), "CESDP and the EU Response to 11 September: Identifying the Weakest Link". *European Foreign Affairs Review* 7/2002, ss.153-169.

European Union (1998), *External relations: Illicit trade and organised crime – New threats to economic security?*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Falk, Richard (2002), "Communication: Means and Ends in the Struggle against Global Terrorism." *Pacifica Review*, vol. 14, no. 1: 49-56.

Farr, James (1988), Understanding Conceptual Change Politically. Teoksessa Ball, T. - J. Farr – R.L. Hanson (toim.) *Political Innovation and Conceptual Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Forsberg, Tuomas (1996), "Laaja vai suppea turvallisuus?". *Kosmopolis* Vol.26(3): 5-25.

Filténborg, Mette Sicard – Stefan Gänzle – Elisabeth Johansson (2002), “An Alternative Theoretical Approach to EU Foreign Policy. ’Network Governance’ and the Case of the Northern Dimension Initiative”, *Cooperation and Conflict* 37 (4): 387-407.

Frösen, Klaus (1998), Euroopan Unionin toimielimet ja päätöksenteko. Teoksessa Hallinnon kehittämiskeskus, *Opiskellen Euroopan Unioniin*. Helsinki, Oy Edita Ab, ss. 17-39.

Gurr, Nadine ja Cole, Benjamin (2000), *The New Face of Terrorism. Threats from Weapons of Mass Destruction*. London & New York: I.B. Taurus.

Hansen, Lene (1997), “A Case for Seduction? Evaluating the Poststructuralist Conceptualization of Security”. *Cooperation and Conflict*. Vol. 32 (4), ss. 369-397.

Held, D. – T. McGrew - D. Goldblatt – J. Perraton (1999), *Global Transformations*. Cambridge: Polity Press.

Heng, Yee-Kuang (2002), “Unravelling the ’war’ on terrorism: A Risk-Management Exercise in War Clothing.” *Security Dialogue*, vol. 33, no. 2, June 2002.

Hills, Alice (2002), “Responding to Catastrophic Terrorism.” *Studies in Conflict & Terrorism*, 25: 245-261.

Hoffman, Bruce (1994), “Responding to terrorism across the technological spectrum.” *Terrorism and political violence* 6:3, 365-390.

Hoffman, Bruce (1997a), “The Confluence of international and domestic trends in terrorism”. *Terrorism and political violence* 9:2, ss. 1-15.

Hoffman, Bruce (1997b), “Why terrorists don’t claim credit”. *Terrorism and Political Violence* 9:1, ss. 1-6.

Hoffman, Bruce (1998/1999), *Inside Terrorism*. Indigo.

Hoffman, Bruce (2001), ”Change and Continuity in Terrorism”. *Studies in Conflict and*

Terrorism, 24:417-428. Taylor & Francis.

Hoffman, Bruce ja Claridge, David (1998), The RAND-St. Andrews Chronology of International Terrorism and Noteworthy Domestic Incidents, 1996. *Terrorism and Political Violence* 10:2, 135-180.

Homer-Dixon, Thomas (2002), "The Rise of Complex Terrorism". *Foreign Policy*, January/ February 2002, 53-62.

Huru, Jouko (1998a), "Kohti moniarvoista ja laaja-alaista turvallisuutta", *Kosmopolis*, Vol. 28 (1): 45-67.

Huru, Jouko (1998b), On the Changing Essence of Security. Teoksessa Huru, Jouko – Olli-Pekka Jalonen – Michael Sheehan (toim.), *New Dimensions of Security In Central and Northeastern Europe*. Tampere: Tampere Peace Research Institute.

Ikenberry, John G. (2001), "American Grand Strategy in the Age of Terror." *Survival*, vol. 43, no.4, winter 2001: 19-34.

Jamieson, Alison (2001), "Transnational Organized Crime: A European Perspective". *Studies in Conflict & Terrorism* 24:377-397. Taylor & Francis.

Jenkins, Brian Michael (1985), *The Likelihood of Nuclear Terrorism*. Santa Monica: RAND, P-7119.

Jenkins, Brian M. (1998), "Will Terrorists Go Nuclear? A Reappraisal". Teoksessa Kushner, Harvey (toim.), *The Future of Terrorism: Violence in the New Millennium*. London and New Delhi: Thousand Oaks.

Joenniemi, Pertti (2002), "EU – Rauhanprojektista sotilasyhteisöksi?", *Kosmopolis* 2/2002: 85-92.

Juergensmeyer, Mark (2001), *Terror in the Mind of God. The Global Rise of Religious Violence*. Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press.

Kaski, Antti (2001), *The Security Complex. A Theoretical Analysis and the Baltic Case*. Turun Yliopiston julkaisuja sarja B, osa 242, Turku: Painosalama Oy.

Keisala, Katja (2002), Siviilivalta kansainvälisessä järjestelmässä. *Kosmopolis 2-2002*: 11-36.

Kemppinen, Reijo (1999), *Suomi Euroopan unionissa*. Helsinki: Edita.

Koivumaa, Katriina (1999), *EU uudelle vuosituhannele*. Vantaa: Taloustieto OY.

Krause, Keith – Michael C. Williams, (1997a), Preface, Toward Critical Security Studies in Krause, Keith – Michael C. Williams (eds.), *Critical Security Studies. Concepts and Cases*, USA, UCL Press, pp. vii-xxi.

Krause, Keith – Michael C. Williams, (1997b), From Strategy to Security, Foundations of Critical Security Studies in Krause, Keith – Michael C. Williams (eds.), *Critical Security Studies. Concepts and Cases*, USA, UCL Press, pp. 33-59.

Krause, Keith (1996), "Insecurity and State Formation in the Global Military Order: The Middle Eastern Case", *European Journal of International Relations* 2 (3), 319-354.

Krause, Keith (1998), "Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of 'Critical Security Studies'", *Cooperation and Conflict* 33 (3): 298-333.

Lagerspetz, Eerik (1996), *Maailmanpolitiikan etiikkaa Augustinuksesta Hegeliin*. Teoksessa Lagerspetz, Eerik – Heikki Patomäki – Juha Räikkä, *Maailmanpolitiikan Moraali*. Helsinki, Oy Edita Ab.

Laitinen, Kari (1999), *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka. Tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen*. Studia Politica Tamperensis No. 7., Cityoffset Oy, Tampere.

Laitinen, Kari (2002), "Minne Eurooppa on matkalla?", *Kosmopolis 2/2002*: 5-10.

Laquer, Walter (1977), *Terrorism*. London: Weidenfeld & Nicolson.

Laquer, Walter (1999), *The New Terrorism. Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. New York – Oxford: Oxford University Press.

Laquer, Walter (2001), *A History of Terrorism*. Transaction Publishers, New Brunswick and London.

Larsen, Henrik (2002), “The EU: A Global Military Actor?”. *Cooperation and Conflict* 37 (3): 283-302.

Lesser, Ian O., Bruce Hoffman, John Arquilla, David Ronfeldt ja Michele Zanini (1999), *Countering the New Terrorism*. RAND/MR-989-AF.

Lindley-French, Julian (2002), *Terms of engagement. The paradox of American power and the transatlantic dilemma post-11 September*. Chaillot Papers 52, May 2002. (WEU) Institute for Security Studies.

Lintonen, Raimo (1996), *Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. Julkaisusarja N:o 9. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos.

Liotta, P.H (2002), “Boomerang Effect: The Convergence of National and Human Security.” *Security Dialogue*, vol. 33 (4): 473-488.

Lipschutz, Ronnie D. (toim.) (1995), *On Security*. New York: Columbia University Press.

Mahncke, Dieter (1993), *Parameters of European Security*, Chaillot Papers 10, September 1993. (WEU) Institute for Security Studies.

Malkki, Leena (2003), “Näkemyksiä terrorismin luonteen muuttumisesta terrorismintutkimuksessa”, *Politiikka* 45:1, 3-21.

Mauil, Hanss W., (1990/1991), “Germany and Japan”, *Foreign Affairs*, 1990/1991, 91-106.

Merari, Ariel (1999), "Terrorism as a strategy of struggle: past and future." *Terrorism and political violence* 11:4, 52-65.

Messari, Nizar (2002), "The State and Dilemmas of Security: The Middle East and the Balkans", *Security Dialogue* 33 (4): 415-427.

Miettinen, Jorma K., (2000), "Milleniumin haaste: Joukkotuhoaseet terrorismin välineinä", *Sotilasaikakausilehti* 6-7/2000: 9-13.

Miettinen, Jorma K., (2001) *Geeniteknologia tulevaisuuden maailmassa ja sen mahdollinen käyttö sodan välineenä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 4, työpäpaperi no. 15.

Miller, Abraham H. ja Damask, Nicholas A., (1996), "The dual myths of 'narco-terrorism': How myths drive policy." *Terrorism and Political Violence* 8:1, 114-131.

Morozov, Viatcheslav (2002), "Resisting Entropy, Discarding Human Rights. Romantic Realism and Securization of Identity in Russia", *Cooperation and Conflict* 37 (4): 409-429.

Nokkala, Arto (1999), *Kylmä sota päättyi – miten Suomen uhkakuvat muuttuivat*. *Kosmopolis* vol. 29:4/1999: 47-66.

Nokkala, Arto (2001), *Laajeneva sotilaspoliittikka. Strategia ja turvallisuus suomalaisen asevoiman rakentamisessa*. Rauhan – ja konfliktitutkimuskeskus Tutkimuksia No. 94, 2001. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Parachini, John V., (2001), "Comparing Motives and Outcomes of Mass Casualty Terrorism Involving Conventional and Unconventional Weapons". *Studies in Conflict & Terrorism*, 24:389-406. Taylor & Francis.

Pugh, Michael C. (1992), Introduction. Teoksessa Michael C. Pugh: *European Security-towards 2000*. Manchester: Manchester University Press.

Jari Rantapelkonen (2000), *Konfliktin, Konfliktinhallinnan ja Turvallisuuden Käsitteet Kylmän Sodan Jälkeen*, Finnish National Defence College, Department of Strategic and Defence Studies, Series 1, No. 17. Helsinki, ss. 58-83.

Rapoport, David (1992), "Terrorism". Teoksessa Mary Hawkesworth ja Maurice Kogan (toim.), *Routledge Encyclopedia of Government and Politics*, vol. 2. London: Routledge).

Rasmussen, Mikkel Vedby (2002), "'A Parallel Globalization of Terror': 9-11, Security and Globalization". *Cooperation and Conflict* 37 (3):323-349.

Raunio, Tapio (1999), Euroopan unionin toimivalta ja päätösmenettelyt. Teoksessa Raunio, Tapio – Matti Wiberg (toim.), *Päätöksenteko Euroopan unionissa*. Tampere: Gaudeamus.

Rusi, Alpo (2001), "Gloaaliterrorismi. Haaste sivistysvaltioiden yhteistyölle." *Sotilasaikakausilehti*, 11/2001: 9-14.

Salo, Krista (2002), "Kohti eurooppalaista identiteettikriisiä?" *Kosmopolis* 2/2002: 37-56.

Schmid, Alex P., Albert Jongman et al.(1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. New Brunswick: Transaction Books.

Simon, Steven ja Daniel Benjamin (2000), "America and the New Terrorism." *Survival* 42(1).

Sprinzak, Ehud (2001), "The Lone Gunmen." *Foreign Policy*, November-December 2001: 72-73.

Stevenson, Jonathan (2001), "Pragmatic Counter-Terrorism." *Survival*, vol. 43, no. 4, Winter 2001-2002: 35-48.

Tehrani, Majid (2002), "Communication: Global Terrorism: Searching for Appropriate Responses." *Pacifica Review*, vol. 14, no. 1:57-66.

Tickner, J. Ann (1995), Re-visioning Security. Teoksessa Ken Booth ja Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*, Polity Press, ss. 175-197.

Tiilikainen, Teija (2001), Euroopan unioni Suomen turvallisuuspolitiikassa. Teoksessa Pekka Visuri (toim.), *Suomen turvallisuus -ja puolustuspolitiikan linjaukset*, Helsinki: Otava.

Toivonen, Aaro (1998), *Ruhtinaan uudet vaatteet. Tutkielma turvallisuuden käsitteestä*. Kokkola, Kirjapaino KP Paino.

Tucker, David (2001), "What is new about the new terrorism and how dangerous is it"? *Terrorism and Political Violence* 13:3, 1-14.

Visuri, Pekka (1997), *Turvallisuuspolitiikka ja strategia*. Juva, WSOY.

Visuri, Pekka (2002), *Maailmanpolitiikan muutos ja Suomi. Arvio syksyn 2001 terrorismi-iskujen vaikutuksista*. EVA. Vantaa, Yliopistopaino.

Waever, Ole (1995), Securitization and Desecuritization. Teoksessa Lipschutz, Ronnie D. (toim.), *On Security*. New York, Columbia University Press.

Waever, Ole (1995b), What is Security? – the Securityness of Security. Teoksessa Hansen & Birthe, *European Security - 2000*. Copenhagen Political Studies Press.

Waever, Ole (1997), Figures of International Thought: Introducing Persons Instead of Paradigms. Teoksessa Neumann, Iver B. ja Ole Waever (toim.), *The Future of International Relations*. London, Routledge.

Walker, R.B.J (1997), The Subject of Security. Teoksessa Krause, Keith – Michael C. Williams (toim.), *Critical Security Studies. Concepts and Cases*, ss. 61-82, USA, UCL

Press.

Waltz, K.N. (1979), *Theory of International Politics*. Addison-Wesley, Reading, Mass.

Wardlaw, Grant (1982), *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wardlaw, Grant (1988), "Linkages between the illegal drugs traffic and terrorism." *Conflict Quarterly* 8:3, 5-26.

White 2001, Bibliografiset tiedot eivät tiedossa. 36-39.

Wilkinson, Paul (1990), Terrorist tactics and targets: New risks to the world order. *Conflict Studies* 236, 1-21.

VIRALLISET JULKAISUT

Central Intelligence Agency,(ei päivämäärää) *Guide to the Analysis of Insurgency*. Washington DC: US Government Printing Office.

Eurobarometritutkimus nro 58.1, loka-marraskuu 2002. Mitä Euroopan unionin kansalaiset pelkäävät.

European Council (Eurooppa-neuvosto) (2001a) SN 140/01, Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001.

Euroopan unionin neuvosto (2001a) 2001/0228 (CNS), Ehdotus: Neuvoston asetus tiettyihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä pakkotoimenpiteistä kansainvälisen terrorismin torjumiseksi. Bryssel 17.10.2001.

Euroopan yhteisöjen komissio (2001a) KOM(2001) 521 lopullinen - 2001/0217 (CNS), Ehdotus: Neuvoston puitepäätös terrorismin torjumisesta (komission esittämä). Bryssel 19.9.2001.

Euroopan yhteisöjen komissio (2001b) KOM(2001) 569 lopullinen – 2001/0228 (CNS), Ehdotus: Neuvoston asetus tiettyihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä pakkotoimenpiteistä kansainvälisen terrorismin torjumiseksi (komission esittämä). Bryssel 2.10.2001.

Euroopan yhteisöjen komissio (2001c) KOM(2001) 611 lopullinen, Komission kertomus: Yleiskatsaus EU:n toimista syyskuun 11. Päivän tapahtumien johdosta ja näiden tapahtumien todennäköisten taloudellisten vaikutusten arviointi. Bryssel 17.10.2001.

Euroopan yhteisöjen virallinen lehti (2001a), C/72E/135-141 FI, Hyväksytyt tekstit. 1. Terrorismin torjunta A5-0273/2001 Euroopan parlamentin suositus Euroopan unionin asemasta terrorismin vastaisessa taistelussa (2001/2016(INI)). 21.3.2002.

Euroopan yhteisöjen virallinen lehti (2001b), C 332 E/300 FI, Ehdotus neuvoston puitepäättökseksi terrorismin torjumisesta (2001/C 332 E/17) KOM(2001) 521 lopull. – 2001/0217(CNS) (Komission esittämä 19 päivänä syyskuuta 2001). 27.11.2001.

Joint Declaration by the Heads of State and Government of the European Union, the President of the European Parliament, the President of the European Commission and the High Representative for the Common Foreign and Security Policy, 14.9.2001.

Sopimus Euroopan unionista. Maastricht 7.2.1992.

MUU KIRJALLISUUS

Nykysuomen sanakirja (1989), Osa 7.

Suomen kielen perussanakirja (1994), osa III.

SANOMALEHDET

Forsberg, Tuomas, Aamulehti 22.8.2002. "Köyhyys ei yksin terrorismin taustalla."

Harju, Jukka, Helsingin Sanomat 21.5.2002. "Supo: Suomessa muutamia kymmeniä mahdollisia terrori-iskun tekijöitä."

Järveläinen, Esa, Aamulehti 19.11.2003. "Al-Qaidan tarina ei ole vielä lopussa."

Koistinen, Olavi, Helsingin Sanomat 31.7.2003. "Terroristihumyly jäi syntymättä."

Leitzinger, Antero, Suomen sotilas 5/2001. "Sota sionismia ja länsimaista imperialismia vastaan."

Mänty, Samppa, Helsingin Sanomat 30.6.2003. "EU:n turvallisuusstrategia yhä pehmeämpi, kuin USA:n."

Mölsä, Jouni, Helsingin Sanomat 5.11.2003. "EU:n turvallisuusstrategia ei miellytä ulkoasiainvaliokuntaa."

Nousiainen, Anu, Helsingin Sanomat 30.11.2003. "Turvaton, turvaton maailma."

Palosuo, Eija, Helsingin Sanomat 13.6.2002. "Ruotsalaistutkija: Terrorismin uhka kasvanut Euroopassakin."

Pohjonen, Kirsi, Aamulehti 11.12.2002. "Terrorismilakeja ei purematta niellä."

Raivio, Jyri, Helsingin Sanomat 3.5.2002. "Tutkijat: USA:n valmistautuminen uusiin terrori-iskuihin rempallaan."

Raivio, Jyri, Helsingin Sanomat 11.6.2002. "USA ottaa ensi-iskut turvallisuusstrategiaan."

Reskola, Terhi, Aamulehti 28.11.2002. "Pentagon keräisi 'kaiken tiedon.'"

Seppälä, Tiina, Aamulehti 10.3.2002. "Väärän tiedon virasto lakkautetaan."

Signal, April 2002. "Legacy Organizations Hinder Intelligence Effectiveness."

Tuohinen, Petteri, Helsingin Sanomat 7.9.2003. "EU luokitteli Hamasin terroristijärjestöksi."

Tuominen, Maila-Katriina, Aamulehti 24.1.2002. "Terrorismia ei voi määritellä."

"USA luopuu suunnitelluista 'kuoleman markkinoista.'" Uutinen, Helsingin Sanomat 30.7.2003.

Vasama, Tanja, Helsingin Sanomat 16.6.2003. "Terrorisminvastaisen sodan poliisiyhteistyö kangertelee."

Yrjänä-Rantinoja, Tellervo, Helsingin Sanomat 16.2.2003. "Eripura hyyydyttää EU:n puolustuskeskustelua."

Yrjänä-Rantinoja, Tellervo, Helsingin Sanomat 13.12.2003. "EU ei hyväksy ehkäiseviä iskuja."

MUU AINEISTO

Root Causes of Terrorism: Findings from an international expert meeting in Oslo, 9-11 June 2003. Chairman and rapporteur: Tore Bjørgo. The Norwegian Institute of International Affairs. Seminaaripaperi.

WWW- DOKUMENTIT

Euroopan unioni

Euroopan unioni 2001a. Tiedote EU 9-2001: *Vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen*

perustuva alue (6/22). Toimet terrorismin vastaisen toiminnan parantamiseksi Euroopan unionissa. <http://europa.eu.int/abc/doc/off/bull/fi/200109/p104006.htm> (luettu 4.9.2003).

Euroopan unioni 2002a. *11 September attacks: The European Union's broad response.* <http://europa.eu.int/news/110901/justice.htm> (luettu 15.1.2002).

Euroopan unioni 2002b. *Turvallisuuteen perustuva alue: johdanto.* <http://europa.eu.int/scadplus/leg/fi/lvb/133002.htm> (luettu 4.12.2002).

Euroopan unioni 2002c. *11 September attacks: The European Union's broad response.* <http://europa.eu.int/news/110901/index.htm> (luettu 18.9.2002).

Euroopan unioni 2002d. *11 September attacks: The European Union's broad response – General Political Statement.* <http://europa.eu.int/news/110901/generalpol.htm> (luettu 15.1.2003).

European union 2002e. *11 September attacks: The European Union's broad response – The Diplomatic front.* <http://europa.eu.int/news/110901/ext.htm> (luettu 15.1.2003).

European union 2002f. *11 September attacks: The European Union's broad response. The Diplomatic Front, Brussels, 03 June 2002, MEMO/02/122.* http://europa.eu.int/comm/external_relations/110901.index.htm (luettu 4.9.2003).

Euroopan Unioni 2003a. *Euroopan unionin neuvosto ja YUTP/ETPP (yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka).* <http://ue.eu.int/pesc/pres.asp?lang=fi> (luettu 27.6.2003).

Euroopan unionin komissio

Euroopan unionin komissio 2001a. *Puheenjohtaja Prodin julkilausuma Yhdysvaltoihin kohdistuneesta hyökkäyksestä.* http://www.europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/01/126 (luettu 7.3.2003).

Euroopan unionin komissio 2001b. *Speech by Romano Prodi President of the European Commission one month after 11th September: challenges and reactions to the European Trade Union Confederation*, Brussels, 11.10.2001.

http://www.europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=SPEECH/
(luettu 7.3.2003).

European Commission 2001c. *Europe must have common instruments to tackle terrorism*. IP/01/1284 – Brussels, 19 September 2001.

http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/news/ip_01_1284.htm
(luettu 7.3.2003).

Euroopan unionin komissio 2002a . *Justice and Home Affairs. Terrorism – the EU on theMove:Programmes*.

http://europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/programmes/index_en.htm
(luettu 18.9.2002).

Euroopan unionin komissio 2002b. Justice and Home Affairs. *Terrorism – the EU on theMove:Documents*.

http://europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/index_en.htm
(luettu 18.9.2002)

Euroopan unionin komissio 2002c. European Commission, Press Room, Press releases: *Declaration 11 September 2002 by Heads of State and Government of the European Union, the President of the European Parliament, the President of the European Commission, and the High Representative for the Common Foreign and Security Policy*.

http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt?doc=IP/02/1286|0|RA
[I](#) (luettu 18.9.2002).

Euroopan unionin komissio 2002d. *EU response to 11th September. European Commission action. EU action in response to 11th September 2001: one year after*.

<http://europa.eu.int/comm/110901/index.htm> (luettu 18.9.2002).

Euroopan unionin komissio 2002e. *EU Security Policy & the role of the European Commission.*

http://europa.eu.int/comm/external_relations/esdp/index.htm (luettu 4.9.2003).

Euroopan unionin komissio 2002f. *Turvallisuuteen perustuva alue: johdanto.*

<http://europa.eu.int/scadplus/printversion/fi/lvb/133002.htm> (luettu 4.9.2003).

Euroopan neuvosto (Council of Europe)

Council of Europe 2001a. *Recommendation Rec (2001)11 of the Committee of Ministers to member states concerning guidelines and principles on the fight against organised crime.*

http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_files/Terrorism/e_C (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2001b. *The Multidisciplinary Group on International Action against Terrorism (GMT).*

http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_files/Terrorism/e_G (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002a. *European Convention on the Suppression of Terrorism*, Strasbourg, 27.1.1977. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/090.htm> (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002b. *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on human rights and the fight against terrorism.*

http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_Files/Terrorism/C_M (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002c. Information Documents SG/Inf(2002)19 / 29 April 2002. *The Council of Europe and international action against terrorism. Implementation of the decisions of the 109th session of the Committee of Ministers. Report of the Secretary General. Strengthening legal action. Safeguarding fundamental values. Addressing the causes.*

http://www.coe.int/T/E/Secretary_general/Documents/Information_documents/2002/SG

Ir (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002d. Minister's Deputies. CM Documents CM(2002)181. 111th Session. *Draft Amending Protocol to the European Convention on the Suppression of Terrorism*. <http://cm.coe.int/stat/E/Public/2002/cmdocs/2002cm181.htm> (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002e. *Speech by the President of the Assembly at the Interparliamentary forum on combating terrorism. Terrorists are afraid of human rights*.
<http://assembly.coe.int/Communication/PresidentSpeeches/StPetersburg270302.htm>
(luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002f. *Parliamentary Assembly works concerning the fight against terrorism*.
http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_files/Terrorism/e_P
(luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002g. *Terrorism: the worst enemy of democracy*.
http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_files/Terrorism/e_in
(luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002h. *Declaration of the Committee of Ministers on the fight against international terrorism*.
http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_files/Terrorism/e_C
(luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002i. *Terrorism : strong reaction from Council of the Europe*.
http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_files/Terrorism/e_de
(luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002j. *Declaration on terrorism.*

http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_files/Terrorism/ed.. (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002k. *Priorities of the Luxembourg Chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe (3 May – 7 November 2002).*

http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Events/1.-Committee_of_M (luettu 15.1.2003).

Council of Europe 2002l. SG/Inf(2002)19 / 29 April 2002. *The Council of Europe and international action against terrorism. Implementation of the decisions of the 109th session of the Committee of Ministers.*

http://www.coe.int/T/E/Secretary_general/Documents/Information_documents/2002/SG (luettu 4.9.2003).

Council of Europe 2003a. *Combating Terrorism – The Multidisciplinary Group on International Action against Terrorism (GMT).*

http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co-operation/Fight_against_terrorism/default (luettu 4.9.2003).

Euroopan unionin parlamentti

European Parliament 2001a. *European Parliament resolution on the extraordinary European Council meeting in Brussels on 21 September 2001.*

<http://www3.europarl.eu.int/omk/omnsapir.so/pv2?PRG=CALDOC&FILE=011004&L> (luettu 7.3.2003).

European Parliament 2001b. Daily Notebook: 19-09-2001. *Council & Commission Statements: Terrorism and attacks in the USA*. Debate 19.09.2001. <http://www2.europarl.eu.int/omk/OM-Europarl?PROG=PRESS-DAILYNB&L=EN&P> (luettu 7.3.2003).

European Parliament 2001c. *Council & Commission Statements: Combatting terrorism. Council and Commission Statement on the Extraordinary European Council – Brussels*, 21 September 2001. Debate 02.10.2001. <http://www2.europarl.eu.int/omk/OM-Europarl?PROG=PRESS-THEWEEK&L=EN&P...> (luettu 7.3.2003).

Europarlamentti 2003a. MIETINTÖ: *Euroopan uuden turvallisuus- ja puolustusjärjestelmän ensisijaiset tavoitteet ja puutteet (200272165(INI)). Ulkoasioiden, ihmisoikeuksien sekä yhteisen turvallisuuden ja puolustuspolitiikan valiokunta*. http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?SAME_LEVEL=1&LEVEL=1&NAV=S&L (luettu 27.6.2003).

Muut www- lähteet

Bush, George W., ”President Delivers State of the Union Address.” <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html> (luettu 22.10.2003).

Oberg, Jan., ”Bush’s State of War Address.”

http://www.transnational.org/pressinf/2002/pfl43_BushWarAddress.html

(luettu 22.10.2003).

United Nations 2002a. Conventions Against Terrorism.

http://www.undcp.org/terrorism_conventions.html (luettu 11.3.2002).

United Nations 2002b. Definitions of Terrorism.

http://www.undcp.org/terrorism_definitions.html (luettu 11.3.2002).